

The Project Gutenberg eBook of Népmesék Heves- és Jász-Nagykun-Szolnok-megyéből; Magyar népköltési gyűjtemény 9. kötet, by János Berze Nagy and Gyula Vargha

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Népmesék Heves- és Jász-Nagykun-Szolnok-megyéből; Magyar népköltési gyűjtemény 9. kötet

Annotator: Lajos Katona
Author: János Berze Nagy
Editor: Gyula Vargha

Release date: August 30, 2013 [EBook #43603]
Most recently updated: August 10, 2020

Language: Hungarian

Credits: Produced by an anonymous volunteer from page images
generously made available by the Google Books Library
Project

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK NÉPMESÉK HEVES- ÉS JÁSZ-NAGYKUN-SZOLNOK-MEGYÉBŐL; MAGYAR NÉPKÖLTÉSI GYŰJTEMÉNY 9. KÖTET ***

Megjegyzések:

A tartalomjegyzék az [585.](#) oldalon található.

Az eredeti képek elérhetők innen: <http://books.google.com/books?id=M83YAAAAMAAJ>.

Facebook oldalunk: <http://www.facebook.com/PGHungarianTeam>.

**MAGYAR
NÉPKÖLTÉSI GYŰJTEMÉNY**

I.

**MAGYAR
NÉPKÖLTÉSI GYŰJTEMÉNY
ÚJ FOLYAM
A KISFALUDY-TÁRSASÁG MEGBIZÁSÁBÓL
SZERKESZTI
VARGHA GYULA**

II.

IX. KÖTET

**BUDAPEST
AZ ATHENAEUM RÉSZVÉNY-TÁRSULAT TULAJDONA
1907.**

III.

NÉPMESÉK

HEVES- ÉS JÁSZ-NAGYKUN-SZOLNOK-MEGYÉBŐL

GYŪJTÖTTE

BERZE NAGY JÁNOS

JEGYZETEKKEL KISÉRTÉ

KATONA LAJOS

BUDAPEST

AZ ATHENAEUM RÉSZVÉNY-TÁRSULAT TULAJDONA

1907.

Budapest, az Athenaeum r.-t. könyvnyomdája.

IV.

ELŐSZÓ.

V.

E kötet némileg eltér a Magyar Népköltési Gyűjtemény szokott formájától. Hiányzanak belőle a népdalok, balladák s a népi szellem egyéb verses megnyilatkozásai, az egészet népmesék töltik meg. Ezt a változtatást a rendelkezésre állott anyag mivolta tette szükségessé. Míg ugyanis a gyűjtő fáradozását a följegyzett népmeséknek szinte példátlan bősége jutalmazta, addig a népköltés kötött formájú termékeiből a felkutatott területen oly csekély értékű anyag gyűlt össze, hogy azt a gyűjtemény érdekében célszerűbbnek látszott mellőzni.

Ily nagy sorozatos műnél, mint a Kisfaludy-Társaságnak ez a kiadványa, a mely első sorban anyag-gyűjtemény, nem is lehet szigorúan megállapított formákhoz ragaszkodni. Sebestyén Gyula Regős énekei már szintén eltértek a hagyományos formától, a nélkül, hogy a gyűjtemény értékét vagy színvonalát lecsökkentették volna.

Berze Nagy János gyűjteményének becsét különösen az emeli, hogy meséi a legjobban elbeszélte magyar mesék közé tartoznak. Nem kis mértékben megvan bennük az a tulajdonság, a mi Arany László népmeséit oly páratlanokká tette, hogy olyanok, mintha a legjobb mesemondót hallgatnók. Az olvasók egy részét, kiknek füle nem szokott a népi kiejtéshez, kivált a Mátra alján lakó palócság tájkiejtéséhez, eleinte talán zavarni fogja, hogy gyűjtőnk a mesék nagy részét a kiejtés szerint írta le; de ez a kellemetlen érzés csak pár lapon tart, kissé megszokva a tájkiejtés sajátosságát, az élvezet zavartalaná válik; míg ellenben a néprajzi kutatók ép így vehetik igazi hasznát a gyűjteménynek.

VI.

A mesék többnyire az ismert mese-motivumokból épültek föl, de vannak új motivumok is s nem egy mesében meglepő leleményre s a költői alakítás igen értékes nyomaira találunk. Vannak azonban oly mesék is, melyekben bizonyos száraz józanság, a mesevilágnak a való világgal való nem a legszerencsésebb keveréke fordul elő, sőt olyan mesékre is akadunk, melyekben a költői igazságszolgáltatás, a népmesék általános jellemvonásától eltérőleg, nagyon fogyatékos. Az ily mesék költői becsét - bár a részletek szépségét nem lehet elvitatni - nem tehetjük nagyra, minthogy azonban a nép lelki világában végbemenő változást érdekesen jellemzik, szintén figyelemre méltók.

Az egész gyűjtemény átnézését, rendezését, dr. Katona Lajos tanár úr, a magyar tud. akadémia tagja, a népmesék legalaposabb ismerője volt szives elvállalni. A becses támogatásért fogadja ezen a helyen is őszinte hálámat.

Kelt Budapesten, 1907. augusztus havában.

Vargha Gyula.

VII.

BEVEZETÉS.

I.

E gyűjteményt a többitől leginkább az különbözteti meg, hogy a benne közölt 88 mese közül 65 egyetlenegy faluból, a hevesmegyei Besenyőtelekről való. Palócz területéről ugyan eddig sem voltunk népköltési termékek, kivált mesék híjával;¹⁾ de ennyit együtt és pedig a nagyobb részét egy falunak szűkebb ethnikai területéről, még egyetlen akár palócz, akár másvidéki gyűjtésünk sem hordott össze. E tekintetben könyvünk bizvást a francia *Cosquin Manó* lotharingii meséi²⁾ mellé állítható, melyek eddig párjukat ritkították az egész világ meseirodalmában azzal, hogy

VIII.

szintén egy helységről, a Meuse-département Montiers-sur-Saulx nevű járási székhelyéről kerültek elő.

B. Nagy János, e jelen kötetben közölt mesék feljegyzője, e sorok írójának buzdítására és útmutatásai szerint fogott gyűjtéséhez, a melyet a népköltés egyéb termékeire, kivált dalok- és balladákra is kiterjesztett; de ezekből nem sikerült egy maroknyi, részben csekélyebb értékű változatnál többet az átkutatott szűkebb területen felszedgetnie. Annál dúsabb volt aratása a népmese mezején, még pedig nem csupán a mennyiség, hanem a minőség tekintetében is, mert az itt közölt változatok az eddigi gyűjteményekből ismert témákat is újabb érdekes vonásokkal egészítik ki; ezek mellett pedig néhány, eddig még egyáltalán feljegyzésre sem került témával is gyarapítják a magyar mesekincset.

Meséinek előadásában szerencsés középúton jár a közlő a stenographiai vagy épenséggel phonographiai hűségű pillanatfölvétel és a szabadon stilizáló modor között. Amaz tűnő-múló, laza szerkezetével teljesen a mesemondónak nem csak egyénről-egyévre, de még alkalomról-alkalomra is változó hangulatától és szeszélyétől teszi függővé a feljegyzést; emez meg, sokszor a legjobb szándéktól vezéreltetve is, olyan önkényes változtatásokat tesz a mesének nem csupán az előadásán, hanem a tartalmán is, hogy azt tudományos czélokra teljesen hasznavethetlenné simítja és csiszolja.

IX.

A kötet végén lévő hasonlító jegyzetekben főképp a magyar párhuzamokra voltunk tekintettel, s a külföld gazdag mesekincséből csak a könnyebben hozzáférhető s kivált olyan gyűjteményekre utaltuk itt-ott az olvasót, a melyeknek jegyzetei révén az összehasonlítás anyaga könnyen gyarapítható. Teljességről itt úgy sem lehet szó; annak az igazolására pedig, hogy a mesék elemeiket illetőleg az egész föld kerekéségén a legrégebb ismert idők óta bámulatos egyezést mutatnak, a párhuzamok rengetegéből vett jellemző szemelvények is elégségesek.

Megjegyezzük még, hogy a könyv imént említett 65 besenyőtelki meséjén kívüli 23 darabban Eger 12, Tisza-Füred 6, Pusztá-Hanyi 3 és Mező-Tárkány 1 mesével osztoznak. Amint látható, csupa Besenyőtelekhez elég közel eső palócz terület, ami e meséknek a gyűjtemény zömével egyező előadásán és sajátos színezetén is eléggé meglátszik.

A többire nézve átadjuk a szót a feljegyzőnek.

Katona Lajos

X.

II.

Heves vármegyének a rónaságba eső része és a Mátra alja még mindig a leggazdagabb kincsesláda, melyből a népelet és népköltés kutatói még keveset merítettek. Bátran mondhatni, hogy minden faluból össze lehetne szedni egy ilyen könyvre való gyűjteményt.

Ezen könyv tartalmát nem azzal a szándékkal szedtem össze, hogy minden falu lehetőleg képviselve legyen egy-egy mesével. Tervem inkább az volt, hogy minden egyes helység termését oly pontosan szedjem össze, mint Besenyőtelekét, más szóval: egy körülbelül egységes néplélektani területről akartam kimerítő anyagot összehordani, de ez időm csekély volta miatt teljességgel lehetetlen volt s így csak azt nyújthatom, ami kezem ügyébe akadt.

Falumnak különösen nagy a mesemondó hajlama, úgyannyira, hogy gyűjteményemet korántsem mondhatom teljesnek. Kellő utánjárással legalább még egyszer annyit lehetne összeszedni a régi pásztorfamiákban, egyes szögekben, hol még magam sem jártam.

A mesét népünk is csak szép hazugságnak tartja. Kitetszik ez a véleménye magából az előadásból is, mikor egyik képtelenséget tudatosan halmozza a másikra s rakja egyik ellentétet a másik mellé. Mikor elmondja, pl., hogy »leódtam a derest, kipányváztam a nyeret, megráztam a gyiófát, csak úgy hullott a vadkörte s úgy jóllaktam tökmaggal, hogy négyszögre állt a hasam a szilvától«, aztán, mikor »sebeskudorogva hazament, csak leült, de nem szót semmit, azt is lassan mondta« stb., csak dévaj képzeletét s mulatni vágyó közönségét elégíti ki. Ha azonban érzelmesebb történetbe kap a mesemondó, az asszonynepe elpityerdül, a férfia pedig egy sóhajtással vág közbe. Magam is szemtanúja voltam egy érdekes esetnek. A mesében ketten a harmadik életére törnek, mint rendesen. De ez a harmadik legyőz minden akadályt s a mese végén diadalmaskodván, két ellenségének fejét véteti. Egy ködmönös öreg ember csupa szem meg fül volt, úgy hallgatta. Mikor megtudta, hogy az a bizonyos harmadik győzedelmeskedett, s a két ellenség mily pórul járt, legörnyedt a két térdére, s csak annyit mondott: »hej! úgy kell nekik! ördög bújjék a két büdössibe!« Ez az ember a mesehős tettében jogos igazságszolgáltatást látott s naiv lelkével ennek adott kifejezést.

XI.

A mesélő mindig központja a társaságnak s valóságos törzsfőnöki jogokat élvez, akár bent a házban, akár az istállóban a tűz körül folyják a szó. Ő iszik előbb a kulacsból, őt kínálják meg a legjobb dohányból. Ha öregasszony a mesemondó, ő rendelkezik a háznéppel, még ha nincs is a saját otthonában. Ez már hivatalos joga. S a gyűjtő is vigyázzon, nehogy a mesemondónál valamit jobban tudjon, mert úgy jár, mint az egyszeri vadgalamb, amelynek azt mondta a szarka: »ha tudod, hát csináld!« De meg a mese további menetére is káros a kotnyeles közbeszólás, mert akkor a mesélő is ki akarja vágni a rezet, megmutatja, hogy ő mégis csak olyant mond el, amit az illető nem tud. S aztán szerteszéjjel folyó előadásban halmozódnak a képtelenségek, melyek még a mesénél is nagyobb hazugságok. Akinek volt alkalmá egy izig-vérig népfia mesemondó szavait hallani, az tudhatja legjobban, micsoda hímport törölhet le a hagyományról a hozzá nem értő, de érteni mindenáron akaró laikus. Népköltési gyűjtőink azzal vetik el a sulykot legjobban, hogy a

XII.

népnek is tudtára adják, mit akarnak. Pedig ez öreg hiba, midőn a kedély önkéntelen, mesterkéletlen megnyilatkozásának a megfigyeléséről van szó. Nem olvadnak az ő érzelmeikbe, nem kedveltetik meg személyüket, pedig az annyira szükséges, hogy sikeres gyűjtés másképp nem is lehetséges. Aki pedig ért velük szívük s szájuk íze szerint bánni, annak a hagyomány kincsesládája magától tárul föl, mint az Ezeregyék meséiben a bűvös szikla.

Néprajzi szempontból nézve e hagyományokat, talán nem lesz érdektelen, ha azt a helyet, azt a népet, ahol s akinek a lelkében élnek, legalább vázlatban bemutatom.

Aki Füzes-Abonyban kocsira ül, s az országúton Poroszlóra akar jutni, az mindjárt a második faluban megismeri Besenyőteleket messzelátszó, csillogó veresrezes tornyáról, amire a besenyőiek igen büszkék. A falu a nyílt síkság keblén fekszik, de tőle északra még nincs messze a Mátra és a Bükk nyugattól keletig kéklő, ívben kanyarodó hegysora. A házak magasak, náddal, ritkán cseréppel vagy zsindelelyel fedettek, a falak a gyakori meszeléstől vakító fehérek. A szerűk tágasak, jó módra vallók, s takarmánnyal ugyancsak be vannak rakva. A nép általában középtermetű, szikár, csontos, vállas és egészséges. Öltözetük oly nemesen egyszerű, mint az ő puritán lelkük, s el lehet róluk mondani, hogy valóságos parasztelegánccal öltözködnek. A férfiúnak, különösen a módosabbjának kék posztó kabátján ökölnyi nagyságú ezüstgombok vannak, a kalap szegyenli magát a darútoll, – ha az nincs – a virágbokréta nélkül; a gatya oly ügyesen van ránczba szedve, hogy bármely szobrász megirigyelhetné annak a fehérnépnek a kezét, aki azt kimoto. A csizma, ha nem vágottorrú, vagy ránczosszárú, legalább is nyikorgós. A fehérszín azonban már nagyon kezd a maga gunyájából kiöltözni. A rókatorkos bundát alig látni, helyét a legújabb divat szerint készült kabát, télen boa, a régi gyöngyös, csipkés fejkötőt a mindenféle czifrasággal feldíszített kalap foglalta el, a piros, sárga csizmácskák helyett ma már magasszárú kamásliban vagy pedig sárga cipőben kopognak végig a templomon. De szerencsére még csak a kisebb részénél van ez így. Mert bár a csutka³⁾ ki is ment már a divatból, de a gyugi, szállító, nyárika, vizitke, szerviánka, ingváll, lajbi, a kerekre vágott selyemkötő, a bársony hajfonó mind ott van még a ládában.

A piszkos háziasszony ma is a falu csúfja; hozzá se szólnak, még a napszámos se szegődik be hozzá, mert fél enni a tányérjából. A »jó gazdá«-nak mindig négy szép lova jár ki a kapun, de akinek kettő van, az is megbecsüli a magáét; olykor jobban, mint a tulajdon feleségét, mert az éjjelt az istállóban tölti, azt tartván, ha a feleségét ellopják, az majd csak megkerül, de ha a Sárga elvész, elvitte az ördög. Szerszámja, kocsija, istállója mindig rendben van, a házatájéka pedig tiszta kívül-belül; meglátszik, hogy nem hiába serte-pertél egész nap a háziasszony.

Becsületes, egészséges és okos észjárású nép. A nadrágos embert nem nagyon szereti, s ha nem falujabeli, szóba sem áll vele. A felhő esőjén s a szálló madáron kívül idegent a határába be nem fogad, kiúzi, kibeszéli, kinézi onnan, ha szép szerrel nem lehet, csunyan... Származására, familiájára roppant büszke, szinte öntelt. Az nála nem jön számításba, hogy valaki lopott vagy gyilkolt, első kérdése: ki volt az apja? Ha nemes ember volt, akkor jól van, akármit csinált. Érzelmeit nem igen mutogatja, de annak helyén és idején hetyke, sőt kihívó. Életében csak akkor sir, ha a felesége vagy az anyja meghal, némelyik még akkor sem. Kemény földművelő nép: belőlük telnek ki a Nádor huszárezred legjobb katonái is. A dalt nagyon szeretik, olykor egész éjjel nótától hangos a falu, kivált mikor a sorozásról jönnek haza, avagy búcsuznak hazulról. A ki pedig a mezőn a gulya vagy a szántásban az eke után ballagó legényt hallgatja, estig elhallgatná a füttyülését. Jóságára nagyobb gondot fordít, mint magára. Magának nem, de jóságának mindig hivat doktort. Nálunk a debrei doktor (parasztorvos) ma is 30 forint konvencziót húz a falutól, a miért hébe-hóba eljön, vagy a gulyát vagy a disznó-nyáját megfüstölni, s ha veszett ebek garázdálkodnak a faluban, »szert« csinálni, melyet pálinkába vesz be az ember, állat egyaránt.

A kántort, papot, jegyzőt nem nagyon sokba veszi, de a kishírot meg a kerület megbecsüli, mert annak az elnézésére a korcsmában, ezére a határban számíthat. De van neki mindennél drágább és becsesebb kincse: a familia becsülete, az armális, meg a históriája. El is mondja a faluja történetét, ha kívánják, töviről-hegyére, s annak keretén belül az ő szorosabb családi históriáját is.

Lássuk röviden a falu e történetét. Valószínű, hogy Besenyőtelek már a királyság első évtizedeiben fennállott. Széll Farkas műve⁴⁾ és Kandra Kabos monografiája⁵⁾ legalább ezt engedik sejteni. Mind a két történetíró megegyez abban, hogy Besenyőtelek a Tomaj-család egyik fészke és birtoka volt. Az abádi révnél eltemetett Thonuzoba, besenyő vezér vérrokonságban állott Aba Samuval, sőt a rokoni köteléken kívül egy másik mozzanat is szorosan egymás mellé állítja a két vezért: Kandra szerint maga Aba Samu is tulajdonképpen nem a magyarsággal állt szemben, hanem a már némileg a nyugati szellemhez símuló politikai nagyságokkal. Majd kimondja, hogy Aba Samu volt az új hazában a szabadságnak első igazi meggyőződésű vértanúja. De hogy falunk csakugyan besenyő település lehetett, bizonyítja az a körülmény is, hogy a jász-nagykun-szolonk-vármegyei Besenyszög nevű helységgel együtt a Tomaj-Abák birtokához tartozott. (L. Kandra művét.) Ezen vezérek fájából kellett származnia annak a népnek, mely e faluban örökös birtokosként telepedett le s mely magának a falunak olyan kiváltságokat szerzett, hogy arrafelé nagy vidéken nem volt helység egészen 1848-ig, mely önállóságban, kiváltságokban Besenyőteleknek csak a nyomába is tudott volna lépni...

A történetírás itt elhallgat s csak Mátyás király korában találjuk meg a történet bűvő patakját. Az igazságos uralkodó alatt már számottevő helység a besenyővérvé falu. Ott lakik a Besseney- és Ilosvay-család, ezeknek már pallosjoguk is van, s a falut Nagy-Besenyő-nek nevezték. Innen ered a Besseney-család predikátuma is. A Nagy-Besenyő elnevezés már bizonyos multat feltételez, s nem valószínűtlen a feltevés, hogy a falu népének jórésze a tatárjárás alatt elpusztult s egészen

XIII.

XIV.

XV.

XVI.

XVII.

Mátyásig tisztán egy pár dúsgazdag nemes birtoklásában maradt. Mátyás aztán, mint a borsodvármegyei Mező-Kövesddel is tette, – Gömörben is járt, tudjuk, – a hegyek közt sínylódó palóczokkal népesítette be. Ezért van aztán, hogy az idők folyamán bevándorlottak ivadékaik szégyenlik származásukat s mind ősi származású nemesnek vallja magát. Igaz is, hogy nyelvén s anthropologiai sajátágain kívül semmiben sem hasonlít a hozzá oly közel lakó palóczhoz. Erre csinált is verses mondókát: »Palócz!... ne vakarózz!« Egyáltalában gunyolódó kedélye jellemző vonása. A szintén régi múltú, szomszédos, de már kevésbé jómódú és kálvinista Poroszlóra is csinált egyet, büszkélkedve a saját négyes fogataiban: »Poroszló – rossz ló!« Hanem aztán a kicsúfoltak sem maradtak adósak és széltében elterjedt ez a vers:

Besenyő!
El se kerű, be se győ!⁶⁾
Ott lakik a nemesség,
Kiben nincsen emberség.

A csufondáros kötekedő természetet meg-megcsipkedték azonban egy-egy közmondással is. Ez is egyik: »Akit Besenyőn meg nem vernek, Dormádon meg nem lopnak, az átmehet az egész világon, nem lesz semmi baja.«

XVIII.

Mikor Mátyás király napja leáldozott, az ország megpróbáltatásai, szenvedései e falu kis tükrében is hűségesen visszaverődnek. Beáll a reformáció, visszavonásba kerül a nemzet s a híres Besenyőfalu békéje is megbomlik. A tizenhatodik század derekán már berczeli kuriáján találjuk a nagybesenyői Besseney családot, majd jön a török s Eger felé vonultában falunkat is több érinti a villám szelénél. Ki elbujdosott, ki tönkrement, ki meg a hadjáratokban pusztult el. Egy-két család, a legjobb módú s a legpolitikusabb maradt meg. S míg az ország szíve csak néha dobbant egyet, ebben a vékony erecskében is alig-alig folydogált a vér. Jött aztán első Lipót. A gazdátlanul maradt, fiágra épített kuriákba lehozta a tótokat, nemesi oklevelet adott nekik, s kövér fekete földet. Meg is hálálták neki: a Rákóczy hadjáratokban falunk legnagyobb része labancz volt, sőt az armálisok jórészét a labancz szolgálatokért adták ki. De az egész garmada nem volt konkoly. Akadt köztük tiszta buza is, tiszta szívű hazafi is, de a régi lakosból.

Itt aztán megszakad a fonál. Sötét szemfedő borul a falu történetére, mely csak akkor lebben fel, mikor az egész országon végig fut ismét a kurucz korszak újra feltámadott s elhatalmasodott tüze: 1848-ban, mikorra már egygyé olvadt az idegen elem az ősi lakóval, s egyforma magyar és hazafi volt mindenki, a gazdától a kondásig...

Most békés, vidám nép lakja a falut, amely szereti multját, ápolja hagyományait, s a »nobilis compossessoratus«-nak műveltségét bizonyítja az az öt-tanítós felekezeti iskola, mely a templom előtt áll.

XIX.

A mesékre vonatkozólag még az a megjegyezni valóm van, hogy a t. olvasó úgy kapja, a mint én hallottam őket. Nem stilizáltam rajtuk semmit. Legnagyobb részét mindjárt a hallomás után, ott a helyszínén papírra vettem, másrészét pedig emlékezetből írtam le.

Berze Nagy János.

XX.
-1-

1. Este, Éjfél még Hajnal.

Hun vót, hun nem vót, vót a világonn egy szégén pár embër. Élhettek vóna, mindënik vót, csak gyerekkik nem.

Az asszony, a kit csak elő-utó tanát, mindënkinek panaszolta a baját, hogy minő elesëtt szërëncsëttlen ő! hogy ő neki gyereket nem ad az Isten! A hogy így panaszolkogyik, egy öreg asszony azt a tanácsot attá neki, hogy mikor a szëmetët viszi ki a házbú, nézze még, a hán babszëmet taná benne, nyelÿe lë, oszt annyi gyereki lëssz.

Mëg is fogatta a szót az asszony.

Ëcczër viszi ki a szëmetët, mint másnap rëggel, az utóssó kosárba tanát három babszëmet. Lë is nyelte mingyá.

Igaza lëtt az öreg asszonnak, mer az asszony vastagodott, oszt az idejire lëtt is neki három gyereki.

Az egyik este születëtt, azt elnevezték Estë-nek, a másik éfékor lëtt mëg, annak Éfé nevet attak, a harmagyik hajnalba, annak mëg Hajnal lëtt a nevi.

A család hogyím mësszaporodott, mingyá mássánt fordút mindën. A keresetyikbú épen hogy meg birtak ényi. Az apjok nem is várt má egyebre, csak fëlnyönënek má, oszt kereshetnének magoknak.

De nem kellëtt rá soká várnyi.

Nevekëttek a gyerekekëk, ëcczër mëg is nyóttek. Az apjok is jó erósnak tanáta óköt. Aszongya nekik: »no! gyerekejim! hát mán nagyok vattok, mët tuggyátok keresnyi a magatokët, ereggyetëk el szógányi!«

A legenyëk fëlkészütek mind, az annyok csinát nekik valamit, azt betëtték a tarisznyába, oszt

-2-

avval elszánták magokat az útra.

Méntek, mēndégéltek hetedhét ország ellen, ha elfárattak, egymást bízatták, süvütöttek, danoltak. Nem vót sēmmi bajok sē.

Ēcczēr beértek ēgy királyi udvarba. Elmonták, hogy kiskik? hovavalósik? mé gyöttek? hogy hát szógálatot gyöttek vóna keresnyi!

A kirá kapott rajtok. Vót neki ēgy kúttya, a kit més sēnki sē birt kitisztítanyi. Aszonta nekik: »no! ha kitisztíttyátok a kutamot, nekték adom a három lányomot!«

Fēlválalták. Harmannapra tiszta is lét a kút, olyan kēgyes tiszta víz forrott bele, hogy nem győztek belülle elēget innya.

De a legények is követelték ám a bērt: a három lyánt. Arra aszonta a kirá: »jó van! én állom a szavamot! de a három lyánt három sárkány ōrzi, elsőbbet attú szabadíjjátok mēg!«

Törte ez az ódalát a három testvérnek. De má úgy gondolták, hogy akarhogy lēssz, má csak mégis mēg kell szabadítanyi azokat a lányokat, akarkiné vannak!

Elindútak. Sokáig való járás után beértek ēgy erdőbe. »No! hát itt mēthálun!« De hogy mán ēhēnn vótak, Estére rábízta a főzést, ōk mēg elmentek keresnyi a lyukat, a hun a főd alá lehet lējárnyi.

Még azok odajártak, Este a hogy főzött, ēgy fárú lészót neki ēgy kis embēr, hogy »észék én abbú!«

De Este: »észél ám a majmemmondom mibú!«

»Ēn-ē?«

»Tē ám!«

»No! maj mēllássuk!« monta a kis embēr.

Avval legyött a fárú, Estét csak hanyatlökte, a bográcsot lēvätte a tűzrú, oszt fordította ēgēnyest az Este hasára. Onnat ētte fēl mind a vocsorát.

Fájt a hasa Estének. Honnē! hogy összeēgette az a forró étel! De a testvérjeinek nem szót vóna sēmmi!

Másnap ō mēnt el a lyukat keresnyi Hajnallal, Éfé maratt otthon főznyi. De ō is új járt, mint a báltya: Este, a kis embēr a hasárú ētte mēg a vocsorát.

Hazagyövet Hajnal mán haragudott nagyonn, hogy sē tēnnap, sē máma nincs étel, ō má majd elesik, olyan ēhēnn van! mé nincs étel? De Éfé sē szót sēmmi, csak nyögött mint pokolba a juh. Őt nem az ēhas bántotta, ha az, hogy a kis embēr leforrózta.

Kíváncsi vót mán Hajnal, hogy mi lelte ezēkēt? mé nem főztek ezek? harmannapra ō rá kerút a sor, ō maratt otthonn.

Estefele javába főzi a vocsorát, kavargattya a bográcsot, lészól hozzá a fárú a kis embēr:

»Eszek én abbú!«

»Ēszél tē a fenébú!« mongya neki Hajnal.

»Ēn-ē?«

»Hát bi' tē!«

»No! maj mēllássuk!«

Avval lészát a kis embēr a fárú, mēnni akart ēgenyesenn Hajnalnak. De Hajnal sē vót nádbú, hogy ára lēhetēt vóna hajlítanyi, a mére akarták!

Mēffogta a kis embērt, oszt a szakállánál fogva beēkelte ēgy fába.

Avval visszamēnt a bográcscho, kavargatta az ételt, hogy mēn nē kozmásoggyék.

Nemsoká gyött Este is mēg Éfé is.

Csak nagyot néztek, mikor látták, hogy Hajnalnak sēmmi baja, fő az étel. Hajnal sē szót nekik sēmmi aggyig, mēg nem ēttek.

Akkor mongya nekik: »gyerték csak, mutatok valamit!« Azok sosē tutták, hogy mit mutat en nekik, mikor mēppillantják a nagyszakállú kis embērt, a hogy szakállánál fogva be van ēkelve ēgy fába.

Rimánkodásra fogta a dógot a kis embēr, hogy »ereszszék má el, ha Istent ōsmernek! nē kínozzák tovább!«

Hajnal aszonta neki, hogy fēleresztyi, ha azt a lyukat mēgmutattya, a mēlyikēnn a főd alá lē lehet jutnyi. A kis embēr mēgígírte.

Akkor Hajnal csak a két markával tolta szēt a fahasidēkot, hogy a kis embēr szakállá

kigyöhethett belülle.

Méntek osztann minnyájan, a kis embër vezette õkõt a lyuk fele.

Mikor odaértek, a kis embër eltúnt.

Azon tanakottak most má, hogy hogy mënyënek õk most lë? Hajnal elválalta, hogy maj lëmëgy õ. Csavartak gúzt, hosszút, azonn eresztették lë Hajnalt. De õ még elébb, hogy lëmënt vóna, mëmmonta, hogy hét esztendeig várják, ha hét esztendő múva së gyönne, hagygyák ott. Ha még szõll, akkor ereszsék lë a gúzskõtelet, õ a három lyánt kúgyi fél elébb, azután a legvéginn gyön majd õ.

A testvérëk aszonták, hogy »jó van!«

Lëmënt Hajnal a föld alá.

Valahogy léért, tanát ëgy gyönyörű szép palotát. Bemëgyën, ott láttya a letõregebb királyánt.

Aszongya neki a lyány:

»Mit keresël të itt, a hun még a madár së jár? Nem fész, hogy mëgõlnek? Az én uram kilenczfejű sárkány!«

Aszongya Hajnal: »Hát mitű fënék? Én tégëd gyöttem megszabadítanyi!«

»Engëm? No! isz akkor maj kitanálok valamit, hogy bajod në lëgyék! Ne ez a gyűró ë! ha ezt az újjadonn mëfforgatod, hát hécczërës erõd lëssz!«

Hajnal félhúzta a gyűró, oszt leült.

Valami dibërgëtt messzirű. Kërdëzte Hajnal: »mi a? tán az ég zëng?«

»Dehogy a! az uram gyön haza, a kilenczfejű sárkány, annak a lépësi tész úgy!«

A hogy ezt kimonta a lyány, nagyot zuhant kívül valami. A sárkán hajította haza száz mérföldrű a buzogányát.

Nemsoká kellëtt várakoznyi, a sárkány maga is otthon vót.

Szitta az órát nagyonn, mintha szagolt vóna valamit. »Ki van itt? asszony! idegëny búzt érzëk!«

»Ki vóna! hát a sógorod!«

»A sógorom?... jó van no! hozzá hamar kõkënyeret, fakést, oszt főzzë ólomhaluskát!«

A királyány rögtõnn gyútóst vágott, oszt tüzet rakott. Amazok mëg aggyig ëttek, a mi elõttök vót: kõkënyeret.

Mikor a haluska készen lëtt, körű Bangyi a boglyánn! bekapták ëgy-kettõre.

Hajnal is allyig tûrűte mëg a száját, a sárkány birkoznyi hitta.

Hajnal nem állott ellent. Mënt.

Csapidosták õk ëgymást, kit hónallyig, kit térgyig, míg osztann Hajnal mëhharagudott, a gyűró së kellëtt mëffordítanyi, úgy lëvágta a sárkánt, hogy nyakig beleszorút a földbe. Akkor kihúzta a kargyát, lëvágta mind a kilencz fejit.

A királyány nagy kivëresedve mënt hozzá, adott neki egy pácát, hogy ha avval az asztalt mëgütyi, az egész palota ëgy ezüstalmáé vátozik.

Úgy is vót.

Hajnal a pácával ráütött az asztalra, a palota ezüstalmáé vátozott. Fogta is mingyá, tette a zsebibe.

Avval mënt továdabb, a másogyik palotába. Ott mëg mëllátta a közepsõ királyánt.

»Aggyon Isten jó napot!«

»Aggyon Isten! mit keresël të itt, hé! a hun még a madár së jár? nem fész, hogy mëghalsz? az én uram tizënkétfëjű sárkány!«

»Hát má hogy fënék!« monta Hajnal. »Isz' azé gyöttem, hot tégëdët mëszszabadíjjalak túlle!«

»No! isz' akkor jó van! Ne ë ëgy gyűró! ha ezt mëfforgatod az újjadonn, hécczërte erõsebb lëszël!«

Hajnal félhúzta azt is az újjára.

Nemsokára hallacczott a sárkány lépësi, csakúgy rëngëtt a föld túlle. Mikor száz mérföldre vót, mëg hazahajította a buzogányát az is. De Hajnal nem fët, tutta má õ, mit tart a gyűró?

Ëcczër a sárkány otthon van.

»Hallod-ë, asszony! ki van itt? mer én idegenybúzt érzëk!«

»Ki van itt? hát ki más, mint a sógorod!«

»A sógor! jó van no! hozzá hamar kőkényeret, fakést, főzzé ólomhaluskát!«

Éttek, a haluskát is elfogyasztották. Azután birkoztak. Hanem Hajnalnak csak annyi vót a tizenkétfejű sárkánt légyóznai, mint a sémmit. Úgy elbánt vele, mint az anyja szokott a csirkével. Lészette az mind a tizenkét fejit.

-8-

A királyány akkor odaszaladt hozzá, adott neki egy pácát, a kivel ha az asztalt megüti, az egész palota egy aranyalmáé vátozik.

Hajnal megütte vele az asztalt, a palotábú abba a szentbe aranyalma lett. Tarisznyába is tette mingyá.

Hanem most gyött má a szorúvilág! A harmagyk palotába is bemént Hajnal, ott még a letkisebb királyánt tanálta. Az is elmonta neki, hogy végire jár a tizennyócfejű sárkány, a ki ő neki az ura!

De Hajnal megmonta neki is, hogy épen attú akarja megmēntenyi. Akkor az a királyány is gyűrőt adott neki, a ki olyan erejű vót, hogyha mēfforgatta valaki az újjánn, hécczerte erősebb tette.

Azalatt má gyött a sárkány, a buzogánya az elébb esett lē. Fēlvágott olyan fōdet, mint egy házhely.

Mikor hazaért, mérges lēhetett valamié, de nagyon csúnyáú szót az asszonyra:

»Hē! asszony! ki van a házná? idegēnybūzt érzēk!«

»Hát a sógorod!«

»Minő sógorom!? – no! hozzá kőkényeret, fakést, főzzé ólomhaluskát!«

Hozott is a lány olyan kőkényeret, mint egy kerek boglya, még olyan fakést, mint egy nasz szá dēska.

Nemsoká gyött a párolgó ólomhaluska is. Úgy-úgy benyakaltak belülle, hogy négyszögre át túlle a hasok.

-9-

Mikor evvel megvótak, a sárkány birkozni hítta Hajnalt, hogy így az étel után ejtōdzōnek is egy kicsit.

Birkoztak ōk, de eleintenn sēhossē mēnt ēgyikēknek sē. Hun Hajnal vót térgyig a fōdbe, hun a sárkány, hun Hajnal nyakig, hun a sárkány.

Má látta Hajnal, hogy így csak jádzonak, nekiveselkēdētt, oszt csakúgy szette lē a sárkán fejit. Má tizēnhetet lēvágott belülle, épen csak egy maratt. De azt má nem bírta lēvāgnai.

A sárkány egy nagyot ordított, a feleségitū egy puhár vizet kért. Hozta is az asszony, de úgy nyūtotta, hogy Hajnal kapta el, oszt ő is itta még. Akkor Hajnal is mēffordította a gyűrőt az újjánn, ēccerre olyan erős lētt, hogy a sárkánnak még azt az egy fejit is lēvāgta.

A páczával, a mit a kirákisasszony adott neki, megütte az asztalt, az egész palota gyémántalmáé vátozott. Azt is odatette a többi közé.

No! mos má a lányok! azokat kell megkeresnyi!

Nem kēlletett neki soká szaladozni, má mind egy csapatba várta.

Mēnt velēk ēgēnyest a lyukho.

Ott fēlszót, a bātyaji még ott vótak, lē is eresztētték a kōtelet mingyá.

Elōszōr fēlhūzták a letōregebbet, azután a középsőt, de má mikor ezt fēlhūzták, összevesztek odafēl, mindakettō a szébbet akarta magának.

-10-

Hát még mikor a letkisebbet fēlhūzták, akkor vót csak még felesēlés!

Lēgyött a kōtel négyecczēr is, de akkor Hajnal ēgyet gondolt, hogy »no! most kitrōbálom a bātyājajimot!« nem kōtte a dērēkára a kōtelet, ha egy nagy kōvet akasztott bele.

Hūzta is Este még Éfé jó darabonn, de má mikor félyig fēlhūzták, visszaeresztētték.

A kō otlē nagyot zuhant, még Hajnalt is majd agyonütte.

Hajnal ēgyet csóvát a fejinn, de nem szót sémmit, csak gondolta magába, hogy az embērek – gazembērek. Jó, hogy nem ő mēnt fēl, mer elvesztētték vóna!

Mos má micsinállék? hova fordullyék? mēnt, mēndégēt, tanát egy kis házat. Abba lakott egy vak embēr még a feleségi, az is vak vót. A szēmikēt egy huszonnéggyfejű sárkány vettle ki, ha még a juhokot áthajtották a határonn.

Hajnal bemént a házba. A két vak épen ētt. Éhēnn vót ő is, azok elő mind elszette a húst, oszt megētte.

A vak embēr kérdēzi a feleségit, hogy »hát tē észēd-ē még ezt a húst mind? mer én mán nem tanálok a tányérba sémmit!« Az asszony aszonta, hogy biz ő nem ette még!

Akkor az embőr aszongya:

»Jó vagy rossz lélek vagy-é? mondd még, jelentsd ki magad, a ki itt vagy!«

-11-

»Jó lélek!« monta Hajnal. De elmonta a sorát végig-hosszig, ki ő? mé jár ère? még a többit. Erre oszt azok is elmonták a bajokat.

Valahogy mégis összebarátkoztak.

Hajnal is micsinállyék? nem kúnhátaskodhatott,⁷⁾ beát hozzájok juhásznak. De méhhatták neki, hogy át në hajcson a határonn, mer a huszonnégyfejű sárkány mégölyi.

Hajnal még is fogatta, de mikor arra kerút a sor, áthajtotta biz ő a nyáját. Össze is akasztott a sárkánval.

Mi vót an neki? huszonthárom fejit úgy vagdalta lë, mintha vajbú lett vóna. Má ép a huszonnégyegykét akarta lëvágnyi, mikor a sárkány elkezdett rimánkonnyi.

»Jaj! në véd el ezt a fejemët! hadd még! visszaadom a vakok szëmit!«

»Hát hun van?«

»Ëgy fa tetejibe, ëgy cserepbe!«

»Hát hozd lë, kutya!« kiátott rá Hajnal.

Mënt a sárkány, hozta is a szëmekët eszi nékű.

Mikor azokat Hajnal zsebre tette, ëgy kanyarítással lëvágta a sárkánnak azt az ëgy fejit is, a ki még vót.

Azutánn méffordította a nyáját, mënt hazafele az öregëkhë.

»Aggyon Isten jó napot!«

-12-

»Aggyon Isten! mi újság?«

»Hazahoztam a szëmetëket, a sárkánt még mégöltem!«

Mëgörút a két öreg. Hajnal mingyá be is tette mindëgyiknek a maga szëmit, de mikor az asszonyét akarta betënni, a macska ëgyikkel elszaladt, úgy këlletett utánna szalannyi, de má akkorra mëgëtte.

Hajnal is oszt úgy tanáta ki, hogy kitolta a macska ëgyik szëmit, azt tette be az asszonnak. Am még oszt szegény! macskatermëszetű lett, egész écczaka mindég csak egerészëtt. De hálábú mégis attak neki örökös emlékű ëgy gyémántruhát.

Igën ám! de Hajnalnak is eszibe jutott valami. Nagyon elszomorodott. Eszibe jutott, hogy most az ő testvérjei ki tuggya? mit csinának, tán má lagziznak is, eltökëllëtte, hogy ő nem marad itt. Fël is mondott a szógálattal, oszt mënt, mënt világnak.

Úttyába tanát ëgy griffmadárfészket, abba vótak a griffmadár fiai. Épenn nagy jégessó kerekëdëtt, mëssajnáta a kis madarakot, rájok teritëtte a köpönyegit.

Mikor az ítéletnek végi lett, gyött haza a griffmadár, látta, hogy a fiai mind életbe van. Kérdezte ökö, hogy ki mëntette még? azok elmonták, hogy ëgy embör teritëtte rájok a köpönyegit, ott ül a fa alatt.

A griffmadár mingyá lëszát Hajnalho.

»Të vagy-ë az, a ki a fiaimot mëgmëntëtte a jëgtű?«

»Ën.«

-13-

»Hát mivel háláljam én még azt nekëd? mer tudod-ë, hogy egyig minden esztendőbe elverte ökö a jëg, sosë birtam ökö fëlnevelnyi!«

»Hát nem kívánok ëgyebet, csak azt, hogy vigyë fël inset a szabad lebegőre!«

»Jó van, ha csak ez a kívánságod!«

Akkor aszonta a griffmadár Hajnalnak:

»Itt van ëgy sült ökör, még ëgy hordó bor. Tëdd a hátamra. Ha hátrafordítom a fejem, aggyá ëgy darab húst még ëgy jó korty bort!«

Hajnal a hátára tette a sült ökröt is még a hordó bort is, fëlült a hátára maga is, oszt mëntek, mëntek fëlfele.

Má majd otfël vótak, mikor az ökörhús is még a bor is elfogyott. Mit aggyék má? mer a griffmadár tátogatta a száját az eleségé. Fogta magát, lëvágta az ëgyik lábikráját, azt vette a szájába.

Mire a madár lënyelte, má otfël is vótak. Akkor Hajnal lëszállt a hátárú, mëkköszöntë a jókarattyát, oszt mënni akart haza.

De a griff mëgállította.

Azt kérdezte: »Mi vót a, te, a kit tē letutólyára attá nekēm?«

»Hát a lábam szára!«

»Ennye! ha tuttam vóna, hogy ilyen jó az embērhús, megēttelek vóna! De má nem bántolak, ereggy Isten hírivel!«

Hajnal nemsoká hazaért. Otthon – má mint a kiráná – át a lagzi.

Fēlőtözött kódúsnak, rongyos ruhába, oszt bemēnt a konyhába.

Nem ősmerte mēg sēnki, hogyím kódúsruhába vót, mēg móta nem látták mán őt?!

Ēcczēr a hogy odbe mulatoznak, elkezgyi ő is: »Uraim! szabad-ē nekem ēgy szót szónyi!?«

Azok mēgengették... »Mit tunna ēgy rongyos kódús szónyi!«

Ő oszt aszonta: »Mit érdemēl az a testvér, a ki a testvérit elvesztyi?«

Rászól az Este, hogy »azt érdemlyi, hogy lófarkára kössék, úgy hurczollyák végig a várasonn!«

»Hát az mit érdemēl, a ki a királyányokat mēgmēntyi?«

Arra mēg aszonta Éfé: »Hát az egyik királyánt!«

Akkor Hajnal kért ēgy pohár bort, felit kiitta, beletette az egyik gyūrót, oszt odakütte a letidősebb királyánnak. Am mihent mēllátta a gyūrót, ríva fakadt.

Másik pohár bort kért, abba is beletette a gyūrót, odakütte azt mēg a középsőnek. Az is ríva fakatt.

Harmagyk pohárral is kért, abba mēg elkütte a gyūrót a letfiatalabbnak.

Az nem fakatt ríva, ha fēlát, oszt aszonta:

»Tē mēntettē mēg bennünköt, gyere, csókolly mēg!«

Csak nagyot nézētt mindēnki.

Ekkor Hajnal lēvette a kódúsruhát, alatta vót a gyémántruha, a kit a vak embēr adott neki, mēgōsmerték, oszt nagyon mēgōrútek.

De Este mēg Éfé szēpēgētt, hogy mi lēssz most velēk? De Hajnal nem bántotta őket, mēbbocsátott nekik.

Másnap kezte a letkisebb királyánnyal a lagziját, hét napig tartott a mulaccság, a boldogságok mēg, ha mém mēn nem haltak, tán mēg a mai szent napig is tart.

Besenyőtelek, Heves vármegye. Szalay János parasztembertől. Följegyzés ideje: 1903. nov.

2. A feneketlen kút.

Hun vót, hun nem vót, vót a világonn ēgy kirá, annak mēg három fia.

Vót ennek a kirának a kertyebe ēgy gyönyörű szēp körtefa, olyan körtékēt termētt, hogy má olyan a világonn sé vót több.

Ēcczēr a kirá eszrevēszi, hogy mindēn éccaka valaki jó-jó mēddézs mályya a körtēt, az ágakot mēg czudarú össze-visszatōrdōsi. Aszongya a letōregebb fiának: »ereggy ki, fiam, a fa alá hányi, oszt nézd mēg, ki vihetyi el az én körtēmet?«

Este kimēgyēn a letōregebb fiú, de allyig hogy ott vót ēgy kicsit, elalutt, másnap az apjának nem tudott sēmmit sē beszámolnyi. Haragudott az hogy ezekre mán sēmmit sē lehet bíznyi, ott vagyok velēk, a hun a part szakad. »Ereggy ki tē, középső fijam! tē mán maj csak okosabb lēsžl, a bātýádná. De el nē aluggy, a teremfáját az apádnak, mer agyonütlek, tudod-ē?« A középső tartotta magát, hogy: »nē félylęk, écsapám! én má maj mēgōržm!«

Az is kimēnt a kerbe mēg estefele, de valahogy besētētēdētt, azt is elnyomta az álom. Rēggelyig úgy alutt, mint a tej.

Mēgy az apjáho, az kérdēzi, de ez sē tudott okosabbat mondanyi a bātýáná. A kirá mos má oszt haragudott igazánn. »No! mēg ilyen gyērēkēkēt! Má embērnyi embērēk, oszt nem várhaccz túllök annyit, hogy ēgy écczaka ēgy fára fēlvigyázzanak! Őrdōg bújjék a bōribe, ha má embēr az embēr, akkor lēgyék embēr, nē álomszűszék! No,! mēg az is hunczut, aki az ilyen gyērēkēkre ránéz! – Hallod-ē tē, letkisebb fijam! ereggy ki te a kerbe, ha mán a bātýájaid olyan gyámoltalanok vótak, ōrōzd mēg tē azt a fát! de el nē aluggy ám!« A letkisebb nem szót sēmminőt sē. Este kimēnt szó nēkű, a fa alá lēteritētte a bundáját, a puskáját mēg a fáho támasztotta, úgy virasztott. Kerűgette az álom ōtet is, de azé nem alutt el.

Ēcczēr a hogy ott viraszt, hall valami morczogást, ára nēz, hát láttya, hogy ēgy nagy bika behajlyik a kerítésēn, oszt csak veri lē a körtēt a szarvával. Ő sē vót rēst, fēlkapta a puskát, oda a bikának vele. Belelōtt. Mēgijett a bika, iszontatōan ordított, oszt szalatt, szalatt, ki tuggy: mére? A kiskiráfi hijjába nēzētt utánna a kerítésēn, má nem láthatta mēg, mére mēgy, csak a

dömmögésit hallotta.

Megy be reggel a letkisebb, má az apja várta. »No! mi ujság?« Hát elmonta, hogy mit látott. Egy nagy bika hajlott be a kerítésénn, az verte le a körtét, ő mellőtte a bikát, de méffognyi nem birta, mer elszalatt. – Örűt az apja csudálatosann, hogy letkisebb léttyire ő a letfájínabb embër. Akkor oszt aszongya a kirá a letkisebb fijának: »no! kedves fiam! ha tē nekēm mēt tudod mondanyi, hogy az a bika hun lakik, hát embër lészēl előttem! Ereggy, keresd fēl, oszt hozzá rulla hírt!«

A gyerek vart még egy napot, azalatt a bálttyaji is elígirkēztek, hogy elmēnnek vele, másnap fēlkészűltek, oszt mēntek a bikát keresnyi.

Mēntek, mēntek, mēndegēltek hetedhēt ország ellen, ēcczēr tanátak egy nagy kutat. Szomjann vótak, ép innya akartak. De a letkisebb a hogy körűnézett, mēllátta, hogy a kút körű véryomok vannak. Egyet gondolt. Aszonta: »hallyátok-ē, nē mēnyyűnk mink tovább! láttyátok-ē, itt a vér, a kit a bika elcsēpptentē, mēg itt van a lába helyi is, a hova lépēt! Ereszszetēk lē engēm ide, de ha a kötelet mērrántom, húzzatok fēl!«

Elészēttek oszt a tarisznyábú a kötelekēt, összekötōzték, a letkisebb az ēgyik végit a dērēkára hurkolta, oszt mēnt a kútba, a bálttyaji mēg eresztēttek.

Mēnt ő lēfele, mēnt sokáig, de a fenekire csak nem tudott akannyi. Ęcczēr nagysokára – de má olyan sētēt vót odabe, mint éfékor – látott egy kis világosságot, ott fōdet ért a lába, a kötelet lēotta a derēkárú, oszt szētnēzēt.

-18-

Letelōbb is látott egy libalábonn forgó várát. Nem tutta, hogy mi lēhet abba, kíváncsi vót, hogy ő mēnnēzi. Aszongya: »hollod-ē tē, libalábonn forgó vár, á mēg, ha mondom!« A vár mēgát, ő mēg bemēt.

A hogy belēp mēllát egy szép kirákisasszont. »Aggyon Isten jó napot!« »Aggyon Isten! hun jársz itt, tē, te boldogtalan! nem tudod, hogy itt a hatfejű sárkány lakik. Szētszēd, ha hazajōn!« A kiráfi csak aszonta, hogy »maj lēssz valahogy, csak aggyá ēnnēm valamit, mer ēhēnn vagyok.«

A kirákisasszony adott neki egy nagy tál ételt.

De allyighogy elfogyasztotta az utōssó falattyát a kiráfi, gyōtt a hatfejű sárkán. Má a kapubú dōrmōgte, hogy: »ki van itt? mert én idegenbűzt érzēk!« De má mire bemēt, maga is mēllátta, hogy a kiráfi van odabe. Ęnnyi kért a feleségitű, mer a kirákisasszony a feleségi vót, – oszt birokra hítt a kiráfit. A kiráfiba nem szalatt bele a madzag, aszongya neki: »gyere no! ide vele, ha van benne!« A sárkány – a hogy a kiráfi mēffogta – annyit sē tudott szōnyi, hogy: ammēn, fēlfordította a szēmit, oszt mēddōglōtt. A kirákisasszony rémtelen elcsudákozott a kiráfi erejinn. Mēgkērdēzte oszt: kifēli? mérűvaló? mé jár itt? miēgymás, a kiráfi elmonta oszt sorba az egész úttját.

-19-

Akkor onnat elgyōtt, mēnt tovább. Látott egy kacsalábonn forgó várát. Aszongya annak is: »hallod-ē, te kacsalábonn forgó vár, á mēg, ha mondom!« Az szó nekű mēgállott.

Bemēt, holott mēg mész szēbb kirákisasszont tanát. Kōszōnt annak is. »Aggyon Isten jó napot!« »Aggyon Isten! hát te hun jársz ēre, a hun a madár sē jár?« A kiráfi monta, hogy a libalábonn forgó várú gyōn, a hatfejű sárkánt mēgōlte. Arra aszongya a kirákisasszon: »isz' akkor tē az én testvérēmēt szabadítottad mēg, mer én annak a kirákisasszonnak a testvérji vagyok. De engem má nem tudom, hogy szabadítasz mē! mer az én uram a kilencfejű sárkány, oszt nagy ereje van! De úgy-ē, ēhēnn vagy? no! mingyá hozok egy kis harapnyivalót!«

A kiráfi jólakott, mint a duda.

Nemsokára má gyōtt a sárkány is. Olyanokat dobbantott a lábával, hogy a vár fundamēntoma is rezgēt túlle. Belēp a kapunn, fintorgatta az orrát, oszt duruzsolta magába, hogy »idegēny embër lēssz itt, annak a szagát érzēm!« Bemēnet oszt mēg is láttya, hogy a kiráfi űl a nagy karszékbe. Ęnnyi kért a feleségitű, oszt birkoznyi hítt a vendégēt. De a kiráfi csak egy kicsit erōtette mēg magát, a sárkányba többet nem vót szusz, csak elhajította magát, mint a béka.

A kiráfi ezutánn mēnt a harmagyik várho, a pulykalábonn forgó várho. Aszongya neki: »hallod-ē tē, pulykalábonn forgó vár! á mēg, ha mondom!« A vár mēgát. A kiráfi besēfīndát, itt mēg mēn hécczērtē szēbb kirákisasszont látott, mint a másik két várba. »Aggyon Isten jó napot!« »Aggyon Isten! mi járátba vagy tē ēre? nem tudod, hogy a tizēnkētfejű sárkán várába vagy? jobb lēssz, ha mēg idōnap elōtt elmēgy, mer mēbbánod!« Aszongya a kiráfi: »sosē bánom én! má két sárkánt mēgōltem, két lyánt mēszszabadítottam, hátha itt sē lēssz sēm̄mi bajom!« »No! hát csak vigyázz magadra«, – monta a lány, oszt hozott be a kiráfinak valami ēnnyivalót.

-20-

A sárkány má messzirű mēttutta, hogy valaki jár a házába, a ki nem odavaló, sihetēt oszt haza. Má a kapu elōtt úgy ordított, mint egy oroszlyány, mikor bemēt mēg maj fēlfalta a feleségit mér̄gibe, hogy mé ereszt ő be oda idegēnyt! Azután harapott valamit, bevēt̄t vagy hét mázsa szurkot, azutánn aszongya a kiráfinak: »nó hát ha olyan legēn vagy, hogy ide be mertē gyōnnyi, hát gyere, lássuk mēg, ki az erōsebb?« A kiráfi látta, hogy evvel nem lēhet ám olyan könnyen elbánni, mēgigazította a fejibe a kalapját, oszt összeölēkēztek. A tizēnkētfejű sárkány mingyá térgyig vágta a kiráfit a fōdbe, de az is kiugrott, a sárkánt gatyakōtésig vágta be, akkor oszt neki mēnt, úgy mēffojtotta, mint egy kutyát.

Akkor oszt bemēt a letfiatalabb kirákisasszonho, mer a három kisasszon, mind egy testvér

vót, annak vót egy ezüstládája, abba tartotta a hómiját, a kiráfi magáho vëtte. Akkor aszongya a három lyánnak: »no! mos má gyerünk fél, mer má tik is szabadok vattok!« De a lyányok aszonták arra neki, hogy: »előbb keresd még az apósunkot, a sárkányok apját, azt öld még, mer aggyig mink innet el nem méhetünk! Amott lakik egy nagy házba, most elé léssz biztosan, mer máskor bika képile szokott járkányi. Ha bemegy, őt az ágyba tanálad alva, a fejiné is, a lábáná is van egy-egy üveg pályinka, a fejitú való a jobb, cserédd ki vigyázva, mer ha a lábátú valóbú iszol, akkor mégöl, az elvész minden erőd, így még tē öld még őt! De vigyázz, tudod-ē?«

-21-

A kiráfi nagyonn mégörút, hogy ez az a bika, a ki az ő körtéjüket bántotta, mént egényest be a szobába. A sárkányok apja ott fekütt egy ágyonn, hortyogott javába. Lassan a kiráfi kicseréte a fejitú még a lábátú való üvegékét, oszt elkezdett köhögnyi, hogy a vén sárkány félérézzék. A hortyogó sárkány még is hallotta a köhögést, félült, hát ott látta maga előtt a kiráfit, a ki őtet méllotte. »No! elvesztélek most!« – gondolta magába. Kivész a lábátú való üvegét, mékkínállya vele a kiráfit, hogy igyék. A kiráfi tutta, hogy az üveg melyik másik? bátrann félhajtotta. Mingyá héccérte erősebb lett. A sárkány is itt a fejitú való üvegbú, őneki még minden ereji elmënt.

A kiráfinak oszt a vén sárkánt mégölnyi má csak annyi vót, mint a sēmmi. Úgy szétiribolta, mint a tüzelőfát.

-22-

Nagyot lélegzött most a kiráfi, no! csakhogy ezt is elvégezte má écczēr végre valahára!

Mént a kirákisasszonyokho, vezette őket egényest a kút lyukáho, a kinn ő léereszkedett. Útközbe a letfiatalabb kisasszony azt a tanácsot atta neki, hogy ha valamiképpenn fél nem tunna ő velék jutnyi a kiráfi, hát gyön majd elejbe két kecske, egy fekete még egy fejrú. A feketére nē üllék, mert az a sárkány feleségi, ha üllék a fejrre!

Mikor a lyukho értek, a kiráfi a letöregebb lyán dērékára kötöte a kötelet, mégrántotta, félrú még húzták a lyánt félfele, azután a másogyikot, még a harmagyikot, utólyára ő maratt, de ő tutta, hogy minó farígy testvérjei van, egy követ kötött a kötelre. Azok otfél húzták a követ, mikor jó fént vót, visszaeresztették. Hát a szégény kiráfi ha ő mént vóna a kötelénn, bizonyosann méthalt vóna.

A hogy onnat elfordút, méllátott két kecskét, egy feketét, még egy fejrret, ott ugránczoztak előtte, hogy üllék fél a hátokra! Különösenn a fekete! Mingyá eszibe jutott neki, a mit a letkisebb kirákisasszony mondott, hogy: nē üllék a feketére! Nem is ült, rávette magát a fejrre, am még vitte, vitte egy nagy hégy tetejire. Ott vót három ló, azok közú egyre félült, az félvitte a fódre.

A kiráfi egényesenn mént haza. Otthonn má lagziztak javába. Ő hogy még nē ösmerjék, kódlsruhába őtözött, oszt bemént a lesekedók közé.

Látta, hogy a letkisebb kirákisasszony egy csēppet sē mulat, mintha beteg vóna. Odemegy hozzá a kirá, kérdézi, hogy mi lelte? mi baja? de a kirákisasszony aszonta, hogy ő nem még a két kiráfi közú egyikhē sē, csak ahho, a ki az ő ruháját, czipéjit, még gyúrójit elhozza a másvilágrú. Az öreg kirá egyebet nem tudott rá szónyi, csak aszonta, hogy: »azt má mink nem tuggyuk elékerítényi!«

-23-

De hallotta a szót a kiráfi a kódlsruhába, bemént a mulatók közé, elévész a ezüstládát, odaggya a kirákisasszonnak. Az félnyittya, hát az ő ruhája, czipéji, gyűreji mind benne van. Féltözött mingyá. A kódús még lévette a ruháját, szép fiatal kiráfi át előttök. Bemutatta magát, kiski ő? mégösmerték, az öreg kirá szívi maj méhhasatt örömibe, hogy elevenen látta, mer a két bátya azt hazutta, hogy méhhalt.

A letkisebb kirákisasszony még kiráfi ekkor egybekeltek, mégesküttek, boldogok léttek, mém most is ének, ha mēn nem haltak.

Besenyőtelek, Heves vármegye. Dankó Anna szakácsnőtől. Lejegyzés ideje: 1904. jan.

3. A kis rák.

Écczēr vót, hun nem vót, vót egy szégény özvegyasszony, annak vót három fia. Az asszony annyira szégén vót, hogy a betévő falattya is allyig vót még.

Écczēr elkütte a letkisebb fiát az erdőre fáé.

-24-

A gyerek el is mént. De ő nem tudta, hogy abba a határba lakik a hétfejú sárkány.

A hogy szégyi a fát, má szédēt egy jó háttal, nagyon mészsomjazott. Hová mēnnyék innya? bemént az erdőbe a kastélyba. Ott látott egy öreg asszont, attú kért vizet.

Aszongya neki az öreg asszony, má mint a sárkány anyja – mer az vót! –:

– Mé gyötté ide, te szerēncsétlen! az én fiam a hétfejú sárkány! ha hazagyön, mingyá véged léssz. Minek gyötté ide?

– Nē ríjjék, kend, öreganyám! majd elbújok! – monta a gyerek, oszt be is bújt az ágy alá.

Abba a szentbe gyött a hétfejú sárkány.

– Anyám! idēgen szag van itt! – ki van nálunk!?

– Sēnki! – monta a sárkány anyja.

- De én érzem! add ide, mer véged léssz.

A gyerek akkor kibújt az ágy aló, hogy majd elszalad, de a sárkány meffogta, agyonütte, oszt félakasztotta a kéménybe.

Otthon a szegény özvegyasszony nem győzte má a fiát várni, elkütte a középsőt: hozzék má fát, mer annyi sincs otthon, a ménnyivel egy kis kemémmagos levest főzhetne!

A középső is útnak indút, de megszomjazott az is, bemént a sárkány palotájába, oszt ott is maratt: félakasztották a kéménybe az öcscsi mellé.

Azt sè győzte má várni az anyja, elkütte a letöregebb fiát is. Csakhogy az sè járt jobban, mint a két öcscsi, ő is a kéménybe kerút.

Rítt a szegény asszony, mikor má egy fia sè gyött még, mint a záporosó, maj kirítt a lelkit, annyira még vót szomorodva.

Elmént écczër mosni. A hogy mos, a hogy mos, egy kis rák odafarol a lábáho.

- Mé szomorkodol, édés anyám!?! - kérdëzi az asszont.

- Honnè szomorkodnék! az uram mëghalt, három szép fijam még a sárkány palotájába van mëgölve! - panaszolkodott az asszony.

- Hátha én tunnék segítenyi!

- Hogy tudná të engèm mëgsegítenyi, mikor të csak egy kis bogárka vagy!

- Fogaggyon el édés anyám! fiának, oszt megszabadítom a gyerëkejit. Hanem elsőbbet csinátassék nekèm egy buzogányt mëg egy páczát!

Az asszony elfogatta fiának a kis rákot, oszt mikor mënt hazafele, má a kis rákkal együtt mëntek.

Másnap az asszonymak fára vót szükségi, kit kúggyék érte? elkütte a kis rákot. Szédëtt a kis rák annyit, hogy tán haza sè birta vóna, de megszomjazott ám ő is, mint a többi, kintelen vót neki bemënnyi a kastélyba.

Ő rá is ráripakodott a vén sárkánné, hogy hogy mer oda belépni, mikor ott a hétfejű sárkány lakik, oszt mëgöl mindenkit, a kit taná.

- Eh! az ő haragja nem számos, mint Szent János! monta a kis rák, - majd elbánnunk vele!

De az öreg sárkánné azé elbújtatta.

Gyött hazafele a sárkány is nemsoká.

- Pfö! pfö! Anyám! idegën szagot érzék, ki van itt? Add elé, mer jaj nekéd is!

Akkor a kis rák elégyött az ágy aló. Mëlláttya a sárkány, aszongya neki:

- Mit akarsz të, te kis rákfiú!?

- Elgyöttem a testvérjeimët mëszszabadítanyi!

Erre má nevetëtt a sárkány.

- Hajaha! barátom! nem mëg ám az olyan könnyen, hogy »kiszabadítom«! Elsőbbet gyere, oszt együnk.

Az öregasszony hozott be mingyá kőkenyeret, fakést, egy kis puharat, mëg egy akós hordót.

- No! a ki ebbú a kőkényérbú többet észik, evvel a fakéssel nagyobbakat szeg mëg ebbú az akós hordóbú többet iszik, azé léssz a három testvér!

Hozzá is fogtak oszt ennyi amúgy Magyar Miskásann. A sárkány úgy gyúrta-gyömörte magába, mintha csak napszámba ëtt vóna. De a kis rák is kitëtt magáé: a sárkány má régënn lëtette a fakést, mikor mëg ő olyanokat nyelt, mint a gólya kívül a nagyfenekbe! Nemsoká jólakott ő is, oszt hogy látta, hogy a sárkány má jómagatëhetetlen, elé a buzogánt, olyat vágott a sárkányraa, hogy az mëntënn félfordút.

Mikor a fejeit is mind lëvágta, mënt a kéménybe, a három testvér ott lógott akkor is, mindëgyikre ütött egyet-egyét a páczájával, azok félëbrettek mingyá. Lëgyöttek a kéménbú, mëgtisztákottak, oszt tartottak haza mind a négyenn.

Allyig müt el otthon ënnëhány nap, kimëntek az erdőre fáé mind a négyenn. Hogy a három egytestvér mëgharagudott a kis rákra, ha még⁸⁾ ő is ott észik velëk, fëltëtték, hogy elvesztyik.

Úgyis vót. Mëffogták a kis rákfiút, odakötötték egy nagy vastag gyiófáho, hogy haza në birjék mënnyi, ők mëg mërrakottak fával, oszt mëntek haza.

Azt hitték, hogy majd ott vesz a kis rák a nagy gyiófáná, de nem lëtt ám úgy. Aggyig erőködött, aggyig erőködött a kis rákfiú, mëg a gyiófát tövestú ki nem csavarta! mikor kicsavarta, nagyot lélegzëtt, oszt olyat ganajlott kinnyába, hogy egy négylovas hintó elakadt vóna benne. Azután hazamënt, a gyiófát is húzta maga utánn, otthon elbúcsúzott a nevelőannyátú, a gyiófát lëotta

magarú, oszt elkekerédve indút hetedhét ország ellen.

Mént, mēndégét. Tanákozott egy kőtörővel. A buzogánynyal jót ütött a hátára. Aszongya neki a kőtörő:

- Jaj! nē báncs, inkább elmēnēk én is oda, a hova tē!

Mēntek együtt. Úttyok egy fekete városba vitt, a hun gyászba vót mindēnki.

- Mé gyászolnak itt? - kérdezte a kis rákfiú.

- Azé, mer a kirá letkedvesebb lyánya el van kárhozva. A templomba van kiterítve, oszt akarki mēgy őrzenyi, mindēnkit széjjelszaggat!

Itt a kis rák egyet gondolt magába. »Maj mēgőrzöm én!«

El is mēnt a kiráho, oszt jelentette neki, hogyha egyig a lyányát sēnki mēn nem birta őrzenyi, maj mēgőrzzi ő, csak aggyonak sonkát, bort mēg kenyeret, oszt ereszszerk be a templomba.

Mindēn úgy történt, a hogy ő kivánta. A kirá nagyonn mēgőru, hogy akatt valaki a lyányát mēgőrzzenyi. Adatott neki mindēnt, a mit kért, kinyittatta neki a templomot, hogy »no! végezze Isten neville!«

A lyány ott feküdt a templom közepinn kiterítve.

A hogy elgyött az éfé, kikelt a lyány a koporsóbú. A kis rák úgy mēgijett: egy krajcár sē maratt a zsebibe, bebújt az oltár mellett egy szentbe. A lyány mēg szaladozott le s fél a templomba, oszt mindég azt kiabáta:

- Hun vagy! hun vagy!

A kis rák fēt nagyonn, nem birt többet mondanyi anná, hogy: - Itt!

De a lyány arrú nem igēn tanáta mēg! az ideji eljárt, oszt vissza kellēt neki fekünnyi.

Másik écczaka éfékor kikelt a lyány a koporsójábú mēgint. Elkezdēt szaladozni a templomba idestova, keresēt vóna valakit, ha tanát vóna, mikor az ideji elgyött, mēnt, hogy fekszik vissza a helyire. Hát a kis rák mēg ott vót má a koporsóba. Kérte őt a lyány Istenre, szentre, Máriára, hogy csak győjjék ki onnat, de a kis rák mēg sē mozdút, mēg écczēr a lyány ideji elgyött, a mikorra oszt mēl lēt szabadítva az elkárhozástú.

Akkor félugrott a kis rák, karonfogta a királyánt, oszt mēnt vele haza. Otthonn, mikor az apja a lyánt mēlláta, örömibe-ē? mibe-ē? úgy mēgijett, hogy mingyá mēhhalt.

A kis rákfiú mēg elvētte a királyánt feleségú, övé lēt a kiráság is, csaptak olyan lagzit, hogy Inczidátú Bonczidáig folt a sárga lé. Boldogok lēttek, mém most is élnek, ha mēn nem haltak.

Eger, Heves vármegye. Mészáros Ferenc kapástól. Lejegyzés ideje: 1904. aug.

4. A tetejetlen fa.

Hun vót, hun nem vót, vót a világon, az üveghégyekēnn is túl, az ópērēnciás tengerēnn is túl, a hun a kis kurtafarkú disznó túr, de mēg azonn is tūnann vót egy magos fa, a kinek az allya olyan vékony vót, mint egy pípaszár, azonfélü mēg, mint a vastag újjam, mēg azonn félú, mint a kezem szára, a hun mēg má olyan vót, mint a dērēkam, fél sē lēhetēt látynyi. Annak a fának a tetejibe vót egy rincziránczos nagy vērēsbarkét szoknya, annak vót hetvenhét ráncza, a hetvenhetegyikbe vót egy kis könyv, annak a tizēnnegyegyik levelinn olvastam ezt a kis mesét, a ki hiszi, hiszi, a ki nem hiszi, mēg üljék a hiszēm farkára.⁹⁾

Vót a világonn écczēr egy kirá, nagyon gazdag vót. De akarminó gazdag is vót, mēs sē tudott tanányi olyan embērt, a ki a kertyebe való nagy arancsērēsznyefát mēt tutta vóna másznyi. Tele vót annak a fának az ódala olyan töviskēkkel, hogy a ki mászott vóna rajta, a tövisk mind agyonszurkáta. Sok halottya vót má annak a fának.

Egész nap ott szót alatta a siralmas, húszták a cigányok, a kiket az öreg kirá odarendelt. Mēvvót nekik parancsolva, aggyig húzzák, míg aszt a fát valaki mēg nem mássza.

Azonn a környikēnn, a hun a kirá lakott, vót egy kanászlegény, Jánosnak hitták. Ez odaszól az annyának: »Ésnyám! süssék nekēm kēnyeret, készíjjék nekēm gúnyát vagy hat párt, mer elmēnēk, nem tom, visszagyövök-ē mēg, de maj mēssegít a jó Isten!«

Az annya mēgtótotta a szórtarisznyát kēnyérrel, szalonnával, a sok gúnyát batuba kötte, avval »Isten álgyon mēf fiam!« útnak eresztette a legēnt.

Mēgy a legény, mēndégél, beállít a kirá udvarába: »Fēlségēs kirá! grácia fejmemnek, én kanász vagyok, szeretnék fēlmēnnyi a csērēsznyefára, mēnnēznēm, hogy mit tart!«

»Jó van, fiam! jó! ereggy, ha má az a számításod, de félēk, hogy beletörik a fogad! Ereggy Isten hírvél, ha félērsz a tetejire, hají lē három szēm csērēsznyét, abbú mēttudom, hogy tē életbe vagy, - mēg hogy a lyányom, a ki a fa tetejibe lakik, az is él!«

A kanász mēgígírte, hogy úgy tēs.

Avval mēnt ki a kerbe, nekiőtözött, hozzáfogott a mászásho.

Mēnt a kanász, szette a tövisk a ruháját, mintha kézzel szaggatták vóna rúlla. Mikor egy hétyig mászott, a baltáját belevágta a fába, arra ráült, ott pihent egy hétyig. Mēgint mászott, mēgint pihent egy hétyig, még¹⁰⁾ elért a galyakho. Szép terepély fát látott, zöld ágakkal, közbe mēg a tengēr arancsērésznyét. Eszibe jutott, mit ígirt a kirának, leszakajtott három szēmet belülle, lēvette.

Újra mēnt, mēndégét, hallotta, hogy a cigányok odalē má abbahatták a siralmast, a kirá is ugrándozott örömbibe, hogy él a lánya.

A hogy fēllyebb mēnt, hát látott ő egy gyönyörű kastét. Bekopogtat. Tanál egy királyánt (vagy mit? csakhogy szép vót!), annak eléatta a szíviszándékját, hogy ő szēgény embēr, szógálatot keres, mi egymás!¹¹⁾ A kirákisasszon fēlfogatta, mēgmutatta az ēstállóba három gyönyörű lovát, szērszámot, mindēnt.

»Al lēs a dógod, hogy ennek a három lónak ēnnyi, innya adsz, nekēm magamnak mēg ebédēt készítesz!«

Evvel a kanász a kirákisasszonho beszegődött.

Épen vasárnap vót, a királány a templomba mēnt.

János, a kanász is, bemēgy az ēstállóba, hogy maj hamar elvégez otki is, mēg odbe is az ebédkészítésné, hát az első tátos (mer mind a három ló avvót!) odaszól neki: »Kedves gazdám! itt a filembe van egy aranyruha, védđ fēl magadra, ereggy el a misére, az első padná tovább nē mēnny! oszt úrfelmutatáskor hadd ott az egész czeremóniát, gyere vissza, mer baj lēssz!«

Úgy is vót. János felőtözik, elmēgy a templomba, az első padná mēgáll. A kirákisasszony is ott vót, ránézett Jánosra, de nem ősmerte mēg. Nézte, nézte, beleszeretett. De nem tutta elgondolnyi, ki lehet. Gyött az úrfelmutatás, János is sűrűt egyet a sarkán, ki a templombú, mēnt ēgēnyest haza.

Otthon má akkor mindēn rendbe vót, a ház végig tiszta, az ebéd a konyhán megfőve.

Végi a misének, gyön a kirákisasszony, megebédēl, nem szól sēnkihē sē sēmmit. Csak a szép aranyruhás legēny járt az eszibe.

Elmúlyik egy hét, itt a vasárnap, a kirákisasszony misére kászalógyik.

A hogy elmēgy, bemēgy a kanász az óba, hogy majd a lovaknak ēnnēk ad, mēgszólal a másogyik ló. »Hallod-ē, kedves gazdám! itt a filembe a gyémántruha, védđ fēl magadra, ereggy el a misére, az első padná árēbb nē mēnny, oszt úrfelmutatáskor hadd ott a templomot, de tovább nē maraggy, mer bajod lēssz!«

János fēlőtözött, a tanácsot mēhhallgatta, mēg is fogatta, mēnt a templomba.

Az első padná a hogy megáll, rátapadt a gyémántruhas legēnyre a királyány szēmi, lē nem tutta vóna rúlla vēnnyi száz forinté. De nem soká tarhatott a gyönyörúségi, mer elgyött az úrfelmutatás ideji, a szép legēny eltűnt, mēnt haza.

Az ebéd má akkor készenn vót, a ház kisöpörve, a királyány, mikor a misérű hazagyön, rendbe tanát mindēnt. De nem ért a neki sēmmit, nem vót helyinn a szívi. Sē az nap, sē az egész hétēnn nem ētt sēmmit, nagyon odavót a legēny után.

Elgyön a harmagyk vasárnap is. János bemēgy az óba mēgint, a harmagyk tátos is mēgszólítya. Az mēg má ezüstruhát adott neki, de olyan tanácscsal látta el, hogy mos sē maraggyék ám úrfelmutatás után.

Mēgy János. A kirákisasszony má várta, fēl is tette magába, hogy akarhogy-akarmint, de ő neki mēg kēll tunnyi, ki az a szép embēr, mēg hovavaló? kieszēlte, hogy a mikor az elmēgy a templombú, ő utánna mēgy.

Úrfelmutatáskor kigyön a legēny, mēgy haza.

A kirákisasszony mēg hogy-hogy nem? elfelejkēzētt, má csak akkor vōtte magát eszre, mikor az ezüstruhás legēny nem vót sēhunsē.

Hazamēgy oszt, az ebéd készen várta má, de nem vót odbe nyugodalma. Kiment az ēstállóba, hogy má mēnnēzi a lovakot, csutakollya-e? jótartja-e a kocsis? Hát ki gondolná, mit tanát? a dikó alatt mēgtanáta a három szép ruhát, az aranyat, a gyémántot, mēg az ezüstöt. Hivattya a legēnt, kérdezi, hun vōtte ő ezēkēt? A legēny elmongya, hogy a három tátos adta neki ajándékba, a templomba szokott bennēk járnai. Ránéz a kirákisasszony. »Ēn az tijéd, tē az enyím! szívem szép szerelmi! ásó, kapa választ el egymástú!« Megölelte, megcsókolta a legēnt, az is ölelte, csókolta oszt! nemsokára egybekeltek, hetedhēt országra szóló lagzit csaptak.

Má úgy félesztendeig lakhattak együtt, a mikor feleségi aszongya neki: »hallod-ē, hé! én most kimēnek egy kicsit sētányi, itt a kasté tizēnkēt szobájának a kúccsa, vigyázz, két szēmed minden!¹²⁾ mind a tizēnēgy szobát mēnnēzhetēd, de a tizēnkettegyikbe valahogy be nē mēnj, tudod-ē? mer akkor nekēm is, nekēd is, de végünk lēssz!«

Valahogy elmēgy a feleségi, szōget ütött a fejibe a tilalom. Mé nem mēhet ő be a

tizenkettegyik szobába? mi van ott? Nem bányá ő, akarmi, de má ő mennézi, ha ördög is! Úgy is tett.

-35-

Odamént a tizenkettegyik szoba ajtajáho, kinyitotta. Mit látott? egy nagy sárkánt. Má iszèn utálatos csesznye vót. Három abronccsal vót egy kerek asztalho odakötözve, az asztalonn vót egy üveg bor, még egy puhár.

Mégszóal a sárkány. »Kedves barátom! aggyá nekem egy puhár bort, megáld az Isten!« Olyan szépen könyörgött a sárkány, János öntött neki egy puhárral. A sárkány a szájáho emelte, kiitta mind. Utánna csak lepattan rúlla egy abroncs. »Barátom!« mongya a sárkány mégint, »aggyá még egygyel maj meghalok szomjan!« János újfént öntött neki. Lepattant a másogyik abroncs. A sárkány harmagyikszor is kért, János akkor is adott, mos má lépattant rúlla a harmagyik abroncs is.

Akkor aszongya a sárkány Jánosnak: »Jótét helyibe jót várj, két életét kapsz még tē éntüllem ezé a három puhár boré!« Avval mént be a házba, a hun a kirákiasszony, de mos má a János feleségi vót, ölibe kapta az' asszont, elvitte.

János olyan szomorú, olyan cséndes lett, hogy mákot lehetett vóna mellette vetynyi.¹³⁾

Kitámolygott az óba. Ottan aszongya neki az első tátos. »Tudod-ē, mit? kis gazdám! ülj fél az én hátamra, majd hazahozzuk mink a szép asszonyt!«

János kégyetlenű megörút. Vette magát a ló hátára, avval méntek, mint a szél. Hamarosann oda is értek.

-36-

Egy szép nagy kastély előtt átak meg. A szép asszony épen az ablakonn nézett ki. Odaszól neki János. »Szívem szép szerelme! elgyöttem érted, gyere, viszlek!« »Dehogy ménék, dehogy ménék, jó uram! a sárkány minkét utóér, engem visszahoz, téged még mégöl!« »Ne törögggy vele, csak gyere!« Az asszony lémént a kastébú, az ura mellé ült a lóra, avval méntek sebésenn.

A sárkány még épen alutt. Écczércsak lódobogást hall. Az éstállóba verte a hídlást a lábával a kamutērderesló.¹⁴⁾ Kimént a sárkány. »Hó te! szénaabrak előtted, folyóvíz melletted, éheccz, ihaccz. Mi a bajod?« »Éhetek is, ihatok is, de oda má a szép asszony!« »Czo fél, te! hát én éheték-ē még!?« »Éheccz még tísis, még akkor is utóérjük!«

A sárkány bement, harapott valamit. Avval fél a kamutērderes hátára, allyig méntek, allyig szátak, má utóérték ököt. A sárkány elvette a szép asszont, Jánosnak még aszonta: »no! az első puhár boré mégkégyelmezék!«

A sárkány vitte haza a szép asszont, János még ballagott haza a maga lován.

Otthon a másogyik ló biztattyta fél az útra, János ráadta a fejit. A szép asszont megint elhozták, de a kamutērderes eszrevette, a sárkány elfogta ököt újra. »No má lételt mind a három puhár bor!« monta Jánosnak, de a szép asszonyt vitte magával.

-37-

Má János azt hitte, hogy a feleségi odaveszött örökre. Mit csinállyék má ő? Otthon a harmagyik tátos mondja neki megint: »Gyerünk el, édes gazdám! maj melládd, hogy visszahozzuk a feleségéd!« Jánosnak mit vót mit tēnnyi, égyebbe nem vót reménségi, mēppróbákozott a harmagyik úttal is. Pegyig tutta, hogy ha most el nem hozza az asszont, hát végi.

Jóvan. Elindúnak harmagyikszor is.

Elérnek a kastého, lóra csallya János a feleségit, mēnnenk is, mint a szél.

De a kamutērderes sē alutt ám az óba, kaparta a hídlást, félérzött a sárkány.

Kimēgy az óba, aszongya a lónak: »Hó te! szénaabrak előtted, folyóvíz melletted, éheccz, ihaccz! Mi bajod?« »Ehetek is, ihatok is, kedves gazdám, de nincs szép asszon, elvitték!« »Hát én éheték-ē még?« »Éheccz még tísis!«

Mikor mégétt a sárkány, félül a kamutērderesre, allyig méntek valamēnnyit, utóérték Jánoséket. A sárkány ölibe kapta az asszont, Jánost még sē irgalom, sē kégyelēm! összeapritotta. Avval szát haza a kastélyába.

A hun még a János húsa össze vót aprítva, ott libapaskom vót. A libapászorok épen tüzet akartak raknyi, tüzrevalót keresgéterek. Széttek össze mindēnféli töviskēt, gallyat, égy helyēnn mēgtanáták a kondás szívit is. Félvették azt is, tették a tűzbe. Sül a szív javába, csak úgy sērsog, écczércsak kipattan belülle egy gyönyörű szép embēr. János vót, de mos még szébb vót, mint annakelőtte. Összeszette magát, elindút, mént, mēndégét hetedhétország ellen.

-38-

Tanát égy vénasszont, a kinek elmondott mindēn ügyit-baját, azután meg hogy szógálatot szeretne keresnyi.

Az tanácsot ad neki. »Eregygy el ide még ide, ott lakik égy öregasszon, anná csak három nap égy esztendő. Három ló lész a kezedre bízva. Ha kitötöd az esztendót, sēmmi égyeb bért nē kérjé, csak azt a csikót, a mit a szēmétdombonn má hét esztendeji rág a pondré!«

Jó van. János elindút. Mégy soká, árkon-berkēnn, kērészttú-kassú, écczēr odaér, a hun az öregasszony lakik.

Bekopogtat, beköszön. Elmongya, hogy mi járatba van. Hát félfogatták.

Másnap réggel megy János a három csikóval a mezőre. Mikor kiért, leült kényerezni. Ahogy kényerez, odaszáll egy czélla. »Aggyá egy kis énnivalót, maj meghalok éhenn!«

János l évágott egy kis pille kényeret, odatta neki. Mikor a czélla megétté, egy sípot adott Jánosnak. »No, ha bajod léssz, csak fújjá ebbe a sípba, maj segíték én rajtad, ha tudok!« János eltette a sípot, kényerezett tovább. Allyig hogy elvégezte a früstököt, oda akar mennyi a lovakhoz, azok ráfújták az álomszellót, a mitú János úgy elalutt, mint a tej.

-39-

Mikor félériz, láttya, hogy egy csépp ló sincs. Odavan mind. Mégijett. Mit csinállyék mos má? Eszibe jutott a síp, a mit a czélla adott. Belefújt. Rögtön méjjeleñt a czélla. »Mi bajod, édés gazdám?« »Elveszött a ló egy szályig!« »No, ha csak az a baj, akkor në fé! Amott van egy fertó, abba úszik három arankacsa. Az a három arankacsa nem egyeb, mint a három lovad. Ne é egy kötőfék, itt egy lesgüdör, ebbe üllý bele, én majd a fertó félé szállok, oszt feléd hajtom a három arankacsát, de tē légyé eszédenn, mihent közel érnek hozzád, a kötőfékét csak vágd annak a fejihé, a kit elótanász!«

Úgy is vót. A czélla szát a tó félé, János még elhelyezte magát a güdörbe. Hajtya a czélla a három kacsát, János is tartya a gyeplót. Mikor odaérnek, csak vágja a fejihé a kötőfékét. A három arankacsa écczërre három lójé vátozott. Avval rávette magát az egyikre, este is vót mán, vitte ókót hazafele.

Otthon nagyot nézött az öreg asszony, mikor látta, hogy János hozza a lovakot. Akkor vocsorát adott neki, oszt léfeküttek.

Másogyik réggel is viszi János a csikókat. A hogy a mezőre ér, lēül kényerezni mégint. Odamegy hozzá egy róka. »Aggy éñnēm egy falat kenyeret, majd elveszék éhenn!« János adott ennek is. Hála fejibe sípot adott ez is.

Mikor a róka lēmēnt, János is mégkényerezett, a három ló ráfújta az álomszellót, János elalutt mélyenn.

-40-

Mikor félériz, hát láttya, hogy a ló mind odavan.

Belefújt a sípba, gyött a róka. »No, mi baj van, édés gazdám?« »Elveszött a három ló, hogy kék azt mégkerítenyi?« »Ha csak az a baj, akkor nincs baj! Látod-é azt a tábla búzát? Abba van három nyúl, az a te három lovad! Ne, itt van egy kötőfék, majd én feléd hajtom ókót, tē még bújjá el, ha odaérnek hozzád, csak vágd a fejihé, në fé, akkor mégvan a tē három lovad!«

Úgyis vót. A róka hajtotta, János vigyázott, a három nyúl, a hogy a kötőféket hozzájok vágta, mingyá lójé vátozott.

Akkor félült az egyikre, vitte ókót. Az öregasszony má mérges vót, hogy nem tud kifognyi a fiatal embērēnn. De azé adott neki vacsorát.

Harmagyik réggel újfēnt ez vót a kötelességi Jánosnak. Kiviszi a lovakot, mint másszor, most is kényerez. Mos még odamēnt egy mókus. »Aggy éñnēm valamit, mer majd elveszék!« János ennek is adott. »No, jótét helyibe jót várj, ne ez a síp, ha bajod léssz, csak fújj bele, itt termék écczërre!«

A három ló mégint ráfújta Jánosra az álomszellót, el is alutt estyig.

Akkor mégint csak nem tanát a három lóbú egyet sē. Elévēszi a régi segiccségēt, a sípot, belefúj. Ott van a mókus. »Na mi baj, édés gazdám?« »Oda a három ló, oda, hogy keríjjük azt még?« »No, ha csak az a baj, az még nem baj! Ne ez a kötőfék. Ereggy haza. Otthon a fészèrbé látsz egy tyúkot, az az öregasszony, az alatt van három tojás, az a három ló. Ingēszteld fél a tyúkot valamivel, hogy félüllyék, oszt mikor a tojás gurúnyi kezd alóla, csak vágd szét a tojást a kötőfékkel, në fé, mēllēs az a három lovad!«

-41-

János úgy tett. Mēnt haza, égēnyest a fészèrbe. Láttya, hogy egy nagy csesznye tyúk ott ül egy sarokba. Csatarász elótte a kötőfékkel, a tyúk félül, a tojás még gurúnyi kezd alóla. A hogy gurút a tojás, ó mēcs csak oda neki, - mingyá mēllētt a három ló. A tyúk még azalatt átvátozott öregasszonyé. Mikor a fészèrbú vezetyi ki János a lovakot, az öregasszony má a pitarajtóba várta. Mérges vót! De nem szót sēmmit, azt is lassan monta.

János mikor bekötte a lovakot, bement a pitarba. »No, öreganyám, kítelt az esztendóm, hát fizessék ki, a hogy illyik, a bérbe aggya nekem azt a rossz csikót, a kit má hét esztendeji túr a pondré a ganajonn!«

Aszongya az öregasszony: »Hát még vagyok veled elégēdvē, de még egyet tēgyé még! Vidd el ezt a három lovat, vasaltasd még! Akkor oszt majd mégēgyezünk!«

Hunczut vót az öregasszony, nem hiába, hogy boszorkány vót! Mindenáron el akarta Jánost vesztenyi.

Fél is ült ó a lóra. A hogy mēnt a kovácsho, tanákozott avval a vénasszonval, a ki ó neki a boszorkányos asszont komendáta, aszongya neki az asszony: »hallod-é, hé, ha gyösz vissza avval a lovakkal, karikát csiná velék a lebégóbe, mer máskép lévetnek, oszt véged!«

-42-

Még is fogatta János.

Mikor gyött vissza a kovácstú, viczkádozott alatta a három ló, má lē is vette vóna, ha az öregasszony még nem láttya, oszt rá nem kiát a lóra, mer János nem tudott velék a lebégóbe karikát csinányi. Igy oszt mégszabadút a bajtú. A lovakot hazavitte.

Eláll az asszonnak, a boszorkánnak, hogy hát má ezt is mēttette, ideji vóna, hogy kifizesse.

Az asszony sēhossē akart ráányi arra, hogy a rossz csikót odaggya, igirt ő ezüstöt, aranyat, mindēnfélt, de János nem tágított a csikótú, ő csak azt kívánta.

Nagynehezen oszt mégis beleegyezett a vén satrafa.

János fēlvette a csikót az ölibe, vitte.

De nagyon nehéz vót ám. Lēhajította az ölibű. De csak újra fēlvette. De csak belefáratt. Lēvette másocczor is, harmacczor is, de má mikor harmacczor lēvágta, felugrott a rossz csikó, gyönyörű aranszórú tátos lētt belülle. »No, édēs gazdám! jó van má! csakhogy az öreganyám-tú mēgszabadítottá. Mos má elhozzuk a szép asszont. Mer tudd még, hogy ez az asszony nekem nagyanyám, az anyám még a sárkánna van, a kamutērderes. – Nézz csak hátra, kis gazdám! mit látol?»

-43-

Má ekkor János a hátánn ült. Visszanéz, mēgláttya az öregasszont. A tátos még lēhajította a hátárú.

»Mit láttá?» »Az öreganyádot!»

Mēnnek továdabb, mēgint mongya a kis ló: »nézz csak hátra, kis gazdám! mit látol?»

Hátranéz János. »Piros az égallya nagyon!» mongya János. »Hű! de haragszik az öreganyám!» De másocczor is lēvette Jánost.

Kisvártatva harmacczor is mēgszólal a tátos. »Nézz csak hátra, kis gazdám! mit látol?»

János visszafordú, aszongya: »Kék lángot látok!» »No, dúl-fúj akkor az én öreganyám!» de Jánost harmacczor is lēvette.

János még má nagyon haragudott, hogy biz őt nē vetēgesse lē mindég, ő má nem ül a hátára többet.

De a tátos szabadkozott, hogy nem má többet, csak üllék fēl, ezután nem vetyi lē.

A tátos még is tartotta a szavát, nem vette lē többet.

»No, mos má mēhetünk a szép asszonyé, nē fé, emménk lēssz má!» monta az aranszórú tátos.

Mēntek, szátak, repűtek, olyan sebēsenn, mint a gondolat.

Odaérnek a kastéhó, az asszony épenn az ablakonn lesekēdētt. Mēgláttya János. »Szívem szép szerelme! szép galambom! mos má gyere, elviszünk, nē fé nem ér má utó a kamutērderes!»

-44-

Az asszon csak eltátotta a száját, mikor az urát mēglátta. Maj mēhhalt örömibe. Mēnt ēgēnyesenn az uráho, össze-vissza csókolta, felült mellé a lóra.

Akkor János »no, Jézus álgyon még! gyerünk!» mēntek oszt, a hogy tudtak.

Zörgést hall a sárkány, fēljjed, kinéz az óba. »Hó te! szénaabrak előttd, folyóvíz melletted, ēheccz, ihaccz, mi a bajod?» »Éheték is má én még ihatok is, nincs szép asszony, elvitték!» »Hát én éheték-ē mé?» »Dehogy észél, dehogy észél! Ülly a hátamra, oszt gyerünk, de ussē érjük má mink azt utó!»

Rávetyi magát a sárkány, buzogánynyal veri, két sarkantyúval szoríttya, csak úgy lótt a ló ódalábú a vér, de hun jártak má azok az aranszórú tátosonn?

Egyet nyerít a kamutērderes fiának az aranszórú tátosnak. »Á még, fiam!» Rányerít vissza a János lova: »nem állok!» Kérdezi János a lótú, hogy mit nyerített a sárkány lova? Az mēmmona neki.

Nyerít a sárkány lova másogyikszor is, hogy »á még, fiam!«, de az csak azt nyerítette vissza, a mit az élēbb.

Szoríttya a sárkány a lovát, mēgy is a, de hasztalan, az aranszórú tátost nem birták utóérnyi.

Nyerít a kamutērderēs harmagyikszor is. »Nem vársz még, fiam!?» »Mégvárlak, anyám, ha a sárkánt fēlhajítod olyan magosra, hogy ha lēesik, hát kulimász lēssz belülle! Māskép még hozhatod utánnam, míg a világ!»

-45-

Mikor ezt mēghallotta a sárkány lova, nagyot hajított magánn, fēlvette a sárkánt olyan magosra, hogy mire lēesētt, azonnal kulimászé vát. Onnan horgyák a tótok azt a sok kulimászt!

A tátos mēgvárta az anyját, a kamutērderest, János a két lovat ēgymásho kötte, ő felült a sárkány lovára, a feleségit meg a tátosonn hatta.

Úgy mēntek osztann, még haza nem értek.

Otthon János még a feleségi újra mēgeskűttek, lakzit csaptak, ott ének még most is a szép kastéba, ha még mēg nem haltak.

Besenyőtelek, Heves vármegye. Németh László, mezőtárkányi legény szájából. Lejegyzés ideje: 1903. dec.

5. A Hollóferjős király.

Hun vót, hun nem vót, az ópěrenciás tengērēnn is túnann vót, vót ēgy kirá. Annak az udvarába vót ēgy olyan fa, a kinek sē a levelit, sē a gyömőcscsit, de sē a tetejit nem látták sosē. Hírú is tette a kirá az országba, hogy a ki mēgmássza azt a fát, annak aggya a lányját.

Vót azonn a környíkēnn ēgy kis kondás. A hogy ēcczēr délbe tizēnkēt órakor órzi a nyáját, közel hozzája három galamb repút le, ketteji fēreát, a harmagyk közelebb ment hozzá, mērrázkódott, csudaszép lyány lett belülle.

-46-

A kis kondás épenn szalonnát sütött. Odamēt a lyány, oszt kért. A kondás adott. Akkor a csudaszép lyány kivēt a zsebibű ēgy ezüstkendőt, odatta a kondásnak jegybe.

Igy mēnt e három napig. A másogyik nap arany; a harmagyk nap gyémántkendőt adott a szép lyány a kis kondásnak. De mikor az utóssót is odatta, aszonta neki a szép lyány: »én jegybe attam nekēd azt a három kendőt, össze lēhet azt gyúrnyi mind, a hogy akarod, még a csizsmádba is fēlhúzhadd, de mēn nē próbádd mondanyi valakinek, hogy ki a te szeretőd, mer akkor én többet vissza nem gyövök, tudod-ē!?» A kondás ígirkēzett, hogy így, hogy amúgy, nem mongya mēg. Avval a legszēbben elvátak ēgymástú.

Nemsokára báldot tett a kirá, a kondás is hivatalos vót. Igēn ám! mer a királyány nagyon mēgszerette, szeretēt vóna hozzámēnni, oszt az apja így akarta őket összehoznyi. De hiába, mer a kondás ússē szerette a királyánt!

Hát a báldra elmēt a kis kondás is. Rá sē nézett ő ēgyikre sē, még a királyányára sē, pegyig az úgy kaccsangatott rá, hogy mindēnki eszrevette, de a kis kondás mintha nem is látta vóna. Fogta magát, azē is fēlkért a tánczra ēgy idegēny kirákisasszont, letalább má ha ott van, tánczollyék is. De az idegēny királyány mécs csak annyit sē szót hozzá, hogy: papucs! csak elfordút túlle. Nem mēnt el vele tánczolnyi. Rémisztōēnn mēhharagudott a kis kondás, lēvette a csizsmáját, a sok szép kendő kapczának vót fēlhúzva, lēbontya a lábárú, oszt mēnmutatta: »nézzētēk ē! nekēm a kapczám is arambú, gyémántbú van szōve! hát kik vattok tík!? különb szeretóm van nekēm, mint tík, mer az tündérlyán! azē, hot tík engēm lēnéztēk!« Nagy haragjába ezēket monta a kis kondás, de nem gondolta mēg, hogy má elárulta: ki a szeretőji!

-47-

Vēgi lett a báldnak, azaz hogy ő be se várta, haragjába hamarabb elgyött. De má hiába várta a nyájna a szeretőjit, nem gyött többet vissza.

El vót szēgēny keserēdve. Elszánta magát, akar hol lēssz, de ő fēlkeresi a szeretőjit, még a pokolba is.

Másnap elmēt a kiráho, mējjelentette neki, hogy ő fēl akar mēnni a fára, csinátassék neki három vasbocskort, három hosszú vasnyelre baltát mēg három vassipkát.

A kirá szót fogadott, mēcsinátatta neki mind hamarossann.

Mikor mind készenn vót, magáho vētte a kis kondás, oszt kezdte másznyi a tetejetlen fát.

Mēgy, mēgy, mászik nagy keservesenn. Mikor fēlért odaig, a hun a fa kétágú vót, belevágta a baltát. A hova belevágta, a fába ezüstvár támatt. Oda bemēt, szētnēzett. Bemēt az ēstállóba is, ott vót három ezüstszőrú ló. Azok úgy szótak hozzá: »ētess mēg, itass mēg bennünköt!« Ő mēg is ētette, mēg is itatta.

-48-

Akkor lēhajított egy bocskort, ēgy baltát mēg ēgy sipkát.

Akkor mēnt tovább. Mikor mēgínt odaért, a hun két ágat eresztett a fa, belevágta a baltáját. Ott mēg aranvár nyít mēg.

Bemēt oda is, a három aranylovat mēgētette, mēgitatta, ēgy baltát, bocskort mēg sipkát lēhajított, avval mászott fēllyebb.

Mászott, mászott, a fa ēgy helyēnn mēgínt két ágra nyút. Belevágta a kis kondás a baltáját harmacczor is. Ott mēg gyémántvár vót. Akkor lēhajította még a mi nála vót, mind, a bocskort is, a baltát is mēg a sipkát is. Úgy mēnt be a várba.

Az ēstállóba három gyémántszőrú lovat tanál, azok is azt kérték túlle, hogy ētesse, itassa mēg őket! Mēttette szívesen. De oszt nem ment továdabb, ott maratt a lovakná, a kik ēgy kirákisasszonyé vótak.

Égy vasárnap aszongya neki ēgy kis ló: »ne ē! vēdd fēl az ezüstruhát, ereggy a templomba, de vigyázz, hogy a kirákisasszony mēn nē lásson!« El is mēnt a kis kondás, vigyázott, a kirákisasszony nem látta mēg.

A másogyik vasárnap a kis ló ēgy aranyruhát adott neki, de úgy, hogy a királyány valahogy mēn nē lássa!

De má ekkor mēllátta, csak az vót a kis kondás szērēncsēji, hogy hamarabb hazaért, lēvethette a ruhát, oszt nem akadhatott nyomára a kirákisasszony.

-49-

A harmagyk vasárnap gyémántruhát adott neki a kis ló. Elmēt a kis kondás a templomba, de a királyány má szēmnel tartotta. Mikor kigyöttek a templombú, odamēt, mēgfogta a királyány, oszt kérdēzte, hogy »kicsoda maga!?» Ő mēgōsmerte, hogy az ő tündērszép szeretőji, mēmmona,

hogy ő még az a kis kondás, a kit a földön otthagytott. Vót oszt öröm, lehet gondolnyi.

Másnap má egybe is keltek, hetedhét országra szálló lagzit csaptak.

Má boldogann étek jó darabig, mikor az asszony aszongya, hogy: »ne è! itt van tizenkét szoba kúcsca, én elménék sétányi, de a tizénharmagyk szobába be nē mērd tēnnyi a lábád, tudod-è!?» A kis kondás ígírte, hogy dehogy tēszi, dehogy tēszi, ha ēcczēr mēmmonyák, hogy nem szabad.

De allyig mēnt el a feleségi ēgy kis darabonn, feltörte az ígírētēt, benyitott a tizénharmagyk szobába.

Ott vót leabroncsolva a *Hollóferjős* kirá három nagy abronccsal ēgy asztal mellē.

Mikor belēp, aszongya neki a *Hollóferjős* kirá: »aggyá nekēm ēgy puhár vizet, adok nekēd ēgy életēt!« A kis kondás nem tutta mire vélnyi ezēkēt a szavakat, de azē adott neki. Mikor az megitta, mēgint kērt. A kondás tōtött. De má akkorra két abroncs pattant lē rúlla. Kērt még harmagykszor is, aszonta, hogy azē is ad ēgy életet! A kis kondás öntött harmacczor is. Az abroncs mind lepattogott a *Hollóferjős* királyrú.

-50-

Akkor az fēlkelt, kiszát az ablakonn, a szép asszont a karja közé kapta, a ki őt abroncsba verette, mer nem akart a feleségi lēnnyi, – oszt vitte haza, a maga tanyájába.

Mēgijett a kis kondás nagyonn. Mikor a *Hollóferjős* kirá kezibe látta a felesēgit, akkor szántabánta má a bűnit, hogy mé is mēnt ő be a tizénharmagyk szobába, de ha má be is mēnt, mé adott vizet annak a kutyának! De má késű vót.

Bemēgy az ēstállóba, kērdēzi a kis ló: »mi bajod, édēs gazdám!?» A kondás elmongya oszt, hogy micsoda: »Gyere, űly fēl a hátamra, hátha el tunnánk hoznyi!«

A kis kondás fēlült, nemsokára a tēthelyēnn vótak. A feleségi ēpenn a kútná mosogatott. Kicsalta szépen, fēlültette a kis lóra, avval szátak.

A *Hollóferjős* kirá lova még nyihogott, kapát odbe az óba. Odamēgy a *Hollóferjős* kirá. »Kutya ēgye a testēdēt, föld igya a vérēdēt! nincs ēnnēd, nincs innod? mi baj?« Aszongya a ló: »Van én nekēm ēnnēm is, innom is, de nincs szép asszony! De az nem baj! hozzá fēl ēgy zsák gyiót, azt mēgtōrjūk, mēgēsszūk, ēgy hordó bort még is iszunk rá, mégis utōérjūk ōköt!«

Hozott a *Hollóferjős* kirá ēgy zsák gyiót, mēgtōrték, mēgētték, ēgy hordó bort még is ittak rá, mégis utōérték. Az asszont hozták vissza.

-51-

De a kis kondás nem nyughatott, a kis lóval elindút másocczor is. Az asszony most az udvart sēprētte. De hasztalan vitték el, a *Hollóferjős* kirá még a lova mēgtōrtek még ēgy zsák gyiót, ēgy hordó bort mēgittak rá, elfogták a szép asszont megint. Akkor aszonta a *Hollóferjős* kirá a kis kondásnak: »no! még mos sē vēsžēm el az életēd! kécczēr megkímítelek a három puhár vízē, de má harmacczorra nem kēgyelmezēk!«

Mēnt haza a kis kondás a kis lóval. Lēcsüngesztētte a fejit, odavót egēszenn.

Akkor aszongya a kis ló: »má látom, hogy velem nem mégy sēm mire. De mondok ēgy tanácsot. Van nekēm ēgy rokonom, ēgy ló; ēgy öreg asszonná van, azonn elhozhatnád a feleségēdēt! De sok bajjal tucc ám hozzájutnyi. A föld alatt ēgy esztendeig kell mēnnēd, még az asszont mēttanálod. Ott kell szógánod, de nem soká, mer csak három nap az esztendő!«

A kis kondás mēkkōszōnta a kis ló tanácsát, avval mēnt, kereste az utat.

A földön bozontok még sōvényēk közt még is tanáta. Tellyes ēgy álló esztendeig kellēt neki mēnnyi, még odaért. Mēlláttya az öregasszont, odakōszōn: »aggyon Isten jó estēt! öreganyám! szógálatot gyōttem vōna keresnyi, ha fēlfoganna!« »Szógálatot?« – monta az asszony – »nem látod, hogy kilenczvenkilencz fő van itt má karóba? ettēd lēssz a százagyik! De ha bízol magadba, fēlfogallak!« A kis kondás be is szegōdōtt.

-52-

Másnap rēggel rábíz az asszony három lovat, hogy őrizze még, este még hajcsa haza.

De allyig vezette ki a lovakot a kis kondás, az erdő alatt mind eltűnt.

Kereste ő, de nem tanáta sēhun.

Égy öreg embēr állította még. Aszonta neki: »ne, itt van ēgy kantár, amott van ēgy kotló csirke, vágd hozzá a kantárt, nē fé! mēllēssz a ló!«

Úgy is vót. A kis kondás a kantárral mēffogta a három lovat. Estére vezette ōköt haza.

Otthon az asszony ēgy teknő zsarátnak tūzet tētt elejbēk, a páczájával még jó végigvert rajtok, a mé hatták magokot mēfognyi. De azok elmonták, hogy nem tehetnek ōk rúlla!

A kōvetkēző rēggel kivezette a kis kondás a lovakot, de mēgint új járt velēk. Eltűntek. Ha az öreg embēr ki nem segityi, nem tanállya még. Most még három nyúl vót a bukorba, azokho vágta a kantárt, a ló mēllēt mēgint.

Vezette haza.

Harmannap mēm meg odavan a ló. Akkor az öreg embēr aszonta, hogy »amott van ēgy kotló, az az öregasszony, alatta három tojás, az a ló, vágd hozzájok a kantárt, mēgint mēttanálod a lovadot, nē fé!« Úgy is vót. Mēllēt a három ló, az asszony még duzmatt, maj mēgētte a mērēg.

Eltelt mind a három nap. Négyegyik nap kérte a kis kondás a bérét, monta, hogy neki csak a kis csikó kell. Az öregasszony nem akarta adni, de a kis kondás aggyig beszét, hogy odadta neki nagy keservesenn.

Megy a kis csikóé a kondás, de az oly erőtelen vót, hogy a vállán kellett vinni. Ęcczër mæsszólal a kis csikó, visszakéreczkédött: »kedves gazdám! eressz vissza egy kicsit, hogy szopom ki az anyámnak minden erit, në fé! akkor majd én viszlek a hátamonn!« A kondás visszaeresztette.

Mire visszamént a kis csikó, csak hátára kapta a gazdáját, mént vele, mint a szél, égényest a Hollóferjós kirá palotájáho. Az asszony épenn kályhát puczolt.

Së szó, së beszéd, csak ültették a lóra, oszt vitték.

Nyihog ám még kapál a Hollóferjós kirá lova odabe.

Bemegy a gazdája: »Hozzak-ë gyiót vagy bort?« Aszongya a ló: »hozhaccz má, nem érijük má utó!«

Méntek is úgy, a hogy tuttak, de a Hollóferjós kirá lova nyomába së léphetett a kis csikónak.

Odanyerített a kis lónak: »várjá meg!« de az azt nyerítette vissza: »vesd le a Hollóferjós kirát, akkor mévvállak!« Lë is vëtte a ló úgy a Hollóferjós kirát, hogy a tengër, a hova esëtt, csak úgy tajtézkott túlle. Akkor oszt mévvárta.

A kis kondás az asszonyt, a feleségit hazavitte s újra lagzit tettek. Mëghíttak grófit, bárót, hercegët, nagykalapú hübèrnáti tótokot, válogatott cigállegényékët, hóhért, papot, vaskalapot. A pap eskette, a hóhér sëprözte, az istennyla összepüfögtette, cenzuráre-penzuráre, folt a sárga lé.

Besenyőtelek, Heves vármegye. Dankó Anna szakácsnőtől. Lejegyzés ideje: 1904. febr.

6. A kis kondás.

Hun vót, hun nem vót, vót a világonn, az ópèrencziás tengèrënn túnann vót, az üveghëgyekënn innen vót, kidót-bedót kemènczének egy csëpp ódala se vót, ahun jó vót, ott rossz vót, ahun rossz vót, ott jó vót, mégis mëgsült benne hetvenhét tepsi bogácsa. Ára mént három meztelen cigángyerék, mind az ingi elejibe hánta a sok bogácsát. Hát enné má nagyobbbat nem hazudhattam vóna, csak azt, a melyikët most akarok elmondanyi.

Vót ëcczër egy szègény asszony, annak vót egy fia. Malaczt őrzött vóna, ha őrzötte vóna, de csak kárt csinát mindenütt, nem tutták hasznát vënni, nem vát be kondásnak. Hiába tróbát vele az annya akarmit, mindëgy vót annak, avval a gyerekkel ugyan nem tuttá vóna semmire së mënni, ha angyalú kukorikoltá vóna së. Valami hasznavehetetlen kölyök vót.

Hát ez a tédllènèroncsd kondásgyerek mëghallotta ëcczër, hogy a kirá annak aggya a lyányát, a ki úgy el tud bújni, hogy az ő lyánya nem tanállja még.

»No, kis kondás! - monta magába, - most vágd ki a balingújjat, sokat nyerheccz egy kis ügyességvel!«

Fël is szèdelőczködött, süttetett mingyá egy tarisznya hamubogácsát, nyakába kanyarította a cifra szúrit, avval elindút.

Mént, mént, mëndégët árkon-berken, hëgyèn-vógyön keresztú, hun erdőbe, hun síkfődön, a bogácsa is fogytán vót má, de ő még nem tanát a kirá kastélyára. Mëgyèn egy álló hétyig, má az utóssó bogácsának is a s...ire vert, de nem lát még së sëmmit. Szomjann is vót má, olyan vót a nyelvi a nagy szárosságtú, mint egy fëlvert haluska.

Mit csinállýék má? hát gonoszú vesszën? esztudva ő el së indút vóna!

A hogy mëgy, hát sokára taná egy kutat, a vállóján ült két fejír galamb.

Odamëgy. »No, két fejír galamb! én mos má tiktékët mëgészlek, mer maj mëhhalok éhënn!«

Aszongya a két fejír galamb: »Në egyé mëg, kis kondás! inkább húzzá nekünk egy vëdër vizet, szomjann vagyunk nagyon, jótét helyibe jót vársz!«

Úgy rimánkodott neki a két galamb, hogy nem ette mëg. Odament a kút kávájáho, húzott nekik egy vëdërrel, azután maga is jólakott a jó hideg vízzel.

Avval ment tovább.

Hát má nem vóna szomjann, de a hasa, az morgott mint egy lánczos kutya.

Valahun, egy nagy pusztaságon való mënésibe, bődörgésibe, taná mëgint egy sánta rókát. »No, sánta róka! akarmi légyek, ha tégéd mëg nem észlek!« A sánta róka könyörgött, hogy në egye mëg, a kis fiának visz egy kis ënniyalót, de »jótét helyibe jót várj, kis kondás! maj segíheték én még tërjadt!«

A kis kondásnak má düllett a szëmi a nagy éhségtú, de nem bántotta. Gondolta, hogy maj visszafizetyi még az az ő jóságát!

Csütylyik-botlylyik a kis kondás, szántáson, vetésënn, tallón, pallagon vitt az úttya,

összekotorászta mán a legutóssó morzsát is a tarisznyábú, azt megétte. De mi vót az annak az éhös hasnak, jobbra dót, balra dót, má asz hitte, hogy sosé ér oda, a hova akar.

Úttyába má messzirú lát egy nagy tót. Má ő megnézi, hátha lész ott valami, valaki. Lémegy a partyára, hát ott láttya, hogy a víz szélyibe verdék egy kis hal. Odakap nagyhomonn,¹⁵⁾ fëlvëszí a vízú a kis halat. De az aszongya neki: »Ne ëgyé még kis kondás! mëszógáhatom még én nekëd a të jóságodat!« Nézte a halat soká a kis kondás, szép pót nagyon, a pézi csakúgy ragyogott, a hogy rásütött a nap, megsajnáta, oszt visszatëtte a vízbe.

Huncut dolog az az éhség, elmëgy az emberség mellett, a kis kondás is bánta má, hogy útra kelt.

De má mindëgy, ha ég főd is összeszakad is, ő má nem fordú vissza. Mënt, mënt továdabb. Hát taná mëgint ëgy kutat vállóval, a vállón két fejír galambot. »No, má nem teszték bolondá, nem nézëk má én së Istent, së embërt, én mëgëszlek bennetëkët!«

-57-

Rimánkodott a két fejír galamb, hogy csak most az ëcczër në ëgye mëg ököt, maj megszógállják mëg ök az ő jóságát! »Ëhën ám! tik mindëg ki akartok rajtam fognyi, én mëg, mint a bolond, hallgatok rátok, de oszt aszt nem keresitëk, úgy-ë, hogy én má móta maj fëlfordúlok ëhënn!«

Mëg akarja fognyi a galambokot, de azok csak rimánkodnak, esenkënnëk neki, utólyára oszt nem bántotta, húzott nekik ëgy vëdër vizet, nyelt ő is ëgy nagyot a vëdërbú, avval ment.

De má asz hitte, hogy nem vallya meg. Ebbe az éhségbe el këll pusztúnyi!

Má maga së tutta, móta? csak asz tutta, hogy nagyon régën úton van má. Beletörödött a sorsába, mos má kárësz-kúrësz, a hol lész, úl lész!

Nagysokára oszt elërt a kastélyho.

A kapuba ott át a kirá. A kis kondás illendöven odaköszön, a kirá is elfogaggya. »Hát hun jársz të ëre, te kis kondás! a hun még a madár se jár? mi keresnyivalód van itt?« Elsorolja oszt a kis kondás, mi végrú jár ő ëre, mëg hogy bizony ide is igyekëzëtt, mer hogyím hallotta, hogy a kirá annak aggya a lányát, aki el tud búnyi elölle, hát megpróbákozík ő is, hátha lënnë valami sikeri a válalkozásának. »Jó van, fiam! jó van! - monta a kirá, - de ládd-ë, itt van kilenczvenkilencz embërfej karóra húzva, të lëszël a százagyík, ha nem tuczz elbúnyi!« A kis kondásba nem szalatt bele a madzag, csak aszonta, hogy »maj lész valahogy!«

-58-

Akkor osz bemëntek, a kis kondás eléadta a panasszát, hogy bíz ő mán nagyon ëhënn van, vessënek neki ëgy kis maradékat. Attak oszt neki annyit, a mënnyi belefërt.

Másnap a hogy fëlkelt, ment be hozzá a kirá, hogy bujjék má míg a lyánya fël nem kel, mer ha fëlkel, nem igen tud túlle elbújnyi.

Kászalógyík a kis kondás, kászalógyík, ecczer csak valahogy odanéz az ablakra, ott láttya az elsó két fejír galambot. Kinyittyta az ablakot, azok aszongyák: »Gyere rögtön, majd elviszünk mink!«

A kis kondás së húzódozott soká, rájok bízta magát, azok meg usgyi! mentek vele, mint a szél, ëgënyest a nap háta mëgé.

Felkészút a kirákisasszony is, lëmënt a kerbe, leszakajtottta a letszëbb rózsát, akkor ëgyet sürdút a sarkán, »gyere elé, kis kondás! ott vagy a nap háta mëgëtt!«

Hú! ëtte a mérëg a kis kondást, mëg fët is, de micsinállják? kibujt a nap hátátú, oszt mënt ëgënyesenn a konyhába.

Mëvviratt a másnap, fëlkel a kis kondás, ránéz az ablakra, a sánta róka má ott ágaskodott, várta. Felkészú hirtelennyibe, nyittyta ki az ablakot, mënnek ő a rókával.

A róka elvitte őt a főd hét csinnyára.¹⁶⁾

Kimëgy a kirákisasszony a kerbe, leszakajtya a letszëbb rózsát, ëgyet sürdút a sarkán. »Gyere elé, kis kondás! a főd hét csinnyán vagy!«

-59-

Mit vót mit tënni, a kis kondás elëbújt onnan is.

Harmannap a kis halho ment el a tóba, az lëvitte a tó ëgyík szögletyibe. »No, má ide nem ér el a szemivilága ússë, itt tanállják hát më!«

De a kirákisasszony a hogy lëmënt a kerbe, leszakajtottta a letszëbb rózsát, ëgyet sürdút a sarkán, mingyá híttta elé a kis kondást a tó fenekirú.

»Hát végem van! av van! má enyím a százagyík karó! - mondogatta a kis kondás, - má ha háromszor megtanát, nëgyegyikször së tudok má én úgy elbújnyi, hogy rám në akaggyon!«

Lëfekütt, hogy majd alszik, kipihenyi magát, de nem bírt ám së alunnyi, së pihennyi, csak hánkolódott, veczkelódott.

Másnapra viradóra ott lát az ablakába két fejír galambot. A hogy őt meglátták, az egyík mingyá elszát, a másík ott maradt.

Beeresztyi a galambot. Az aszongya neki: »Gyere sebésen, tē vátozzá egy szép rózsáé, én is azé vátozok!«

Úgy is lett. Má délelőttre minden bimbó gyönyörűen kifoszlott, ittis-ottis a kerbe szébbné szébb virágok virítottak.

Légyön a kirákisasszony, keresi a letszébb rózsát, hát kettőt egyfurmának taná. Leszakajtya mindakettőt. Szúrta a mellyire.

Akkor egyet sürdút a sarkán, de má nem látta a kis kondást. Sürdű még egyet, akkor sē láttya.

»No, apám! nem látom má a kis kondást, elbújt, hogy nem tanálok rá!« »Dehonnem, dehonnem! sürdű még egyet a sarkadon, hátha mēglátod!«

Sürdút a lány harmagyikszor is, de sürdühetett vóna má ő akarhanyat, ússē tanáta vóna mēg a kis kondást.

Akkor csak a lány mellyirú az egyik rózsá galamb képibe elszát, a másik rózsá mēg átvátózott a kis kondásé.

A királyány csak nagyot nézett, hogy maga előtt látta a kis kondást.

Akkor a kis kondás magáho ölelyi a lyánt. »Szívem szép szerelme! én az ettéd, tē az enyím! ásó, kapa válaszszon el egymástú!« mēgölelték, mēgcsókolták egymást, a kis kondásbú mēg hécczerte szebb legény vát, olyanok vótak ott egymás mellett, mint a bukrétába kötött virág. Azután lakzit laktak, boldogok léttek, a kis kondásbú olyan fáin embēr lett, hogy mán ē párja, a lyánbú mēg szép asszony, mēg most is élnek, ha mēg nem haltak.

Besenyőtelek, Heves vármegye. Szabó Éva öregasszony előadása után. Lejegyzés ideje: 1904. jan.

7. Csinos Ágrágyi.

Hun vót, hun nem vót, vót a világonn egy kirá, abba a városba mēg lakott egy szégény embēr, annak vót három fia.

A kirá országába sētēccség tanyázott, nem vót ott sē nap, sē hód, sē csillag. Gyertyáná vettek, gyertyáná szántottak, mēg gyertyáná arattak is. A nap tizēnkétféjű, a hód kilēncféjű, a csillag mēg hétfejű sárkányná vót. A kirának vót gyönyörű szép három lyánya, a nas sētēccsēgtú nem mēnt oda kērőbe sēnki, má a kirá azt hitte, hogy otthon vesztek valamēnyien.

A szégény embērnek a letkisebb fia, a Hamupipilyke, a sutba óllotte a hamut, ēcczēr aszongya az apjának: »écsapám! mēnnyék el a kiráho, mongya mēn neki, hogy élēhozzuk mink hármann a napot, hódat, csillagot, ha a három lyányát hozzánk aggya feleségnek!« Az apja el is mēnt mingyá. Elmonta a kirának, a mit Hamupipilyke mondott. A kirá szívesenn beleēgyezett.

Mēvviszi a szégény embēr a hírt, hogy »kőrú hát Bangyi a boglyán! állýá a sarkadra, a kirá odaggya mind a három lyányát, ha csakugyan úl lēssz, a hot tē monddod!«

Hamupipilyke - akarom mondanyi: Csinos Ágrágyi - mer má így hitták, elmēnt a kiráho, mēgkērdēzte, hogy van-ē kovácsa? A kirá aszonta, hogy van egy, de má an nem lát jó, de van neki háromszáz legēnyyi. Aszongya arra Csinos Ágrágyi: »hát csinállyék mindēn legény három-három pár kardot!« Azután azt kērdēzte: »hát lova van-ē?« Aszongya a kirá: »van három ménēsēm, az ēgyik harmadfú, a másik nēgyedfú, a harmagyik mēg ötōdfú!« »Vezessék be!« monta Csinos Ágrágyi. Bevezették.

Csinos Ágrágyi odamēnt mindhē, farkáná fogva mēghúzta valamēnyit, de mind egy mákszēmig seggre rántotta. Aszongya Csinos Ágrágyi: »uram! ezēk nem jó lovak, egy sē! máshonnat hozassék!« A kirá bosszús vót nagyonn, hogy három ménēsébú nem tanákozik egy jó sē. Akkor jutott eszibe, hogy van ő neki három lova, a kikre akkor néztek a bērésēk, ha eszikbe jutott. Azokho vezette be Csinos Ágrágyit. Próbáta oszt, de nem birt velēk. Akkor mēhhatta a kirának, hoz zabollyák, ezēk jók lēsznek!

Mikor evvel mēvvót, kitróbáta a kardokot. De egy sē vót jó belülle, egy csapásra mind átvágta. Ha mēghatta, hogy az öreg kovács csinállyék hármát, hátha az mēgállya a helyit. Úgy is vót. Az öreg kovács csinát hármát, olyant, hogy hét országra hallacczott a pēngēsik. »No! em mán jó lēssz!« - monta Csinos Ágrágyi.

Akkor a három lovat, a három kardot a három testvér elosztya magok közt, elindúnak.

Mēnnek, mēnnek, mēndēgēnek, má nagyon sokáig mēntek. A testvérjei is elkezték zúgolódanyi, hogy ók má nagyonn ēhēnn vannak, kēnyerezní kék, állyonak mēg! de Csinos Ágrágyi aszonta: »csak gyērünk, maj tudom én, hun kēnyerezzünk!«

Nem sok idő telt má bele, hogy egy rézhídho értek. Ott Csinos Ágrágyi lēszál a lórú, aszonta, hogy: »no! ha akartok, hát itteng kēnyerezhették!« Mēg is kēnyerezték mind a hármann, azután a két legény elalutt, Csinos Ágrágyi mēg lēmēnt a híd alá, a kargyát kiütötte a hidbú, oszt ott várakozott.

Écczēr gyön a hatfejű sárkány, a lova lába mēbbotlott a hídonn a Csinos Ágrágyi kargyába. »Czo fēl, tē! főd igya a vérēdēt, kutya ēgye testēdēt! tán az a kutya Csinos Ágrágyi van itt?!« - dōrmōgte a sárkány. Kiugrott a híd alá Csinos Ágrágyi: »Ah hát! mi bajod vele!? Ölre gyōssz-ē

vagy kardra!?» »Gyerünk kardra!« - monta a sárkány.

Összeméntek, de nem soká vagdalózkodtak, mér Ágrágyi úgy összeaprította, mint a kompért. A sárkány lovának ódalánn vót a csillag, mihent a gazdája félfordút, a csillag szát fél egényest az égre.

Akkor félkötötte a testvérjeit, oszt méntek tovább. Amazok megint elkezték kégyetlenü éheznyi, de Csinos Ágrágyi túresztelte őket, hogy »nemsoká odaérüm má, a hun éhetünk, csak nē légyeték má тұrhetetlenék!«

Oda is értek nemsokára az ezüsthídho. Mēgkényéreztek, a két testvér megint elalutt, Csinos Ágrágyi mēg lēmēt a híd alá, a kargyát kiütte a hidbú megint.

Gyön a kilenczfejű sárkán, a lova olyant bakott a kardba, hogy majd elesett. »Czo fél te! főd igya a vérédēt, kutya egye testédēt! tán az a kutya Csinos Ágrágyi van itt?« »Ah hát!« - kiátott neki - »mi bajod? öltre gyössz-ē vagy kardra!?» »Kardra!« - monta a sárkány.

Mēntek oszt kardra.

Csinos Ágrágyi nem nagyon játszott vele, mintha csak kótábú olvasta vóna, úl lēsžette a sárkán fejét. Mikor az utóssót rugdosta, a lova ódalárú kégyesenn szát fél a hód az égre.

Akkor Csinos Ágrágyi félkötötte a testvéreit, oszt méntek továdabb mind a hármann.

A hogy mēnnek, a két nagyobb újfēt panaszolkogyik, hogy ōk ehēnn vannak, má ōk nem mēnnek aggyig a szentnek sē, mēg nem észnek! de Csinos Ágrágyi jó odabeszēt nekik, oszt elhallgattak.

Ēccžer elérnek az aranhídho. Mēgának, kényéreznek, a két nagyobb testvér lēfekszik, Ágrágyi mēg lēmēgy a híd alá, a kargyát mēg kiūtyi a hídonn.

Nem kellēt neki soká várakoznyi, gyött a tizēnkétfejű sárkán, olyan nagy dēbēlla testyi vót, mint egy kemēncze.

A lova beleütte a lábát a kardba. »Czo fél te! - kiátott oda neki - főd igya vérédēt, kutya egye testédēt! tán az a kutya Csinos Ágrágyi van itt!?»

Csinos Ágrágyi mēg csak kiugrott a híd aló, »ah hát! mi bajod velem!? öltre gyössz-ē vagy kardra?« - monta a sárkánnak. A sárkány kardot választott.

Vagdalózkodtak ōk fájinú, de nem birtak egymással, szakatt rúllok a víz patakba, de nem ért az sēmmit.

Aszongya a sárkány: »tudod-ē, mit? Csinos Ágrágyi! vátozzá tē fakó kereké, én maj tüzes kereké vátozok, jó?«

De Csinos Ágrágyi nem egyezēt bele. Aszonta: »nem jó lēsž az úgy, hé! tē vátozz tüzesé, én is tüzesé, vagy tē is fakójé mēg én is fakójé!« Mēgēgyeztek, mind a ketten tüzesé vátoztak.

Egymásnak mēntek, viaskottak. Má egy holló ott nézte egy fárú, hogy mēlyik esik má el, hogy a husábú ehessék. De hasztalan vart, mert mēm mos sē tuttak egymással sēm mire sē mēnyi.

Akkor Csinos Ágrágyi odaszól a hollónak: »hallod-ē, te holló! hozzá nekēm egy süveg vizet! mēgkapod a jutalmát!« A holló elszát, hozott is neki egy süveg vizet. Csinos Ágrágyi kapta magát ráöntötte a másik tüzes kerekre, a sárkány ēccžerre félfordút. No! lakmározhatott a holló kedvire!

A nap mēg, mint a hód, a ló ódalárú fél szát, de Csinos Ágrágyi mēgkapta, mint a csillagot mēg a hódát, oszt a tarisznyájába tette.

A testvérjei mēg má mindēnáronn szerettek vóna hazamēnyi, hogyím a három sárkánnak má végi vót. De Csinos Ágrágyi nem engette. »Hallyátok-ē, a sárkányoknak él ám mēg a feleségik mēg az apjok mēg az anyok, mēn nem mēhették haza! Várjatok mēg!«

A hogy mēnnek az útonn, ehēnn vótak má mind a hármann, látnak egy gyönyörű szép körtefát. Aszongya az egyik tesvér: »észék én abbú!« De Csinos Ágrágyi aszonta neki: »maj mēllátom én, hogy éhetēl-ē?« avval a kargyát tövig belenyomta a körtefába. Dőt utánna av vér, mintha dēsžábú gyött vóna. Ev vót a hatfejű sárkán feleségi, ki csak azé vátozott körtefáé, hogy egyēnek belülle! mind ēcscsēppig mēgmérgezte vóna ōköt.

Árēbb mēnnek, akkor mēg egy kutat tanának. Az egyik nagyobb testvér ép innya akart, de Csinos Ágrágyi a kútágasba vágta a kargyát. Dőt a vér abbú is. Ez mēg a kilenc fejű sárkány feleségi vót, ez is mēgakarta ōköt mérgeznyi.

Harmacczorra egy nagy pépsarat tanátak, de hosszú vót, az mēg a tizēnkétfejű sárkán feleségi vót. Csinos Ágrágyi kihúzta a kargyát, oszt a mére mēntek hasította a sarat mindēnütt. A kard nyomába csak úgy öklōndözött fél a vér.

Mikor má evvel is elbánt, Csinos Ágrágyi aszonta a báltyajinak, hogy: »no mosmá mēhették haza, neték a nap, a hód mēg a csillag, vigyētek haza a kirának! mongyátok mēg neki, hogy tisztēlēm!« avval a tarisznyábú elēsžette a nagy fényességēkēt, odatta, oszt ki ēre, ki ára, elindút.

Csinos Ágrágyi elmēt világot próbányi, oszt úttyába egy hēre beát kovácslegēnnek.

Méttutta ezt a sárkán feleségi, az öreg sárkányé, odament, aszongya: »no, Csinos Ágrágyi! hát itt vagy most!? gyere csak, hogy nyellelek el!« oszt úgy kitátotta a száját, hogy egy ház is elfért volna benne. De Csinos Ágrágyi épen egy véka szurkot még egy véka ólmot olvasztott. Aszongya a sárkán feleséginek: »várjon! mingyá ménék, csak ezt hagy végzém má el è!« Mikor mindakettő jó fölolvatt, beöntötte a sárkány feleséginek a torkába, am még écczërre kampész lett tülle.

-67-

Csinos Ágrágyi mos má egyet gondolt, azt, hogy megölyi az öreg sárkánt is, ha csak lehet.

Elmënt nyúl képibe, hogy maj mennézi az öregét, micsiná? hun lakik? mi egymás! de az megösmerte, ha el nem szalatt volna, biztosann méffogta volna. Másnap Csinos Ágrágyi tarka macska képit vette fél, hogy így maj csak nem ösmerik még. De megösmerték még még is fogták.

Aszongya neki az öreg sárkány: »no! véged most kutya! három fiam, három menyem még a feleségem a tē kezéd által mút ki, most én járok végedre!« Csinos Ágrágyi könyörgőre fogta a dógot, hogy akarmit méttész, csak kégyelmezzén az életyinek. Az öreg sárkán nagy sokára ráatta magát, aszonta: »ha a kirá letfiatalabb lányát, a kit magadnak szántá, elhozod, akkor mékkegyelmezzék!« Csinos Ágrágyi még a gyövő hetet is megígírte most, úgy mévvót ihedve.

El is mént. Félült egy hajóra, azt telerakta sok szép portékával, a királyánt rácsalta, el is vitte. De a hajón kimutatta neki magát Csinos Ágrágyi: kiski ő? azután még féllokositotta, hogy tuggya mē, »mibe van a sárkánnak az a nagy ereji?« A lány megígírte.

Mikor odaértek, örút a vén sárkány a fiatal pécseényének. Ágrágyinak még is kégyelmezzett.

Égy nap a lány aszongya a sárkánnak: »no! sárkány! ha mán ettédnek kell lēnnem, mondd má még: mibe van nekéd az a nagy erőd?« De a sárkány vonakodott, nem akarta mémmondanyi. Utollyára oszt mégis mémmonta.

-68-

Aszonta, hogy »van a tengër szögletyibe égy vaddisznó, ha azt mēllövik, még ha a fejrú azt az égy aranhszálat lészakítyák, akkor végi mindēn erómnek!«

A lány ezt mémmonta Csinos Ágrágyinak, az még fogta magát, mént, lēlőtte a vaddisznót, a tüdejibú, májábú ett, a lány, mer vele szökött az is, lészakajtotta a fejrú az aranhszálat.

Mikor visszaértek, Csinos Ágrágyi az öreg sárkánt mégölte, a lyánt hazavitte, mégesküttek, a feleségi lett, még most is boldogann ének, ha mēn nem haltak.

Besenyőtelek, Heves vármegye. Szabó Éva öreg parasztasszonytól. Lejegyzés ideje: 1904. jan.

8. Az aranyköles.

Egyszer volt, hol nem volt, hetedhét országon is túl volt, volt egyszer egy király, annak meg három fia.

Ennek a királynak olyan jól termett a földje, mint senki másnak az országban, mert aranykölest vetett bele. Csakhogy nem sok haszna volt belőle, mert minden nap lelegelte hol a réz-, hol az ezüst-, hol az aranyménes. S az volt itt a nagy hiba, hogy nem tudott róla tenni, akárhogy is vigyázott vagy vigyáztatott, a vetés oda volt, a ménesek mind összegázolták.

Azt mondja egyszer a legöregebb fiának:

- Fiam! most már benned van minden reménységem, rád bízom a kölest. Ha meg tudod őrzeni, a fele termés a tied lesz.

-69-

A királyfi vállalkozott.

- Ha csak az kell, apám! majd megőrzöm én!

Ki is ment már jókor reggel. Leült a köles végébe s elkezdett kenyerezni. A hogy ott eszik, előjön a földből egy patkány.

- Szép királyfi! adj nekem is egy falatot, majd meghalok éhen! - mondta a királyfinak.

De az rá se nézett, csak ett tovább. Mikor jóllakott, alig törülte meg a száját, jött a rézcsődör, már egy méfődről álomszellőt fújt, a királyfi úgy elaludt, mint a ki meghalt. A rézcsődör meg neki a vetésnek, a kit le nem legelt, azt mind legázolta. Jó délután volt, mikor felébredt a királyfi. Látta, hogy ő ugyan ott lehetett őrzeni a kölest, szépen is meg tudta őrzeni! Hát már megvolt, ne dévankozzunk rajta, ő is bement az apjához s elmondta, hogy biz a köles így meg így van!

A király másnap kiküldte a középső fiát. De az egy húron pendült a bátyjával amúgy is, ő se járt jobban, mint a bátyja.

A királynak nem volt már kihez fordulni, kiküldte a legkisebb fiát. Az is elkezdett kenyerezni a köles legvégében. Odamegy a patkány.

- Szép királyfi! adj nekem is egy falatot, majd meghalok éhen!

A kis királyfi csak levágott egy darab kenyeret meg szalonnát, odadta neki. A patkány jóízűen megette. Azután azt mondja:

-70-

- No! szép királyfi! jó tettedért jót várj! tudod-e, hogy nem tudnád megőrzeni ezt a kölest, ha hét lelked volna sem, mert ha jön a rézcsődör, már egy méfődről álomszellőt fúj, attól meg úgy

elaludtál volna, hogy akár téged is el lehetett volna lopni. De tudod, mondom én neked valamit. Kiszedem a köles közül a tövisket, kazalba hányom, neked arra kell feküdnöd. Ha a rézcsődör jön, már egy mérfődről fújja az állomszellőt, te arra nem alszol el, vagy ha elalszol is, majd felköltelek én, mert a másik pillantásban már a vetésedet legelné. Hanem ha felébredsz, vágj a kapufélfába egy baltát, a kantár meg legyen a kezében, a ló mindjárt ott hagyja a kölest, hozzád megy s azt kérdezi: mit parancsolsz, édes gazdám? te csak azt mondjad, hogy adjál nekem hétországi ruhát meg hétországi koronát! ha nem akarja adni, vágd a kapufélfába a baltádat még jobban, ne félj! majd megadja akkor. S aztán ha a lóra szükséged lesz, csak rázd meg a kantárt, mindjárt előtted fog állani. Ha meg az ezüstcsődör jön, az két méfődről fújja az állomszellőt, az aranycsődör meg háromról, úgy vigyázz magadra, hogy el ne aludj! a balta meg a kantár készen álljon nálad, hogy megfoghasd!

Úgy is volt. A patkány egy rakásba hányta a töviseket, a mit a földből kihúzgált, azután elment. A kis királyfi meg a tövisnek a leghegyébe feküdt. Alig feküdt le, már messziről hallatszott a rézcsődör dobogása, mikor meg már csak egy méfődre volt, fújta ám az állomszellőt, a kis királyfi is elaludt tőle. Már a csődör majd a kölesnél járt, a fiú még sem ébredt. Egyszer csak leugrik a patkány a másvilágról, felrángatja:

- Kelj már fel, itt a csődör!

Szegény királyfi azt se tudta, fiú-e vagy lány, olyan álmos volt, de hogy meglátta a csődört, minden eszébe jutott. Kapta a baltát meg a kantárt, szaladt a kapufélfához. Az első bevágásra mindjárt mellette volt a ló.

- Mit parancsolsz, édes gazdám?

- Adj nekem hétországi ruhát meg hétországi koronát.

- Azt nem adhatok.

A királyfi még jobban bevágta a baltát az oszlopba. A ló mindjárt megigérte s meg is hozta neki. Gyönyörű szép rézruha meg rézkorona volt.

Másod- meg harmadnap azonképen fogta meg az ezüst- meg az aranycsődört, a kik csak úgy elhozták neki a hétországi ezüst- meg aranyruhát meg a hétországi koronát.

Örült az öreg király nagyon. A negyedik napon learatták a szép aranykölest, ki is nyomtatták, a feletermést a legkisebb fia kapta.

A szomszéd királynak volt egy lánya. Az azt mondta, hogy csak ahhoz megy el, a ki el tudja kapni a kezéből azt a koszorút, a kit ő az ablakon kitart. Meghallotta ezt a legkisebb királyfi. Kimegy az ólba, megrázza az egyik kantárt. Mindjárt ott termett az aranycsődör. Ő meg felvette a hétországi aranyruhát a fejére tette a hétországi aranykoronát, rápattant a lóra s usdi! az meg ment vele egyenesen a feketelevegőjárásába.¹⁷⁾ Nemsokára a tethelyen voltak. A királyfi nemhogy a koszorút vette volna el a királykisasszony kezéből, még meg is csókolta. Látta ezt az öreg király, azt mondja rá:

- No! ez má derék legény, megérdemli a lányomat!

Magához hívatta s mindjárt minden teketória nélkül meg is fiamozta,¹⁸⁾ a lányát meg a felebírodalmát neki ajándékozta. Azok meg olyan boldogan éltek, hogy hetedhét országon párját kellett volna keresni! Talán még most is élnek, ha meg nem haltak.

Eger, Heves vármegye. Kaló János parasztleánytól. 1905. jan.

9. A próbára tett kiráfi.

Hun vót, hun nem vót, hetedhétországonn is tünann vót, az ópërencziánn is túl, a hun a kurtafarkú kis disznó túr, vót egy kirá. Annak a kirának az asztaláná má hét esztendeig ült egy madár, a kinek a hét álló esztendő alatt egy morzsa sē jutott.

Écczër megembërélte magát¹⁹⁾ a madár, félkelt az asztaltú, oszt aszonta a kirának:

- No! én most elménék, te embértelen kutya! tē még üllly itt aggyig, még a vérëmbű nem iszol!

Avval usgyi! ki az ablakonn, oszt nem látták többet a madarat.

A kirá azt hitte, hogy a madár csak tréfákozott, fél akart kelny a székirű, hát csakugyan nem tudott.

- No! ez a madár most engem megátkozott! monta magába.

Kiszóll a letnagyobb fiának, hogy akarhogy! akarmint! de ő neki keríjje még azt a madarat, mer azé, hogy ő a székrű aggyig nem bir félkelny, még annak a véribű nem iszik.

Elindút a letöregebb kiráfi. Tünann járt má ungonn-berkënn, mikor écczër ráestelëdëtt.

Má éhënn is vót, elkezdëtt kënyereznyi. A hogy ëddëgét, odamënt hozzá egy róka, a ki kért túlle egy falat kënyeret.

A kiráfi úgy tëtt, mintha nem is hallotta vóna, másfele nézëtt.

- Mégá! - mondta a róka magába, - maj mébbánod mét tē eztet!

A minthogy igaz is lét, mer allyig alutt el a kiráfi, a róka lérágtá mind a két filit.

Ő má csak arra érzett fél, hogy nagyon fáj a fili-helyi. Mit csinállyék most má, ilyen csonkán el nem indúhat, szégyenszēmre vissza kellēt fordúnyi.

-74-

Otthon elmonta, hojjárt, az apja jó összeszitta, azt nyerte vele.

Az öreg kirá most elkütte a középső fiát. De az is abbú a végibú vót vágva a vászonnak, a kibú a bátya, az is új járt a rókával: a két fili nékú mēt haza. Azt is jó lépiskolta az apja. Elkezdēt szomorkonni a filire, de a bátya vígasztalta:

- Sosē búsú, hé! akar avval, akar annékú!

Utólyára a letkisebbēnn vót a sor. El is mēt, fēltarisznyázta magát fájinú, nem vót sēmmi baja sē.

Soká mēt ő is egy hujába,²⁰⁾ míg arra a hēre lēterepēdēt, a hun a bátyai szoktak vót kényereznai.

Javába falatozott, mikor a róka odamēt ő hozzá is kolédányi.²¹⁾ Ő neki jó szívi vót, avval a falattal, a mit a rókának ad, ússē lakna jó, hát adott neki egy pille kenyeret.

A róka jóézúvenn mēgētte, mikor lēnyelte az utóssó harapást is, aszongya a kiráfinak:

- Hát tē jószívú vótá, én is al lészēk hozzád. A két bátyádnak én rágtam lē a filit, mer azok kényēsek vótak, de tē kérjē akarmit, ha mēt tudom tēnyi, mētészēm.

A kiráfi oszt elmonta, hogy mi járathba vóna ő, ha tunna abba segítēnyi!

-75-

- No! ha csak az a baj, - mondta a róka, - az nem baj! Az a madár ennek mēg ennek a kirának a birtokába van, ha csēndēsēnn belopánkodol, el tudod hoznyi, de ahho az aranpokróczho, a kinn a madár ül, hozzá nē nyú, mer mēffognak, olyan biztosan tudom, mint az életēmēt! De nē fé! mer én veled lészēk, majd adok én tanácsot!

A kiráfi mēffogadta, hogy úgy tész, a hogy a róka mongya.

Mēntek is oszt együtt.

Mikor a királyi palotáho értek, a róka kívül maratt, a kiráfi bemēt. A madár ott ült a kertbe egy fa alatt egy arany pokróczonn. Mēgfogta a madarat, de olyan szépen villogott a pokrócz, nem áhatta mēg, hogy hozzá nē nyúllyék.

Mikor fēlemelte, az csak elkezdēt csirimpolnyi, lármáznyi, úgy, hogy odbe eszrevētték mingyá: no! most valaki a madarat akarja elvinnyi!

Ki is szalattak, lē is filelték a kiráfit abba a szentbe.

Faggatták oszt, kérdezgették, hogy mit akar ő avval a madárral? Akkor elmonta, hogy ő a szomszéd kirá fia, ezé mēg ezé akarta vóna ő a madarat elvinnyi, hogy az apja a véribú ihassék.

Aszonta neki oszt a kirá:

- Van a szomszédomnak egy szép aranylova, ha tē azt nekēm mēgkerítēd, akkor nekēd adom a madarat!

Avval eleresztētték.

-76-

Gond ütte a fejit, hogy hogy is szerzi ő mēg azt az aranylovat! De a róka félvilágosította, hogy így mēg így! azonn is van egy aranpokrócz, ha ahho nem nyúsz, ettēd az aranyló!

De a kiráfi ott is csak új járt: hozzányút a pokróczho, mēffogták.

Ott mēg csak úgy ígirték neki az aranylovat, ha a szomszédkirá arankocsiját el birja lopnyi.

Ő ráát mindēnre, mondhattak vóna neki akarmit!

A róka mēmmēg annyit mondott neki:

- Ha nem lészēl olyan butu, hogy az aranpokróczho hozzányúllyá, akkor a kocsit szépen kihozhatod!

Hogy a kiráfinak hun járt az eszi, nem tudom, de az arankocsival úgy mēgjárta! A rossz üsse el azt a pokróczot, de nagyon kedves lēhetēt előtte!

Mēffogták újfēnt!

Ott má el akarták agyabugyáznyi, de hogy a kirá kimēt, nem bántották. Vallatóra fogták oszt. Szégény ihettyibe allyig tudott szónyi, a kit mondott is, csak nagy nehezēnn tutták belülle kiorvosolnyi.

Utólyára aszonta neki a kirá:

- Van ide nem messzi egy ház, abba őriz egy öregasszony egy szép tündérlyánt, ha tē azt elhozod, a kocsit elvihetēd!

Elmongya a kiráfi a rókának végig-hosszig, a mit montak neki, de csak akadozott a szava, mer még most is tartott benne az iheccség. Az izzactság még csak dőt az arczárú, mintha öntözték vóna.

- Em mán bajosabb egy kicsit, de maj tégynk rúlla! Al lessz abbú, hogy beménünk mindaketten, oszt mikor má tē kihoztad a lyánt, én tündérlyányé vátozok, az öregasszony majd azt hiszi, hogy én vagyok a tündér.

Úgy is vót. Beméntek mindaketten. Az öregasszony épenn alutt, egy tündökszép²²⁾ lyány még söprötte a pitart.

A kiráfi karonn fogta, kivezette. A róka má a másik pěrcebe tündérlyányé vátozott, oszt söprött tovább.

A kiráfi má jó távoljosann vót a tündérlyánnyal, mikor écczēr a róka is a nyomokba vót.

Kérdēzte oszt a kiráfi a rókát:

- Hát törtint-ē valami?

- Dehogy törtint! félēzēt az asszony, rajtam eszrevētte, hogy nem az ő lyánya vagyok, el kezdēt kiabányi, ráült a seprőre, hogy majd ezt a lyányt visszaviszi, de tik má annyira elgyōttetēk, hogy idāig az ő hatalma nem terjed. Ēn még visszavātoztam, oszt úgy loholtam utānatok ē! Hanem most maj beménünk az arankocsié, tudod-ē?

A kiráfi má ekkorra mēsyszerette a tündérlyánt, nem vót neki szívi túlle mēvványi, ha aszonta a rókának, hogy ő a lyánt má nem aggya oda, ha az apja a székirű sosē kel is fēl!

-78-

- Azonn is segítünk! maj lēsžēk ēn kisasszony, vezess be, de csak úgy, ha mēffogadod, hogy a véginn mindēt mēgfelezünk!

A kiráfi szorúccságába azt is mēgígírte.

Mikor a palotáho értek, a rókábú gyönyörű tündérkisasszony lēt, a valóságosat kivēl hatták, ōk mēg bemēntek.

A kiráfi nemsoká gyōtt kifele az arankocsival. Ráültette a szép lyánt, oszt mēnt olyan sebēsenn, a hogy csak bírt.

Má jó messzire vótak, mikor éccēr a róka is velēk van.

Elmont a oszta róka, hogy javába ölelgette a kirá, mikor neki eszibe jutott, hogy a kiráfi mēg a szép lyány má jó elmēhetek a palotábú, écczērcsak átvātozott rókáé. A kirát maj kitōrte a rossz! úgy mēgihett!

- No! csakhogy ennyire is vagyunk mán, - sohajgatott a kiráfi, - de még kettő van hátra!

- Maj rendbe lēsžünk avval is! - monta a róka.

Hát rendbe is lēttek. Mer a róka átvātozott arankocsié is, elhozták az aranylovat, átvātozott aranylóé is, oszt elhozták a madarat is, a kitű a kirá a félkelésit várja.

Igy oszt övék lēt a szép tündérlyány, az arankocsi, az aranyló mēg a gyógyító madár, mind.

-79-

- No! most má felezhetünk! itt van minden! a lyánbú is, a kocsibú is, a lóbú is mēg a madár bú is!

Szēgény kiráfinak maj mēhhasatt a szívi.

- Nem bánom ēn, felezzünk mēg mindēt, csak a lyánt nem! nē fosszá mēg ettű letalább!

- No! jó van! hát nem felezēk mēg sēmmit, de fogadd mēg, hogy a mit itt az útonn hazāig tanálunk, mindēt megcsókolsz!

A kiráfi mēffogadta.

Először is tanátak egy dōglōtt kutyát, olyan bűdős vót, mint a mervilyēs dōg.

A kiráfi lehajlott, hogy mēgcsókollya, de a róka visszarántotta.

- Majd azt csókold mēg, a kit ezutānn tanálunk!

Tanátak egy varas békát.

A kiráfi azt is mēg akarta csókolnyi, de a róka aszonta neki:

- Látom, hogy embēr vagy, nē csókold mēg a békát! ēn csak próbára akartalak tēnni. De most má mēnny haza tīs! āggyon mēg az Isten!

A kiráfi csakugyan is nemsoká hazaért, a madár lábát mēvvāgták, a véritű mēggyógyút a kirá, úgy hogy a fia lagziján a szép tündérlyánnyal ő tánczolta a letfrissebbet.

A kiráfi oszt egész életyre boldog lēt, a feleségivel: a szép tündérlyánval még most is ének, ha mēn nem haltak.

Besenyőtelek, Heves vármegye. Pukhanc János, vak parasztleánytól. Lejegyzés ideje: 1904. aug.

10. Hamupipőke.

Hun vót, hun nem vót, vót a világonn egy embër, annak a feleségi mëhhalt, egy kis lyánya maratt csak, ezt Hamupipőkének hitták. Asszon nekü nem tudott lënni az embër, mëhházasodott újra. Így mostoha kerüt a házba, a ki még félü rája két lyánt hozott magával. Lëhet gondolnyi, hogy rossz helyi vót szëgën Hamupipőkének!

Ëcczër az apjok elmënt a vásárra, mëgát a három lyánya elött, oszt aszonta: »no! lyányajim! mit hozzak én nektëk a vásárrü?« A két mostohalyány aszonta, hogy nekik szép ruha kell! de a maga lyánya, Hamupipőke aszonta, hogy hozza el neki azt a galyat, a ki a kalapjába letelösször mëgakad!

Mëg is hozta az embër a két mostohalyányainak a vásárfiát, a maga lyányának mëg az agacs galyat, a ki a kalapjába letelösször mëgakatt. Azt kivitte Hamupipőke az annya sírjáho, ott kikelt. Nemsokára rászát két madár, ott ült rëggeltü estelyig.

Abba a várasba lakott egy kiráfi, az báldot tëtë. A Hamupipőke két testvérit a mostohája eleresztëtë a mulaccságra, de őt nem. Kërëczkëdëtë pegyig, de nem eresztëtëk, ha elejbe tëtëk egy tá lëncsët hamuval összekeverve, azt këlletëtë vóna neki egész ëcczaka válogatynyi. De ő kikönyölt az ablakba, szomorkodott. A hogy ott búsút, búsút, odaszát a két madár, aszongyák neki: »mi bajod van, hogy így búsús?« Hamupipőke elmonta, akkor a madarak elkezték kiabányi: »Galambok, madarak, gelliczék! gyerték! De javát a bëgrëbe, a rosszát a bëgyëbe!«

Odagyüt sok madár, Hamupipőke allyig nözëtë szët, má a lëncse ki vót válogatva.

Másnap mëgint csak lëncsët attak neki, mos má egy szakajtóval, hamuval keverve szintazonszërint, de a madarak egy félóra alatt azt is fëltisztították.

Harmannap má nem tuttak mibe akadályoskonnyni, aszonták neki, hogy »mibe mënné të el, te! isz' ruhád sincs, a kit félvëgyé arra a báldra! jobb lëssz, ha itthon maraccz!«

A szëgëny lyány mit csinát vóna erre a szavakra? ritt, mint a záporesó. Azútänn kiballagott a temetöbe, lëdöt az annya sírjára, ott ritt ëj jó sort. A fárü ezt látták a madarak, kërëdzték túlle: mi baja? Elmonta, hogy nincs ruhája, a kibe elmëhëssék a báldra, ő mëg szeretne elmënnyni! A két madár elszát, mingyá hozott neki egy ezüst- mëg egy aranyruhát. Mingyá vót a lyännak mit félvënnyni!

Aznap estëre má ott is vót. Az ezüstruhába olyan szép vót, hogy a kiráfi rögtön mëszszerette. Mikor mëg beszënyi akart vele, Hamupipőke úgy odalëtt, mintha ott së lëtt vóna. Másnap is az aranyruhába csak ott vót Hamupipőke, de a kiráfi nem beszëhetëtë vele.

De harmannapra má eszël ki valamit a kiráfi.

Kiönttëtë a garádicsot szurokkal, úgy, hogy a mikor Hamupipőke haza akart mënnyni a báldbü, a garádicsonn a félcipéji lëragatt. Hamupipőkének kintelen vót félcipëvel hazamënnyni.

A kiráfi mikor kereste, rögtön eszrevëtë, hogy hazamënt má az ő szívi választottyá, mer az arancipe oda vót ragadva a szurokba. Kihúzta onnat mingyá, oszt féltróbáta a város valamënnyni lyányának a lábára. Otthon a Hamupipőke két testvéri egészenn lefaragta a lábát, hogy ráférjék a cipe. Úgy is vót. Az egyik lyány lábára végtelen nagy nehezenn fëlmënt a cipe, de nagyon szoros lëhetëtë neki, mer allyig tudott benne lëpnyi. Ül láttam, mint most.

A kiráfi akkor a lyánval mënt vóna haza Hamupipőkëékëhë, de a hogy elmëntek a temetö mellett rájok kiátott a két madár az agacsfárü:

Züg-büg, rossz idő.
Csupa vér má a cipő!
Szük a cipő, szük nagyonn:
Nem az igaz mënyasszony!

Hallották ezt sokann, a kiráfi is figyelmezëtë a szóra. Mikor hazaërtek, mëglátta Hamupipőkët is, a hogy súrolt valamit. Odahitta magáho, féltróbáta neki a cipët, hát arra csudállatosann rápasszolt, pegyig Hamupipőke a lábát së faragta. Mëgörüt a kiráfi nagyonn oszt ő is csak akkor vëtë eszre Hamupipőkët, hogy minő szép, mikor jobban mënnëzte. Vitte magával mingyá a templomba eskünnyni. Hamupipőkët fëlülttëtëk egy szép lóra, a két mostoha testvéri mëg mellette mënt. Mikor a temetö mellett mëntek, a két madár a fänn mëgint elkezte:

Züg-büg, jó idő.
Vér nekü van a cipő.
Jó a cipő, jó nagyonn:
Ez az igaz mënyasszony!

Mikor ezt elmonta a két madár, odaszát a két lyány vállára, oszt a szësó szëmeikët mind kivagdosták. Mikor az esküvörü gyüttek vissza, a két madár mëg a mëgmaratt szëmeikët szëtte ki. A gonoszságoké vak lëtt mind a kettő.

Hamupipőke mëg kirané lëtt, boldog lëtt, mëg most is él, ha mën nem halt.

11. Királyánya Ęnczella.

Hun vót, hun nem vót, vót a világonn egy özvegy kirá, annak vót három lyánya. A letöregebbet hitták Őrsinek, a középsőt Ilonának, a letkisebbet még Ęnczellának.

De abba a várasba lakott egy özvegy királyné is. Az nem győzött mindég üzengetynyi a kirának, hogy vegye őt el, maj méllassa, minő jó dőga léssz, hogy méppihen mellette, hogy mébbécsűlyi, mi egymás, de a kirá sēhossē akart mécs csak tunnyi sē errū a házasságrū.

Az özvegy kiránét furkátá a férhēmēhetnék, aggyig űzent, aggyig beszét, hogy az özvegy kirá oszt ráatta a fejit: elvette.

Tutta a három lyány, hogy »no! mihent écsapánk méhházasogyik, végi léssz má a békességnek, nekünk sē léssz itthonn mégmaradásunk!« Űgy is lét. Mikor az asszonynek má egy kicsit kinyít a szēmi, nem maradhatott a három lyántú: űtte-verte, hajtotta, mint az igás barmot.

Szēgēn lyányok nem birták ezt ki mindē, mégúnná azt a fene is, összebeszētek, hogy űk mēszszōknek hazúrū.

El is mēntek nemsokára világnak.

Mēnnen, mēnnen, mēndēgēnek, egy tengēr partyáho érnek. Épenn annál a tengērnē végzōdōtt az apjok birodalma.

Őreg este vót má, nem tuttak hova lēnnyi, sē hálás, sē ágy, sē sēmmi. Elkezték a nagy rívást.

A hun űk űltek, átellembē vót egy kis ház, abba égētt egy mécsēs. Ott egy űrdōngōs asszony lakott, am méhhallotta a lyányok rívását, szalatt be a házba, az ágy aló elékereste a tengērlépō czipēt, fēlhúzza a lábára, oszt átlépētt hozzájuk.

Odakōszōnt nekik. »Aggyon Isten jóestēt!« »Aggyon Isten!« fogaggyák a lyányok. »Lyányajim! látom, hogy ágrúszakattak vattok, gyertēk át hozzám, ott léssz mindēnētēk, a mi kell! Adok jó ágyat, kipihenytēk magatokat, maj méllássátok csak, de jó léssz!«

A lyányok hallgattak a szavára, elmēntek vele.

Neki is vót otthonn három lyánya, a letkisebbet Katicának hitták.

Emezeknek a jōvevény lyányoknak helyet adott, oszt lēfekűttek űk is.

Má jó késū vót, mikor az űrdōngōs asszony aszongya a lyányajinak: »jók lēszenek ezēk! nemsokára lēvágom a fejkēt, mēgsōzom, mēgsűtōm űkōt, a barátnējajim de jólaknak belűllōk!«

A három idegēny lyány közū még a letkisebb: Ęnczella fēlvót, hallotta a beszēdēt, oszt hogy eszre nē vegyék, hogy ő fēlvan még hogy hallott valamit, elkezdēt nyōgni, mintha ámába nyōgne. Az asszony azē mēttutta, hogy Ęnczella fēlvan, odasűgja a lyányának: »no maj késūbb, hajnalba, aggyig is alszok ēs sort!«

Arra vārt Ęnczella csak!

Mikor má jó hortyogott az űrdōngōs, loppa lēgyōtt az ágyárū, bebűjt az ágy alá, fēlkōtte a tengērlépō czipēt a lábára, azután odamēnt a testvérjeihē. Fēlkōttōtte űkōt, oszt aszonta nekik: »majd a boszorkány lyányajinak a helyibe fektetlek, űkōt még a tē helyetēkbe, mer tiktēkēt még akar űlnyi az a csűf vénasszon! tuggyátok-ē!« Avval kicserēte űkōt. De mēggondolta a dōgot, a saját tulajdon testvéreit űjra fēlkōttōtte: »gyertēk - aszongya - velem, biztosabb léssz így!« de a boszorkány lyányai má az ő helyikēnn vōtak.

Oszt mēntek.

Mikor má átvōtak a tengērēnn, kevelsēl utánna az asszony odamēnt a két ágyho, a két lyányának elvāgta a nyakát. De hogy jobban mēnnēzte űkōt, akkor látta, hogy micšinát. Kereste a három lyánt, nem tanátá, kuthászkodott a tengērlépō cipe utānn, de as sē tanátá. Hű! iszontató mérges lét!

Odamēnt a tengērpartra, ott elkezte torkaszakattyábū kiabányi: »Mēgá, királyánya Ęnczella! kutya ēgye testēdēt, fōd igya a vérēdēt! mēgōlletted a két lyányom! elloptad a tengērlépō czipēm! Mēgá!«

Fenēgette avval a vén száraz űjjaival. De Ęnczelláék hun jártak má akkor!?

Otthon vōtak az apjoknyi. Otthon elmonták az esetyikēt szōgrű-vēgre, azután elmonták azt is, mi van az űrdōngōs asszony három lyányának! az ēgyiknek három arangalambja, a másiknak három arankáposztája, a harmagyknek még olyan aranmuzsikája, a ki ha mēszszōlal, rosszű léssz tűlle az egész vilá!

Az apjok mēg épenn szōrnyű nagy beteg vót. De még nyelvin vót azē. Aszonta a lyányának: Ęnczellának: »kedves lyányom! hozd el nekēm azt a három arankáposztát! hátha jobban lēnnék tűlle!« Ęnczella nem vette vissza az apja szavát, készűt, elēvettē a tengērlépō czipēt, egy-kettōre odaért.

Este vót má. Bebújt az ágy alá. Mikor a káposztáé akart nyújni – mer az ágy alatt tartotta a vén asszony – a káposzta csak elkezdett suhogni. A suhogásra félérzett az ördögös asszony. Aszongya a lányának: »hallod-ë, lányom! lopják a káposztát: nagyon suhog!« »Dehol lopják, dehol lopják, anyám! ki vóna itt? biztosan csak képzelődöl!« No! az asszony belenyugodott, hogy csak képzelőgyik.

-87-

Ek kellött Ënczellának, hóna alá kapta a káposztát, oszt csak kettőt lépett a nagyotlépő cipével, má otthonn vót.

Mécscsináták az arankáposztákat, elkészítették fájinú, de biz a kirá nem lett túlle jobbann.

Magáho hivatta a kirá Ënczellát megint. »Hallod-ë, lányom! má az arankáposztátú nem löttem jobbann; próbákozz még: hozd el az aranmuzsikát, hátha az segít rajtam!«

Ënczellá készenn vót, egyik lába itt, a másik még má ott vót. Bebújt újfent az ágy alá.

Mikor má azok jó aluttak, hozzányút a muzsikáho, de az elkezdett szónyi nagyonn, úgy, hogy félérzettek az asszony még a lyánya. De má akkor Ënczella fogta a muzsikát. Akarhogy szót, nem bánta má, egyet lépett a tengérlépő cipével, túnat vót mindénenn. Má csak a másik partonn hallotta, hogy kiabá utánna a boszorkány: »Mégá, Ëncella! két lányom megöletted, tengérlépő cipémét, arankáposztámot, aranmuzsikámot elloptad! Mégá!« De ő nem törődött vele, hogy kiabállýék!

De az öreg kirának az aranmuzsika së ért sëmmit, mér rosszabbú lett túlle.

»Hozd el lányom a három arangalambot, mëppróbálok még azt is, hátha tënne valamit!« – szót az öreg kirá újfent.

-88-

Ënczellának nem kellött kécczer mondanyi, abba a szentbe az ördögös asszony házáná termëtt.

A padonn vót a galamb, Ënczella egényest odatartott.

A hogy mégakarja fognyi a galambokot, elkeztek repkënyi, szádoknyi, Ënczella nem birta ökököt mëffognyi.

Hallotta ezt ottlë az asszony, tutta, hogy megint Ëncelle kereskëgyik ott a galamboké. Fëlmënt, mëffogta Ënczellát. Becsukta egy óba, a lányának még mëhhatta, hogy fúccsön be hamar, Ënczellát süsse még!

Úgy is vót. Katicza, a ki mëgmaratt lyánya a vén boszorkánnak, befútött. Ó sajnáta Ënczellát, de neki muszaj vót azt tënnyi, a mit az anya parancsolt.

Mëgy Ënczelláé, a kemëncze elött talyigába akarja ültetynyi, de Ënczella aszonta neki, hogy »én nem tudom, hogy kell beleülnyi! mutasd mët tël!« Katicza beleül, mëmmutatya, hogy hogy kell? Akkor Ënczella csak hirtelen fordíttya a kemëncébe.

Katicza mëssült, Ënczella fëltálalta, az ágyba még egy rongybú csinát lyánt fektetëtt, mintha Katicza fekünne az ágyba! Akkor fëlmënt a pallásra, a három arangalambot mëffogta, vitte magával.

Az ördögös asszony még épenn akkor ért haza, látta, hogy az ágyba a lyánya helyëtt egy rongylyány van, az ő lyánya még még van sülve, ott van az aszталonn kitalálva. Hát el lehetképzelnyi, minő mérges vót az!

-89-

Odamënt a tengërpártra, onnan kiátott Ënczellának: »Mégá, Ëncella! kutya egye testëdët, főd igya a vérëdët! két lányom megölettë, tengérlépő cipémët, arankáposztámot, aranmuzsikámot, arangalambjaimot elloptad, a lányomat megëtetted velem. Mégá!«

Ënczella rá së hallgatott, mënt haza. De má akkor az apjának végi vót, mëhhalt.

Mit csinállýék má ő otthon, ha az apja is mëhhalt, fogta magát, elindút világnak szógálatot keresnyi.

Úttyába tanákozott egy kutyával, a ki a fé ódalánn fektëtt. Aszongya a kutya: »döccs a másik ódálamra, segí mëg. Jótët helyibe jót vársz!« Ënczella mëffordította.

Azután egy medvét látott az útonn, am még ënnyivalót kért túlle. Adott neki. Végre egy macskával tanákozott, az is ënnyi kért, annak is adott, de a macska má hozzászegödött, velemënt.

Mënnenk ők együtt, mëndëgének, beérnek egy házho. Ott Ënczella beköszön tisztessëgësenn, hogy »dícsértessék a Jëzus Krisztus, aggyon Isten jó estët!« de az asszony csak úgy fogatta: »hozott a bukréta! mit akarsz?«

Ënczella elmonta, hogy mi járatba van.

Az öregasszony fëlfogatta. Nálla három nap pót az esztendó, de ezalatt sok mindënnel kipróbáta, a kit fëlfogadott.

Az első nap azt a dógot kapta Ënczella, hogy az öregasszon kiterített elejbe egy véka köleskását még egy véka hamut, azt összekeverte, Ënczellának abbú kellött a kását kiválogatynyi, mëfföznyi, oszt még ki is hütënyi estëre. Akkor elmënt az öregasszony. De mëhhatta neki, hogy ezután úgy kell köszönnyi, hogy »hozott a bukréta!«

-90-

Szégény Ęnczella męv vót ütődve, hogy tęsz ő a parancsnak elęget? de a hogy ott gondolkozott, odamęnt a macska, »kedves gazdasszonyom! nę fę sęmmit, maj segítęk én is, oszt készenn lęheccz akkorra!« Hozzáláttak oszt ketten, estęre készęk is lettek.

Győn haza az asszony. »Tányértalpas, loncsos-farkas! nyisd ki az ajtót, Ęnczella! kész-ę az étel?« »Hozott a bukręta! kész!« - mondta Ęnczella. »No, akkor jó van!« A kását męg mind męgette.

Másnap kiöntött ęgy vęka kőlest męgint, de má másfél vęka hamuval keverte össze. Azt is úgy kęllętt elkęszítęnyi.

Ęnczellanak a macska segített, készenn is lętt vele fájínú, mire az asszony hazaęrt.

A harmagyik nap másfél vęka kőlest kevert össze a vęnasszony két vęka hamuval. Mikor a macskával válogatták külön a kőlest męg a hamut, aszongya a macska Ęnczellanak: »hallod-ę! ha a bęrędbe aranyat vagy ęzüstöt kıná, nę vędd el! ha van neki ęgy tyuksz..os lądája, abba van sok szép ruha, azt kęrd el, de más ęgyebet el ne fogaggy! tudod-ę?« Ęnczella örőt, hogy a macska őt így felokositotta, męgígırte, hogy út tęsz.

Este győn haza a vęnasszony. »Tányértalpas, loncsos-farkas, nyisd ki az ajtót, Ęnczella! kész-ę az étel?« Ęnczella kinyitta, oszt kőszönt, hogy »hozott a bukręta! kész!« A kását mind męgette az asszony męgint.

Ręggel aszongya az asszony: »hát mit fizessek? adok aranyat, ęzüstöt annyit, a męnnyit elbirsz!« Ęnczellanak nem kęllętt, ő csak a tyuksz..os lądát kęrte. Az asszony sęmmiáronn sę akarta odannyi. De Ęnczella kőtte magát, hogy neki más nem kęll, nagynehezenn oszt mękkapta.

Hova męnnyęk má? - męnt haza. Otthon a mostohájáná szógálló lętt.

A hogy ott szógá, hát ęgy vasárnap a mostohája męg a lýánya elmęntek a templomba, ő rá męg rábıztták a főzést. De ő sę vót bolond, męnt a lądájáho, oszt mikor má azok elmęntek, fęlvętte az ęzűstruháját, męnt ő is a templomba, a hun ugyancsak męnneztték ám, mer ott męg olyat sosę láttak.

Mise végivel oszt hamar hazausantott, hogy eszre nę vęgyęnek valamit.

Mikor a mostohája a lýányával elękerőt, aszongyak neki: »mit láttunk ám mink a templomba! tę nem láttad!« Aszongya Ęnczella: »dehonnem! láttam én!« »Hát hunnan?« »Hát a kapufęfárú!« Az asszony íręccsęgibe mingyá kidőtőtte a kapufęfát.

A másogyik vasárnap a mostoha męgint templomba ment, vitte a lýányát is. Ęnczella is fęlőtőtte az aranyruhát, męnt. Mikor hazagyőttek a mostoháęk, męgint csak elkezzgyik, hogy »mit láttunk ám mink! tę nem láttad!«

Ęnczelle męgint mondta, hogy látta biz ő. »Hunnat, te!?« »Hát a kútágasrú!« Az asszony csak szalatt, dőtőtte ki a kútágast. Má iszën íręgy vót!

A harmagyik vasárnap gyémántruhába męnt el Ęnczella a misęre. A mostoháęk męgin dicsekęttek avval, a mit láttak. De Ęnczella monta, hogy ő is látta ám, męp pegyig a kęmęrrú! Az asszony lędőtőtte azt is!

Igęn ám! csakhogy a másogyik vasárnap ęgy kiráfi is látta Ęnczellanak, oszt beleszeretętt. A harmagyik vasárnapra a templom elejit teleönttętte szurokkal, hogy majd beleragad az a szépsęg. De Ęnczellanak csak a czipęji maratt ott!

A kiráfi az ęgész város lýányaival fęltróbátatta a cipęt, de ęgynek sę vót jó a lábára.

A kiránę is, Ęnczella mostohája, a maga lýányának akarta vóna a kiráfit, lęfaragtatta a lýánya lábát jó, csak úgy csurgott belülle a vér, de arra męg má nagy lętt a czipę!

Hogy a kiráfi Ęnczellanak nę tanáhasssa męg, a pinczębe gyugta ęgy teknő alá.

Má mikor a kiráfi elvesztętte mindęn remęnsęgit, hogy a czipęnek nem tanállya gazdáját, aszongya neki a lovásza, hogy »vót męg itt ęsz szép lýány! azt nem látom. Hun lęhet a!?«

A kiráfi rőgtőn gyęrtýát gyútatott, lęmentek a pinczębe, kęrdęzték: »van-ę itt valaki?«

Ęnczella rászót: »Ęn vagyok, Ęnczella, a teknő alatt!«

Fęlhoztták mingyá. Szęp vót nagyonn, a kiráfinak rőgtőn męgtecczętt. Fęlpróbáták a czipęt neki is, hát fájínú a lábára illętt.

Akkor a kiráfi: »szívem szép szerelme! tę vótá a templomba! én innen elviszlek, magamęé tęszlek, én az ettęd, tę az enyim, ásó, kapa választ el ęgymástú!«

A mostohát majd męgette odabe az íręccsęg.

Akkor męgeskűttek, lagzit laktak, faggyút sz....k, avval világítottak. Męg most is ęnek, ha męn nem haltak.

Besenyőtelek, Heves vármęgye. Dankó Anna szakácsnőtől. Lejegyzęsi idő: 1903. december.

12. A tollas őrdög.

Most mondok én olyan mesét, a kiné csúnyább sincs a világonn, de azé mernék fogannyi, hogy szébbet sē hallottatok még nálla. Hát hallgassatok ide! Figyelēm, a ki rossz lēssz, mēvverēm!

Hun vót, hun nem vót, vót a világonn ēgy szēgēny ēmber, annak vót ēgy fia. Szomszēggyába lakott ēgy gazdag embēr, annak mēg vót ēgy lyánya.

Ez a gazdag embēr ēcczēr elmēnt a vásárra, ott csíziót húzatott, abba mēg avvót, hogy az ő lyánya a szēgēny gyērēk felesēgi lēssz. Ezē nagyon mēgharagudott.

Hazamēgy, átlép a szēgēny embērnhē, mēgkérdezi túlle, hogy eladó-ē a fia vas sē? mer ő mēg akarja vēnnyi! A szēgēny embēr aszonta, hogy ő elaggya, ússē tuggya eltartanyi, hát csak fizesse ki az árát. Megalkuttak, a gazdag kifizette, oszt vitte magával a gyērēkēt.

Otthon aszongya a kocsissának: »itt van ez a gyērēk, vidd ki az erdőbe, öld mēg! de mēgöld ám, mer akkor jaj az életēdnek!« A kocsis aszonta: »jó van!« oszt vitte.

De útközbe nagyonn mēszszánta. Nem vót szívi mēgölnyi, nem bántotta, ha betette ēgy faudúba. Avval mēnt haza, otthon mēg aszonta, hogy »jó van mindēn!«

A gyērēkēt az udúba eszrevette ēgy juhász kutyája, az hordott neki ételt. Csudákozott a juhász, hogy hova kúdorog az ő kutyája mindég? utánna nézēt, hát látta, hogy ēgy gyērēk van a faudúba. Kivette onnat, bevitte a faluba a papho. A pap fēlfocta, oszt hogy a gyērēk okos is vót, tanította.

A gazdag embēr nemsokára mēgint elmēnt a vásárra, mēllátta a csízióst, húzatott most is. De a csízió mēgint csak aszonta, hogy a lyánya a szegēny gyērēk felesēgi lēssz.

Gond ütte a fejit. Elindút avval a szándékkal, hogy akarhun van, de ő fēlkeresi a gyērēkēt.

Ēcczēr ēgy erdőbe ért, ott látott három gyērēkēt ēgyütt jádzanyi. Odamēnt, az ēgyikbe mēgösmerte a szēgēny embēr gyērēkit. Kérdzgette oszt: hogy hijják? hogy maratt életbe? hun lakik? mi egymás. A gyērēk oszt elmonta az életyi sorát végig.

A gazdag embēr akkor írt ēgy levelet, odatta a gyērēknek, hogy vigye haza, az ő felesēginek aggya oda. A levelbe mēg az vót írva: »sē irgalom, sē kēgyelēm, a külyköt vessētēk be a pinczēbe!« Hogy jobb kedvi lēgyēk, mēg ēgy forintot is adott neki.

De a gyērēk hamarosann elámosodott, lēfekütt, nem indút el a levellel. A kalapjáho szúrta, oszt ledőt ēgy fa tövibe.

Két pajtása odamēnt, fēlbontották a levelet, hát látták, mi van bele írva! Kitürüték az egészēt, oszt azt írták helyibe: »a lányom add oda neki! de mingyá!«

Mikor a gyērēk fēlérzēt, elvitte a levelet a gazdag embēr felesēgihē. Mikor az elolvasta, csak a fejit csóváta mēg, de a lyánt a gyērēknek odatta felesēgű. Mingyá ēgybe is keltek.

Hazamēgy az apja a lyánnak, láttya, hogy a szegēny gyērēknek csakugyan felesēgi lētt, maj szētpukkadt, úgy fēlütött benne a dü.

Hogy járjék má végire! hogy öllye má mēg? ezēnn törte a fejit. »Ōhō! jó van no!« ēcczēr magáho szólíttya a vejit. »Ereggy el a tolyyas ördōghō, hozzá nekēm belülle hat szá tolyyút, de aggyig vissza nē gyere, tudod-ē!?«

Szēgēny gyere - má azaz hogy: legēn - elindút nagy bűvába fēlkeresnyi a tolyyas ördōgöt.

Mēgy, mēndégē, beēr ēgy kirá udvarába. Ott mēgkérdezték, hogy hova mēgyēn? Ō aszonta: »a fekete tengērhe, a tolyyas ördōghō!« »Ennye öcsēm!« - monta neki a kirá - »ha ára jársz, tudd mēg, hova lētt az a királyány, a ki má három esztendeji elveszēt?« »Jó van, mēgkérdežēm!« - monta a legēny.

Avval mēnt továb. Beēr mēgint ēgy kirá udvarába. »Hova indútá tē el, öcsēm?« - kérdezte a kirá. »A fekete tengērnhē, a tolyyas ördōghō!« - monta a legēny. A kirá mēg aszongya neki: »tudod-ē, mit, öcsēm!? Van az én udvaromba ēgy almafa. Ezelōtt hogyha beteg ētt belülle, mingyá jobban lētt. Tudd mēg, hogy most má mé nem olyan?« »Jó van, mēgkérdežēm!« - monta a legēny.

Nemsoká a harmagyik kirá udvarába ért. Ott mēgint elkegyik faggatynyi. »Hova szándékozol, öcsēm?« - »A fekete tengērnhē, a tolyyas ördōghō!« »No, fiam! ha ára jársz, tudd mēg, mer van nekünk ēgy kutunk, az azelōtt mindēm mēffiatallította az embērt, mé nincs má annak ereji ēd darab időtű óta!?« - »Jó van, azt is mēttudom, ha lehet« - monta a legēny.

Avval mēnt, mēndégēt, hetedhēt országōn is tūnat járt má, mikor elérta a fekete tengērnhē.

Ott a partonn várt rá ēgy csónakos, az átvitte őt, de mikor a másik parton mēgátak, aszonta a legēnek: »hallod-e, kedves barátom! ha a tolyyas ördōghō mēgy, tudd mēg, hogy mēggyig lēszēk mēg én itt csónakos!?« A legēny mēgigérte, hogy majd utánna jár, avval tartott ēgēnyest a fekete várnak.

A hogy oda be akar mennyi, a küszōgōnn feküdt előtte ēgy embēr, annak a mellyin ült ēgy rēmísztó nagy malomkő. Az embēr elkezdēt jajgatynyi. »Jajjajaj! Istenēm! mēggyig lēssz mēg rajtam ez a malomkő!?«

A legēny eszibe vettle ezt is, oszt mēnt be ēgēnyest a házba.

A hogy benyit, ott taná ēgy nagyonn szēp királyánt. Annak oszt elmondja: mi járatba van?

mikét bíztak rá? s mi egymás, elmondott mindent. Akkor aszongya neki a lány: »bújj el itt, hé! valahova, mer ha a tolyyas ördög hazagyön, szétszaggat ézibe!«

Estére csakugyan is hazagyött a tolyyas ördög.

Szaglász kegyetlenű, ére is, ára is, aszongya: »mi van itt vagy ki van itt? mer én idegenyszagot érzék!« Aszonta a lány: »kitettem a ruhámot szárannyi, oszt a naptú szagot kapott, azt érezhetéd!« A tolyyas ördög belenyugodott.

Nemsoká léfekszének egymás mellé.

A hogy fekszenek, a lány écczër csak nagyot rúg az ördögön, oszt kitép belülle egy szál tolyyút. Az ördög is félhied, aszongya neki: »mi lelt téged? de merrugtá!« »Ennye, azt ámottam: egy kirá kérdezte, hun van az a királyány, a ki má harmadívi elveszét?« »Mé nem montad neki, hogy a tolyyas ördögné!« Ezt a legény mind az ágy alatt hallgatta, mer odabujtatta el a királyány.

Fekszének, szuszognak, écczër a lány mégint nagyot rúg az ördögön, egy szál tolyyút még kiszakajt. Félugrik az ördög. »Ennye no! hát mi lelt téged! mé nem haccz alunnyi, hê?« »Aszt ámottam: egy kirá kérdezte, hogy van egy almafája, a ki abbú ett, jobban lett, oszt mos má sëmmi ereji sincs, mi az oka annak?« »Mé nem montad, hogy a napkeletyi ódalába van egy üstpéz; vegyék fél onnat, oszt az alma mëmmég jó léssz!«

-98-

Allyig szunnyatt el a tolyyas ördög, a lány mégint úgy inon rúgta, hogy a rossz is maj kitorte az ördögöt. Félugrik mérgeesen, még a szëmi is cikrázott. »Hát mikor haccz má tē engēm békébe alunnyi? tē? nē bolondozz, mer maj mëjjárod!« »Azt ámottam: - monta a lány - egy kirá kérdezte, micsinályék ő avval a kúttal, a melyik azelőtt mindēnkit mëffiatalított, most egy időtű fogva elvátózott, mi az oka annak?« »Hát mé nem montad neki, te számár! hogy egy hótt gyerék van benne, ha azt kivészik, a kút mégint jó léssz!« De má a harmagyik tolyyú a lány kezibe vót!

Lēhunnya a szëmit az ördög, nagyon ámos vót, mingyá elalutt. De a lány nem hagyott neki békét. Úgy seggbe kottyantotta, hogy majd elharapta a nyelvit az ördög, oszt még hozzá két tolyyút szakajtott. Iszontató méreggel kelt fél az ördög, mérgibe allyig birt szónyi. »Hát mondd mëcs csak, mit akarsz tē velem? nē hozzá ki a békességēs tūrészbű, mer váglak úgy pofonn, hogy mëgemlegeted! nécs csak è!« »Azt ámottam: egy csónakos azt kérdezte, mëggyig léssz még ő csónakos?« »Mé nem montad neki, ebatta, hogy ha valaki beül a csónakjába, oszt a partonn ő előbb kiugrik, akkor amaz léssz a csónakos! De nyugoggy má, mer istókbáró elvellek nagyon, ha még écczër félkótesz!«

-99-

Alszik az ördög újfent, még mélyebben, mint az elébb. Úgy hortyog, mint egy ló, még az ágy is részket alatta. A lány is illeszkęgyik, igazogyik, écczërcsak olyant rúg a bokájára, hogy mingyá lēmēt rúlla a bőr. Ugyanakkor kiszakajtott ész szál tolyyút is. - No' még olyant nem láttá, mint a minő mérges vót akkor az ördög. Mérgibe mindēn tolyyú égēnyest át rajta. Mëffogta a lyánt, mëgrázta ám, mint a zsákot. »Te, kutya, te! hát hánszor mëmmondtam má, hogy hagy békét! ne è!« - oszt jó tarkón vágta a lyánt, »maradhass vagy ereggy lē az ágyrú, mer én szétszakajtolak! kutya!« A lány mëg, mintha rína, aszongya: »mit tēheték én arrú, hogy olyan rosszakot ámodok! most is azt ámottam: egy embēr azt kérdezte, mëggyig léssz még rajta a malomkó? de én nem birtam mëmmondanyi!« »Mé nem montad neki, üssön el a rossz! hogy aggyig, még egy idegēny embēr azt nem mongya: vács fél, vács fél (váltsd fel, váltsd fel!)!«

A legény hallotta ezt az ágy alatt. Mikor a tolyyas ördög ezt kimongya, csak nagyot kiát: vács fél, vács fél! az ördög mész szalatt eszi nékű, mēnt a küszöghő, lēvëtte az embërrú a követ oszt magára vëtte.

-100-

Másnap útnak indú a legény a királyánval. A hat szál tolyyú má a zsebibe vót. Mikor a csónakosho érnek, kérdēzi a csónakos: »hát mi hírt hoztá nekēm, fiatal barátom?« de a legény nem akarta aggyig mëmmondanyi, még az túsó partra nem érnek, oszt elébb ki nem ugrik a csónakbú. Aszonta, hogy nem tuggya! A csónakos mëg allyig akarta átvinni. De nagy rimánkódásra mëgis mëgtëtte oszt.

Mikor a másik partra érnek, kiugronak a legény a lyánval a csónakbú, oszt akkor mongyák mēn neki, hogy aggyig léssz csónakos, még valakiné hamarabb ki nem ugrik a csónakbú a partra! Vakarta a fejit a csónakos, de má hiába, mer a legény többet nem ült a vízre.

Odaérnek a harmagyik kirá udvarába, ott mëgmongyák, hogy egy hótt gyerék van a kútba, vegyék ki onnan, mingyá olyan léssz a víz, mint azelőtt.

A másik kirának is elvitték a hírt, hogy az almafa napkeletyi ódalába egy üstpéz van elásva, azt ássák fél, mingyá gyógyító léssz az almája. Mind a két kirá nagyon szépen mëgkösözönte nekik a híradást.

Utólyára beérnek a királyány apjáho, ott a lyányt mëgösmerik, majd kibúttak örömükbe a bõrikbú.

A legény azután hazamęgy, vitte magával a hat szál tolyyút is. Az apóssának elmongya végig-hosszig, mismit látott, minő szép az a fekete tengēr, minő kincsek vannak ára? mi egymás. Az apóssa ezēnn a híreenn úgy félindút, hogy maga is elmēnt mëgnéznyi a fekete tengērt! Mikor a csónakos a csónakjába eresztette, hogy majd átviszi, az csak kiugrik a csónakbú, a gazdag embēr mēt táng máig is csónakos a fekete tengēreenn.

-101-

A szęgēny embēr fia mëg mész szébb házat csinátatott, szüretre má abba is mēntek laknyi a

feleségivel. Ott élnek boldogann táng mém ma is, hogyha mën nem haltak. Eggyig vót, mese vót, tánn igaz së vót.

Besenyőtelek, Heves vármegye. Dankó Anna szakácsnőtől. Lejegyzési idő: 1904. január.

13. A Vörös Vitéz.

Hun vót, hun nem vót, vót a világonn egy kirá még annak a feleségi. Vót nekik két gyerekkik: egy gyerek még egy lány.

Écczër az annyok mëghalt. De a ház nem lehetett el asszony nekú, az apjok újra mëgházasodott. Így hát mostoha asszony kerút a házho. Biz as së vót jobb a többi mostohána, a két gyereket ki së áhatta. Ütte-verte ökö, a hun érte, a letkisebb szóé csinát olyan patáliát, hogy a rossz së birta vóna azt ki. Nagyon kutya asszony vót! Későbbet még mindënféliképpenn életyik ellen áskálódott a két gyerekknek.

Écczër aszongya az urának, hogy ha ő a két gyerek májábú még veséjibú nem észik, olyan szent igaz, mint a hogy a mai napra félvirattunk, hogy ő mëghal. Mer ő beteg.

-102-

Jó van. Az apjok, a kirá beleegyezett, hogy vágják lë a két gyereket, mer az asszont ő is jobban szerette. A mindënës, az öreg János bácsi, magáho vette a két testvért, kiátott az agárnak, oszt indútak ki az erdőbe. Mikor odaértek, a lány elkezdett neki könyörgenyi, hogy csak őt vágja lë, csak őt, a bátyját még në báncsa! János bácsinak mëgesett a szívi rajtok, aszongya nekik:

- Nem bántolak én bennetëket, mënynyetëk, a mére láttok, a világba, de ide többet vissza në gyertëk!

Nagyot lélegzött a két testvér, összeszették magokot, oszt útnak indútak.

János bácsi még lëvágta az agarat, kivette a máját még a veséjit, azt vitte haza az asszonnak. Még is gyógyút az asszony abba az Istenbe, mihent jólakott velëk. Ő azt hitte, hogy az csakugyan a gyerekkék mája még veséji vót.

A két testvér most má magára maradt. Mënt, mëndégét, estére beért az erdőbe. Ott a gyerek fëlmënt egy nagy fa tetejibe keresnyi valami világosságot. Látott is messzire egy mécsëst. Lëgyött a fárú, oszt a lánynyal tartott égënyest ára, a mére a fényësségét látta.

Jó sokára oda is értek. Egy kis ház át elöttök, a kibe egy remete lakott a feleségivel.

-103-

- Hun jártok tik êre, - kérdëzik öket odbe - a hun még a madár së jár? mi járatba vattok?

A két gyerek oszt elmonta ügyes-bajos dógát, hogy biz ök így még így jártak, szógálatot keresnének, ha kapnának!

- No! akkor jó helyënn jártok, nekünk épenn egy szógálló még egy bojtár kék, ha beátok, mink felfogadunk!

A két gyerek szívesörömet beát. Így lëtt a lánbú szógálló, a gyerekbú még, a ki má jó nagy vót, bojtár.

A bojtárnak az vót a dóga, hogy aggyig hajcsa a juhót, még az magátú még nem áll. A gyereknëk má másnap még kellëtt kezdenyi a bojtárságot.

Hajtya ő a juhót, hajtya, de akárminő jó mezőre értek, a juh csak odább mënt, még csak écczër egy ballang szájjána még nem át, oszt legelt.

A ződ fűre lëterepëdött a bojtár is, tüzet rakott, szalonnát sütött. A hogy sütyi, a hogy forgattya, gyön az ördögök kerüllóji, odakiát a bojtárnak:

- Gyere velem birkóznyi, hé!

A bojtár aszonta, hogy biz ő aggyig nem mëgy, még jó nem lakik!

De az ördögök kerüllóji nem hatta ám abba az incselkëdést, csak bizgatta, csak nyözgette, úgy, hogy a bojtár csak elmënt vele.

Hanem mëgesett az ördögök kerüllójinek! a bojtár csak mëgkapta a fejit, vót ott egy kétágú fa, akközé szoritotta be. Rimánkodott oszt a kerülló, hogy csak ereszsze ki, így még úgy, de a bojtár rá së hallgatott. De az ördögök kerüllójit nagyon szorithatta a czipe, mer tudott rimánkonnyi, mint a valóságos czigány.

-104-

Aszonta a bojtárnak:

- Hallod-ë! eléadom az öregapád szëmit, ha inset kieresztesz!

- Mëllyik öregapámét? - kérdëzte a bojtár.

- Hát a hun lakol, azét!

- Hun van hát no!?

- Ott a fa tetejinn van egy fazék szëm, még egy tál zsír! Ha a szëmet betészëd az öregapád szëmi güdribe, oszt a zsírral jó mëgkenëd, visszakapja a szëmivilágát! - monta az ördögök kerüllóji.

Akkor a bojtár fölmént a fára, lőhozta a fazék szemet még a tál zsírt, a kerüllőt kieresztette a fa közül, ő még hazamént.

Otthonn betette az öregnek a szemet, a zsírral megkente, a vén remete olyan jó látott, mint azokelőtt régenn.

Itt éldégétek ők sokáig békességbe, még az öreg remete még a feleségi még nem halt. A ház rájok maratt kettőjükre, a legény még a tetejibe kapott olyan zsíros ruhát, hogy ha azt főlvette, százsorta erősebb lett.

A legény most is csakúgy kijárt a juhot legeltetynyi, mint idáig.

Écczër a hogy hazamégyen, aszongya neki a testvéri:

- Jaj! de beteg vagyok! kedves bátyám! Hozd el nekem az erdőbű a medve két fiának a veséjit, ha én abbú éhetnék, mingyá meggyógyúnék!

-105-

De ezt csak azé monta a lány, mer egy tizenkétfejű sárkánt tartott a hordó alatt, a ki a szeretőji vót, hogy még a legény odajár, szerelmeskédhessének, vagy hogy elveszítja a legént!

Ki is mént a legény az erdőbe. Épenn célzott a medve két fiára, mikor a medve rákiát:

- Hallod-ë, hé! në bánd a fiamat! adok nekéd egy sípot, ha ebbe belefújsz, ott lészék a végórádonn!

A legény nem is bántotta, a sípot eltette jó, oszt ballagott haza. De a lyánnak má akkor kutyabaja vót.

Másnap elkügyi a bátyát a lány a farkas fijajié, harmannap az oroszlyányéé, de új járt a bojtár mindakettővel, mint a medvével: nem bántotta egyikét sè, azok még egy-egy sippal ajándékozták mæg.

Má negyegyik nap a lyán nem tutta hova kűdenyi, aszongya neki:

- Bátyám! tē erőss vagy, tēdd csak hátra a kezedet, maj megkötöm egy madzaggal, ugyan el birod-ë szakajtanyi?

A legény hatta, de bizony a madzag olyan erőss vót, nem birta elszakajtanyi.

Akkor jutott eszibe, hogy ez a lány most biztosann a végire akar járnai, aszongya a hűgának:

- Kedves testvérém! add ki a dakumbú a sípjaimot, hogy fűjom még még écczër!

-106-

A lyán nem tutta, hogy az a három síp mit tart, odatta neki.

A legény belefűjt. Écczërre ott termēt a három állat: a medve, a farkas még az oroszlyány.

A legény akkor bekiátott a sárkának:

- Gyere hát no! ha akarsz, ölyl még!

Ki is gyött a sárkány, de az oroszlyány valahogy megkapta, abba a Jézusba szétszaggatta. A bojtárt még főlódozták, a ki a sárkány nyelvit mind lēvagdosta, a húsát összediribolta, besózta, oszt egy hordóba tette.

Azutánn odaszót a lyánnak:

- Most má, te hűtlen testvér! égyed a sárkányod húsát, a csontyát még szopogasd olyan vékonyra, mint az ár!

Az állatok még akkorára mind oda hordták a sok fát, a kivel a házat berakták tetejiig, hogy a lány többet ki në szabadúhasson.

A bojtár még a házat, testvérit otthatta, a három állattal elindút, mént a világnak.

A hogy mēnnek, mēndegének, a legény mán nagyonn szomjan vót, tanákoztak egy asszonynyal. A legény kért túlle egy kis vizet.

- Nem tudok én vizet annyi aranyé sè, lelkēm! hanem ha iszik bort, azt adhatok! Nem lehet ére vizet innya a sárkántú, mindēn korty víz egy szűz lány életyibe kerú! Nécscsak! a kirá lyánya má a kútpartonn ül, má az is a sárkányé lēssz!

-107-

- Ennye no! - monta a bojtár, - hát maj mēllássuk, mit tart ez a sárkány! Gyerünk csak!

Mēntek a kútho.

A sárkány épenn gyött fēlfele, fűjta a kék még a zód lángot, de a legénnek fűjhatott akarminót, lészette a fejit mind. A nyelveit kivagdosta, a tarisznyájába rakta, azutánn bemēnt, a kút mellett vót egy ház, abba pihennyi.

Mikor ott kipihenték magokot, a legény még a medve még a farkas gyönnyi akartak kifele, vót a pitarba egy nagy malomkő, az mind a hármokot agyonütte. Úgy terűtek ott szét, mint annyi kivi búza.

Látta ezt az oroszlyány, nekimēnt a malomkőnek, dirib-darabra törte, azutánn odamēnt a farkasho, a filibú kivette a forrasztófüvet, avval fēléleszgette mind a hármat.

A legény akkor odamént a lyánho, a ki ott ült a kút kávján, ölibe hajtotta a fejit, oszt elszunyadt. De a Vörös Vitéz - hogy a rossz üsse el - ott ólákodott, odamént, levágta a fejit.

De félérzett ám az oroszlyány! látta, hogy a gazdája sēhos sincs, aszonta a farkasnak, hogy olyat ordícscsék, hogy a fa teteji a tövi lēgyék, a tövi mēg a teteji! A farkas olyat ordított. Akkor a farkas filibú elévették mēgint a forrasztófűvet, oszt a legént félēbresztették.

Hanem a Vörös Vitéz má ekkor javába lagzizott! Övé lett a kirá lyánya, a ki ki sē áhatta, úgy útata, mer azé, hogy olyan retves csúnya vót, fértelem vót ránézni.

-108-

A legény hogy má nagyonn éhēnn vót, nem birta anyi, hogy ēgy kis harapnyivalóe be nē kűggyön a kastéba.

Be is kűdött. Először a medve mēnt, de gyövet a kutyák mind elszették túlle az élelmet, mēg a farkastú is. Harmacczorra az oroszlyány mēnt el, az oszt hozott annyit, hogy ēhettek dúlásig.

Mikor mēgint mēgéhēztek, bemēnt a legény is. A hogy mēnt, látta, hogy két nagy zsákba a Duna mēg a Tisza van a falho állítva, az ēgyik ódalánn tányírkóréval mēgtámasztva, a zsák szája mēg csēpűmadzaggal bekötve.

Mēgy bellyebb, beér, odbe oszt elmongya, hogy kiski ó! A Vörös Vitéz három fejelēnn ült az asztal mellett, de a hogy a legény szavát hallotta, ēgy mingyá kiugrott alólla.

A legény ezután mēgmutogatta a sárkányelvekēt: lássák, hogy ó ölte azt mēg, nem más! a Vörös Vitéz aló csak ki a másogyik fejel is! de má akkor didērgēt.

A kik odbe vótak, látták, hogy nem a Vörös Vitéz, ha a legény szabadította ki a lyánt, aszonták, hogy »el is hiszszük, a mit mondasz, mer láttyuk!« a Vörös Vitéz aló kicsúszott a harmagyik fejel is. Ó mēg el akart szalannyi, de mēgkapták, összevagdalták, a húsát mēg szétszörták a határba.

A királyánnyal pegyig a legény mēgesküdütt, olyan boldogok lēttek, hogy hetedhét országonn nem lēhetett párjokot tanányi. Mēg most is ének, ha mēn nem haltak.

-109-

Besenyőtelek, Heves vármegye. Dankó Anna szakácsnőtől. Lejegyzési idő: 1904. január.

14. A Vörös Vitéz.

(Változat.)

Hun vót, hun nem vót, vót a világonn ēgy pár cseléd, annak a pár cselédnek három fia.

Szēgények vótak, a három gyerekēt nem igen tutták élelēmml sē tartanyi, ēcczēr aszonták a gyerekēknek: »halljátok-ē, fiaim! mink tiktēkēt nem birunk eltartanyi, menyinyetēk, keressetēk szógálatot, éllyetēk mēg a magatok embērségibú, ággyon meg az Isten!«

A szēgény három gyerek - mit vót mit tēnni - elindút.

Mēnnen, mēnnen, soká mēnnen, nemsoká ēgy erdőbe érnek. A hogy ott leterepszēnek, aszongya a legőregebb: »hallyátok-ē, hé!? vágjuk ebbe a tőgyfába a peneczilusunkot! a kié mēgzozsdál, az hallyék mēg, a kié fényes lēs, az maraggyék életbe.« - Jó, beleēgyeztek.

De má akkor a lekkisebbnek minden elemőzsiáját elfogyasztották, annak sēmml sē maratt, pegyig éhēnn vót má szēgény, mint a farkas.

-110-

Mit csinát vóna ēgyebet? kért a legőregebb bálttyátú ēnnyivalót. »Adok, - aszongya - de csak úgy, ha az ēgyik karodot lē engedēd vágnyi!« A kis gyerek gondolta magába: »no, mēg jó, ha csak ennyit kívánsz tüllem«, oszt beleēgyezēt. Akkor a bálttya levágta az ēgyik karját, úgy adott neki valami kis harapnyivalót.

Mēnnen, mēndēgének, a kis gyerek csak éhenn lētt újfēnt. »Bágyám! aggyá valami kis ēnnyivalót, csak annyit is, a mennyit a számba tēhessek, má majd elveszek éhēnn!« A bálttya mos má a másik karjáe akart annyi. A gyerek látta, hogy má máskép gonoszú vesz, ráatta a fejit: »vedd hát el a másik karomot is!« De hasztalan vagdaltatta le magárú a karjait, mēgint éhēnn lētt biz ő, úgy, hogy má ēcczēr sē karja, sē lába, sē szēmi nem vót má, kit levágott, kit kiszűrt a bálttya ēgy darab kēnyéré.

Mos má sē járnyi, sē látnyi, sē fognyi nem tudott, a bálttya ott hatta, mēnt világnak, ő mēg ott maratt az útonn.

Hova, kihē fordúllýék most ő? nem segít itt ő rajta sēnki, elindút, mēnt, azaz hogy csak hōndōrgōtt szēgény, mint a hordó.

Hōndōrōg, hōndōrōg, odahōndōrōg ēgy kútho. Ott az ágasonn ēgy varnyú elkeggyi kiabányi: kár, kár, kár! Gondolkozott a kis gyerek, hogy mé kár, hogy ő a kútho gyōtt? gondolta, hogy elég kár má a, ha ő a kútba esik, a kút szēlyírú visszafordút, de allyig hogy mēgmozdút, be ēgēnyest a kútba, tele lētt szēmi-szája a vízzel. De allyig hogy kéccēr fordút a vízbe, azon vētte eszre, hogy karja is van, lába is van, szēmi is van. Csak olyan ép vót, mint azelőtt. Minó kút lēhet-e? De nem tanát rajta sēmml különōset. Akkor elévēt három üvegēt, mēgtōttōtte vízzel mindet, azután fogta magát, indút a kútú kifele a garádicsonn, hogy majd mēgy, a mére lát.

-111-

A hogy mēgy, a hogy mēgy, hát taná ēgy sánta oroszlyánt, ott vót ēgy árokba lēkussadva. Odaszól a gyerekhē: »gyógyí mēg, barátom, jótét helyibe jót várj!« A gyerek csak szabadkozott,

hogy mivel gyógyítaná ő, nincs ő nála orvosság, még ő se doktor, hát hogy tudná ő meggyógyítani? Aszongya neki az oroszlyány: »hát a kezedbe mit vétett az az üveg víz? kend csak még vele a tomporomot, maj mellásd: haszná!«

Úgy is vót. Az egyik üveg vizet mind rákente a gyerek, mikor má a fenekire ért, az oroszlyány is megkönnyebbédett, nem vót sëmmit baja.

Akkor aszongya az oroszlyány: »no, kedves barátom! mos má, ha nem haragszol, én veled tartok, el nem hagylak, szükségédbe segítélek!«

A gyerekek nem szót sëmmit, csak ráhatta, oszt gondolta magába: »ugyan mit segíhetné té én rajtam!«

Nemsokára tanákozott egy beteg tigrissel, még egy beteg nedvével, meggyógyította azokat is, hála fejibe azok is mellé szegőttek, így oszt má vótak négyenn.

De a gyerek tarisznyáját nagyon húzta má a három üveg, igaz, hogy üresek vótak mind, csak az egyiknek vót a fenekinn egy pár csépp, fogta magát, kiszette a tarisznyábú, oszt elhajingáta. Aszongya a nedve: »minek hajítod té azt el, hê? hátha szükség lesz még arra!« avval felszette az üvegeket, oszt mēntek tovább.

-112-

Mēnnek ők tónyán-boronyán kērsztű, estére egy csárdára tanának. Ott bezörgetett a gyerek, azaz hogy má legén vót, kinézett a gazda az ablakon, de hogy látta, hogy nem magába van a legén, nem akarta beereszteni. Aggyig-aggyig rimánkodott oszt a legén, hogy őt is, még az állatokat is beeresztették.

Ott osztang mēghátak.

Rēggel kérdezi a legény, hogy »messzi van-ē még ide a legközelebbi város?« A kocsmáros egy nagy hēgyre mutatott ki az ablakonn, »ott van - aszongya - egy nagy hēgy, annak a tetejin van egy fallal bekerített város! Biz a még jó el van ide, aggyig létészed még fēlvészéd té a lábodat egy párszor.« A legény oszt mēgkōszönte a kocsmárosnak a jókarattyát, avval elindútak ő a három állattal.

Mēgy, mēndégé, nemsokára mēgint tanát egy csárdát. Oda is beszól: »messzi van-ē még ide az a város, a ki a hēgyen van építve?« »Bizony má a nincs nagyon messzi. Táng oda akarsz mēnni?« »Oda én.« »Pegyig té nē mēnny oda! Mert ott hagyod a fogad fejéit!« »Má mé!?« »Hát csak azé, lelkem! nem látod-ē, hogy a város fekete bársonval van behúzva? Van itt a hēgyenn egy sárkány, má mindēn lyánt elvitt, csak még a királyánt nem. Most azonn van a sor. Ha valaki azt a lyánt a sárkántú megsabadítaná, a kirá annak anná feleségű. Nē mēnny, mer jód még bánod, légyőz a sárkány, mēghalsz, oszt az is az ettéd lesz!«

-113-

De a legény nem hallgatott a jó szóra, csak mēnt tovább. Az állattjai nyomonn kisérték, el nem hatták vóna szélēs e világé.

Útközbe má messzirű látott egy embērt, a ki felējek tartott. Mikor közelebb értek egymásho, akkor látta, hogy obsitos katona, még hogy a - bāttya. Mēgōsmerte. De az obsitos a legény kilétyirű nem tudott sēmmit.

Odaszól hozzá a legény, mer látta, hogy az ódalán kard lógott, hogy aggya ő neki oda azt a kardot, hasznát má ússé vēszi, ő neki még mész szükségű lehet rá könnyen!

A katona szabadkozott, hogy minek a neki? nem tuggya má azt sēmmitre se hasznányi, mer csupa rozsdá! De a legény nem át el a kérésitű, még végre az obsitos oszt odatta neki.

Avval a legény tartott ēgēnyest a hēgynek.

Épeng má gyött rá a hétfejű sárkány.

A legény is kihúzza a rozsdás kardot, egy csapásra lēvágja mind a hét fejit. A fejekbű kivagdosta a nyelveket, berakogatta a tarisznyájába, oszt hogyím má jó el vót fáradva, a tarisznyát a feji alá tette, oszt ledót pihennyi egy kicsit.

Allyig szunnyadt el, mēnt ára egy Vērēs Vitéz, az látta, hogy a sárkány még van ölve, odamēnt az alvóho, kargyával levágta a fejit. A sárkán fejéit pegyig magára aggatta, avval nem húzvalasztva, mēnt a várba. Ott beeresztették, látták, hogy viszi a sárkán fejéit, nagy örömmel elfogatták, a kirá pegyig odatta neki a lányát, mint hát a szabadítónak. Nagy vígasság támatt, olyan, hogy még a hegy alá is elhallacczott a muzsikaszó.

-114-

A halott legény körű az állatok is mind aluttak, még a nagy zajra az oroszlyány fēl nem érzett.

Fēlkel, körűnéz, hát láttya, hogy oda a gazdája: még van ölve! Kínjába ordított egyet, hogy a medvének majd berekett a fili. »Kellyeték fēl mingyá, mēr a gazdánk még van halva!« Felugrik a tigris, szalad forrasztófű, a medve még gödröt ásott, hogy a gazdájokat beleállíthassák. Mikor a forrasztófűvel mēgérkēzett a tigris, rögtön mēgkēnték vele a legény nyakát, fejit, a medve fēlfogta a fejét, ráillesztette a nyakra, de mēgfordítva tette, a mé kapott az oroszlyántú olyan pofont, hogy pokolba hallacczott a puhanása. Az intelēm után oszt rendes helyire tette a fejét, mire a legény mēgelevenédett.

A tarisznyát a nyakába akasztotta, oszt mēnt a várba. De ott még nem akarták ám beereszteni. »Hát - gondolta magába - ha engem nem eresztēték be, legalább ēnnēm aggyatok!« Bekűtte a három állatot élelemé. Odbe a Vērēs Vitéz kilencz fejelēnn űlt, mikor a

három állatot látta, mingyá kigurút alólla három. Az állatoknak attak énnivalót többször is, oszt hogy látták, minő szilídek ezek a jószágok, beeresztették a legént is.

-115-

Mikor a legén bemént, allyig látta még a Vörös Vitéz, úgy megjíett, hogy három fejel mégint kiugrott alólla.

Ekkor a legény aszongya odabe, hogy: »tuggyák-ë mi híjja van a sárkánfejeknek?« Aszonták, hogy: »mi vóna? sémmissé!« De má ekkora a Vörös Vitéz pukkadozott mérgibe.

A legény elévészi a tarisznyábú a nyelveket, mégmutatja, hogy »e hiánzik-ë!« Mënnézik, hát csakugyan!

A Vörös Vitéz aló az utóssó három fejel is kigurút.

Mos má kivilágosodott, hogy ki az igazi mëmmëntóji a lyánnak, a Vörös Vitézt, a kit csúf vóttyaé a lány sè szeretett, méffokták, oszt félakasztották.

A kirá lyánya a szép legénvel egybekelt, oszt olyan boldogok léttek, hogy mém most is ének, ha mën nem haltak.

Besenyőtelek, Heves vármegye. Duru Örzsi öreg lyántól. Lejegyzés ideje: 1904. jan.

15. A tüzes ökör.

Hun vót, hun nem vót, vót a világonn egy öreg embër, annak vót három fia. A letöregebb fiú kovács, a középső szabó, a letkisebbik még vitéz vót.

-116-

Az apjok mán nagyon öreg még betegës embër vót, mondták is neki a fiai, hogy rendezze má a vagyont, tégység testámentumot, hogy kinek mit hagy? De az apjok aszonta nekik:

- Jó mestërségték van minnyátoknak, abbú mégélhëtték!

De a gyerekek ezt nem hatták annyiba, beméntek hozzá újfënt, hogy testámentomtétre birják, akkor az öreg aszonta nekik:

- No! jó! ha annyira erősködtök, ha annyira odavagytok azé a jussé, hát mondok egyet: ha mégtëszíték azt a kívánságot, a mit én most a végrendéletembe írok, akkor ettéték lëssz mindëném!

A gyerekek nem tudták, hogy mi az a kívánság, mer az apjok nem mondta még nekik, de azé beleégyeztek, hogy mégtëszik, akarmit kíván.

Rögtön hittak hitës embërekët, az apjok mégírta a végrendéletët.

Nemsokára még is halt. Fëlbontyák a levelet, hát av vót benne, hogy csinátassanak neki vaskoporsót, vasmütért hozzá, vastengelyt, vaskerekekët, vasrudat, oszt fogjonak bele négy darab négyesztendős csikót, azokat vagdossák még az ostorral jó, azután hagyják óköt magokra, a mére azok viszik a testyit, csak vigyék! ók még üllyenek lóhátra, oszt tarcsák szëmmel. A hun mégáll a négy csikó, oda temessék el, oszt mindën écczaka órizze ott valaki közüllök!

Betótötték mindën kívánságát. Mindënt úgy csinátak, a hogy a level mondta. Befogták a négy csikót, jó mégvagdosták. Ók még lóra ültek, oszt mëntek a csikók után.

-117-

Mënt a négy csikó úgy, a hogy lehetett. Elötte vót egy nagy erdő, beszaladt abba, de hogy a fák sűrúven vótak, a kerekek mégakadtak, a lovak nem nem birták tovább húzni.

Most a három testvér apja tetemit lëvëtte a kocsirú, oszt a hun a négy csikó elakadt, güdröt ástak, oda temették a koporsót.

A hogy elgyött az este, a letöregebb maradt kívül órzenyi. A hogy ácsorog, bódörög a sír körú, úgy éfé elött, odamënt egy tüzesökör. A legény nem gondolta, mé gyöhet az? külekënnyi kezdett vele. De az ökör erős vót ám! A legény allyig hogy birt vele! Mikor mégölte, lëvágott a czombjábú egy darabot, azt, mire a testvérjei réggel odaérkëztek, mégstütte, az ökröt még elásta.

Kérdezték a testvérjei:

- Hun vëtted ezt a húst? de jó!

A legény elmonta, hogy nyulat fogott az erdőbe, azt sütte még.

Másnap a középső legény maradt ott órzenyi.

Éfé elött akkor is méggyött a tüzes ökör. Elkezdte az apja sírját kaparnyi, bizonyosan a koporsót akarta kivënni, má egész güdröt ásott. A legény el akart szalannyi, de mégis erőt vëtt magán, elkezdett küzdenyi a tüzes ökörral. Sokba telt, még léteríthette. A czombjábú lëvágott egy darabot, a többit elásta. Azután tüzet gyútot, a húst mégstütte, mégtraktáta vele a testvérjeit, de ó is csak aszonta, hogy nyulat fogott, ez annak a húsa.

-118-

Harmagyk este a letfiatalabb testvér, a vitéz órizte a sírt. Éfé elött neki is méggyött a tüzes ökör, oszt át égënyesenn a sírnak. Má a koporsót turkátá, mikor a legény harcza állott vele. Nagyon soká kellëtt küzdenyi, még a tüzes ökröt lëbirta. Lëvágott a czombjábú ó is egy darabot, a többi részit még elásta.

A hogy sütnyi akarja a czombhúst, akkor veszi magát észre, hogy tüzi még nincs. Most mán honnat végyék tüzet? Félmászott egy nagy fára, onnat nézett szét: nincs-é közelibe valami tűz? Hát vót! nem messzire oda. Ára vëtte az úttját.

A mint mëgy, az erdőbe tanákozik az Éféll. Kapta magát, mëgkötte egy nagy fáho, mert attú fét, hogy hamarëbb lëssz éfé, mint a hogy ő tüzet szërez! Azután mënt tovább. Mëgint tanákozott a Hajnallal, nem teketóriázott sokat, mëgkötte azt is.

A hogy mëgy, láttya, hogy tizënkét zsvány ül a tűz körü. Nem mert hozzájuk mënyi, ha elbújt egy bukorba. Nagyon jó lövő vót, nem hiába hogy vitéz vót. Fëlfogta a nyilat, kilötte az ëgyik zsvány kezibú a puharat, a másikëbú mëg a nyásson lévő szalonnát, de a nyíl egy zsvánt së tanát. A zsványok csak néztek, de nem tudták, mérú gyön a lövés!

A vitéz most közelebb mënt. Mihent a zsványok mëglátták, mingyá odaszótak neki:

- Te vagy az, vitéz! a ki lött? jó lövő vagy, jó lëszël të miközënk cimborának!

Aszonta rá a legény:

- Hej! barátaim! nem azé gyöttem én, ha azé, hogy aggyatok tüzet, mer a bátyájaimnak kell früstököt csinánom!

- Adunk tüzet, de elëbb segí nekünk! - mondták a zsványok. - Itt él nem messzi ëgy gróf, azt akarjuk kirablanyi. Má többször akartuk, de van ott a falonn ëgy kis fekete kutya, attú nem lehet, azt kék lëlönyi. Të ügyes lövő vagy, maj lëlövöd!

A vitéz ráállott. Elmentek a gróf palotája elé, a vitéz a fekete kutyát úgy lëlötte, mëg së vakkant.

Az ajtón mëg fënt czifraüveg vót, azonn mëg ëgy lyuk. Aszongya a zsványvezér:

- Ereggy be csak, vitéz! nézz szët! oszt ha mindënt mëgnëzté, gyere vissza, azután oszt mink mënünk be!

A vitéz bemënt. Az első szobába aludt a gróf. Az asztalon vót bor mëg ëgy aranyóra. A borbú itt ëgy puhárral, az órát mëg a zsebibe tette. A másik szobába a grófné aludt. Ottan sütemént ëtt mëg elhozta az asszony jegykendőjit. A harmagyikba aludt a gróf lyánya. Hej! de szép lyán vót! A vitéz nagyon mëgszerette, mëg is csókolta mingyá, az újjárú mëg lëhúzott ëgy gyúró. Avval visszamënt a nyílásho, oszt intëtt a zsványoknak.

Azok ëgyënkint bebújtak, de mihent a fejik odbe vót, a vitéz mindnek levagdosta, úgy, hogy a zsvánbú ëgy csëpp së maradt életbe. A testyikët ëgy halomba rakta, azután elmënt.

Az erdőbe vëtt a tűzbü, a Hajnalt mëg az Éfét eleresztëtte, azután az ökörhúst mëgsütte.

Másnap nagyon csudákozott a gróf: ki lehetëtt az a bátor embër, a ki a zsványokat mind mëgölte!? Hírú is tette, hogy a ki mëgölte, annak aggya a lyányát feleségú! De hogy nem jelëntkëzëtt senki, az udvarmester fëlhasználta az alkalmat, oszt. aszonta, hogy ő vót az, a ki a zsványokat mëgölte.

Ez az embër csúnya, ricskës vót, de hogy ilyen bátor embër vót, a gróf aszonta:

- Hát má így hozzád adom a lyányom!

A gróflyány mëg csak rítt, szomorkodott, nem merte azt mondanyi az apjának, hogy: nem! Érizte ő, hogy ámába valaki mëgcsókolta, de hogy sënki së gyött érte, nem szóhatott. Az apja a lagzit ëgy esztendőre halasztotta el. De mikor az esztendő lëtelt, az udvarmester mëgesküdütt a lyánnyal, oszt lagzit csaptak.

De ezt mëghallotta ám a vitéz, elment a lagzira ő is. Az örök beeresztëtték, mert vitéz vót.

Vocsora át épenn, a mikor mindënkinek kellëtt mondanyi valami mondókát. Mikor ő rá kerút a sor, aszongya:

- Bizony! a zsványokat nem az udvarmester ölte mëg! ha én! Avval elëszedte zsebibú az aranyórát, a jegykendőt mëg a lyány gyúrójit. Mindënk ráösmert a magáéra. A szép grófkisasszony örömmel borút a vitéz nyakába.

A gróf az udvarmestërt mëgölette, a koronát mëg lëvëtte a fejrú, rátette a vitézére. A lyányát hozzáadta feleségnek, nagy lakodalmat csaptak, olyan boldogok lëttek, hogy mëg most is ének, ha mëg nem haltak.

Eger, Heves vármegye. Mészáros Ferenctől. Lejegyzés ideje: 1904. aug.

16. A vasfejű farkas.

Hol volt, hol nem volt, hetedhét országon is túl volt, az operenciás tengeren is túl, de mëg az üveghegyeken is túl, a hol a kis kurtafarkú disznó túr, volt egyszer a világon egy szegény ember. Annak volt egy fia. Az a fiú kijárt az erdőre fáért.

Egy napon is, a hogy az erdőben szedegeti a fát, meglát egy kis kígyót. Azt mondja neki a kis kígyó:

- Vigy el engem innen magaddal, jó tettetért jót várj!

A legény felvette, hazavitte, felvitte a padlásra, mindennap jól tartotta tejjel. Egyszer már nagyon különös volt az apjának, hogy a fia, ha tejet kap, mindjárt szalad vele a padlásra. Kapta magát, megleste. Felment utána a padlásra. Hát ott látta, hogy egy csúf nagy kígyót etet az ő fia. Iszonyú mérges lett.

-122-

- Hallod-e, ha azt a csúnya férget el nem tudod a házamtól, téged is elkergetlek!

A legény - mit csinált volna egyebet? - fogta a kígyót, betakargatta, vitte, maga sem tudta, hova. Azt mondja neki a kis kígyó:

- Kedves barátom! vigyél engem ide meg ide, az apámhoz, s ha valamit kínálnak neked értem, ne fogadj el egyebet, csak azt a rossz tülköt, a ki a komrában lóg a falon. S ha odadták, van abban egy dugó, ki ne húzd, mert rögtön szétszaggat a vasfejű farkas. Fújj bele s a hány ember jön hozzád, fogadd meg mind.

Úgy is volt. A legény hazavitte a kis kígyót az apjához, megkapta a tülköt, azzal fordult visszafelé. Útközben nézegette ő a kis tülköt, látta a dugót is, a mit nem szabad kihúzni. Kíváncsi volt, mért nem szabad kihúzni! Annyira, annyira, nem állhatta, hogy ki ne húzza. A hogy kihúzta, csak ugrott ki a tülökből egy nagy veres bika, utána meg egy nagy gulya marha. Úgy megijedt, hogy egy krajczár sem maradt a zsebiben. Nem tudta, mit csináljon? mert azt a rengeteg sok marhát hogy hajtja már ő vissza a tülökbe? A hogy ezen gondolkozik, megáll előtte a vasfejű farkas.

- No! megszegtéd a tilalmat, kihúztad a tülköd dugóját, most már szétszaggatlak!

A legény elkezdett neki rimánkodni. Fogadkozott, hogy akármit csináljon vele, nem bánja, csak szét ne szaggassa! Azt mondja rá a vasfejű farkas:

-123-

- Jól van, nem téplek szét, ha azt a négy dolgot, a mit kikötök, megcselekszed!

- Mindent megteszek! - mondta a legény nagy sietve.

- Hát az a négy dolog az: ne mosdjál, tisztát ne végy, ne házasodjál s ne menj a templomba!

A legény megfogadta mind. Akkor a vasfejű farkas behajtotta a tülökbe mind a gulyát, még a veres bikát is. De azt mondta a legénynek még utóljára:

- Ha a négy dolog közül akármelyiket is megteszed, eljövök s szétszaggatlak!

Bánta is már akkor a legény, akármit ígért, csakhogy a tülökkel rendben volt.

Ment, mendegélt hazafelé. Az úton talált egy nagy pénzeszacskót. Egy hétig mindig olvasta, annyi pénz volt benne. Vett is rajta a királytól földet, egy tagban, olyan volt a széle-hossza, hogy egy napig megtartott bejárni. Azon munkálkodott a legény, szántott-vetett s élt, mint Marcsi Hevesen. De már nagyon piszkos volt a keze is, a lába is, szeretett volna megmosakodni. Meg is tette volna mindjárt, ha nem félt volna a vasfejű farkastól. De gondolta magában, hogy az már úgylis olyan régen volt, mikor ő az ígéretet tette, csak nem emlékszik tán már az se mindenre! Kapta magát, megmosakodott. Alig törülte ki a szemit, már előtte állt a vasfejű farkas.

- Az első tilalmat má t megszegtéd, mit csináljak most már veled?

-124-

A legény megint csak könyörgőre fogta a dolgot.

- Nohát! ha még egyszer megszeged a tilalmat, véged! - mondta a vasfejű farkas. Azzal elment, de úgy, hogy senki se látta.

Kis vártatva vette észre a legény, hogy ő rajta olyan piszkos minden, mint a kent kas. Már eszébe se volt az ígérete, egy vasárnap tisztát vett magára. A vasfejű farkas azt is megtudta rögtön. Szaladt is, hogy széttépi. De a legény nagy rimánkodására megint megbocsátott neki.

De már akkor gazdag volt a legény! Erről is, arról is a sok királykisasszony szíve majd megrepedt utána, mivelhogy szép is volt. Annyira-annyira, hogy ő maga is meggondolta a dolgot, megházasodott. A vasfejű farkas, mint a parancsolat, egyszerre előtte volt. De most már mindenáron szét akarta szaggatni. Rimánkodott a legény, szépen kérte, hogy ne bántsa, de a farkas csak, hogy ő széttépi. Fogadkozott a legény nagyon, megígérte, hogy többé nem szegi meg a tilalmat. Azt mondja neki a vasfejű farkas:

- No! még az egyszer! de ha negyedszerre is feltörnéd az ígéretet, biztosan véged van!

Bizony feltörte ő negyedszerre is, mert esküvőre is kellett mennie, ha már megházasodott. De nem várta be, míg a vasfejű farkas hozzámegey, az esküvő után rögtön útnak indult, ment a nagy világnak, hogy rája ne találjon a vasfejű farkas.

Ment, ment, mendegélt hetedhét ország ellen. Talált egy kunyhóra, abban szűkölt három kutya, a ki már egy hete nem evett semmit. A legény jóltartotta őket. Akkor azt mondja az egyik:

-125-

- Jó tettetért jót várj! te most nekünk ennünk adtál, megháláljuk a jószágodat, szolgálid leszünk. Én vagyok a Mindentudó, ez itt mellettem az Erősmintavas, amaz meg ott Sebesmintaszel. Én gondolok ki mindent, Sebesmintaszel a leghamarabb ott van, a hol lenni kell, Erősmintavas pedig ha megmarkol valamit, szakad!

- No! - gondolta magában a legény - ez kell nekem!

Azzal a három állat meg ő útnak indult. Mentek, mendegéltek hetedhét ország ellen. Beértek egy kunyhóba, ott lakott egy öreg asszony, a vasfejű farkas anyja.

- Adjon Isten jó napot, öreganyám! - köszönt oda a legény.

- Adjon Isten, kedves fiam! jól jártál, hogy öreganyádnak szólítottál! mi járatban vagy? mi szél hozott erre, a hol még a madár se jár?

Hát biz' a legény elmondta, hogy ő a vasfejű farkas elől menekül, mert mind a négy fogadását megszegte s most fél, hogy az a csúnya jószág végére jár az életének.

- No! se baj! - mondta az öregasszony. - Eredj ki a szőlőbe, ottan kapálnak, végy te is egy kapát a kezedbe, oszt ne félj semmitől!

A kunyhó mellett volt egy nagy darab szőlő, épen kapáltak benne. A legény odament, elkezdett kapálni. De a vasfejű farkas mindig a föld alatt járt s így mindent tudott, merre jár a legény, most is megtudta, abban a szentben ott termett.

-126-

- No! egyszer már leszámolunk! bujkáltál előlem, de rajtam ki nem fogsz! most szétszaggatlak.

Azt mondja neki a legény:

- Szétszaggathatsz, de előbb engedd meg, hogy a csizmám levethessem.

Megengedte.

- De most má széttéplek!

- Engedd meg, - mondta a legény - hadd mászok fel arra a jegenyefára, még egyszer visszanezék az édes anyám házára!

A vasfejű farkas azt is megengedte.

Akkor a legény elkezdte kiabálni:

- Erősmintavas! Sebesmintaszel! Mindentudó! gyertek csak! tépjétek szét a vasfejű farkast!

Azok meg csak úgy estek neki, mint az oroslány. Úgy szétszedték, mintha a világon se lett volna!

Akkor a legény lejött a fáról, felhúzta a csizmáját s a három állattal indult hazafelé. Otthon a feleségivel még egyszer megesküdtek, lagzit csaptak, engem is meghíttak, bárcsak még most is ott lehetnék. Még most is élnek, hogyha meg nem haltak.

Tisza-Füred, Heves vármegye. Járdány János parasztlegénytől. 1905. január.

-127-

15. A Szélördög.

Hol volt, hol nem volt, volt a világon egy király. Annak a királynak volt három fia, meg három lánya. Már az utolsót kezdte rugdosni, - mert már olyan vén volt, hogy a körmöm sem ment volna bele, - az öreg azt a testámentomot tette, hogy ha meghal, a fiai három éjjel őrizzék a bőrét, a lányait meg azoknak adják oda feleségül, a kik először jönnek kérni. Azután nem sokat teketóriázott, meghalt.

Életében az ördögökkel cimborálhatott a király, mert a két első éjjel a két legnagyobb fia megszökött a koporsójától. A harmadik éjjelre nem volt más a ki megőrizze, a legkisebb ment a koporsó mellé az apja bőrét őrzeni.

Szentelt mogyorófabottal körülkerítette magát, úgy várta be az éjfél. Éjfélkor csak nagy dobogást meg rőfögést hallott. Egy tüzes bika, meg egy tüzes vaddisznó ment feléje, de a karikán belül, a mit a mogyorófabottal húzott, egy sem tudott jutni. Elmúlt az egy óra, elmentek. A pádis²³⁾ pedig otthagya az apja koporsóját, haza se nézett, elindult, ment hetedhét ország ellen. Csak a kardját vitte magával.

Útjában találkozott a Hajnaleresztővel, a ki épen eresztette fel a hajnalt. Azt mondja neki a pádis:

- Sohse ereszd még, pajtás! nagyon hamar van, még csak egy óra éjfél után!

A Hajnaleresztő hallgatott a szóra. A pádis ment tovább. A hogy megy, megint találkozik a Naperesztővel, az is épen a napot akarta eresztetni. Szólt a pádis annak is egy pár szót, az is megállott.

-128-

Egyszer nagysokára megállott egy királyi palota előtt. Álmos volt már, gondolta, lepihenhet egy kicsit. A hogy bemegy, látja, hogy a padlás tele van zsványnyal. Tudta a dürgést mindjárt, csak ki a karddal, úgy vágta szét valahányat, hogy meg se mukkantak többet. Most már - gondolta - nem maradhat itt, mert ha odabent felébrednek, majd azt hiszik, hogy ő is rabló, oszt felakasztják, a kardja hüvelyét otthagya, ő maga meg keresett magának egy háts lovát, arra ráült s hazavágtatott.

Otthon épen nagyban abajgatta a két öregebb pádis a három királykisasszonyt. Azoknak

kérőjük jött, egy farkas, egy kígyó meg egy gerlicze, a lányoknak eszükbe jutott az apjuk mondása, hogy azokhoz menjenek feleségül, a kik legelőször meggéretik, a két bátyjok pedig elejét állotta a férjhezmenetelnek azzal, hogy csak állatokhoz nem mennek el.

Igy hát épen jókor ért haza a legfiatalabb pádis. Mikor legközelebb látogatóban volt a három kérő, hozzájuk adta a hugait feleségül. Azok lagzit csaptak, oszt elmentek. Ő meg ment vissza a királyi palotába, a hol a sok zsványt megölte.

-129-

Útközben találkozott a Hajnaleresztővel, a ki épen eresztette fel a hajnalt.

- Most már eresztheted, kedves barátom! - mondta neki, - jól van már minden.

A hogy ezt kimondta, egyben kihajnalodott. Találkozik a Naperesztővel is, odaszól annak is:

- Eresztheted már, kedves barátom! jól van már minden!

Egyben világos nappal lett. Nemsokára oda is ért a királyi palotához. A hogy bement, a meztelen kardjáról mindjárt megismerték, hogy ő lehetett, a ki a rablókat megölte. Leültették, jól megvendégelték, azután azt mondta neki a király:

- No! kedves fiam! te megmentettél bennünket a zsványoktól, én pedig hozzád adom a lányomat, meg a felekirályságomat.

Egyéb se kellett a pádisnak! A királykisasszonynyal még az nap megesküdt, lagzit laktak, fagyút sz...k, azzal világítottak. Mikor a vendégségnek vége volt, hazavitte a maga országába.

De annak a királykisasszonynak, a kit ő elvett, volt ám egy más szeretője is, már úgy, hogy a kisasszony arról nem is tudott, - a Szélördög. Ez szerette volna magáénak már régen. De sehogysem juthatott hozzá, mert otthon a király soha nem eresztette ki a levegőjárásra a lányát, még a vejének is meghagyta, hogy ő se bocsássa ki, mert akkor volt szép asszony! nincs szép asszony! sírva nézhet utána, elrabolja a Szélördög.

-130-

Történetből egyszer a pádis elment vadászni, de eszibe se jutott, a mit az apósa mondott. Az ajtókat tárára-várára hagyta, az asszonyt meg a maga kénye-kedvire. Ha tudta volna, bizony másképp tett volna, mert alig lépett ki a szép asszony a szobából, felkapta a Szélördög, úgy szaladt vele, mint valóságosan a szél, meg se állt a palotájáig.

Jön haza a pádis, hallja, hogy nincs szép asszony, elvitte a Szélördög. Búsult nagyon, még az étel se esett neki jól.

Másnap útra kerekedett, sorra járta a sógorait. Először elment a farkashoz. A farkas épen nem volt otthon.

- Adjon Isten jó napot, kedves húgom!

- Adjon Isten, kedves bátyám! hol jársz te itt, a hol még a madár se jár?

Akkor oszt elmondta ügyét-baját.

- No! azon nem valami nagyon tud segíteni az én uram!

Mikor így beszélgettek, kívülről már ordított a farkas:

- Hu-huuú! mindjárt a forró tengerbe hajítom, a ki én nálam alkalmatlankodik!

Avval beugrott a szobába egyenest a sógorára. De az asszony elsikította magát, hogy:

- Te! a sógorod!

A farkas csak akkor vette magát észre, mindjárt bocsánatot is kért. A pádis nem haragudott, tudta, hogy a farkasban farkastermészet lakik, hanem inkább elmondta a maga ügyét-baját.

-131-

Azt mondja a farkas:

- Hej! kedves sógorom! én neked nagy hálával tartozom, mert feleségem se volna, ha te nem lettél volna olyan ember, mint a minő vagy! mondom én neked egyet, kettő lesz belőle: a te feleséged a Szélördög vitte el, attól pedig bajos visszakeríteni, hacsak hét lelked nincs! de azért próbáld meg! van nekem egy három lábú lovam, én azt neked adom. A Szélördög minden nap huszonnégy óráig alszik, te felülsz a lóra, elmegy oda s elhozod az asszonyt. De siess, mert ha a Szélördög utólér, vége a szép életednek, az asszonyt meg visszaviszi!

Meghallgatta a szép szót a pádis, azután felült a lóra, elindult. Maga sem gondolta, olyan hamar odaért. A Szélördög aludt javában, az asszony meg az ablakon nézett ki, csak épen hogy a nyeregbe kellett ültetnie. Akkor aztán gyű! Jézus áldjon meg!²⁴⁾ mentek ám. Már nem lehettek messzire a pádis hazájától, felébredt a Szélördög. Az is se szó, se beszéd! csak usdi! utánok! El is fogta őket hamar. Az asszonyt magához vette, a pádisnak meg csak annyit mondott:

- Ha még egyszer utolérlek, jaj az életednek most még elmehetsz, de menj is, míg szépen vagy!

Szegény pádis azzal bandukolt hazafelé.

-132-

Elment a kígyó sógorához. De az is csak azt a tanácsot adta neki. A pádis fogta magát, egyet gondolt, hogy most majd okosabb lesz, megpróbálta másodszer is. De a Szélördög - üsse el a

rossz! – most is utolérte és csepp hija volt, hogy szét nem szaggatta. De annyit mondott neki, hogy:

– Ha még egyszer megkaplak, hogy az asszonyt el akarod vinni, se szemre, se főre nem nézek, abban a szentben agyonvágok!

A pádisban még az tartotta a lelket, hogy volt egy harmadik sógora is, a gerlice. Gondolta, hogy az majd csak okosabb tanácsot ad a többinél! El is ment hozzá.

A gerlice sógora azt mondta neki:

– Tudod-e, mit! ha már így vagy, eredj, állj el bojtárnak ahhoz az urasághoz, a ki a Szélördög birodalmában lakik. Annak az uraságnak van egy veres tehene. Mikor itatni hajtod a gulyát a tóra, a veres tehén hanyatvágja magát a vízben s úgy úszik hassal felfelé. Te eredj, ússz be! vágd fel a hasát, abban van egy kalitka, abban egy szép madár, annak vedd ki a szívét, abban találsz egy követ, a kőben pedig egy bogarat. Azt a bogarat morzsold össze s szórd be a vízbe, abból támad egy öt lábú ló, azzal hazahozhatod a szép asszonyt!

Ennek nagyon megörült a pádis, félre is vágta a kalapját örömben. Azzal felöltözött bojtárnak s elment ahhoz az urasághoz, a ki a Szélördög birtokán élt. Ott meg épen kellett a bojtár, mert a ki volt, elvitték katonának. Csak azt várta, hogy eljőjön az itatás ideje: gondolta magában, hogy akkor már ő lesz a valaki!

-133-

Pont délben hajtotta a marhát a tóra. A nagy veres tehén is beúszott s a mint a közepére ért, hanyatvágta magát, égnek tartotta a hasát s úszott. A pádis utána, felvágta a hasát, kivette belőle a kalitkát, abból a madarat, a madárnak a szívét kettévágta, kivette belőle a követ, a kőből meg a bogarat. Ezt mindjárt szét is morzsolta s beszórta a vízbe. Rögtön egy gyönyörű öt lábú ló lett belőle. Akkor aztán se nem köszönt, se semmi! ment a szép asszonyért. A Szélördög akkor is aludt. Nyeregbe kapta a feleségét s ment, mint a villám. Már a határhoz közel lehettek, mikor a Szélördög felébredt. Mindjárt látta, hogy nincs szép asszony, de azt is tudta, hogy má nem lehet az övé soha, mert abban a kis bogárban volt az ő ereje, a kit a pádis a vízbe morzsolta.

A pádis meg békében hazavitte a feleségét, újra megesküdtek, úgy éltek, mint a hal vízben. Még most is élnek, hogyha meg nem haltak.

Tisza-Füred, Heves vármegye. Járdány János parasztleánytól. 1905. január.

18. A szárnyas farkas.

Hun vót, hun nem vót, vót a világonn egy kirá még annak egy fia.

A fiú mindénáron még akart házasonnyi, de az apja még a rokonság sēhossē akarta engennyi. A fiú aggyig erőszakoskodott, még utánna hajították a gyeplőt, hogy »ereggy! csiná, a mit akarsz! oszt tē lásd!« Kimértek neki egy rakás ezüstöt, aranyat még gyémántot.

-134-

– Itt van, fiam! oszt jó csinádd a dógodat!

Elindút. Mēnt, mēndégét hetedhét ország ellen, nagy sokára egy erdőbe ért, annak az erdőnek a közepibe tanát egy öreg remetét.

Az valahogy mēglátta a szép fényēs, kardos kiráfít, sosē látott ő olyant! – lētérgyepēlt előtte, oszt lēvētte a kalapját. A kiráfi mēgszánta, adott neki egy marék aranyat.

Akkor az öreg remete aszongya neki:

– Az erdő véginn lēssz három út, mind a három egybú mēgy ki. A hun egy nagy fát taná, ott kezdőgyik. Mind a három útná egy-egy tábla van kiszögezve, az elsőre az van írva:

Ki ez útonn halad, maga nem koplal,
De a lova bizonynyal éhēnn hal!

a másogyikra mēg az:

Ki ez útonn halad, a lova nem koplal,
De maga éhēnn hal!

a középsőn pegyig:

Ki ez útra merész lépnyi,
A szárnyas farkas száz darabra tépi!

-135-

Mikor ezt elmonta a remete, el akart ványi, hogy maj hazamēgyen. De a kiráfi csalta, hogy mēnnyék még vele, isz úgy sincs sēmmi dōga!

– Jó van, no! oszt mēnt a remete.

Mēntek, mēndégétek, mingyá ott vótak, a hun a három út kezdődött. Főtt a feji a kiráfinak, hogy mēllyikēnn indūllyék hát mán el? nem birta kitanányi.

Aszongya a remete:

– Letjobb lēssz, ha ezēnn a középső útonn ballagsz-ē!

A kiráfi azt választotta, a mit a remete mondott, a középső utat. Azonn mēntek együtt. Úttyok nagy erdőbe' vitt, a hun egy napi járásra tanátak egy kutat. Épenn jókor, mer a kiráfi má maj mēghalt szomjann. A kutat egy katona őrzötte. Odaszó neki a kiráfi:

- Hallya-ë, barátom! aggyék egy ital vizet!

- Nem lehet, - mongya a katona - mer ha a szárnyas farkas megtuggya, rögtön szétszaggat! de ha ad két márka aranyat, akkor adhatok!

A kiráfi kifizette rögtönn, lönyelte a két kanna vizet, a mivel a katona kiszúrta a szëmit, oszt mëntek árëbb.

Nemsokára tanátek megingt egy kutat, azt is katona órzötte. De ott së kapott së ócsóbban, së többet, még a harmagyikná së, pegyig annyi vót a víz, maj kicsapott a kútbú.

-136-

- Má iszën szörnyúség! - monta a kiráfi a remetének, három kútná nem tudok annyi vizet kapnyi, a kivel a szomjúságomot csillapítanám!

- Sosë szomorkoggyá! ha eggyig nem vót bajod, ezután mán csak nem lëssz, monta neki a remete. Ne ë három síp, ha bajod lëssz, fújjá bele! mindnek más mäg más szava van!

A hogy ezt kimonta a remete, eltúnt.

A kiráfi úgy maratt, mint az árva madár. Elindút magába.

Mëgy, mëndégé, elér egy nagy kapuho, a ki be vót záródva. Mëgfújja az egyik sípot, hát csak nyílyik ki a kapu, elötte mäg egy szép út, annak a szélyinn ült egy borzasztó nyomorék embër. Kódús lehetëtt.

- Hallya-ë, bácsi! - kérdezte a kiráfi - minó út ez?

- Ez-ë? olyan út ez, hogy a ki ide begyön, innet má nem tud megszabadúnyi, mer ez az út el van átkozva. A ki idekerú, azt szétszaggattya a szárnyas farkas!

- Má mindëgy! - gondolta a kiráfi, oszt mënt.

Elërte a másik kaput is, a harmagyikot is, a sípszóra kinyít mindakettó, de az öreg kódús mindég ott ült az út szélyinn, az árokpartonn.

A hogy a kiráfi a harmagyik útra ért, az olyan këgyetlen hosszú vót, mint egyik végi a másikho, hét nap hét écczaka kellett neki mënnyi, még a véginn mëllátott egy palotát, a kinek a kapuja elótt ott tátogott a szárnyas farkas.

-137-

Fújta a nagy kék lángokat olyan messzire, mint egy pëtrënczëhordó rúd. Olyan forró vót, hogy a kiráfi kargya má félyig elolvadt túlle. De a kiráfi hadázott tovább. A kard mindég jobban olvadt, utólyára má csak a tusája maradt. Mit csinállék má ő avval? Fël vót nála téve, hogy a szárnyas farkast mëgölyi akarhogy! Neki veselkedëtt, ütte, vágta a szárnyas farkast, am mäg okádt a lángot, mint a kemëncze, écczër oszt mégis jó odafërhetëtt, fëlvágta a hasát.

A szárnyas farkas mingyá fëlfordút, a palota kapuja mäg mingyá kinyít magátú.

A kiráfi bemënt a palotába, ott szëtnézëtt mindën helyënn. Écczër egy üvegajtóho ért, azonn kërësztú látta, hogy egy gyönyörúséges királyány fekszik az ágyba, az ágya elótt mäg lëlánczolva hortyog egy hétfejú sárkány.

Aszongya az ajtó elótt:

- Gingalló!
Szent ajtó!
Búvös könv!
Tárully fël!

Az ajtó mingyá kinyillott szép csëndësenn.

A kiráfi odamënt az ágyho, a lyánt kiemelte belúlle, a ki úgy alutt, mint a tej, mäg së szuszsant.

Vitte kifele csëndësenn, valahogy a sárkány fël në érzëzën! Mikor az udvaron vótak, fëlült a kiráfi a lovára, ölibe vëtte a lyánt, oszt akkor csak ki a kapunn, mint a villám. Szátak sebësenn.

-138-

Mikor a kiráfi kigyött a kapunn, az olyant csapódott utánna, hogy a palotának mäg a fundamentoma is mëgrëndút, a sárkány mäg fëlébredt. Mingyá mëglátta, hogy ott valaki járt, mer a lyánnak csak hütt helyi vót. Kereste ő mindënnütt, de nem tanáta, kijnába az nap mindég ordított.

A kiráfi mäg a kirákisasszony nemsokára hazaértek, egyek lëttek, hetedhétországgra való lagzit csaptak, a lagzisos közt vótam én is, még olyan jó tejbekását sëhun së ëttem, mint ott vót. A vólegény mäg a menyasszony mäg most is ének, ha azóta mäg nem haltak.

Besenyótelek, Heves vármegye. Szabó Julcsa, asztalosnétól. Lejegyzés ideje: 1903. dec.

19. Rózsa mäg Viola.

Hun vót, hun nem vót, vót a világonn egy pár embër. Vót annak egy fiok. Elnevezték Rózsának. Mivelhogy nagyon szëgényëk vótak, Rózsának el kellëtt mënnyi szógálatba.

A hogy mēnt, mēndégét, az útba tanát egy kérésztēt. Az elejbe lētergyepēlt, kērtē az Istent, hogy segítse mēg az úttjába, aggyék neki szērēncsēt.

Mikor ott jó kiimátkozta magát, elindút, el a nagy világnak, a bizontalanságba.

Sokáig mēhetēt má, mikor egy erdő szélyinn tanát egy palotát.

-139-

Be akart mēnni, de az ajtók zárva vótak, nem lēhetēt. Nézegēt mindēnfele, hátha mēllátna valakit az udvaronn. De bizon nem vót ott egy lélek sē.

Ēcczēr az ajtó mellett mēppillantott egy csēngőt. Nem húzva-halasztva a dógot - mēhhúzta.

A csēngőszóra kigyōtt egy nagy ördög Plútódrómó - mer hát a vót az ördög vára.

»Mit keresēl tē itt, hé?«

»Aggyon Isten jó napot! szógálatot gyōttem vóna biz én keresnyi, ha tanánék!« monta Rózsa a Plútódrómónak.

»Jó, én nálam kaphaccz, én mēgfogallak. Három nap az esztendő. Ha kibirod, jutalmat is kapsz!« - monta az ördög.

Száz szónak is egy a végi, Rózsa beát az ördöghő szógálatba.

Vót annak az ördögnek egy lyánya, Violának hitták. Szép, igazánn szép lyán vót, csak av vót benne a csúnya, hogy mindég szurkos-piszkos ruhába járt. Ennek a lyánnak Rózsa nagyon mēttecczēt, de Rózsa sē szóhatott sēmmit, mer ő is mēszszerette Violát az első pillantásra.

Hát az a Viola még aznap este mēszszólította Rózsát:

»Hallod-ē tē, Rózsa! tudod-ē, mit akar veled az én apám? Három tátos lova van, azt bírza rád. Egy nagy arammezőre kell kivinnēd őket. Oszt ad egy nagy százmázsás vaspácát, a kit tē fēl sē tuccz emelny, avval kell a lovakot rendbe tartanod. Maj mēllásd, nem jó véged lēssz. De hallgass a szavamra, jóra fordú a sorod. Hónap jókor rēggel szōlljá nekēm, tudod-ē? de el nē felejd!«

-140-

Rózsának mēkkönnyebbūt a szívi, hogy Viola ilyen szēpenn ēllátta őt szóval mēg hogy mēgígírte, hogy segít rajta.

Lēfekütt, de alunnyi nem igēn tudott, gondolkozott a hónapi naprú.

Másnap allyig hogy hasatt a hajnal, fēlérzēt, oszt mēnt ki az udvarra.

Az ördög mán várta. Aszongya Rózsának: »No! gyere velem az óba, maj mēmmutatom a három lovat, a kit rád bízok!«

Avval bemēntek az óba.

»Ládd-ē! itt van az a három szilaj csikó mēg ez a vaspácza, ha tē evvel úgy mēszszelídítēd őket, hogy olyanok lēsznek, mint a bárány, mēl lēszēk veled elégēdve!«

Ránézēt Rózsa a vaspáczára, de mēhhívēlt benne még a vér is, mikor mēllátta, hogy minő nagy. Hamarjába nem tudott egyebet gondolny, mint hogy »ki tunná ezt a pácztát fēlemelny, olyan embēr tán nincs is!«

Az ördög hogy a napi dógát kiatta neki, mēnt be a házba.

Ahogy az ajtó becsapódott, Viola mingyá kiát.

Rózsa odavót falustú, mer a pácztát mēs sē birta mozdítanyi.

»Viola, Viola! mit csinálljak? nem bírok én evvel!«

-141-

Aszongya neki Viola: »Gyere ide, csókold mēg a bal kezem!«

Rózsa mēttētte.

»No! most tróbákozz a páczával!«

Rózsa má mēbbirta mozdítanyi a nagy vasrudat.

»No! gyere, mos mēg csókold mēg a jobb kezem!«

Rózsa mēcscsókolta. A pácztát má fēl birta emelny.

»Gyere! csókold mēg az egyik képem!«

Rózsának egész kedvi szērint mēnt mindēn. A lyány arcztát mēcscsókolta, a vaspácztát má fēkezibe is elbirta.

»Csókold mēg a másikat is!« - monta Viola. De má akkor Rózsa csak úgy jádzott a páczával, mintha ostor lētt volna.

Akkor Viola bemēnt vissza, hogy valamit eszre nē vēgyēnek odbe. Rózsa mēg mēnt be jó remēnséggel az ēstállóba, fēlült a lovakra, oszt vitte az arammezőre.

Otki a vaspáczával úgy elverte a lovakot, hogy allyig vót bennēk élet. Este mēg má csak úgy gyōttek haza fēdöglōtten.

Az ördög még a feleségi a kapuba várta Rózsát a lovakkal. »Vallyon hazahozza-é?« Má biztosra vették, hogy Rózsa a lovakkal nem birt elbánni.

Écczër csak láttyák, hogy gyön a három szilaj csikó, úgy el vannak esve, mintha má dögrovásonn vónának, Rózsa még csakúgy hëgyel rajtok, mint valaki, a vaspáczával még ëgyiknek-ëgyiknek jó-jó odalapít.

-142-

Dújt-fújt az ördög még a feleségi, hogy ilyen pocseká vannak téve a lovak. De nem csináhattak sëmmit.

Rózsa bekötötte a lovakat, oszt mënt be vocsorányi.

Vocsora közbe kisomfordát hozzá Viola, oszt aszonta neki, hogy »hónap is úgy tëgyé, mint máma, akkor nem léssz sëmmi bajod!«

Rózsának olyan jó kedvi vót, hogy majd az egész félëcczaka süvütött mëd danolt.

Rëggel a hogy félkelt, az ördög Plutódrómó mëgint mëhthaggya neki, hogy a három szilaj csikót vigye ki az arammezõre, ott legeltesse egész nap. A vaspáczával még szilídíjje még õköt.

Rózsa még csak rázta a fejit, hogy »õhön! õhön! úgy léssz! jó léssz!« de csak azt várta, míg az ördög bemënnyéek.

Viola má ott leste az ablakonn.

Mikor mëllátta, hogy az apja bemënt, kisuhantott Rózsáho.

»Rózsa! gyere, csókold mëg az ëgyik kezem!«

Rózsa mingyá tutta emelnyí a páczát mëgint.

»A másik kezem!«

Rózsa má újbú fél bírta emelnyí.

»Csókold mëg az ëgyik képem!« - »A másikat!«

Egészenn úgy, hogy Rózsa a vaspáczával mëgint csak úgy tudott jádzanyi, mint azelõtt való nap.

Avval bemënt az ëstállóba, vitte a lovakot ki az arammezõre. A vaspáczával úgy-úgy símogatta õköt, hogy maj leroskattak bele. Estefele is, a hogy gyött haza, az ördög szemiláttyára paskolta végig mind a háromnak a marját.

-143-

Az ördögnek maj mëhhasatt a szívi, mikor látta, hogy az õ lányajit - mer a három szilaj csikó az õ lyánya vót - hogy tészí tënkre²⁵⁾ ez a Rózsa! El is vót a három csikó csigázva úgy, hogy allyig vót benne élet.

Monta is neki a feleségi, hogy »në bízd má a kezire a harmagyik nap, inkább más dógot aggyá neki, mer a lányainkbú nem léssz élõ, a hogy az elëvëszí a vaspáczával!«

Nem is bírta má rá az ördög Rózsára, hogy legeltesse a lovakot. Ha másnap rëggel elejbe át, oszt aszonta neki, hogy van neki két palotája, a két palota közt van ëgy tól,²⁶⁾ ha azonn a két palota közt ëgy hidat tud csinányi arambú, kérhet, a mit akar, oszt kítelyik vele az esztendõ.

Rózsa ezt is Viola segíccsëgível csináta mëg. Má hogy hogy-mint? nem tudom, nem láttam, mer épen akkor aluttam a pëlyvásba,²⁷⁾ elég ah hozzá, hogy ëgy nap alatt avval is készenn vót Rózsa.

-144-

Akkor az ördög Plutódrómó aszonta neki, hogy »itt a sok kincs, viheccz, a mënnyi këll, kítelt az esztendõ!«

De Viola titokba mëssúgta Rózsának, hogy sosë okoskoggyék õ avval a pézzel, mivel, letjobb léssz, ha mëszszõknek, mer itt ússë léssz jó végi. Letjobb lënnë, ha azt a csikót vinnë el, a ki az ëstálló véginn hever, az ostoré is tud ványí, ha arra ráülnek, mëhetnek, a mére látnak!

Úgyis vót. Másnap hajnalba ráül Rózsa mëg Viola a lóra, mënnek sebesënn, szának, mint a madár.

A hogy szának, a hogy szának, Viola érzi, hogy ég az arcza. Aszongya Rózsának: »hallod-ë, ég az arczom! biztosann mëttutták, hogy elszõktünk, mos gyõnnek utännunk!«

Hátranéz Rózsa, hát csakugyan gyött az ördög feleségi.

»Sebesënn! Vátózzá të templomé, én mëg remetëjé, oszt ha kérdëzik, hogy nem láttunk-ë ilyen mëg ilyen fiatal párt ëre mënnyi, mongyad, hogy háromszáz esztendeji épút ez a templom, azóta nem láttunk sënkit së!«

Úgy is lëtt. Rózsa templomé, Viola mëg remetëjé vátozott.

Gyött az ördög feleségi. Aszongya a remetënek: »Ugyan, lelkëm! nem látott ëre mënnyi ëgy fiatal embërt mëg ëgy lyánt? ilyenëk mëg ilyenëk vótak!«

Aszongya rá a remete: »Ez a templom má háromszáz esztendeji hogy itt van, mëg hogy én is itt vagyok, de azóta ëre nem láttam sënkit!«

-145-

A vén asszony muszaj vót, ha akart, ha nem, visszamenni. Ingenn járt, nem kapott még sènkit.

A templom azután visszavátózt Rózsáé, a remete még Violáé, oszt mèntek tovább. Mèn velék a ló. a hogy mèhetètt, nem sajnáta a lábát.

Ècczèr égètt Violának a másik arcza is.

»Nézzé csak hátra, gyönnék má utánnunk mégínt!«

Csakugyan, az ördög feleségi eszrevètte otthon, mèlláta, hogy mènnek, az iramított utánnok újfènt.

Rózsa rögtön csárdáé, Viola még kocsmárosé vátózt egy nagy pusztá közepibe.

Az ördögné csudákozott azonn nagyon, hogy ilyen hamar elvesztètte óköt a szèmi eló. Odamènt a kocsmárosho. »Ugyan, lelkèm! nem tunná mèmmondanyi, hoj járt-è ère egy fiatal embèr még egy lány?«

Aszongya rá a kocsmáros: »Járt bizony, lelkèm!«

»Hát mikor?«

»Biz' annak van má vagy ötven esztendeji, a mikor még én is fiatal vótam!«

»U! isz' nem olyan régènn vót e, csak máma!«

»No! máma nem láttam!«

Avval ki vót fizetve az ördög feleségi apró pézzel.

Amazok még félkerekèttek, a kis ló mèn velék, mint Dobsos Péterrel a bornyú.

Má jó mèsszi lèhettek, aszongya Viola Rózsának: »Má még mind a két arczom ég. Biztosann az a kutya apám fogott úzóre bennünköt. Vátózzá tè tólé, én majd arankacsá lèszèk, engèm nem tud kicsalogatnyi, nèfé!«

-146-

Úgyis vót. Rózsa lètt a tól, Viola az arankacsá, ott uszkát, bugdácsolt a tól közepinn.

Az ördög Plutódrómó megösmerte óköt.

Mèn a tól partjára csalogatta a kacsát. »Tasókám, tasókám! tas, tas, tas!« Még szórt neki szèmet is, de a kacsának vót eszi, hogy mèn nè fogassa magát.

Látta az ördög, hogy így nem mégy sèmmire, lèvetkèzètt, oszt mèn be a tólba.

Mikor má a közepire ért, a kacsa kiúszott, a tól kiszáratt, az ördög még hopponn maratt, úgy kèllètt neki hazamènni sèmmi nékú. Kapott is otthon a feleségítú olyan szidást, hogy nem vèttem vóna fél soké. Minó lèhet a, mikor az ördög feleségi veszekègyik, mikor a mi asszonyaink veszekèdèsit sè lèhet kiányi!

Nohát! elég ah hozzá, hogy az ördög otthon kikapott a meszelőnyellel, Rózsa még Viola mèntek tovább.

Kis időre elértek ahho a faluho, a melyikbe Rózsa is születètt. Ott aszongya Viola Rózsának: »No! én mán nem mèhetèk tovább. Itt maradok a falu véginn. Tè még ereggy haza, de otthon mèn nè csókolly sènkit, mer akkor engèm elfelejtesz.«

Rózsa fogadkozott, hogy dehogy csókolna még valakit a világé, hogy felejtené má ó el az ó kedves Violáját, a ki mègmèntette má az életyit, de hánszor!

-147-

Avval mècscsókolták egymást, Viola ott maratt a falu véginn, Rózsa még mèn egènyesenn haza.

Mikor a kis kapunn belépètt, annyira megörút, hogy otthon van, hogy mindènkit megcsókolt örömibe.

Igy oszt Violát csakugyan elfelejtètte.

Szègèn Viola! várt ó rá a falu véginn soká, naprú-napra, csak várt, csak várt, de Rózsa nem mèn érte. Má tutta, hogy biztosann elfelejtètte.

Fogta magát, minek várjék hiába? bemènt a faluba, hogy majd elá szógállónak. De véletlenú èpenn a Rózsa házokho utasították, mer ott csakugyan szükség lètt vóna egy jó szógállóra. Viola még szép is vót, erós is vót, Rózsa annya mingyá beszegóttette.

Viola csak akkor vètte eszre, hogy Rózsáékná van, mikor Rózsát mèlláta. De nem szót neki, az még nem ösmerte még.

Ècczèr egy este, hogyím Viola a konyhába fekütt, kimègy hozzá Rózsa. Azt hitte, hogy olyan szógálló, mint a többi. De nem tudott vele sèmmire sè mènnyi, Viola mindég az ajtót tètette be vele, mer akárhánszor becsukta, mindég kinyít utánna. Igy vót ez reggelyig, mikor má Rózsának ott kèllètt hannyi a konyhát.

Rózsának má akkorra két legèntestvéri is vót. Violát azok is mèszszerèttek. Jártak is ki hozzá, de azok is csak úgy jártak, mint Rózsa, kivel a kèménylyukat gyugatta szúntelen, kivel még a tüzet takartatta.

-148-

Harmannapra kérdezte Rózsa a testvérjeit: »mémenték-é tik vele valamire?«

Azok elmonták, hogy bizon nem mēntek ők!

Szöget ütött ez a Rózsa fejibe. Hogy sē ő, sē a két testvéri nem kell ennek a lyánnak, biztosann van valakiji, a ki écczaka hozzá jár. Elhatározta, hogy mēglesi.

Úgyis vót.

Másnap écczaka Rózsa nem fekütt lē, ha lētérgepēlt a szobaajtóho, a kúcslyukho, oszt onnat vigyázta Violát.

Écczēr csak láttya, hogy Viola kelebibú kiszá két gyönyörű fejr galamb, oszt csokolódzonak. Viola mēg rázta fēlētők a kézit, oszt aszonta: »Hiss te! hiss te! nē csokolódzatok! a csóktú felejtette el Rózsa is Violát!«

Hallotta ezt Rózsa, mingyá eszibe jutott, hogy mit fogadott ő Violának, oszt hogy csakugyan elfelejtette. Kimēnt mingyá a konyhába, bocsánatot kért Violátú, az szívesenn mēgbocsátott neki. Azután mēgölelték, mēgcsókolták egymást.

Másnap mēg ēgygyé lēttek, mēgeskūttek, olyan lagzit csaptak, hogy sarkánn futott a bor mindēnkinek. Mēg máma is fut, ha van minek.

Rózsa mēg Viola mēg most is ének, ha valamiképpenn azóta mēg nem haltak.

Besenyőtelek, Heves vármegye. Szabó Julcsa, 35 éves, irni-olvasni tudó aszталosnétól. Jász-árokszállási születésű. Lejegyzés ideje: 1903. november vége.

-149-

20. Miska mēg Juliska.

Hun vót, hun nem vót, hetedhét országonn is túnat vót, vót ēgy kirának három fia. Egy kēnyérēnn vótak, szerették egymást, békességbe is éltek vóna, de a középsővel sēhossē tuttak jóra gyōnnyi, av vót a letszófogadatlanabb.

Écczēr má az öreg kirá mēgúnta a vele váló bajlódást, aszonta a másik két fiának:

- Hallyátok-ē, gyerēkejim! sikkajjátok el valahova ezt a középső gyerēkēmēt, Miskát, mer nekēm mēg kell bolondúnyi, ha ez itthonn marad!

A két testvérnek nagy gond ütte a fejit, hogy micsinállyonak ők a testvérikkel! Mēg nem ölhetyik, el nem veszhetyik! micsinállyonak ők? - Utólyára a nagyobb kitanáta.

Levelet írtak az ördögök királyának, Rút fēlséginek, hogy van nekik ēgy testvérik, az szeretne hozzá szógálatba ányi.

A testvérikkel oszt mindēg csak azonn vótak, hogy hogy' üldözzék el. Szitták, piszkolták, fēlhánták neki azt is, a mit ētt, úgy, hogy nem győzte má a sok szót hallgatynyi, bemēnt az ēstállóba, fēlkantározta a letrosszabb lovat, azonn elmēnt Rút fēlségihē, az ördögök királyáho.

A hogy odaért, három napig pihent, aggyig mēg mēgösmerkēdēt a házná mindēnvel, az ördög lányával: Juliskával is. Nem igēn mutatták egymásnak, de biz ők nagyonn mēgszerették egymást.

-150-

Mikor a három nap elmúlyik, aszongya neki az ördög:

- No, fiam! hát máma mēgkezdēd a szógálatodot. Nállam három nap az esztendő, ha azalatt kedvemre tuccz cselekēnnyi, mēl lēsžek veled elégedve! Máma pegyig al lēsž a dógod: van a ház hátáná ēgy halastó, ha tē azt nekēm rēggerre ki nem hordod, fēl nem ásod, kölest nem vetsz bele, abbú a kölesbú rēggerre nekēm ēgy tával mēgzsírozva, mēgczukrozva nem hozol, akkor véged! Értētted-ē?

Miska úgy tēt a fejivel, hogy értētte, pegyig dehogy értētte! Kimēnt az óba, odaült a ló faráho, oszt gondolkozott nagyonn.

A hogy ő ott gondolkozik, Juliska odbe kereste, de nem tutta, hova lēhetēt Miska, nagy keresgélés után úgy tanáta mēg a hídlás véginn űlve.

- Szívem szép szerelme! ásó, kapa válasszon el ēgymástú! mi bajod!?

- Nē kérdēzd azt, Juliskám! - monta Miska - űssē tuccz tē azonn segítēnyi!

- Nem tudok? hát honnat tudod tē azt? mondd el csak, hátha igazítānék a dógodonn valamit!

Miska oszt elmonta végig-hosszig, mit parancsolt neki Rút felsége.

- Ha csak az a baj, - monta Juliska - akkor arrú maj tēgyünk!

Avval bemēnt a házba, elēvētte a nagy könyvet, oszt a hány levelet forgatott mēg benne, annyi ördög át elejbe. Mikor mán elēgenn vótak, mēpparancsolta nekik a Miska dógát, de hogy rēggerre készenn lēgyēnek vele!

-151-

Szalatt az ördög mind, mint a rossz, sürgöttek-forgottak, másnap rēggerre má Rút fēlséginek az asztalán párolgott a friss köleskása jó mēgzsírozva, mēgczukrozva.

Jó is lakott belülle Rút felségi, négyszögre át a hasa túlle.

Mikor megétte, odamegy hozzá a feleségi, aszongya neki:

- Hallod-ë, hé! ha të tuczz egyet, ez tud kettőt!²⁸⁾

- Az ám! a kutyafigta! - monta az ördög a száját nyalogatva.

Miska még má akkor tutta, hogy jó van mindën, nem kell búsúnyi, csak ezután légyék még valahogy!

Mikor az ördög mëffröstökölt, kimënt Miskáho.

- No, fiam! embër vagy! eggyig mëv vagyok veled elégedve! Most kiadom a parancsot megint, ha mëttészëd, sëmmi bajod së lëssz! - Van itt ëgy nagy erdó, ha të azt rëggerre ki nem szëdëd tövöstű, mindënëstű, szőlót nem veccz bele, rëggerre ëgy tányír szőlót mëg ëgy üveg bort nem hozol, akkor véged! Tudod-ë! hát jó jegyezd mëg!

Miska most má nem nagyon vakargatta sëhun së, tutta má ő, hogy Juliska kihúzza a sárbú.

Úgy is vót.

Miska ott ült a gádorba,²⁹⁾ pipázott javába, mikor Juliska odamënt, oszt mëkkérdëzte, mi az újság?

Miska elmonta apróra az egészet.

Juliska odbe kezibe vëszí a nagy kõnvet, forgat benne, a hány level fordút, annyi ördög át elejbe.

Akkor elejbëk át, keményenn mëpparancsolta nekik, hogy mit tëgyënek! Azok örútek, hogy ëgyeb baj nem lëtt, mëntek, oszt csináták, a mit montak.

Másnap rëggerre Rút felsëginek az asztalánn vót a tányír szőló mëg az üveg bor. Az erdó helyinn mëg csakúgy húzta a sok érëtt girizd a sok szöllótókét.

Aszongya erre Rút felsëginek a feleségi:

- No! ha te tuczz ëgyet, az tud kettőt!

Mikor az ördög az üvegbű az utóssó kortyot lënyelte, mënt ki újfënt Miskáho.

- No, fiam! má két parancsomot teljesítëted, ha a harmagyikot is mëttészëd, embër lëszël! - Hetedhët országonn túl, de mëg az ópërenciánn is tünann van nekem ëgy nagyon jó barátom, ha të ezt a levelet oda nem viszëd, oszt mëg rëggerre vissza nem gyössz, hát véged!

Avval Rút felségi átadott neki ëgy levelet.³⁰⁾

De má erre mëhhókűt Miska. Azt hitte, hogy má ezt Juliska së tuggya mëttënnyi.

Elkezdëtt járkányi, várta Juliskát.

Nemsokára a lány mëg is ërkëzëtt.

- Mi bajod, hé!

- Hej! nagy baj a! azonn má të së tudsz igazítanyi!

- Mondd el csak, hátha, no!

A hogy Miska elmongya, - de maj hogy ríva nem fakatt! - aszongya rá Juliska: Isz e sëmmi! Tudod-ë, mit? Csapd el a lovad kivël a falunn, én mëg majd aranszörű lóé vátozok, rám ülsz, oszt elmënünk.

Úgy is lëtt. A lány aranszörű lóé vátozott, oszt vitte Miskát ungonn-berkënn kërëszttű.

Mikor má közel vótak a palotáho, aszongya neki az aranszörű ló:

- Të, ha bemëgy, csak annyit mongyá: Aggyon Isten jó estët, levelet hoztam! Akkor gyere ki, de në a kapunn, ha a kapu tetejinn!

Úgy is tëtt Miska.

Mikor a levelet átatta, többet nem szót, mint a mennyi mëv vót parancsolva, akkor kigyött, oszt usgyi! el a kapú tetejinn kërëszttű!

Akkor hallották, hogy tapsikolnak a hátok mëgëtt, oszt kiabállják utánnok, hogy »jó jártatok, mer máskëp szuroké vátatok vóna!«

Mikor a Juliska házokho ërtek, má hajnalodott, Rút felségi mëg az öregasszony mëg javába aluttak. Juliska visszavátózott lyánnak, Miska mëg bemënt jelëntenyi, hogy má itthon van.

Az ördög csak csóváta a fejit, de a feleségi most is csak aszonta neki:

- Ha të tuczz ëgyet, ez tud kettőt!

Avval lëteit a Miska esztendeji, a három nap.

A két fiatal azomba még az útonn fältette magába, hogy mészszöknek, akarhogy! de ők otthaggyák az ördögtanyát!

Juliska bemënt a házba, hármát köpött az asztalra, úgy hajnaltájba el is mëntek ők együtt.

Rëggel fëlériz az asszony, beszél a lyánya szobájába:

- Kelly fël má, lyányom! mëvviratt!

Kiszól az első köpés: Mënëk, anyám! mingyá mënëk!

Kisvártatva mëgínt szót az asszon:

- Kelly fël má, lyányom! söpörd ki a házat!

A másogyik köpés is kiszól: Mingyá mënëk!

Utólyára sokállotta má az asszony, bekiátott, de most má mérgesenn:

- Gyere má, hë, oszt rak' tüzet!

A harmagyik köpés is csak annyit szól, hogy »mingyá mënëk!«

A fiatalok má ekkorra messzi jártak.

Nëgyecczërre is beszél az asszony, de mán akkor nem hallott hangot. Benéz, hát láttya, hogy nincs odbe sënki, csak a három köpés, iszontatóann fëlharagudott.

-155-

Elëkapott a szögletbű egy vaslapátot.

- No, lipát-lapát, vaslapát, majd elérjük a szép lyánt!

Ráült a lapátra, oszt mënt utánnok, de má mikor jó magosann vót, olyan fekete borulásé vátozott, mint a korom. De szál utánnok, mint a madár!

Az útba aszongya ëcczër Juliska Miskának:

- Hejnye! de tüzel a fé arczom, Miska! Gyön az anyám utánnunk! Maj vátozok én malomé, të mëg vátozz mónaré. Vëgyé egy baltát a kezedbe, oszt faricská' valamit. De vigyázzá, mert az anyám fekete borulásba gyön, forgószével, hogy el ne kapjon a forgácsbú valamit, mer akkor nekem végem van. Tudod-ë!?

Juliska malomé, Miska mëg mónaré vátozott, kezibe kapott egy baltát, oszt faricskát vele valamit.

ëcczër csak fëlëjik ér a nagy borulás nagy forgószével, majd elvitte a malmot is.

Miska mëg a forgácsokra rálëpëtt, hogy a szél el në vigyën belülle ëd darabot së!

A borulás látta, hogy így nem ér sëmmit, lëereszkëdëtt a malomra. Miska mëg csak kapta a baltát, belevágott. Úd dót belülle a vér, mint az essózsákbú.

Látta, hogy itt ezëkkel sëm mire së mëgy, visszafordút. A malom mëg Juliskáé, a mónár mëg Miskáé vátozott vissza.

Hazaért az ögegasszony, kérdëzi túlle az ura:

- Hát láttad-ë ökököt?

- Nem láttam én! a kit láttam is, mások vótak.

- Hát kikët láttá?

- Egy malmot mëg egy faragó mónárt. A mónár úgy mëhhasította a baltájával a karomot, hogy mém most is vérzik.

- Te, számár! isz azok vótak azok! - monta Rút fëlségi nagy mérgesenn.

A fiatalok mëg mëntek az útt yokonn tovább.

Allyig mëntek egy fënap i járófódet, Juliska arca elkezdëtt tüzelnyi mëgínt.

Hát má akkor az asszony nyargalt utánnok újfënt.

Aszongya Juliska Miskának:

- Vátózzá të kórëjé, én mëg maj lëszëk kis madár.

Mingyá azé vátoztak.

Odamëgy az öregasszony hozzájok:

- Hallod-ë, te csipërkëd³¹⁾ kis madár! nem láttá ëre mënnyi ilyen mëg ilyen fiatalokot?

- Láttam én, de mëg akkor zód vót ez a kórë.

- Ú! má a régënn lëhetëtt! em most vót!

Az öregasszony visszafordította a lapátot, oszt lapátolt haza. Otthon mëgínt elëvësz i az ura:

-156-

- Láttad-é most őket?

- Nem láttam én egy száraz kórén csipérekdő kis madárná egyebet. Nem tudhatom, hova lettek!?

- Te, szamár! isz ők vótak azok! - monta az ördög, de má maj hanyatt taszította a feleségit mérgibe. - Ereggy utánnok mingyá, de nekem itt légyék mindakettő!

-157-

Mént is a vén asszony.

Ráült a vaslapátra. »Lipát-lapát, vaslapát! majd elérjük a szép lyánt!« oszt vágatott.

De Juliska újra eszrevette. Ő mingyá arankacsáé, Miska még halastóé vátozott.

Gyött az asszony, vetküzött, a tópartyára lerakta a ruháját, a gyűrejit lēhúzta az újjárú, oszt pendélire tette.

Mikor má nyakig a vízbe vót, hogy a kacsát mēffogja, az csak félrepűt, a ruhárú szájába kapta a gyűrőt, pegyig az ördögnek abba vót minden tudományá, a tó még kiszáratt.

Az ördög feleségi hopponn maratt.

Sē Juliska, sē Miska, sē gyűró!

No! maj kap most az urátú!

Mikor hazaér, kérdezi Rút felsége.

- Hát mém mos sē hoztad őket? nem tudod, hogy' rádparancsoltam?

- Iszēn ám! de elvitték még a gyűrómot is!

Ek kellött még az ördögnek - a tetejibe! Mingyá olyan lett, mint az oroszlyány. Hanem ha valaki kontyolást akar látynyi, oda kellött vóna elmēnnyi! Még a hogy az az asszon kikapott! fél nem vēnném, nincs az a száz forint! Bōgött is asszony úgy, mint a fiastehen!

Hát má elvesztették őket, mit vót mit tennyi, mint mēggyőzőnnyi azonn, hogy nincsennek.

-158-

Miska még Juliska mēntek, mos má nyugottann, nem háborította őket sēnki.

Ēcczērcsak annak a falunak a szélyire értek, a kibe a Miska apja még anya lakott. Ott aszongya Juliska Miskának:

- No! má én nem mēnēk be veled, ha fogadd még, hogy nem csókolsz még sēnkit, sē azt nem engedēd, hogy tēgēd mēgcsókollyonak, mer akkor engēm elfelejtēs, oszt mást vēsžel el!

Miska fogatta, hogy ūl lēssz, még monta, hogy »ugyan mit gondolsz mán, Juliskám! hogy felejtēnélek én el!«

De mire beért a portájokra, valaki elejbe szalatt, oszt kezēt csókolt neki. Mingyá elfelejtette Juliskát.

Otthon nagyonn mēgōrűtek a Miska hazamēnetelinek, má akkorra ő is mejjavút, szōfogadó, engedelmes lett, mint a kezes bárány.

Az apja nézett is ki neki a faluba egy szép lyánt, má ki is hirdettette őket, csak épenn a lagzi vót hátra.

Horták az ajándékot a házokho, a kalács má a padonn sē fért, annyi vót, a sok csirke, kappan még úgy rezsgētt az udvaronn, allyig lēhetētt túllōk lépnyi.

Juliska is mēhhallotta, hogy Miska mēhházásogyik. A hírre nagyon elszomorodott.

Fogott egy pár galambot, egy gunarat még egy jērczēt, szita alá tette, oszt elvitte ajándékba Miskákho.

-159-

Ēppenn otthonn volt Miska is.

Mikor Juliska oda akarja annyi a két galambot, a gunarat eleresztette a szita aló, oszt csak annyit mondott:

- Ūgy jártunk mink, Miska, mint ez a pár galamb. Az egyik árvánn maratt.

Most jutott má eszibe Miskának is a fogadása, amannak a lyánnak visszaatta a jegykendőjit, Juliskát össze-vissza csókolta, elvette feleséginek, boldogok lēttek, oszt mém most is ének, ha azóta mēn nem haltak.

Mese, mese, mátká,
Fekete madárka,
Uj mente, kopott róka,
Vesd a vigyorgódra!³²⁾

21. A zöldszakállú király.

Hol volt, hol nem volt, hetedhét országon is túl volt, még azon is túl, a hol a kis kurtafarkú disznó túr, volt egy zöldszakállú király. Az a zöldszakállú király egyszer fogta magát, elindult vándorolni. Már nagyon sokáig vándorolt, biztosan megjárta már száz tú hosszát, csak azon vette magát észre, hogy bizony tizenhét esztendeje már annak, a mióta ő hazúlnan eljött. A sok járás-
-160-
kelésben nagyon kifáradt, megszomjazott, leült egy patak partjára. Azután lehasalt a víz színéig hogy majd iszik egy jót. Alig kortyantott egyet-kettőt, valaki megfogja a szakállát. Húzta volna ő vissza, de nem tudta. Odakiált a vízbe:

- Hallod-e te, nemtudomki! ereszd el a szakállam, míg szépen vagy!

De még annál jobban húzták. Már rimánkodásra fogta a dolgot, mert annyira húzták befelé, hogy majd megfúlt. Azt mondja egyszer a vízben valaki:

- Ha ideadod nekem, a mit az országodban nem tudsz, eleresztem a szakállad.

- Ugyan mit nem tudnék én az országomban? a legutolsó tüt is tudom! mondta a zöldszakállú király.

- De csak ígérd meg, hogy a mit az országodban nem tudsz, enyém lesz! - mondta a vízben az ördögök királya, - mert az volt!

- Hát jól van, legyen a tied! úgy sem sütsz te abból kenyeret, a mit én az országomban nem tudok! mondta a zöldszakállú király.

De már nagyon rossz volt neki a kénytelen-kelletlen hason való fekvés, mikor feleresztette az ördögök királya. Akkor aztán indult hazafelé, azon gondolkodva, mi is lehet az, a mit ő otthon, az országában nem tud.

Mikor hazaér, elejbe szalad egy szép nagy suhanczár legény, a nyakába ugrik, össze-vissza csókolja.
-161-

- Jaj! kedves apám! de sokáig itt hagytál bennünket, de jó, hogy egyszer itthon vagy!

A király csak nézett. Majd eltaszította magától a gyereket.

- Kinek vagyok én az apja? te meg kinek a fia vagy? én nem ösmerlek!

De odabent a felesége megmondta neki, hogy bizony az ő gyereke az! már épen annyi idős, mint a mióta ő elment hazulról.

Csak akkor kapott az eszéhez. Emlékezett, hogy a ördögök királyának ígért ő valamit, a mit az országában nem tud. Hát ez a szép legényfia volt, a kit nem tudott. Majd megette magát. Még arra is gondolt, hogy jó volna oda nem adni a gyereket, de a másik percben meg attól félt, hogy akkor maga az ördögök királya jön el érte.

Magához hívatta a fiát. Elmondott neki mindent, a hogy van. A legény meg nemhogy megijedt volna, még maga is azt bizonyítgatta, hogy jó lesz, ő elmegy. Másnap felkészült, el is ment.

Megy, megy, mendegél hetedhétország ellen, ahhoz a patakhoz ér, a hol az apja szakállát megfogták. A vízben gyönyörű szép hét aranyvadkacsa úszkált, a parton meg egy inget lobogtatott a szél. Lehajlik, felveszi az inget, már a tarisznyába akarta gyömöszölni, a hét aranykacsa közül egy tündökszép lánynya változik s azt mondja a királyfinak:

- Szép királyfi! tudom, ki vagy, meg hogy hová sietsz! te a zöldszakállú király fia vagy s méggy az apámhoz, mert ő téged elnyert az apádtól! add ide az ingem! jó tettedért jót várj!
-162-

A királyfi odadta. A lány felöltözött, lehúzott az újjáról egy aranygyűrűt, odadja a királyfinak.

- No! ezt tedd el! tizenkét várkapun tudsz bemenni, a nélkül, hogy valaki észrevenne. Csak fordítsd meg a gyűrűt, a kapu magától kinyílik. S ha bejutottál, majd mond neked az apám olyanokat, hogy ha angyal vagy, akkor sem tudod megtenni. Én segítőd leszek. Este nyolcz óra tájban dongó képiben ott dongok ablakodnál, te ereszs be, aztán ne félj semmit!

A legény ujjára húzta a gyűrűt, a lánytól elbúcsuzott s ment az ördögök királyának palotája felé. Tizenkét várkapu állta útját, de ha a gyűrű fordult, mind kinyílt magától. Utóljára a palota ajtaja nyílt meg, s ekkor előtte állott az ördögök királya.

- Felséges király! grácia fejemnek! itt vagyok előtted!

- Hát ha itt vagy, jól van! mondta a király, de nagyon bátran beszélsz, tán nem tudod, kihez jöttél?

- Tudom én, mondta a királyfi, te sem vagy különb, mint az én apám: az is király, te is király vagy, aztán megvan.

A király nagyon mérges lett.

- No, várj csak! három feladatot kell teljesítened, ha azoknak ura tudsz lenni, jó, ha nem, vége az életednek! Itt van ez a káposztalevél, fogd meg! most majd becsuklak egy szobába, ha ebből holnap reggelre darutollas kalapot nem csinálsz, hát imádkozhatol!
-163-

Azzal mentek egy szobába. A királyfira rázárták az ajtót, mind a három oldalról, tettek be neki ételt-italt, hogy ne únja magát. Mikor magára maradt, bizony szomorú lett ő kegyelme!

- Hej! hogy az anyád ne sirasd meg, ördögök királya! - mondogatta magában, - olyant adtál fel, hogy míg a világ, sohasem tudom megcsinálni!

Még tovább is szomorkodott meg gondolkozott volna, de az ablaknál valami dongást hallott. Akkor jutott eszébe a szép leány. Odamegy, hát hallja, hogy a dongó azt mondja:

Ereszsz be, galambom!
Javadat akarom!

Nyitotta is az ablakot mindjárt. A dongó berepült, gyönyörű szép lány lett belőle.

- No! édes szívem, szép szerelmem! mondd meg miben lehetnék segítségére?

Elmondja oszt János, hogy meg van ő ijedve, káposztalevélből darutollas kalapot kell csinálni!

- Csak az a baj, - mondta a lány, - akkor nincs baj! hol van az a káposztalevél?

- Itt van.

- No! nézd csak! - s abban a pillanatban olyan szép darutollas kalap feküdt az asztalon, hogy olyan tán még Ferenc Jóskának sincs a fején!

A legény majd kinézte a szemit, úgy nézett. Ő még ilyent nem látott. Akkor azt mondja:

- Holnap este is eljövök, de ne várokoztass olyan sokáig, mint ma, ha a dongásomat hallod, csak ereszsz be. Most pedig megyek, nyisd ki az ablakot!

Abban a perczen kis irinyó-pirinyó dongó lett belőle.

A királyfi meg nyugodtan lefeküdt, tudta, hogy majd néz egyet az ördögök királya, ha ezt meglátja.

Másnap jókor reggel ment is a vén drómó. Alig nyitott be, meglátta az asztalon a szép darutollas kalapot. Azt mondja a legénynek:

- No! hát ennek derekasan megfeleltél!

- Meg biz én! mondta rá a legény nagy hetykén.

- Ühm! hát ha olyan büszke vagy, majd adok én fel olyant, hogy azt csakugyan nem birod megtenni!

Azzal az ördögök királya kiment, hozott egy begre káposztalevet.

- No! ha ebből holnap reggelre ezüstsarkantyút nem csinálsz, vége az életednek!

A legény arra is csak a vállát rázta.

- Hát majd meglesz az is, ha a jó Isten segít!

A király azzal kiment, a királyfi meg magára maradt.

- Káposztalé meg ezüstsarkantyú! No! ebből már csakugyan nem lesz semmi. De bolond egy esze van annak a királynak, hogy ilyeneket kitalál!... gondolkozott magában.

Megvárta az estét, a nyolcz órát. Jött a kis dongó.

Ereszsz be, galambom!
Javadat akarom!

Beeresztette, s az megint az a szép lány lett, a kit a patakpartról látott. Elmondta neki, mismit parancsolt az édes apja. De annak ez is annyi volt, mint semmi. A káposztaléből olyan ezüstsarkantyút kanyarított, hogy akárki megnézhetne volna. De boldog volt a királyfi, hogy a jó Isten megsegítette. Meg is ölelte, csókolta a lányt úgy, a hogy szíve vágyása akarta. Azután a lány újra megrázkódott, kis dongó lett belőle s elrepült.

Másnap az ördögök királya majd hanyattesett, mikor a gyönyörű ezüstsarkantyút meglátta. De nem is nyughatott a legénytől, mindenáron az életére tört, el akarta veszíteni. Hozott be egy kancsó tiszta szűrött vizet.

- No! ha ebből holnap reggelig rézfokost nem csinálsz, előre megírhatod a testamentomod!

A királyfi nem szólt semmit. Az estére várt, azt hitte, hogy ha eddig ment minden, ezután is megy. Az ám, de mikor a kis dongó szép lánynya változott s megtudta a parancsot, csak a fejét csóválta: már azt ő se tudja megcsinálni!

- Tudod-e, mit!? mondta a királyfinak. Elmegyünk mi innen, mert itt egyikünknek sem lesz jó a sora! téged majd megütlek a pálczámmal, változol egy aranygyűrűvé, a szép kis pej lovam aranyalmává, én meg madár leszek s megyünk.

A hogy mondta, úgy lett. A királyfiból aranygyűrű, a szép kis pej lóból aranyalma, a lány meg madár lett, a gyűrűt a szájába, az almát meg a lábába fogta s ment, ment, mint a gondolat.

Másnap reggel az apja észrevette, hogy se lány, se királyfi. Mindjárt tudta, hogy egy követ fújnak. Azt mondja a szolgájának:

- Eredj csak utánok! hacsak tudod, hozd vissza őket!

Még olyan szaladást, a mit az a szolga tett! úgy ment, mint a villám. Egyszer azt mondja a madár a gyűrűnek:

- Jaj! de sebes szél fúj a hátam megett! jönnek utánunk! - a mint hogy igaz is volt.

Látott egy sűrű bokrot, beleszállott épen a közepébe.

A szolga nemsokára a nyomukban volt, de hasztalan keresett-kutatott, nem talált semmit.

Megy haza, mondja a királynak:

- Felséges Uram! nem láttam én ő belőlük annyit sem, mint a körmöm feketéje! egyedül egy bokor volt a pusztán, annak a közepiben meg egy kis madár.

- Az volt az, te számár! mondta a király. Látom már, hogy magamnak kell mennem, mert rátok még ezt se lehet bízni!

De még ha látott valaki sebes menést, látta volna az ördögök királyát! A kis madár is nyomta ám! de hasztalan ment volna akárhogy, ha mindjárt ott nem lett volna az ország határa, meg is fogták volna. De így az ördögök királyának ereje csak a maga országa határáig tartott, tovább nem. Mikor látta, hogy azok átlépték a határt, olyan mérges lett bele, hogy mindjárt megpukkadt.

-167-

A kis madár átváltozott szép lánynya, a gyűrű királyfi, az aranyalma szép pej ló lett. A lóra felültek mind a ketten, mentek haza a zöldszakállú király országába.

Otthon megesküdték, lagzit laktak, én is ott voltam a lakodalmon, mint kis bógós, úgy jóllaktam hurkával, kolbászszal, még másnap se kellett az étel. Bandi legyenek, ha nem igaz! Még most is élnek, ha meg nem haltak.

Tisza-Füred, Heves vármegye. Járdány János parasztleánytól. 1905. január.

22. Odaért, a hová a mádi zsidó.

Vót écczër a világonn egy szegény asszony, még annak egy legénszámba mënő fia. Egy rossz viskóba laktak, a kinek az ódala bornyúganajbú vót. A legén szegyülllette a bornyúganajos házat, elhatározta, hogy elmegy szógányi.

El is mënt. A hogy mégy, mëndégé, beér egy nagy erdőbe. Má jó távolosann méhetett, mikor egy fekete embërrel tanákozott. »Hova mégy, öcsém?« kérdezi a fekete ember. »Elmënék, szógálatot kereselek!« feleli a legény. »Gyere hozzám, adok én szógálatot.« »Nëm mënék én, az apám is mëhhatta a testamentomába, hogy fekete embërhë në mënnyek szógányi!«

A hogy ezt kimonta, elindult újra. Egy darab idő múva, mégint tanákozik a fekete embërrel. Az újra hijja magáho szógálatba, de a legény nem át el. Mégy, mégy, harmacczor is evvel tanákozik, a ki nem egyeb az ördögné. Harmacczorra aszongya neki az ördög »á el hozzám, legény, mert tē ezënn a vidékënn úgyis hiába keresël szógálatot, mer egyeb lakója nincs nálam.« A legény már látta, hogy jobb mëffognyi, mint eleresztenyi, - elát.

-168-

Akkor aszongya neki az ördög: »tudd még: nálam három nap az esztendő, azalatt mindég fát kell hordanod innen az erdőrü!«

A legény beszegődött. Első nap mégy az erdőre, befog két szürke lovat. Mëgrakja a kocsit tetejivel, nógatta ő a két szürkét, gyúvöztette, de nem húzott az a szentnek sē. Elévette oszt, verte őket czudarú. A hogy veri, męszólal az egyik: »në verjé bennünköt, barátom! iszën mink is pap vótunk, míg embërek vótunk!« A legény a hogy ezt a szavakat hallotta, nem verte őket többet. Aszongya azután a ló mégint: »Tudod-ë, minek ez a sok fa? Lelkék alá tüzelnek itten!« Ekkor oszt męgygyözödött a legény, hogy ő csakugyan az ördögöt szógállya.

A mikor má kitelt a három nap, a lovak azt a tanácsot adták neki, hogy ha jutalmat kér, egyebet në fogagygyon el, csak az ördög újján lévő gyűröt! Úgy is vót. Mikor az ördög ki akarta fizetynyi, kínát őneki sok mindënfélit, de ő csak a gyűröt követelte, az ördög forgatta oszt a szëmit mérgibe, de utólyára mégis muszaj vót ő a gyűröt odannyi.

-169-

Ő má ösmerte a gyűrő tulajdonságát a lovaktú, mikor hazaért vele, letelső dóga is avvót, męffordította a gyűröt. »Kedves gyüröm! lęgyék itt mindën fájin ennyi-innyavaló az anyámnak!« Lëtt is mingyá, allyig birta el három asztal.

Mikor jólaktak, aszongya a legény az anyjának: »tudja-ë, mit, édës szülém!? mënnyék el maga a kiráho, oszt kérje még nekëm a lányát!«

El is mënt az asszony, de úgy kiutasították, hogy męffogatta, hogy ő má në mënnyék többet lánykërőbe, még él!

»Nohát majd elmënék én!« monta a legény.

Mikor bekopogtat a kiráho, eléaggya kérésit, hogy mismi járataba vóna. A kirá nem ígerte neki a lányát, de aszonta, hogy »ha szébb palotád lész, mint nekém, azután a két ház közt aranyhidakat építesz, az út mellett ezüst, aranyfák lésznek, azokonn szépennc csicsérgő madarak, akkor odadom a lányom, máskép nem!«

Hazament a legény, égyet fordított a gyűrójinn, másnap röggerre má mindén úgy vót, a hogy a kirá monta.

Gyön a kirá megnéznyi, hogy úgy van-é vallyon? hát látja, hogy úgy van a! szémi-szája elállott, úgy gyönyörködött a sok szépségbe. No! mos má oda kell annyi a lányát!

Hét országgra szóló lagzit csaptak, vót ott mindén, csak jó nem, annyian vótak, hogy még... az ott ujjamonn is melléhetett vóna olvasnyi.

-170-

Hanem égy vót a hiba: a lány nem szerette a legényt. Összekaccsantott a kocsissal, kapta teremtette! még is szökött vele, még a gyűró, azt a fájín gyűró is elvitte. Elméntek a hetvenhetegyik szigetre.

A szégény legény még másnap a bornyúganajos viskóba ébrett fél. Kereste a feleségét, a kocsisát, égyik sē vót tanáható, no em má olyan biztos, mint a Matyi diszna, hogy égyütt szöktek el, a kutyák! De fél is tette ám magába, hogy ha törík, ha szakad, a feleséginek még a gyűrónek még kell lēnni, de letalább a gyűrónek!

»Süssé nekém, édēs anyám! égy pár bogácsát, varrjá égy tarisznyát, oszt hagy mēnek, mert nekém el muszaj mēnni!« El is indú.

Az útonn tanákozík égy egerrel. »Hová mégy, te legény!? - kérdezi az eger - mehetēk-e én tēveled?« - »Gyere no, - mongya a legény, - letalább nem mēünk gyalog!«

Mēnek ők ketten, mēndégének, útközben tanának még égy macskát még égy kutyát, mind a kettő hozzájuk kéredzētt. Igy oszt mēntek négyenn.

Mire má jó elfarattak, égy tengērparthó értek. Ott oszt megállottak. Tanakodott a legény magába, hogy hogy ér má ő el a hetvenhetegyik szigetre? De csak nem tutta kisütynyi a móggját. Akkor odaszól neki a kutya: »mi bajod, kedves gazdám! hátha mink is tunnánk rajtad valamit segítenyi!« »Sose tuttok tik az én bajomon segítenyi!« »Hátha! mondd el csak!« Elmongya a legény, hogy égy gyűrójé kék elmēnni a hetvenhetegyik szigetre, a kit az ő feleségi, égy királyány lopott el, azt kék még écczēr visszakerítenyi!

-171-

»No, ho csak az a baj, - mongya a kutya, - maj segícsüm mink azonn! - Gyere csak te, macska, ugorj fél a hátamra, tē még te, eger, a macskáéra!« Mikor mind az égymás tetejibe vót, a kutya a vízbe vette magát, mēntek a hetvenhetegyik sziget fele. Nagyon sokáig usztak, a kutya farka már olyan vékonyra kopott a vízbe, mint égy orsónyeli, de azé écczēr odaértek.

Ott vótak a hetvenhetegyik szigetēnn.

Ott tanátak égy szép, ámbitusos házat. Bemēntek oda. A kutya lēfeküdt az ámbitusra, a macska beült kivelrú az ablakba, az eger még bemēnt a házba, fēlmászott a kaszlyira.

Nem vót otthon sēnki. Épen valami vígasságba vótak akkor is. Mikor hazaérnek, melláttyák a kutyát, a macskát még az egeret, aszongya a mēnyecske: »úgy gondolom én, hazúrú valók ezék az állatok, minket gyöttek ezék fölkeresnyi a gyűrójé!« »Ugyan, hogy gyöttek vóna má hazúrú, no!? Nem látod, hogy a kaszlyin van égy eger, oszt a macska azt nézi az ablakbú?« Ráeresztették oszt a macskát az egerre, de csak mutatta, mintha még akarná fognyi, de azé nem fogta még.

-172-

Este a mēnyecske fēt nagyon, hogy elvészik tülle a gyűró, écczakára oszt a szájába tette. A mēnyecske mindég tátott szájjal szokott alunnyi, most is úgy feküdt, ezt mēgtutta az eger, odament, a szájába belemicsinát. Köpködött a mēnyecske ezērig, de akkor a gyűró is kiköpte, az eger sē vót rēst, vitte a macskának, a macska a kutyának. Az a szájába a nyelvire vette, oszt a hogy gyöttek, mēntek visszafele.

Sokáig mēntek má nagyon, a kutya nagyon szomjann vót, innya kezdett. De a gyűró még kiejtette a szájábú. Dévánkozott ő azonn nagyonn, de má nem tēhetett égyebet, kiúsztak a partra, ott a gazdájának mēgjelēntette a szerencsétlenségēt.

»Hennye no! az ammenodot! mingyá agyon ütlek! mi lész mos má belúllünk? Ereggy vissza, keresd még, aggyig vissza nē gyere, míg még nem tanálod!«

Visszafordút a kutya nagy szomorúann.

A hogy úszik, elejbe kerú egy nagy hal, a kutya is rögtön átkapta a derekát. Jajgatott oszt a nagy hal. »Jaj! eressz el, eressz el! ha eleresztél, visszaadom, a mit elvesztétté!« »Hát mit vesztéttém én el, te?!« »Hát az aranygyűró!« »No jó, de visszahozd!« - avval eleresztette a nagy halat.

A halak királyya, mer av vót, trombitát égy nagyot, arra mindén hal, a ki a tengērbe vót, oda gyút. Aszongya nekik: »tanáatok-ē tik nem régibe égy aranygyűró?« Azok aszongyák, hogy hírit sē hallották az aranygyűrónek, nem még hogy látták vóna. Arra mēgint aszongya a halak királyya: »igazis a! itt vattok-ē tik minnyájan?« Aszongyák, hogy: nem! »Hát ki nincs itt?« Mēnnézík, hát csak égy nem vót ott, az öreg sánta bicégó. Nagysokára az is elétápászokodott.

-173-

Aszongya neki a halak királyya: »add ide azt az aranygyűró, a kit az elébb tanátá.« »Nem adom

biz én! – morgotta a szent bicégő – mennyit bicégtem én azé!«

Akkor oszt kapott egyet, olyat a fili tövire, hogy mingyá kiköpte a gyűrőt.

A kutya visszakarta a gyűrőt, uszott vele a gazdájáho, oszt mentek vissza a bornyúganajos házba.

De má akkor hiába forgatta a legény ő kelmi a gyűrőt, elvesztette mindén erejit, ő neki még muszaj vót hóttig megelégnnyi a csúnya házzal.

Besenyőtelek, Heves vármegye. Szabó Julcsa (Höröcsikné) paraszt asszonytól. Lejegyzés ideje: 1903. decz.

23. Hajnal János.

Hun vót, hun nem vót, hetedhétországon is túnan vót, vót écczër egy kirá még a feleségi.

Vót a kiránénak olyan cipellóji, a mi sënki lábára fél nem fért. Büszke is vót rá szörnyen, maga is még az ura is.

De écczër hogy esett? hogy nem esett? meghalt a kiráné. Halála előtt olyan testamentomot tett az urának, hogy ha még akar házasonnyi, csak olyan lyánt vagy asszont vögyen el, a kinek a cipelló a lábára ráillyik.

-174-

A kirá, allyig hogy eltemették a feleségit, csinátatott egy pár vasbocskort még egy vaspácát. Avval elindút.

Elindút hetedhét ország ellen. Mëgy, mëndégél, egyik országba be, a másikkú ki, próbáta ő a cipellót lyányon, asszonyon, de biz a mindnek kicsi vót. Nem hatta abba azé. Mënt tovább. A vasbocskornak má mindëni elkopott, elnyótt, csak ép hogy az, a mivel befúzte, még az át a lábánn, a vaspácábú së vót má egyeb, mint a markolattya. A cipéhë való lábat mégse tanát. Akkor beleúnt a nagy járkálásba, má a tarisznyájábú is kifogyott, minek fárissza magát? fogta magát, hazamënt.

De vót neki egy szép lyánya is, a kit otthon hagyott, annak elmonta, hogy hun, mére járt, még hogy bizony hasztalan vót mindén járása-kellési.

A lyány bemënt a maga szobájába, elévette a két kis cipellót, próbállya, hát mintha csak ráöntötték vóna, úgy át a lábán. A kirá, az apja még valahogy benézett az ablakon, látta, hogy a czipe minő szépen áll az ő lyánya lábán. Bemënt hozzá. »Én az ettéd, tē az enyim! szívem szép szerelme! ásó, kapa választ el egymástú! A czipe csak a tē lábadra illyik, tē lészél az én feleségem!« De a lyány csak elvérésédétt, allyig tudott szóho jutynyi, oszt asszongya: »Ugyan apám, ugyan apám! hát hogy kívánod a lyányodat feleségédé tennyi? ösmersz-ē Istent? jaj! jaj! hogy lehetnék én a tē feleségéd!?!«

-175-

De a kirá csak erősködött. »Nem tudod, lyányom! mit hagyott anyád a testamentomba? tē fél akarod törnyi, a mit ő hagyott? Gyere el hozzám, nē fé sëmmi bajod sē léssz!« A lyány nem tágitott, sē nem engedétt.

Mikor apja kimënt a házbú, elészette az anyának ezüst, aranyruhájait, bekötte egy kendőbe, a hátára tette, mint akar a batut. Akkor elévett egy nagy kést, levágta vele a jobb karját.

Mére fordúllék má most? mer itthonn úgy sincs maradása!

Mënt, mëndégét, elért a szomszédvárasba, a hun egy gazdag kirá lakott. Elmënt oda. Kinákozott valami cselédnek. Fél is fogatták, elszegődött pulykapasztornak.

Égyeb dóga nem is vót. Hajkászta a pulykát, ha elgyött az este, vót a szerún egy csipkefabukor, az alá járt hányi.

Égy nap, úgy déltájba, láttya, hogy a kirá nagyon kászalógyik, biztosan készű valahova. Valahogy ezt gondolta, bemënt a konyhába, elévette a szakácsot, »mongya má még, hova készű a kirá?« A szakács is oszt: »ennye te, rossz pulykapasztor! hát még tisis kereséd, hova még a kirá? ne é!«, avval egy seprővel jó hátba vágta. »Hát tudd még, hogy a bálba mëgy!«

A lyány még sē gondolta vóna, hogy ő még ki is kap. Égy kicsit rosszú esett neki, de oszt elfelejtette.

-176-

Este ő is felvëszí az ezüstruhát, mëgy a bálba. Ott kurjongattak má javába, tánczoltak, mint a forgószé, a többiek közt a kirá is. A kirá valahogy megláttya, hogy minő ékes szép teremtés mënt oda, rögtön a lyánt kezte tánczoltatynyi, annyira megigízte a szépségi, hogy nem tudott micsinányi. Hajnaltájba a szép ezüstruhás lyány má elkészút a bálbú. »Hová mëgy, szívem szép szerelme!?! ne mëny még! ráérsz!« De a lyány csak, hogy ő mëgy. »Legalább aszt mondanád még, te tündökszép kisasszony! hovavalósi vagy, hogy elmennék oda, hogy félkeresselek!« »Jaj, kedves királyi felség! nagyon messzi van a, nem olyan közelésenn, a hogy tē gondolod! Én Seprőütivárra való vagyok!« Avval elbúcsúztak egymástú.

A pulykapasztorlyány valahogy az ajtóküszögre ért, »kőd előttem, köd utánnam! hogy sënki sē lászson!« úgy eltúnt, mintha ott sē lét vóna. Otthonn termétt egönyest. Lévette magárú a szép ruhát, félvëtte a rossz pulykapasztorosat, az arcát még bekente sárral, hogy valahogy még nē ösmerjék. Míg oszt egészen réggel nem lét, léfekütt a csipkefabukor alá pihennyi egy kicsit.

Másnap débe mégint úgy cselekedett. Bemegyén a konyhába kérdezni, hova készű a kirá? A szakács most egy ostorral húzott végig rajta. »Hát a bálba tē! hova mēne másūbe!«

-177-

Estére kisímakodott, magára őtötte az aranyruhát, újfēnt elmēnt a bálba. A kirá csak ő vele mulatott, még jobb kedvi lētt, mint az azelőttvaló estēn. Mikor a lány má czihelődött, hogy maj mégint mēgy hazafele, a kirá csak mégkérdezte: »Mondd má mēg, szívem szép szerelme! hovavalósi vagy tē! mer én má sok helyet bejártam, sok hēre befordútam, de még olyan nevű várast nem hallottam, mint a minót tē montá!« »Hát tudd mēg, hogy én Ostorütivárra való vagyok!« Búcsúzkodtak, a lány a küszögön »kōd előttem, kōd utánnam! hogy sēnki sē lásson!«, otthon lētt egy szēmpillantás alatt. A ruháját lēvette, fēlőtzkōdött a tērhanba, lēfekűtt a csipkefabukor alá.

A kirá mēg a bálba csak gondolkozott, csak törte a fejit, »Seprőütivár! Ostorütivár! mére lehet a!?« De csak nem tudott benne okos lenni, hasztalan törte az eszit.

Másnap débe csakúgy bemēnt a konyhába. A szakács a papucscsával jó mēgnyomkotta a lapoczkáját, este fēlkészűl, ott vót ő a bálba mégint.

A kirá má bolondúlásig vót utánna, el sē akarta eresztenyi, úgy fogta, mint a folyófű a virág derekát. A lány sē vót fábú, mēgszerette ő is. Mikor el akart mēnni a bálbú, lēvette újjárú a gyűrőt, kettēharapta. A felit odatta a kirának. »Errű emlēgess mēg! Tudd mēg oszt még hozzá, hogy a hun ennek a másik felit tanálad, ott lészēk én is!« A kirá nagyon mēgōrűt az ajándéknak, be is csavarta mingyá a kendőjibe, oszt elgyugta a zsebibe, jó hēre. Azután mégint azt kérdezi a lyántú: »Szívem szép szerelme! mond d má mēg, hovavalósi vagy tē! mer gondolkoztam má én, a mēnnyit elgyőztem, hogy hun is lehet a te lakásod? de a nyomára nem birtam gyōnnyi!« »Szívem szép szerelme! királyi fēlség! Papucsütivárra való vagyok!« »Szívem szép szerelme! igazí rá, mére lēhet az a váras, hagy keresselek fēl!« »Oda nekēd nem szabad begyōnnyi, szívem szép szerelme! de ha lēhet, még tanákozunk!« Mikor ezt kimonta, indūt kifele, a küszögön »kōd előttem, kōd utánnam, hogy senki sē lásson!«, má otthon vót, aranyruháját összehajtogatta szépen, kikereste a rongyot. Mikor oszt má be is kente az orczáját, lēfekűtt a csipkefabukor alá.

-178-

A kirának mēg a bálba nem vót maradása sē. Fōtt az elmēji, a bor sē esētt neki jó.

Hazamēnt, leűlt egy szēkre, ott lēcsüngesztette a fejit, de szót nem lēhetētt vóna belülle vēnni.

Elgyōn az ebéd ideji. A pulykapásztor ott pēsztērkēgyik a szakács körű, ott sūrōg-forog, mintha ő is segítenyi akarna. Ęcczēr, mikor a szakács elfordūt, a fēlgyűrejit beeresztette a tába.

Viszik be az ételt a kirának. Az búslakogyik, mérgeš. A késit mēg a villáját belevágta maga elejbe az asztalba, az ételhē mēg hozzá sē nyút. »Mé nem eszik, fēlsēges királyom!? tán nem jó, vagy valami van az ételnek? Egyék csak, maj mēllássa, hogy mēg lēhet ēnni!« A kirá a nagy űstōkélésre oszt belemártotta a kanáját, hogy maj szēd. De valami csōrdűlést hallott. »Mi van ebbe, te!?« Kimerityi, hát egy fēlgyűrőt vēt ki a kanája.

-179-

Csak nagyot nēzētt. »Isz ez a gyűrű olyan, mint a minő nálam van! Nézzük csak!« Kivēszi a kis kendőjibű a fēlgyűrőt, a mit még a bálba kapott az aranyruhás lyántú, összepasszoltattya, hát egybeforrt. »No! ez lēssz a! no! emmán a!«

Avval hivattya be a szakácsot. Kiski járt ott a konyhába? csak kērdēzgetyi. A szakács úgy fēt, mint a nehēšség, de sokára mégis kivallotta, hogy biz ott nem járt ēgyeb, mint az a rongyos, piszkos pulykapásztor.

A kirá sēhogysē akarta elfogannyi a pulykapásztort. Isz minő rongyos, mocskos lány a! Az nem lēhet! nem is hitte oszt el.

Búnak eresztette a fejit, mikor elgyōtt az este lefekűtt, alutt másnap dēlyig.

Mikor fēlēríz, aszongya neki a sudbú, a Hamupepelyke: »Hallod-ē, királyom! de könnyen el tūnnának tēgēd vesztenyi! Te, mikor alszol, úgy alszol, hogy eszre nem vēnnē sēmmit sē, a mi a házba törtinyik. Tudod-ē, mi vót itt az ēcczaka is?« A kirá csak hallgatta, aszt hitte, hogy a Hamupepelyke valami bolondot akar mondanyi. »No! mi törtēnt?« »Királyom! Begyōtt ide egy gyōnyōrű szép asszony. A homlokán nap, a két vállán ēgy-ēgy csillag, aranyfoga, aranyhaja. Az ēcczēr-kēcczēr fēllējárkát a házban, azután odamēnt tehozzád, mēgōlelt, mēgcsōkolt, akkor elmēnt. Vigyázd csak mēg estēre, maj mēllátod, hogy úgy van, a hogy én montam!«

-180-

A kirá erre má olyan nagyot nēzētt, hogy álomnak tartotta, míg ezt a beszēdet hallotta. »Mondjad csak te, Hamupepelyke! hogy is vót? tán nem jó hallottam?« A Hamupepelyke elmonta még ēcczēr. »No, dehát má ezt magam is szeretnēm látyni!« monta a kirá.

Este csakugyan ledő a kirá, de nem alutt el. Az ēgyik karját kiterityi, oszt vár.

Ęcczēr pattan az ajtó, nagy fényességbe gyōn a gyōnyōrű szép asszony. Épen olyan vót, a minōnek a Hamupepelyke elmonta. Ęgyet sētál a szobába, akkor odamēnt a kirá ágyáho, annak a karjába dőt, oszt meg akarta csōkolnyi. De a kirá is ēbrent vót, mikor a karjáho ért a szép asszony, csak magáho ölelte, összecsōkolta. »Hát mé nem jelentētted tē ki magadot előbbet? mé jársz tē így ēcczaka énnám? nem jobb lētt vóna Isten hírvél ēgybekelnyi!« A szép asszony, mer a pulykapásztor vót a! aszonta, hogy: »Nem lēhetētt! Én a szomszēd váras királyának a lyánya vagyok; az apám tū mēgszōktem, mer engēm el akart vēnni, én még nem akartam felesēginek lenni. Lē is vágтам a jobb karom, nézd!« Itt oszt o lány, má mint a szép asszony elmonta a

cipérú való történetet is. »De a tē feleségéd is csak úgy lészék, ha a templomba sohsē járunk!« (Mer a két városnak csak egy temploma vót, oszt a lány fét, hogy az apjával tanákozik.) »Azután még fogadd még, hogy az egyik kana ételt az én számba, a másikat még az ettédbe tészéd, ha a magad kezivel étetsz!« A kirá, hogyim látta, hogy csak félkezű, megfogatta, hogy mindēn úgy léssz, a hogy ő monta.

-181-

A lány azután feleségi lett, egy darabig oszt boldogan is éltek.

De a kirának écczēr háborúba kellett mēnyi. A feleségit, a ki má akkor terhēs vót, otthon kellett hannyi.

Vót az udvarába egy szakács, a kinek nagyon szép lyánya vót, az nagyon szerette vóna, ha a kirá az ő lyányát vēszi el. Még mostan is, mikor a kirá házas vót, azon törte az eszit, hogy ronthatná el azt a szép boldog életēt, a mi közöttök eggyig vót. Gondolt egyet.

Levelet irt a kirának, a mibe megirta, hogy a feleségének három kopófiú született, mit csinállyonak vele? A kirá nagyon elcsudákozott a levelēn, de azé csak annyit irt vissza, hogy várakozzanak aggyig, míg ő hazamegy, a feleséginek még visellyék gondját. A level a szakács kezibe mēnt. A mi bele vót irva, azt kikaparta, oszt azt írta helyibe: »Vesséték a halálos temléczbe!« Az a halálos temlécz még olyan vót, hogy a pallásárú mindég olyan víz csurgott, hogy azt, a mit a temléczbe vettek, izrí-porá szaggatta.

Akkor oszt összegyűtek, a kiráné előtt a szakács fēlolvasta a levelet; mikor fēlolvasta, szegény asszont megfogták, kinyítták a temléczēt, oda bevették szégēnt.

-182-

De mi törtint oszt ezután!

A hogy az asszont bevették, a sētēt temlécz écczērre olyan világos lett, mint nappal, rögtön termett benne egy aranyágy, egy arankarszék, egy aranyasztal, még egy aranguzsaly, de még a fala is merejú arany lett. Az egész szoba még egy aranyszarkalábon forgott. A kiráné, mikor magáho tért, vette csak észre, hogy hun van még hogy a jobb csonka vállán kinyótt a jobb karja.

Szētnézett, hát látta, hogy minő kényelēmbe van, elévette az aranguzsalyt, leült az aranyasztalho az arankarszékre oszt fonogatott, pēnczērgetett. A hogy ott magába eresztette a szép hosszú aranyfonalakat, kopogtatnak az ajtón. Belép két öreg vāndor. »Aggyon Isten jó estēt!« »Aggyon Isten! mi járatban vannak?« »Eltörődött szégény utas embērök vagyunk, egy kis szállást kérnénk, ha adhatna valahun, szégény asszony!« »Adnék, adnék szívesenn«, monta az asszony, »de láttyák, hogy én is hogy vagyok, nem valami szívesen tészēm, de hát má nē mēnyének sēhova sē, maraggyonak. Valahun kerū annyi hely!« »Nagyon szépen köszönyük, jó léssz akarhun, ha még itt az ajtó sarkáná is!«

Avval a vāndorok lērakták a paczuhát, a mit magukkal hordtak, oszt pihenőre tértek.

Az asszony is rosszú kezte magát érzenyi, hogyim má mindēnórás vót, lētette a guzsalyt, oszt lēfekütt.

-183-

Allyig telyik bele egy kis idő, az asszony el kezd jajgatynyi nagyonn.

Pétēr (mer az egyik Szen Péter vót, a másik még az Úristen!) odaszól az Úristennek: »Uram! nem hallod, hogy jajgat ez a szégény asszon? nē nézd az ő jajgatását, add még neki boldog szülēsit!« Az Úristen fēlkel, aszongya Péternek: »Még nem adom még!« »Hát mé!« mongya Péter bosszúsann. »Ereggy csak ki«, mongya az Úristen, oszt nézd még, mi van az égēnn! Péter kimegy, felnéz az égre, oszt visszamegy.

»No, mit láttá Péter!?« »Égy gyērök egy botonn két kereket hajtott!«

»No ládd, Pétēr! ha én most megannám ennek a szégény asszonnak, a fia biztosan kocsi által muna ki a világbú!«

Kis vártatva az asszony megint csak elkezte a jajgatást, de most még jobban, mint az elébb.

»Uram! hát mé nem adod má még neki boldog szülēsit? hát hogy kívánod hallgatnyi ezt a killódást! Ennye! ennye!« Az Úristen is ódalba löki Pétērt, hogy »ne kiabá úgy, hé! Ereggy csak ki, nézd még, mi van az égēnn!?«

Péter kiment újfēnt. A hogy bement, kérdezi az Úristen: »No hát mit láttá?« »Egy hajszálon csüngő embērt!« »Ládd-ē, Pétēr! hát kívānnád-ē, hogy most aggyam még neki! Tudod-ē, mit jelent az, a mit az égēnn láttá? Azt, hogy az a gyērök valamikor akasztófa által muna ki!«

-184-

Allyig hogy kimongya ezt az Úristen, az asszony mos má nem csak, hanem ugyancsak! úgy kezdett kiabányi, mintha a háza égēt vóna. Pétēr réttentő mérges lett. »Uram! Uram! hát van-ē nekēd szíved!? ha az az asszon meghal, a tē lelkēdre hal még! mer tē adható még vēhető vagy, oszt könnyen megadhatnád, ha akarnád!« Akkor az Úristen megint aszongya Péternek: »Ereggy csak ki, nézd még, mi van az égēnn!« Pétēr még akkor is morgott. »Mindég én rám utajgatsz tē, Uram!« Mikor Pétēr kilépēt, a gyērök má még is vót.

A hogy begyön Pétēr, elmongya, hogy most azt látta, hogy egy embēr az égēnn koporsót gyalott. »Jó van no«, mongya az Úristen, »nécs csak, a gyērök má még is van! De tudod-ē, mit? Tē lēgyé a bába, én még a keresztapja lészék!« »Jó van«, Péter elválta.

Odamēnt az ágyho, az asszont is, a gyērökēt is szépen kitisztította, az ágyat is ellátta tiszta ruhával rendēsēn, a hogy kellett.

A gyereket még, hogyim hajnalba született, elnevezték Hajnal Jánosnak.

Akkor oszt aszongya az Úristen, hogy »má vónánk valahogy, kérésztapa is vagyok, de má korozsma is kék! Ereggy csak, Pétér! a szomszédba épen ebbe az órába ellétt még egy ló, a ki má huszonnégy esztendeji, meddő vót, kérd el annak a csikáját, hátha idannák!«

Péter ugrott egyet, átnyargalt a szomszédba. »Aggyon Isten jó réggelt!« »Aggyon Isten! mi járátba van?« Ó oszt elmongya, hogy biz ő a csikót kérné el, ha idannák. »Mit? a csikót?« akkor oszt apja, fia, bérés mind botra kapott, úgy kiverték Pétert, mintha ott sē lét vóna. -185-

Megyén Péter haza, mérgező vót nagyon. Aszongya az Úristennek: »Uram! Uram! tisis csak én velem takaródzol mindég! mé nem mégy magad? A csikót mégkértem én, de úgy mévverték érte, allyig érzem a lapoczkámat!«

»No hát! itt van egy összemarék arany, még egy összemarék ezüst, tarcsad a kötődöt, kérd még újra, hátha pézé majd idaggyák!« Péter felfogta a kötőjít, az Úristen belemérte a pézt, avval mént.

Beállit az éstállóba, hogy hát má ingenn nem atták a csikót, aggyák ide pézé! De azok hát hogy is atták vóna! huszonnégy esztendő alatt annak a lónak az az első csikaja, bizony kikergették Pétert most is, a kötőjibú úgy hűt szét a péz, mint a falevel.

Mikor Péter elmént, látta az asszony, hogy minő szép pézt szórt el az az embér, kár nem vót odanyi, aszongya, mennyi pézt attak vóna azé! De a fia csak aszonta, hogy nem anná ő aszt oda a világé sē!

Péter a hogy hazaér, kérdezi az Úristen, hogy »hát van-é csikó?« »Dehogyan van, dehogyan van! né kűggyé má engem, Uram! mer én többet nem ménék, az embért még pézire is úgy kikapattyák, hogy kívánsága sincs többet visszamennyi!«

»No, Péter! csak még écczér ereggy vissza! ha má sē ingenn, sē pézé nem aggyák, kérdd még az Isten nevébe! hátha úgy idaggyák! Ereggy csak, né fé! most nem kapsz ki!« -186-

Az Úristen biztatására Péter valahogy rászánta magát, elmént harmagykiszer is.

»Azt üzenték, hogy má ha sē ingenn, sē pézé nem aggyák ide, aggyák ide az Isten nevébe!« monta Péter a kérelmet. Az öreg, az apjok gondolkozóba esétt. »Tudod-é, mit, fiam!? aggyuk oda ezt a csikót, ha má az Isten nevébe kérik. Az Isten adható, véhető, ő a csikót is még az annyát is elvéhetyi, ha akarja! Ha odaggyuk, még nekünk maj csak visszapótollya!« A fiúnak mit vót mit ténnyi, az apjának engennyi kellett, beleégyezétt.

Mögörűt Péter, odaugrott a jászúho, nyakába kapta a kis csikót, »Isten ágya még!« avval loholt haza.

Mikor hazaért, létette a kis csikót. Az écczérre olyant rúgott a pádaméntomon, hogy két kő mingyá félszakatt belülle. Tátos vót a ló, tátos, mellácczott azt mingyá!

Az Úristen még egy aranyalmát hagyott ott a kis gyerekeknek, avval mégköszönték az asszony jókarattyát, oszt elméntek.

A kis gyerekek még ott jádzott a ház főggyinn a kis csikóval, guringázták egymásnak az aranyalmát, az asszony még az arankarszékenn az aranguzsalyrú eresztette az aranyfonalat, oszt jóézüekét mosolygott, mikor a szépen nyőnyi, beszényi kezdő fiacskáját látta. -187-

Ecczér nagysokára, a kis gyerekbú má legény lét, zavargás támad otki. Nagy csitipatéval gyönnek-ménnek, tele van néppel az egész ház. A háborúbú méggyöt a kirá.

Első szava is a feleségi vót. Hun van? hova tették? Az emberek csak avval méntégetődzöttek, hogy a kirá levelbelyi parancsára bevették a halálos temléczbe. »Ménnyetek rögtön, hozzatok hírt rúlla, a csontyábú csak egy kis darabot is, hogy csókolgassam meg!« De a temléczbe mennyi nem mert sēnki sē.

A kirá félmérgeződött, hogy hát nem fogaggyák má még az ő szavát sē, »te, szógálló! alómars! nézd még, mi van vele, hozz fél csak egy darabka csontyát is!« A szógálló kintelen-kélletlen mégy, égényest a temléczhé. Benéz a kúcslyukonn, hát majd hogy hova nem lét a nagy fényességű, a mit látott. Szalatt föl ézibe, monta a királynak, hogy nem lehet oda beménnyi, mer ott minden százszor szebb, mint a kastélyba, csupa arany, oszt úgy világít, maj mévvakú túlle az embér.

Lémegy a kirá magába. Nem hitte, a mit a szógálló mondott, benéz a kúcslyukonn ő is, bizony olyan világosságot látott, hogy hetvenhécczér törte ki a nehézség. Azután benyitott. Ott látta az asszont a gyerekekkel égyütt a sok arany hómi közt, de nem ösmerte még a feleségit, mer iszén annak égy karja - a jobb - nincs. Odamént az ágyho, léfeküdt. A hogy feküdt, a féllába, lecsúszott az ágyrú. Meglátta az asszony, odaszól a fiának: »Ereggy oda, édes fiam, tédd fél a lábát, apád vóna az nekéd, ha jó vóna!« A gyerek - má mint Hajnal János - odamént, az apja lábát visszatette az ágyra. Nemsokára a másik lába is lecsúszott. »Ereggy, fiam! tédd fél a lábát, apád vóna az nekéd, ha jó vóna!« A gyerek megint féltötte. -188-

Harmacczorra az égyik kezit ejtette lē a kirá alvásába. Az asszony mögint odakütte a fiát: »Ereggy, fiam! csókdol még a kezit, apád vóna az nekéd, ha jó vóna!« A fiú oda akar ménni, hogy majd mégcsókollya az apja kezit, de az csak felugrott, feleségit, gyerekit az ölibe kapta, össze-vissza csókolgatta őket. Nagyon megörűtek oszt minnyájan, a kirá átvitte őket a kastélyba, a kis lovat még beköttette az éstállóba. Ők még magok éltek boldogann.

De a zódnadrágú szakács még most sē nyugodott. Azon törte az az eszít mindé, hogy hogy tēgyen bosszút valakinn. Gondolt ēgyet. Ő majd a kis kiráfira, Hajnal Jánosra ráfog valamit, az apjának elárollya, az még majd kivégezteti.

Úgy is vót. Hajnal Jánost beárolta valamivel, a kirá még mēmmona neki, hogy készüllyék a halára, mer másnap délelőtt tizenēgy órakor végi lēssz.

Búsúl Hajnal János nagyon. A hogy járkál nagy szomorúságába, hallya, hogy az ő kis lova olyant rúgott az estállóba, hogy még a fundamentoma is rézgētt. Odamegy Hajnal János, nézi a kis lovat, mi baja? De annak nem vót sēmmi baja, csak azé dobbantott, hogy őt hította, mer méttutta, hogy bajba van.

-189-

»Mi bajod van, kedves gazdám! mé vagy olyan szomorú?« Hajnal János akkor elmondott neki mindēnt, hogy most má végi van, most má el van veszve. »Sohsē búsully azonn, kis gazdám! Hónap, ha a vesztőhēre visznek, kérd még az apádot, hogy hagy vezethessed körű az udvaron még utólyára a te kis lovadot. Ha mēgengegy, a többinn nē búsú, az má az én dógom!« »Jó van, kis lovam! úgy tészék!«

Elgyön a másnap délelőtt tizenēgy óra. Hajnal Jánost vinni akarják vesztenyi. »Kedves édēs apám!« - kezgyi a szót Hajnal János - »engedd meg, hogy az én kedves kis lovamot, a kivel ēggyütt nevekētem fēl, az udvaronn körűvezethessem, nem mēnēk vele sēhova sē, még a kapunn kívül sē!« »Jó van, hát vezesd ki utólyára!«

Kihozza Hajnal János a kis lovat, ráül. A kis ló még csēndēsenn odasúgja a gazdájának, hogy »jó megszoridd a két lábaddal az ódalomot, mer lēkap rúllam a szé!« Hajnal János szót fogadott. Allyig hogy megszorította a ló dērēkát, allyig mēnnek két lépést, fēlszall a kis ló gazdájával ēggyütt, fēl, magosra, mēntek olyan sebēsenn, mint a gondolat. Nagysokára ēgy gyönyörű szép mezőn lēsátak, mēgállottak ēgy kicsit. Mikor mán jót fújtattak, utnak indúttak mēgint.

Akkor aszongya a kis ló a gazdájának: »Kis gazdám! ezēnn az útonn tē sē nē láss, sē nē hally! Akármit láccz, nē lásd mēg, nē vēdd fēl! Tudod-ē, de szót fogaggy!« Hajnal János megigírte.

-190-

Mēnnek, mēnnek, mēndégēlnek, az út szēlyin meglát János ēgy gyönyörű szép arany sastollyút. »Ennye, kis lovam! de szép sastollyú, de jó vóna ha az enyim vóna! vēgyük fēl!« »Montam, kis gazdám! hogy sē nē láss, sē nē hally! de má ha szótá, hát vēgyük fēl!« Fēlvették.

Mēntek tovább.

Nemsokára János mēgint meglát az útonn ēgy aranpatkót. »Jaj! de szép aranpatkó ez, kis lovam! de jó vóna ha felvēnnēnk! jó lēnne a te lábadra!« »Montam, kis gazdám! hogy sē nē láss, sē nē hally, de má ha így vagyun, vēgyük fēl!« Azt is fēlvették.

Harmagykszor ēgy szép aranyhajszálat látott mēg Hajnal János, arra is kívánkozott, nem hatták ott azt sē.

Akkor oszt a tolyút is, patkót is mēg a hajszálat is kendőbe kötte, eltette a zsebibe.

Mēntek, mēndégétek, árkon-berkēnn kērēsztű, Hajnal János má azt hitte, hogy sohse tanának többet embērēkre. Únta má az utat nagyon.

De nem soká kellēt nek i várakoznyi, tanátak ēgy várast, abba lakott ēgy kirá, a czudarországi kirá.

Akkor bemēnt a kiráho, szógálatra ajálkozott; a kirának épenn még ēgy kocsisra lētt vóna szükségi, fēlfogatta. Így lētt Hajnal János a kirá udvarába a tizēnkettegyik kocsis.

-191-

A kis lovat mēg eleresztette, elcsapta ēgy féreeső kerbe, a csimára.

Hajnal Jánosnak a sok kocsis közt a legjobb sora vót. Ő sē nem kefēt, sē nem csutakolt, csak ēnnyi mēg innya adott a lovának, az övé mégis a legszēbb vót. Irigykēttek is rá a kocsisok; sugdosták-bugdosták ēgymáskōzt, hogy kék ezt kitúrnyi innen. Hát az még hogy fēlingesztelte őköt, mikor János a tolyút, a patkót mēg az aranyhajszálat kitette az ablakba! Olyan világosságot adott, hogy sē gyērtiáé, sē pētlóriomé nem kellēt szaladgányi a kiráho, eltartotta az fényēséggel az estállót jobban, mint a világító.

A kocsisok ēcczēr összebeszētek, bemēntek a kiráho. Elárolták, hogy ez sē nem csutakol, sē sēmmit nem csiná, mégis legszēbb a lova, mēg hogy van neki egy tolyúja, patkója, mēg ēgy aranyhajszála, az még jobban világít, mint a mécsēs! Nem lēhet valami tiszta szēr!

A czudarországi kirá is gondolt ēgyet. Behívatta Hajnal Jánost. Azt kérdēzi túlle: »Hogy van a te, János, hogy nekték az óba sohse kell világító!? Hallottam, hogy van nekēd valami sastollyúd, patkód mēg aranyhajszálad, hogy az világít! Hozd be csak mind a háromat!«

János gondolta, hogy itt má baj lēs, de csak bevitte. Mēgláttja a kirá, mēv vizsgálya. »No, János! adok én most nekēd ēgy fēladatot, ha tē azt hónap tizēnēgy órára végre nem hajtod, halá fia vagy! Ha tē azt a világszēpasszont elé nem keritēd, a kinek a fejerű ez a hajszálad való, véged! Tudod-ē?!«

-192-

Szegény Hajnal János belenyugodott sorába, nagyon elszomorkodott, oszt kimēnt a kis lóho a káposztás kerbe, a ki akkor is a csimát rágta.

»No! mi baj van, kis gazdám!« - kérdēzte a ló. »Haj! haj! nagy baj van kedves lovam, aszonta a

kirá, hogyha azt a világszépazzont hónap délelőtt tizenegy órára ide nem hozom, akkor végem!«

»Hát az egy kicsit bajos léssz, kis gazdám! de majd tégünk rúlla! De rá hallgass, a mit most mondok! Elmegy a Dunáho, ott vár rád egy aranbárka, abba léssz mindenféli szép portéka. Të még görög lészél, beleülsz, oszt majd visz tígéd a víz a Dunán egy nagy kastély elejbe, ott kikötöd a bárkát. A nagy kastélyba lakik a világszépazzon. Maj lëmegy vásállanyi a szógálló is, még a szobalyány is, të në aggy el egyiknek së sëmmit! Mondd, hogy gyójjön lë a kiráné, annak majd adsz. Akkor lëmegy a kiráné, bemegy a bárkába, mikor má jó odbe léssz, indidd el a bárkát, oszt hozzad haza!«

János szót értett, oszt elindút. Mënt, mënt nagyon sokáig, míg a Dunáho ért. Ott beleült az aranbárkába, vitte a víz, míg a várkastély elejbe nem értek. Ott megát, a bárkát kikötötte. El keszte oszt kiabányi »Vëgyënek szép portékát, vëgyëneek!«

Meghallotta otfël a világszépazzony, lëkütte a szógállót, de János nem adott neki sëmmit. »Gyójjön a kiráné!« Lëmënt a szobalyány, de János csak a kiránéval akart beszényi, lëmënt oszt akkor maga a világszépazzony.

-193-

Belép a bárkába, nézëget, válogat, vót is ott mindënfajta szép portéka! Ècczër csak azon vëszí észre, hogy elindút a bárka. Má jó húsz öltre odbe lehetek a vízbe, mikor a kastélybú észrevëtték, de má akkor késú vót. Aszongya a világszépazzony a legënnék: »Hallod-é, ha magadnak akarsz vinni, én szeretlek ettéd lëszëk, de ha a czudarországi kirának viszël, akkor mégátkozlak!«

Hajnal János csak annyit mondott, hogy »én is szeretlek, de még most az enyím nem lëheccz! maj kiforog az idó mindënt!«

Mikor hazaértek, János bevezette a világszépazzont a czudarországi kirá elejbe. Az bevitte a maga házába.

Jánost nemsokára újra hivatta a kirá. »Ha azt az arancsödört még aranyménest el nem hozod, a honnan ez a patkó való, hónap délelött tizenegy órára fejedët vétetëm!«

János mëgint kimënt a kis lóho. »Mi baj, kis gazdám!?« János elmonta, hogy mi baj: »Ú, isz arrú könnyen tëhetün! Ereggy be a kiráho, kérjë huszonnëgy mázsa szurkot, még huszonnëgy bivalybórt!«

János mëghozta mind.

Akkor felrakta a kis ló hátára, ő még a hegyibe ült, oszt szátak, mint a madár, még egy nagy erdőbe nem értek. Ott megolvasztották a szurkot, János fëlrakta mind a kis ló hátára, minden mázsa szurok fëlë egy bivalybórt terítve. A kis ló még odadott Jánosnak két kötőfëkët, másszëk fëlë egy fára, de jó odakösse magát, hogy lë në essék onnan. Azután aszonta neki: »Ha maj nagyot nyerítëk, elëvágat egy nagy arancsödör, mink maj birkozunk. Ha látod, hogy ő a hasa alá kap engëm, vëdd elé a spádédot, oszt dó' bele, mer akkor engem legyöztek!«

-194-

Fëlmëgy János a fára, a lábát, derekát jó odakötözte a fáho. Egy kis idó múva felkiát a kis ló: »Készenn vagy-ë má?« »Készenn!« monta János. Akkor a kis ló olyan csudálatosat nyerítëtt, hogy a fák levelei mind lehúllott, az a fa még, a minn János vót, ketté hasatt.

Ècczër nagy lódobogás hallacczik, gyön az arancsödör. Összemënnék a kis lóval. A csödör a kis ló hátarú mingyá lërugott vagy tíz mázsa szurkot, de a kis ló a csödör fëfarát mindenestú lerúgta. Azután hogy próbára tegye kis gazdája húsëgit, úgy tëtt, mintha a csödör hasa alá menne, de nézte Jánost is. János a fán má vëtte elé a spádët, akkorra a kis ló kiugrott a csödör alá, lëgyúrte a földre. János látta, hogy a kis tátos legyözte a csödört, lëgyött a fárú. Felült a kis lóra, oszt a csödör, ő még a kis ló, a hogy vágattak, nagyot nyerítëtt a csödör, oszt akkor mint a zívatar mënt utánok az egész ménës.

Hátraszól a kis ló: »Itt van a balfilembe egy bontó fësú, hajidd a ménës közë, de azt mondd hozzá, hogy: »Súrrú erdő sima fagygyal utánnunk terëmjen!«« Hajnal János úgy is járt el, a hogy a kis ló monta.

-195-

Mikor hazaértek, megijett a kirá. Mit csinállyon ő evvel a sok vad lóval? Jánost úgyis el akarta vesztenyi, hát most aszonta neki: »Ha elhozta, hát szilídítsd még!« Odamëgy a kis lóhoz tanácsë. »Mi baj, kis gazdám?« Ez még ez, elmongya János, mit mondott a kirá. »No, ha csak az a baj, az má sëmmit! Majd én közëjik mënëk, de még ne gondolkozz sëmmit!«

Úgy is vót. A kis ló a vad ménës közë szalatt, oszt mind olyan szilíd lëtt, mint a bárán.

A kirá nem tudott mérgibe micsinányi, hogy ez a Hajnal János mindënt úgy mëttësz, a hogy ő parancsollya. Gondolt egyet mëgínt. Magáho hivatta Jánost »Hallod-ë, János! ha nekëm ezt a lovakot mind egy csëppig még nem fejedë egy kádba, készüheccz a halára!«

Jancsinak mit vót mit tennyi, sorba a kádho vezette mind. Mikor má az utóssót fejte, a sok tüzes kancza tejitú má maj mëffótt a kezi. A kádba csakúgy zubogott, tajtézkott a sok forró tej. Ha belevettek vóna valakit, olyan lëtt vóna, mint egy tëpërtő.

A kirá mos még má asz kivánta, hogy Hajnal János, ha má mëffejte őket, fürgyön is még a tejikbe.

Kimëgy a kis lóho, kérdëzi nasz szomorúvan, hogy »most mit csinállyum má!?« »Sebaj, kis gazdám! majd a kád mellë állok én, ha të beleugrasz, a többi az én dógom!«

-196-

Megy János a kádho, bele akar ugranyi, a kis ló is sebésenn csak beleköp a kádba négy mázsa jeget, Jancsi vigann viczkándozott a tejbe, mer má meghívél. Mikor még kigyótt belülle, hécczerte szébb lett.

Ott vót a kirá is, látta, hogy Hajnal János még hécczerte szébb lett. »Ennye, hát beleugrok én is, hátha szébb leszék!« Beleugrott ő is, de a kis ló tíz mázsa vassz..t köpött bele, fölfortt a tej újfönt, a kirá még csak megsült, mint a töpértő.

Hajnal János mäv vót könnyebbüve. Aszongya a kis lónak. »No! má enyim a világszépaszony, egymásé leszünk má!« De a kis ló aszonta: »No no! kedves gazdám! nē olyan hamar! tudom én, mit tart az az asszony! várd még, ha én melléfektetlek, akkor elvethéd!«

Hajnal János akkor fölmént a világszépaszonyho. »No végi má a czudarországi kirának, hát parancsolsz-ē tē valamit!?« A világszépaszony elévész az aransastollyút. »Hallod-ē, Hajnal János! ha tē nekēm azt a sast elhozod, a kibű ez a tolyú való, akkor ettéd leszék!«

Kimegy János a kis lóho, eléaggya a panaszszát az aransas felő. »Nē búsú, kis gazdám! em mán nem is baj. Kérjé a világszépaszontú huszonnégy köből kölest még huszonnégy akó bort, de egy hordóba!«

A világszépaszony kimérte a kölest még a bort, azt János félrakta egy talyigára mind.

-197-

Mēnnek, mēnnek, mēndégének, beérnek egy nagy erdőbe, ott egy nagy fa alatt megátak.

A sas épen otthon vót. A kölest lerakták a fa alá, a zsákok száját mind félgyúrték, a hordó fenekit beütték, a dēszkát még, a kit a fenekinn betörtek, elgyugták a talyiga alá.

Akkor oszt elbújtak.

Lēgyótt a sas, egy szivásra mind félszippantotta a kölest. Akkor bebújt a hordóba, hortyogatta a bort befelé. Akkor elégyótt János, visszatette a hordó fenekit, lészögezték, féltették a talyigára oszt vitték haza a gyönyörű szép aransast.

Otthon nagyon megörút a világszépaszony, Jánost megölelte, megcsókolta.

Nemsokára osztann lakzit laktak, fagygyút sz....k, avval világítottak, még most is boldogann élnek, ha még nem haltak.

Lejegyeztem Besenyőteleken (Heves vármegye) Tingér Jóska cigánykovácstól. Itt született, idegen nyelvet nem tud, analfabéta ember. Lejegyzés ideje: 1903. decz.

24. A boldogtalan királyné.

Hun vót, hun nem vót, hetedhétországon is túnat vót, vót egy kiráfi.

Annak a kiráfinak écczēr sēmmi dóga sē vót, hát csak úgy passzójóbú átsétát a szomszéd faluba.

A szomszéd faluba még lakott egy asztalos, annak vót három gyönyörű szép lyánya. Azok látták, hogy a nagy úcczán sētá a kiráfi. Écczēr csak meszszólal a letőregebb: »én szeretnék ennek a kiráfinak szógállója lēnnyi!«, aszongya a másogyik: »én még szobalyánya!«, a harmagyik még: »én még feleségi szeretnék lēnnyi!«

-198-

Mēhhallotta ezt a kiráfi, mēkkérdzte őket, hogy csakugyan igaz-ē az, a mit montak? vacs csak azé monták, hogy egyebet nem birtak beszényi? Azok bevallották, hogy igaz, a mit montak, még igazánn is monták. »Nohát - monta a kiráfi - a ki közülleték az én feleségēm akart lēnnyi, azt elvészēm, a ki pegyig szobalyányomnak még szógállómnak kinákozott, azokat is félfogadom!«

Úgy is vót, a letfiatalabbat hazavitte, másnap még is esküttek.

De úgy gyótt a sora, hogy a kirának nemsokára háborúba kellött mēnnyi, otthonn kellött hanyi az asszont. Annak még nemsokára egy gyönyörű szép fia lett, aranhaja vót, csillag a homlokánn.

A testvéreji ekkor levelet írtak a kirának, hogy a feleségi mēszszaporodott, de két kutyafia lett.

Nem is várták vissza a választot, betették a gyerekēt - egy kosárba, eleresztették a Tiszánn.

A kirá hazagyótt jó darab idő múva. Szomorú vót, de mit csináljék avval a gyámoltalan asszonval? még nem ölhet!

De csak rövid látogatóbú gyótt haza, allyig egy hét múva útnak erett mēgint.

Az elmēnetel után keves idő telhetett el, az asszony mēgint mēszszaporodott, mēgint csak olyan fia született, mint az első vót. A testvéreji azt is eleresztették a vizēnn, a kirának még mēgirták, hogy újfönt egy kutyafíú lett az asszontú.

-199-

Nem írt vissza mossē, ha hazagyótt, oszt mēkkérdzte az asszont, mi igaz abba, a mit a testvéreji írtak? Az asszony, szegény tagatta, ő mēmmona az igazat, hogy aranhájú, csillagos homlokú gyerekék vótak, csakhogy a testvéreji léeresztették a vizēnn. Abba mēk hazuttak, hogy őneki kutya gyereki lett vóna.

A kirá elhitte de azé belő fájt neki valami.

Dóga vót, elutazott otthonrú mégint jó darab időre.

De ezalatt az idő alatt az asszony tehérbe esett, mihentést az ideji elgyött, olyan szép lyána született, a kinek párja akkor nehezenn vót: aranhája vót még hód a homlokánn. Azok a farígy testvérjei a kis lyánt is vizre tették, elvitették a Tiszával. Oszt mémmég csak azt írták a kiráfinak, a mit az első kettóné.

Erre má rögtön hazagyött a kirá, látta, hogy gyerek nincs mos sē, tizenhat öl mély gödröt ásotott, abba fektette lē a feleségit, az arcza félé még egy hosszú csövet csinátatott, oszt méhhatta az órnek, hogy a ki csak ára még, köpessén az asszony arczára mindenkivel!

De a gyérékék nem veszte el, egy halász kifogta őkö, nevelte, tartotta

Má mikor a halász még a feleségi méhhatt, a gyérékék nagyok vótak, tuttak magokonn segitenyi. Vadászatynyi jártak, abbú kerút ki az élelmik.

-200-

Ēcczēr a kirá, a ki az apjok is vót, szintazonnszerint vadásznyi vót, tanákozott a két vadászsza. Mészserette őkö, még is hitta vocsorára, de azok nem mēntek. Otthon marattak vadászatynyi.

A letőregebbel esett meg, hogy ēcczēr rēggel a hogy kimēgy az erdőbe, tanákozik egy öreg embērel. Az aszongya neki: »Tudod-ē, mit fiam! tanácsolnék én nekēd valamit! Itt ez a köcsög, vigyed magaddal. Ereggy be az erdőbe, de ha egy gyepe érš, hátra nē nézz a világé, mer sokann kiabának rád jót, rosszat, oszt ha hátranézēl, kőé változol tisis, mint a többi. Azután - az út egy szomorúfűzfáho vezet, arrú szakajj egy galyat, még véd le rúlla a madarat, a ki az ágonn danol, az alatt a fa alatt még van egy kút, meridd meg benne ezt a köcsögöt, oszt mikor gyössz visszafele, csak szórd belülle a vizet két odarra. No! várjá! én gurítok egy golyót, s mére az gurú, ára ereggy! De hátra nē nézz!«

Mēnt a fiú, de allyig indút el, hátranézett, mingyá kőé változott.

Kigyön az erdőre a másik fiú is, tanákozik az öreg kódússal az is. Az is vállalkozott útra, de új járt ép, mint bátya. Kó lét belülle.

A lyány otthonn má nagyonn sokállotta az elmaradásokat, elindút magába, hogy félkeresi a két bátyját. De nem tanáta sēhun, akarmére kereste.

Má épenn hazafele akarta vennyi az útytát, a mikor mēppillantya az öreg kódust, a hogy egy fa tövibe üldögēt.

-201-

»Aggyon Isten jó rēggelt, öregapám! nem látta a két bátyámot? azok vadásznyi szoktak ére járnyni!« monta az öregnek a lyány. »Má honnē láttam vóna, láttam ám! csakhogy má azóta kőé változtak!« Ekkor oszt mémmagyarázta neki az öreg kódús, hogy áll a dolog! Másik ódarrú még monta neki, hogy »jó lēssz, ha elindúsz, oszt tē szót fogaccz, hogy nem nézēl hátra, mer akkor a bátyájaidot is mind mészszabadíhatod!«

A lyány ráát, a mit az öreg mondott.

Kezibe vőtte a köcsögöt, oszt a hogy az öreg utasította, mindenütt úgy cselekedett.

Mikor a gyepe ért, hallotta ő a kiabálást, elmonták őt mindēnek, csak jónak nem, de nem nézett hátra. Nem soká odaért a szomorúfűzfáho is. A fárú lészakajtott egy galyat, a madarat szépen leemelte, a köcsögöt még a kútba tele merítette. Azután szétnézett. Látott temérdek kiráfít, kit lovonn, kit gyalog, mind kőé vót vátozva.

Kis idő múva elindút, oszt a hogy mēnt, a markábú két ódarra szórta a vizet. A hogy szórja, a hogy szórja, hát látta, hogy körülötte a sok kó mind mégelevenēgyik. Bámút rajta nagyot.

A sok félélet kiráfi még mind el akarta vennyi a lyánt feleségű, mer neki köszönheték az életyikēt, de a két bátya, a kik má ekkora csakúgy elevenēk léttek, nem engedett közelyibe senkit sē.

-202-

Mikor az öreg kódúsho értek, a lyány a köcsögbú mēllocscsantotta azt is, a ki szép tündérkiráé változott, mer mint a hogy oszt el is monta, ő mēv vót rontva, oszt a kódússágú csak úgy lehetett őt mégvátanyi.

Mikor oszt haza akartak mēnni, a tündérkirá aszonta nekik, hogy a galyat szúrják lē az udvar közepire, a vizet még öncsék rá a köcsögbú! a madarra még vigyázzanak, mert az a gyövőrú, mútrú, mindēt mēt tud mondanyi. De csak a lyánnak, másnak nem!

Úgy is vót. Otthon a letelső dógok av vót, hogy a galyat lészúrták az udvar közepire, a vizet még mind ráöntötték.

Másnap rēggelre a galy olyan gyönyörűre mēnynyótt, hogy ők még élettyikbe nem láttak olyant. A víz még pattogott fél alatta, mint a gyöngy.

Nemsokára a kirá mēllátogatta őkö. A fiúk is még a lyány is nagyon szívesen fogták. Ebédre iborkasalátát attak neki, vizet még a fa aló öntöttek rá.

Mikor a kirá látta, hogy de pattog ez a víz, aszongya: »minó víz e? de pattog! én nekēm nem kell ez a saláta!«

De aggyig, aggyig biztatták, míg oszt mégette.

Mikor megebédelt, kérdőzösködött túllök, hogy kiskik ők? vagy mérúvalók? A lány bevitte a madarat, az szögrű-végre elmondott mindent. Akkor a kirá maj hogy mën nem halt örömbibe, magáho ölelte mind a három gyerékit, hazavitte őket, a feleségit tizenhat esztendő után fëlvétette a güdörbű, de má nem sok örömi vót szögénnek az életbe, mer nemsoká mëhhalt.

-203-

Ők mëg otthon még most is boldogan ének, ha mën nem haltak.

Besenyőtelek, Heves vármegye. Németh László parasztleánytól. Katona még nem volt. Lejegyzés ideje: 1903. december.

25. Az ördögös asszony meg a lyánya.

Vót ëcczër a világonn ëgy ördögös asszony, annak mëg ëgy lyánya.

Az az ördögös asszony olyan vót, hogy, mikor süttek, ëgy nagy könyvbű mindég azt akarta olvastatynyi, a lányával a kemence szája előtt áva, hogy: »ló lëgyé, ökör lëgyé, szamar lëgyé!« De a lány nem olvasta ám, hanem e helyett a könyvet bevette a kemenczébe.

Ezé nagyon mëgharagudott rá az anyja, mëghatta a mindënésinek, hogy vigye ki az erdőbe, hozza be a két karját, a tüdejít mëg a máját.

Ki is mëntek, de velék mënt ëgy kutya is. Mikor az erdőbe értek, a mindënes lëvágta a lyánnak mind a két karját, de a tüdejít mëg a máját nem bántotta, megölte a kutyát, abbú vette ki, úgy vitte haza.

A kartalan lány pegyig magába elindút.

Mëgy, mëndëgé, ëcczër ëgy nagy kőfalho ért, a ki a kirá palotáját vette körű.

Éhënn vót má nagyonn, tovább ússë tudott vóna má mënnyi, a fal tövibe mëgát.

-204-

Elkezdëtt gondolkoznyi magába: »Istenem! csak kinyína ez a fal, maj mëhhalok má éhënn!«

Hát a hogy fére néz, látja, hogy a fal csakugyan kinyít. Ő is, fogta magát, bemënt a kerbe, de mikor belépëtt, a fal visszacsapódott utánna.

Látta, hogy a szébbné szébb gyömőcsfákon szébbné szébb körték, almák lógnak lëfele, odamënt, oszt ëtt.

A hogy ott ëszik, gyön rá ëgy katona, az mëgfogja, a vállát még nagyon mëg is lökte, hogy csurgott belülle a vér, azután vitte fël a kiráho, hogy majd megbüntetjük.

Mikor a katona beviszi a kiráho, hogy mëgbüntesse, a kirának csak elállott a szémi-szája. Mer a lány, ha a karja nem vót is, de szép vót nagyon. Dehogy büntette vóna mëg a kirá, úgy beleszeretëtt, hogy el is vette feleségű.

Hogy-honnem ëcczër azonban háború üt ki, a kirának el kell mënnyi. Allyig hogy elmëgy, utánna ëgy pár hétre két szép gyeréki szüleyik az asszonnak, ëgyiknek a nap, a másiknak a hód vót a homlokánn.

A kirá anyja errű az esetrű levelbe akarta tudatynyi a fiát, írt is levelet, odatta a kocsissának, hogy vigye el a táborba, a fiának.

Mëgy a kocsis, hát a hogy mëgy, ëgy helyen mëglepi az écczaka. Má itt mëg kell hányi! Be is mënt ëgy házho, szállást kért. Attak is szívesenn.

Az a ház pegyig az ördögös asszony háza vót.

Mikor a kocsis elalutt, - muszáj vót neki, mer az asszony álomport kevert az itallyába, - az asszony fëlbontotta a levelet, elolvasta. Hát láttya, mi van benne! Tutta, hogy az ő lyányának születëtt az a két szép gyerék! Gondolta, hogy most jó mëbbosszúlya magát, az írást kitürüte belülle, helyibe mëg azt írta, hogy »a feleségëdnek két kutya fiú születëtt!« Avval a levelet visszatette a helyire.

-205-

Másnap a kocsis jókor rëggel elindút, úgy früstöktájra má a táborba is vót a kiráná. Átaggya a levelet. A kirá olvassa, olvassa, de nem akarta elhinnyi, a mi oda vót írva, hát csak annyit írt vissza, hogy »várjatok aggyig, még én hazamënek!«

Gyövet a kocsis a levellel mëgínt ára vette úttyát, a mére a táborba mënt. Az ördögös asszony elaltatta mëgínt. A levelet fëlbontotta, most mëg azt írta bele, hogy »az asszont vigyétek ki a két gyerëkkel, oszt veszíjjëtek el!«

A kirá anyja olvasta a levelet, nagyon sajnálta a mënyit mëg a két onokáját, de micsinállyék?

A kocsissal kivitette őket az erdőre.

Az lëtette őket az erdő közepibe, az ëgyik gyerékët az anyának hátára, a másikat mëg a mellyire csüngesztette.

Szegény asszony ott át, gondolkozott, mos má mére mënnék? Hát a hogy ott gondolkozik, mëgláttya őt ëgy embër. A kis gyerëkëk mëg má ekkor az annyokon összepiszokolták magokot. »Hé! asszony! - szól az ember neki - ott van a tiszta folyóvíz, mosd mëg a gyerëkidët, piszkosak!« »Ugyan mivel? - kérdezi az asszony - iszën kezem sincs!« De az embër csak

-206-

erősödött, hogy »de csak mosd még őket!«

Azt annya oszt a folyóho megy, férehajtya a vállát, mintha vizet akarna meríteni a kezivel, ha vóna, hát a jobb vállábú csak kinyút a jobb karja, hajtya a bal vállát is, a bal karja is kinyúlyik. Megörút nagyon. Azután megmosta a gyerekekét, mént, a mére a szémi látott.

Nem soká kellett mennyi: az erdő mellett tanát egy falut, ott megtelepedett, fonogatott, dógozgatott másnak, abbú éldégélt.

Az alatt ám a kirá is bevégezte a háborút, hazatért, de otthon nem tanáta a feleségit. Tutta, hogy gonosz emberek jártak végire, azé elhatározta, hogy ha él még valahun, félkeresi, ha csak lehet.

Egy sötét este a faluba fonogató szegény asszonynak az ablakját mézzörgetyi valaki. Két utas vót, szállást kértek écczakára. Beeresztette őket. Az asszony az egyikbe az urát, a másikba a kocsis ösmerte még. De azok nem ösmerték őt fél! Az asszony még nem vót olyan, hogy elárolta vóna magát, sē azt, hogy őket ösméri.

A kirá – mer az egyik utas av vót – lēfekszik egy keskeny lóczára, a kocsis még a hova, oda, oszt aluttak.

Ámába a kirá a lóczárú lēejtette a fél lábát. Az asszony mellátta, aszongya a kis fiának: »eregy oda, Ádám, csókold még a lábát: apád vót an neked valaha!« A gyerek odamént, mécscsókolta. Kis idő múva lēejtette az egyik kézít, mos még a lányának szól oda az asszon: »eregy oda, Éva, csókold még a kézít, apád vót an neked valaha!« – a kis lány is megcsókolta.

-207-

A kocsis ébrent alutt, ő hallotta ezt mind.

Másnap réggel elindú a kirá, búcsúzáskor látta, hogy szép ez az asszony, az ő feleségihē nagyon hasollít, csak hogy annak nem vót karja.

Mikor már az úton vannak, mongya neki a kocsis: »Uram! hallottam én az écczaka valamit, a mi téged illet!« »No, mi lehet a?« – mongya rá a kirá. A kocsis oszt elmonta apróra, a mit hallott.

Nagyon megörút a kirá. »No hát estére majd visszamenünk oda, akkor oszt maj méttudom én: ő-é acs csakugyan?«

Úgy is vót. Bekopogtatnak este, beeresztyik őket. Lēfekszenek mēmmeg.

De a kirá nem alutt, csak a két szemit húnta be. Écczēr csak lēeresztyi a lábát, az asszony kűgyi mégínt Ádámot, lēeresztyi a kézít, kűgyi Évát, hogy csokollya még.

De má ekkor félugrott a kirá is. »Hát tē vagy az, kedves feleségēm!? Jaj Istenem! Hát a karodho hogy juttá?« Az asszony nem igēn érkēzett azt elmondanyi, mer ha még ének, még most is tart az ölelkēzésik.

Besenyőtelek, Heves vármegye. Szabó Julcsa (Hörcsikné) parasztasszonytól. Lejegyzés ideje: 1903. decz.

-208-

26. A faladár ló még az aranyhajú kirákiasszony.

Hun vót, hun nem vót, vót a világonn egy kiráné, annak vót egy lányya.

A kirákiasszont megkērette a szomszéd kiráfi, az el is mént hozzá. De hogy? hon nem? nem érkēzett magával vinni. A kirákiasszonnak úgy kellett elmēnni utánna.

Mikor kászalódtak, az annya elkészített neki mindēnt, vót egy faladár³³⁾ lova, azt félnyergēltette, felszērszámoztatta, arra ráült a lány. Azután az asszony mévvágta az újját, abbú három vércsēppet egy kendőbe eresztett, egy aranyivópuharat tett még hozzá, odatta a lányának. Rendēlt még hozzá egy gubernátot³⁴⁾ is, avval útnak eresztette.

Mēnt a kirákiasszony, mént másodmagával, szomorú vót, hogy ott kellett hannyi az annyát. Má szomjann is vót, mikor épen jókor egy forrásra akattak az erdőbe.

Aszongya a gubernátnak:

– Hallod-ē, gubernátom! merí nekēm egy puhár vizet!

– Nem merítek biz én! hónnē merítenék!

– Hát mé nem merítesz?

– Csak!

Szegény királyánnak avval kellett beérnyi.

-209-

A kendőbe a vércsēppek hallották, a mit a gubernát mondott, odaszótak a lánho:

– Szegény anyád ha tunná, hogy bánnak veled, mēghasanna a szívi.

De csak mēntek tovább. Elértek a másogyik forráscho is, de a gubernát mos sē adott neki vizet.

– Hisz ott van a szájába,³⁵⁾ lészáhatna a lórú, oszt meríhetne maga is!

A kirákisasszony nem szát lè, szomjann vót nagyon, oszt hallgatta a vércsèppek suttogását. Azok most is aszonták:

- Szègény anyád, ha tunná, hogy bännak veled, mëghasanna a szívi!

Harmagyikszor is, mikor a forrásho értek, kérte a királyány a gubernátot, de az rá sè fityített. A vércsèppek elévették megint a magok szokásokat, sohajgattak a kendőbe.

Akkor kapta magát a kirákisasszony, lèugrott a lórú, merített vizet magamagának. De a hogy hajlott vóna a vizé, a zsebibú kicsúszott a kendő, beleesett a vízbe, az még elsodrotta magával.

Szomorkodott azonn a kirákisasszony, a faladár ló mëg csóvata a fejit, de má nem lehetett a kendőt visszahozni.

Mikor fèl akart ülnyi a lóra, aszongya neki a gubernát:

- Hallya-è, kirákisasszony! vesse lè a ruháját, vègye fèl az enyímèt, üllýék az én lovamra, oszt esküggýék mëg háromszor itt a szabad ég alatt, hogy errú nem szó sènkinek! Most má én lèszèk a kirákisasszony! - De sebèsenn ám, mer hat a beteg, hét a halott!³⁶⁾ siessünk!

-210-

Szègény lány as sè tutta, hova lègyék, mikor ezt hallotta! Ellenkèzètt vóna? Ki tuggya, mit csinát vóna vele az a ringyó gubernát! még mëg is ölhetè vóna! Mit vót neki mit tènnyi, lèvette a ruháját, lovat cserétek, a szabad ég alatt mëgesküdött háromszor, hogy azt nem mongya el senkinék.

Rítt is az útonn, még mëntek, a mënnyit gyózzott.

Mikor odaértek, a gubernát lèszát a lórú, bemutatta magát mint kirákisasszonnak, a királyányra mëg aszonta, hoj jó lèssz libapásztornak, nagyon engedelmes, szilíd kis lány!

Igy hát ő lètt a kiráfi feleségi, a királyány mëg libapásztor.

Ott hajkászta a libát a kirákisasszony ègy tizènhét esztendős gyerèkkel. Gènge lábát a talló úgy összeszurkátá, csupa seb vót. A képit mëg úgy fèlsütte a nap, hogy allyig lehetett ráösmernyi.

Mikor este hazahajtott, a faladár ló mindég mëgcsóvata a fejit, oszt ő is aszonta:

- Szègény anyád ha tunná, mëghasanna a szívi.

Mègtutta ezt a gubernát, hogy a faladár ló minó szavakkal ingèsztelýi³⁷⁾ a lyánt, lèvágatta. De a libapásztorlyány mëkkerítette a fejit, oszt a kapura szögeztette. Valahányszor este gyött haza a libával, az mindig vigasztalta ótet, mer még akkor is tudott beszényi!

-211-

A faladár lovonn kívül csak ègy vót, a ki a lyánt szerette, az ő libaórzó társa, a tizènhét esztendős gyerèk. No! az szerette úgy, hogy még alunnyi sè tudott végette! Különösenn mikor otki a gypènn vagy a tallón a szé összeboglyozta a haját, a kinek mindèn szála tiszta arambú vót, oszt úgy féllètt a naponn, hogy fájt a szívi, ha nem nézhette.

Ècczèr mán fèl is tette magába a gyerèk, hogy ha boglyos lèssz, markol a hajábú, oszt eltèszí a lajbizsebibe, letalább mikor dóga nem lèssz, eléveszi, oszt azokat csókolgattya.

Úgy is tèt. Mikor a lány boglyos lètt, odamènt hozzá, hogy maj markol a hajábú, de az elkezte:

Vidd el, szél, vidd a Misi kalapját,
Hogy nè bánca a szègény lány haját!

Akkor csak a szél fèlkapta a Misi kalapját, vitte, vitte, azutánn lèvágta a tallóra, ott guringázott vele ègy jó darabig, míg Misi mëffoghatta.

Azalatt a szègény lány mëgsimakodott, mëgfésúködött, bekötte a fejit.

-212-

De ez így mënt sokszor. Misi nem tudott a lány hajára szèrt tènnyi, mer a kalapját akkor mindég elvitte a szél. Hiába rimánkodott neki a fűzfák alatt, a libapásztorlyány mëssè hallgatta a beszélgyit.

Fèltette, hogy elárollya a kirának.

Mikor letközelebb hazamentek, av vót az elsó, hogy a kiráho mënnyék. Ott elmondott mindènt, hogy a lyánnak minó szép aranhatja van mëg hogy a faladár ló estènkint mikèt beszé!

A kirá aszonta rája, hogy: - no maj mënnézük!

Másnap leste is óköt.

A lány haját ringatta a szél, má boglyos vót, a gyerèk mëg incselkèdètt vele mëg kapkodott a hajáho. Mikor a lány má nem áhatta tovább, elévètte a verset:

Vidd el, szél, vidd a Misi kalapját,
Hogy nè bánca a szègény lány haját!

Úgy hajtotta a szél a Misi kalapját, mint ősszel az ördögszekerit. A kirá maj mëppukatt nevettyibe, mikor látta, hogy a gyerék lelkiszakattyábú szalad a kalap után.

Látta osztan azt is, mikor a lyány a szép aranyhaját mëffésúte, lësimította, oszt fénylëtt, hogy a nap is mëgláthatta benne magát. Este kihallgatta, mit beszél a faladár ló, oszt mebbizonyosodott valami felő.

A gubërnátot, má mint a feleségit, otthonn elévëtte jó, az kivallott mindënt: hogy vesztítette el a faladár lovat? mit fogadtatott még a lyánnyal? elmonta végig mindën bünit.

-213-

Őt lëfejezték, a libapásztorlyánbú mëg kiráné lëtt. Mëgesküttek, oszt nagyon boldogok lëttek.

Eggyig vót, mese vót, tán igaz së vót!

Besenyőtelek, Heves vármegye. Szabó Borcsa, öreg parasztasszonytól. Lejegyzési idő: 1904. aug.

27. A gallyból gyött királykisasszony.

Hun vót, hun nem vót, vót a világonn ëgy kirá. Az a kirá olyann nagyonn szeretëtt vadásznyi, hon néha egész napokat is az erdőbe tótt.

Ëcczër úgy esëtt valahogy gyött haza az erdőrü, az erdő szélyinn lëvágott három gallyacsokát. Egyikbú - ő azt hitte, hogy káprázik a szémi vagy mi lelte! - kigyött ëgy gyönyörü, de nagyon szép lyány, a kirá úgy elcsudálkozott, hogy allyig tudott szóho jutynyi. Mikor má maga is látta, hogy nem csuda e, hanem valóságos szent igaz, mëgfogta a lyány dërekát, magáho öelte. »Szivem szép szerelme! nem tom, hogy ki vagy? de én tégëd szeretlek! én az ettéd, të az enyim, ásó, kapa válaszszon el ëgymástú!«

A lyány nem taszingáta el magátú, ha még jobban hozzásimút.

A kirá hazamënt, vitte magával a szép lyánt is, oszt feleségijé tette.

Ëcczër aszongya a kirá, hogy »hallod-ë, feleségëm! maj fëlülünk a hintómba, oszt kimënünk az erdőbe járkányi, úgy-ë, jó lëssz!« Az asszony beleëgyezëtt.

-214-

Mëntek is, kifele az erdőbe. A kirának útközbe valami dóga akatt, lëszát a hintóru, a feleségit ott hatta. Ára mënt ëgy csúf vén cigányasszony, nagyon mëgírigylëtte a kiráné sorát, fogta magát, a kiránét belevette ott ëgy kútba. Ó mëb beleült a hintóba, a kiráné helyire.

Gyött vissza a kirá, láttya, hogy minő ocsmonda ábrázatú asszonszëmély ül az ő hintájába, nagyon mëgihett. De a cigányasszony csak egész bátran elkezte, hogy »hm! de soká jártá, kedves uracsokám! ládd-ë, má azóta mëg is csúnyútam. De gyere csak, ha a kútba nézëk, csak olyan szép pagyok, mint azokelött!« Avval odaugrott a kutho, oszt belenëzëtt. Igen ám! de az igaz kiráné mëg akkor nem ült lë a vízbe, a kirá annak az arcát látta, nem a vén cigányasszonyét. De nem is vëtte ígímbe së, hogy a kútba az ő valóságos feleségi van, nem a cigányasszony képi.

Mëntek az erdőbe, onnat haza, de nem tudott belegyözönnyi, hogy az ő feleségi mëcscsúnyút, csak hallgatott, nem szót sëmmit.

A kútba mëg a szép asszony azalatt ëgy kis halé vátozott.

Ëcczër otthonn beteg lëtt a cigányasszony. Kërdëzte a kirá: mi baja? mi lelte? Az aszonta, hogy az erdő mellett van ëgy kút, abba van ëgy kis hal, ha ő azt mëgëhetné, mingyá jobban lenne!

-215-

A kirá elhozatta a kis halat. Lëvágta, mëgsütték, az asszony mëg is ëtte. De mikor hasították, ëgy mákmakula csëpp véri féreccsëppent, oszt nemsokára fa nyótt belülle.

Az asszony is mutatta magát, mintha má jobbann vóna, kimënt az udvarba, hogy maj szëtnéz. Hát láttya, hogy ëgy azon új fa nyótt azóta. Egyet gondolt, aszonta a kirának, hogy ha őt ëcs csëppet is szerette, hát vágassa ki azt a fát. Ó nem tuggya: mé? de egészenn rosszú van, ha azt a fát láttya.

A szomszédba vót ëgy szëgény embër, annak szót a kirá. Az át is mënt mingyá. A szép fát kivágta. De ëgy fëdőnek valót kifaragott belülle magának, oszt hazavitte. Otthon a tejesfazékra fëdőnek hasznáták.

A szëgény embër napszamos vót, mindën nap dologba kellëtt neki járnai egész családotú. Ëcczër rëggel, a hogy elmënnen, hát a házat csak úgy hatták, së ki nem vót söpörve, së az ágy fël nem vót vetve, este gyönnek haza, láttyák, hogy mindën tisztánn, rendbe van. De ez naprú-napra mindég! nem tudhatták, hogy ki járhat ott, a ki ott mindënt tisztába tész.

Fëltëtték magokba, hogy mëllesik. Úgy is vót. Ëcczër otthonn marattak, elbújtak, ki az ágy alá, ki a sutba.

A nyakonn vót a tejesfazék, azon vót a fëdő. Hát láttyák, hogy a fëdő ëcczër lëgurú a fődre, ott mërrázokgyik, valami szép tündërlány lëssz belülle, Akkor fëlöntözi a házat, kisöpri. Amazok akkor elégyóttek, mëffogták. De a lyány nem tudott szabadúnyi mëg má vissza së vátozhatott fëdőnek. Ott élt velëk.

-216-

De nagyonn szép vót. Az embër aszongya, hogy ő elviszi a kiráho szobalyánnak, ilyen szëpek kellënek oda!

El is vitte. A kirá elcsudákozott a szépséginn. Igaz, hogy vót má neki huszonnégy szobalyánya, szébbné szébbek, de - gondolta - a hun huszonnégy van, még egy elfér. Fél is vette szobalyánnak.

Hát egy este, mint nálunk is, télenn ők sē tuttak micsinányi, elkezték mesényi, mindēnki sorba valamit. Ęcczēr erre kerūt a sor. Elmonta tövirū-hēgyire, a kit én itt elmontam mind. A kirá mēg hallgatta. Mēgōrūt oszt mingyá, a lyánt magáho vette, mēgeskūttek újra, a vén cigányasszonyt mēg lófarkára kötötték, az szaggatta széjjel. Ők mēg boldogok lēttek, mém most is ének, ha mēn nem haltak.

Besenyőtelek, Heves vármegye. Demeter Kata szolgálótól. Lejegyzési idő: 1904. jan.

28. A hét holló.

Hun vót, hun nem vót, vót a világonn egy asszony.

Annak az asszonnak vót hét fia.

Ęcczēr csak lēbetegēdēt, gyōnyōrū szép lyánygyerēkēt hozott a világra.

A gyerēkagy után, mint a hogy szokás, ő is elmēnt a templomba az avatóba. Mikor má ott elvégezte, gyōvet látta, hogy a hét fia ép akkor gyōn ki a kocsmábú, mikor ő a templombú. Annyira mēhharagudott rájok, hogy mēgátkozta őköt: »vályatok hollóé, ha még a kocsmába jártatok inkább, mint a templomba!«

-217-

Allyig hogy ezt kimonta, a hét holló ott szát el a feji félēt, az ő hét fija.

Ő mēg mēnt hazafele.

Má a kis lyány nagyocskára nyōtt, szép lēt, annyányi, látta, hogy az anyja mindér rí. »Mé rísz, tē anyám?« kérdezte az anyját. »Nē kérdēzzé engēm, hogy mé ríjok? csak ríjok. Ússē tuczz tē engēm mēvvigasztalnyi!« »Dehonnem, écsanyám! hátha tunnék valamit én is! Mongya csak mēg, maj mēllássa, hogy jobb lēssz!« »Mēmmondom, fijam! ha olyan nagyon erőskōdöl, de tudom, hogy hasztalan. Hát tudod-ē, mikor tēgēd szūlettelek, oszt utánna mēntem az avatóba, hát vót nekēd hét bátyád, a ki épenn akkor is, mikor én a templomba vótam, a kocsmábú gyōtt ki. Ęn őköt mēgátkoztam, hogy »vályatok hollóé!« ők azé vátoztak, elszátak, azóta úgy odavannak, hogy sē hírik, sē nyomok, nem tudok rúllok sēmmit!«

Ezt monta az asszony, de nagyon keserves rívásba fogott. Vigasztalta vóna azt a kis lyány, de már rosszabb bót. Anná jobban rítt.

Egy nap rēggel, aszongya a lyány az annyának: »écsanyám! süssék nekēm bogácsát. Ęn elmēnēk, félkeresēm a bátyájajimot!« »Hova mēnné tē, te! isz' as sē tudod, hun, mére keresd!«

-218-

De a lyány kötte magát, az anyja sē áhatott elejbe, hogy nē mēnnyék. Sütött neki bogácsát, avval útnak eresztette.

Mēnt a lyány, mēndēgēt hetedhēt ország ellen.

Úttyába tanákozott egy farkassal. A farkas mēgállott előtte az útonn. A lyány mēg nagyon mēgihett. »Sosē iheggy mēg tüllem, jó lyány! nem bántolak én! aggyá inkább egy falat ēnnyivalót, mer má olyan ēhetném, hogy majd elveszēk!« A lyány is oszt mēbbátorodott, kivēt a tarisznyábú egy bogácsát, odatta neki. Az mēg egy sípot adott neki érte, hogy ha akarmi baja lēssz is, csak fújja mēg, ő azonnal segiccségire mēgyēn.

Avval elvátak ēgymástú.

Mēnt a lyány tovább. Útkōzben most mēg egy rókával tanákozik. »Halled-ē, jó lyány! fordí mēg engēm a másik ódalamra, má hét esztendeji nyomorgok a fé ódalomonn. Jótét helyibe jót vársz!« A lyány mēssajnáta azt is, adott neki egy bogácsát, a mé a róka lēszakított magárú egy szál szōrt, azt odatta, hogyha szūkségi lēssz valamire, azt csak szakíjja ketté, ő rōgtōn ott terēm. Jó van, a lyány azt is eltette.

Harmacczor mēg - a hogy mēgyēn, egy galyrú szó lē neki egy kis madár. Az is bogácsát kért. Adott ő annak is. A kis madár mēg hála fejibe olyant mondott, hogy »ha a vērēs tengērhe érsz, ott egy szép alma esik elejbed; tē azt vēdd fél, ēdd mēg, a csutáját mēg tōrdeld el, oszt hajingádd a vízbe!«

-219-

A lyány megköszōnte a madár jóakarattyát, oszt indút. De a kis madár attú a pērcztú fogva mindég vele mēnt.

Sokszor félgyōtt a nap meg sokszor lēmēnt, mēg ēcczērcsak nagysokára a Dunáho ér a lyány. Próbáná, próbáná, de nem tud rajta átjutyni.

Benyút a zsebibe, elēvētte a sípot, oszt mēgfútta.

Rōgtōn ott termēt a farkas. »Mit parancsolsz, itt vagyok!« monta a farkas. A lyány oszt elmonta a baját. Akkor a farkas elvētte túle a sípot, mēffútta ő is, hát csak úgy rezsgēt a sok farkas, annyi gyūt oda. Mēntek ēgēnyest a Dunának. A lyány ezt nem tutta mire vélnyi.

Látta oszt, mikor má mind belemēnt, hogy azé van e, hogy ő át tudhassék mēnnyi! Neki is mēnt a Dunának, átsētát a sok farkas hátán úgy, hogy még a czipéji szélyi sē lēt vizes.

Má a Dunán átment vóna, de még csak ezután gyön a sok nehéz út! Mëgy, mëndëgë, má el is fáratt, mikor a fekete tengërhë ért. Hogy mënnyék ő most azonn át? mindënfélikëpenn törtë a fejit rajta. Eszibe jutott a szörszál. Szétszakajtotta. Rögtön ott termëtt az róka. »Mit parancsolsz, kedves gazdám!?« »Vigyé át a fekete tengërénn, mer nagy utam van nekëm, a kinek mën nagyon soká gyöhet el a végi!«

-220-

A róka csak neki fartolt a tengërnek, a farkát rávette a tengërre, úgy hogy félyig átërte, akkor oszt monta a lyánnak, hogy »eregy no!« Mikor a tengër közepinn vót a lyány, a róka mëffordút a tengër másik partya fele, úgy, hogy a lyány minden baj nekü átmëhetëtt a róka farkánn. De a kis madár mindëg mënt vele!

Ëcczër a vërës tengërhë ér a lyány. A partyán mingyár elejibe hüt ëgy alma. Ënnyi kezte, a csutájajit mëg a vízbe hajingáta ëgy csëppig. A csutábú gyönyörü szép hajók lëttek. Ëgyre fëlült, a ki őt elvitte túnat a vërës tengërénn.

Ott a parton vót ëgy nagy hëgy, annak a tetejibe mëg ëgy kis ház.

A kis madár, a ki húségesenn kisirtëtte, aszongya a lyánnak: »të ideszámítol ebbe a kis házba, de të oda nem tuccz fëljutynyi sëhossë, hacsak oda nem mëgy, amott a hëgy tövibe van ëgy hattýú, annak üly a hátára, kapaszkoggy a farkába, në fé maj fëlvisz a!«

Úgy is vót. A lyány ráült, a hattýú mëg fëlvitte.

Bemënt a kis házba, szétnézëtt. Elëvëtte az aszalterítót, mëgterítëtt, kirakott rája hét bogácsát. Azután elbújt az ágy alá.

Este hazagyönnek a hollók, szétnézënek a házba, kérdezöskönnek, tanágotzkonnak, hogy ki járt itt? de nem tutták kisütynyi. Avval lëfeküttek, rëggel mëg mëntek hazúrú.

Másnap is így törtint a dolog. A lyány mëgterítëtt, oszt elbújt az ágy alá. A hollók tanágották most is, de nem mëntek sëmmire.

-221-

Harmannap a hollók javába eszik a bogácsát, a kit ő - a lyány - kirakott, ő mëg csak elëbujik az ágy alá, aszongya nekik: »ösmerték-ë mëg engëm?« - aszongyák a hollók: »hát honnë ösmernénk mán no! iszën të a testvérünk vagy! de tudod-ë, mit? në maragy të itt köztünkbe, mer ha a hollók királya hazagyön, széttép! eregy, míg szépenn vagy!« De a lyány mëkkötte magát, hogy bizon nem gyön ő aggyig, míg ökök ki nem szabadittya! Aszongyák a hollók, hogy »nem lëssz abbú sëmmi së, mer ahho hét esztendöt, hét fëlórát mëg hét minutát kell éhëzni mëg az alatt az idó alatt ëgy árva szót së szónyi. Të mëg azt nem birod ki!« »Dehonnem!« - monta a lyány, - »maj mëppróbáalom!«

Avval elbúcsúzott a hollóktú, oszt mënt, a mére látott.

Úttya ëgy nagy uradalomba vezetëtt, a hun egy nagy szalmakazalba elbújt. Ott vót ő magányosan, së nem ëtt, së nem szót sënkihë. Hiába hozta a kirá agara az ételt, rá së nézëtt, mécs csak hozzá së nyút.

De ëcczërcsak a lovász eszrevëszí, hogy az agár a mi ételt kap, mind a kazalho viszi. Rálesëtt. Mëllátta, hogy a kazalba ëgy lyukba valami szép lyány van elrejtëzkëdve. Jelëntyi is a kirának mingyá, hogy mit látott!

A kirá odamënt, kihíttá, nem törödött avval, hogy néma, mer annak gondolta, hogy nem szól, mëszszerette, elvëtte felesëgü.

-222-

Nemsokára lëtt ëgy szép gyërekik.

De vót az udvarba ëgy kutyáirígy vasóru bába is, az haragudott a kiránëra szörnyenn. Mindënáron el akarta vesztënyi.

Mikor a kis gyërekët elvëtte túlle, azt ëgy vesszókosárba fektette, betëtte ëgy folyóba, az mëg vitte, vitte lëfele. A vasóru bába azután lëölt ëgy csirkët, a kést az asszony - mán mint a kiránë - mellé fektette, a száját mëg a kézit bekente vérrel, hogy azt higyéék, hogy ő maga ëtte mëg a gyërekit.

Akkor a vasóru bába bemënt a kiráho, aszongya neki: »mit érdemël az az asszony, a ki a saját tulajdon gyërekit mëgëszí?« A kirá tutta, hogy az ő felesëgire kék most szónyi valamit, de nem szót, csak aszonta: »mëg várok, az igazság maj kisül!«

De születëtt ám a kiránënak másogyik, harmagyik gyëreki is, azokat is mind elvesztëtte a vasóru bába a vízënn, mësz szërëncse vót, hogy ëgy mónár kifogta ökök, a kinek ëgy csëpp gyëreki së vót.

A gyërekëk születësit azonba látták a hollók, mëg azt is, hogy a mónár kifogta ökök.

A kirának mëg mit vót mit tënnyi, most má elhitte, hogy a felesëgi csakugyan maga emísztyi el a gyërekëkët, kilenczvenkilencz kocsi fát hordatott máglyába, hogyha az majd tiszta parázstúz lëssz, rátëszik az asszont.

Fël is gyütötták, má vinnyi akarták az asszont, ép mikor a zsarátnakra akarták tënnyi, lëtel a hét esztendö, a hét fëlóra, mëg a hét minuta, a hét holló is, a ki ott vót az igazlátásná, csak mërrázkódott, oszt valamënnybú szép fiatal embër lëtt.

-223-

Azok elmonták az esetët, hogy a kiránë az ő testvérik, idáig azé nem szóhatott, mer ökök

akarta messzszabadítani, a gyermekei pegyig egy mónárná van, a ki kifogta a vizbű, a kinn a vasórú bába eleresztette, azóta nevelyi is szépenn.

A kiráné messzszabadút, a gyermekeit a mónártú visszaszérzették, ő az anyját magáho vette, a hét testvéri pegyig elmént haza. Még most is boldogann ének, ha mèn nem haltak.

Besenyőtelek, Heves vármegye. Dankó Anna szakácsnőtől. Lejegyzési idő: 1903. decz.

29. A hét daru.

Hol volt, hol nem volt, volt egyszer a világon egy özvegy asszony. Az özvegy asszonynak volt hét fia, meg egy bölcsőben fekvő, csecsemő kis lánya. Szegény volt az asszony, napszámra, hova járt, míg nem volt otthon, a kis lánynak a hét gyerek viselte gondját. Étették, itatták, s hogy elaludják, ők is ringázták. Egyszer hogy-hogy nem? valahogy kidőtték a bölcsőből a kis lányt, az ríni kezdett, az anyja meg épen akkor jött haza. Kérdezte a fiaitól:

- Mi lelte ezt a kis lányt, hogy így rí?

-224-

Azok mondtak valamit, de nem az igazat. Az asszony a hogy ölibe vette a kis gyereket, mindjárt meglátta, hogy a feje fel van kelve,³⁸⁾ ezt biztosan kidőtték a czudarok, mikor játszottak! megátkozta mind a hetüket, hogy váljanak darué.³⁹⁾

Nem kellett kétszer mondani, a hét fiú abban a szentben daru lett, szép hét hamvas daru. Fel is kerekedtek mindjárt és mentek Isten tudja: hová? - messzire.

A kis lány otthon maradt. Az anyja nevelte, gondozta, de a kis lány mindig nagyon szomorú volt. Már lehetett vág tizenkét esztendő.

- Mért szomorkodol te, kis lányom - mondta neki az anyja, - tejbe'-vajba' fűrosztelek, van mit enned-innod, gondodat is viselem, nem tudom, mi lehet az oka szomorúságodnak?

- Hej! édes anyám! volt nekem hét testvérem, azok egyszer engem a bölcsőből kidőtték, te megátkoztad őket, s most mind a heten daru képében élnek valahol, ha élnek. Ha én csak egyszer is megláthatnám őket, sokért nem adnám, mindjárt olyan víg volnék, mint a fán csiperkedő kis madár.

- Sohse búsulj azért, kis lányom! mondta neki az anyja, ha ők olyan gonoszok tudtak lenni, hogy kidőtték a bölcsőből, megérdemlik, hogy most daru képében legyenek. De azért ha akarod, keresd fel őket, de te úgy sem tudsz a sorsukon fordítani semmit, legfeljebb még te is odaveszel s nekem vót lányom és nem lesz lányom.

-225-

Beszélt volna az anyja a kis lánynak, ha az hallgatta volna, de szedelőzködött, a mi kis holmija volt, batuba kötötte, oszt ment a világnak.

Ment, mendegélt hetedhét ország ellen. Ki tudja, hova ért volna, ha a Széllel nem találkozik.

- Ugyan, Szél uram! legyen olyan jó, mondja meg, hol van az én hét testvérem? az anyám megátkozta őket és most daru képében élnek valahol!

- Nem tudom én, - mondta a Szél, - de ha nyomra akarsz jutni, csak eredj egyenesen, a hogy elindúltál, majd találkozol a Hold testvéremmel, az majd tud valamit mondani!

Ment a kis lány, ment, már olyan sokáig, azt hitte, hogy soha sem ér oda. Mikor odaért, ott sem tudtak semmit a hét bátyja felől, a Naphoz igazították, az mindent tud, hátha ezt is tudja!

Csupa vér volt már a kis lány lába, éhes is, szomjas is volt, míg egyszer a Naphoz ért. Eládta, hogy a hét bátyját keresi, a kik daru képében élnek, mert az anyja megátkozta őket. Akkor a Nap fogott egy fekete tyúkot, megkoppasztotta, megfőzte a kis lánynak és azt mondta neki:

- No! itt van ez a fekete tyúk! edd meg, a csontjáról is jól lerágjad a húst, de a csontot el ne hajtsd, még jó hasznát veheted! Oszt ha megetted, eredj egyenesen, a hogy jöttél, találsz egy nagy hegyet, szúrd a csontot az oldalába, oszt mászsz fel a tetejébe, ott találsz egy kastélyt, abban él a te hét testvéred!

-226-

A kis lány megköszönte a Napnak jó'akarátját, a csontokat a zsebibe tette, oszt elindúlt.

A hegy már messziről látszott, a kis lány egyenesen tartott neki. Mikor a lábához ért, kivette a csontot, beleszúrta a hegy oldalába és úgy ment fel-fel a tetejébe. Már majdnem odafennt volt, elkezdett fáradni. Hát már ott is maradt volna, ha egy vándorfelleg meg nem szánja, oszt fel nem löki a hegy tetejére. Úgy jutott el a kis lány, a hová akart. A kastély csak pár lépésre volt már, nem hímezett-hámozott a kis lány semmit, kapta magát, bement, leült a lóczára. Ott volt a hét testvérenek a lakása.

Azok épen nem voltak otthon, oda voltak valahol. Mindennap hét betyáremberrel viaskodtak, tiszta vér volt minden tetemök, mikor hazaértek. Most is viadalban voltak, azért nem talált a kis lány otthon senkit. Mindjárt otthon érezte magát, szétnézett itt is, ott is, a kamrában talált egy csomó véres ruhát. Fogta magát, kimosta. Mire este lett, a hét daru hazajött, megrázkódott, szép hét legény lett belőlük. Asztalhoz ültek és vacsoráltak. Vacsora után mentek a kamrába, hogy majd a véres ruhát levetik, hát - uramfia! mit látnak, a sok véres, szennyes ruha mind olyan fehér, mint a hó, mind ki van mosva.

- No! itt valakinek kell járni! mondták egymásnak.

S addig keresgéltek, kutattak, míg a kis lányt meg nem találták.

- Hol veszed itt magad, a hol még a szálló madár sem jár? nem féltél az úton, hogy valami bajod kerül?

Örültek a kis lánynak nagyon, nem tudták hova tenni, egyik is fogta volna meg, a másik is, már majd összevesztek rajta. De egyszer csak azt mondják neki:

- Úgy ám! kis testvérünk! de itt nem sokáig maradhatsz, mert mink hét betyáremberrel viaskodunk minden nap, ha azok minket megölnék, idejönnek és neked is végedre járnak!

- Pedig én meg azért jöttem, - mondta a kis lány, - hogy titeket megszabadítsalak, a hogy tudlak!

- Jaj! kis testvérünk, de nagy fába vágta a fejszédet! nem te való vagy ahhoz!

A kis lány erősködött, hogy akárhogy-akármint, de ő megmenti a bátyjait.

- Jól van, ha épen annyira elhatározta magadban, megteheted, de hét esztendeig meg hét perczig egy szót sem szabad szólnod senkihez. Ha csak egy kukkot is ejtenél ki a szádon, má minket nem tudnál megszabadítani soha, míg a világ!

A kis lány felfogadta, hogy nem szól semmit. Még az estét ott bevárta, másnap reggel indult hazafelé. A hogy az erdőben ballagott, találkozott egy szép királyfiával, az megszerette, hazavitte, el is vette feleségül. Csak az nem tudott a fejébe menni, hogy mért nem szól ez a lány? Kuka-e,⁴⁰ mi-e? de az nagyon furcsa vót előtte, különösen eleintén. Később aztán inkább hozzászólt.

-228-

Egyszer a királyfinak háborúba kellett mennie, a feleségét boldog állapotban hagyta otthon s rábízta egy vén asszonyra, viselje gondját, míg ő odajár.

Alig ment el a királyfi, a felesége két gyönyörű fiút szült, az egyiknek a nap, másiknak a hold volt a homlokán. A vén asszony amúgy is ellensége volt a királyfi feleségének, most meg még jobban ette a fene, hogy azt a szép két gyereket meglátta, rögtön levelet írt a királyfinak, hogy jőjön haza, mert a felesége bíbályos,⁴¹ olyan két gyereket szült, a minőt rendes asszony soha nem szokott. A királyfinak mit volt tenni? hazament.

Az ágyba ott feküdt a felesége, mellette a két gyönyörű gyerek.

- Hisz ezek nagyon szépek! gondolta magában, mért öljem én meg a feleségemet?

De a vén asszony az országban is annyira áskálódott, hogy a néma asszonyt meg a két szép kis fiát lóbórbé varrták, kivitték a város végire, ott meg épen már várakozott a hóhér, hogy összetrancsírozza őket. De a hogy emelte volna a kardját, ott termett hét daru, az asszonynak a hét bátyja, már akkorra letelt a hét esztendő meg a hét perc, megrázkódtak, gyönyörű szép két legény lett belőlük. Azt mondják a hóhérnak:

-229-

- Hallod-e, hóhér! ne bántsod azt az asszonyt! mert az ártatlan! idáig is a mit tett, mi értünk tette, hogy az átoktól megválthasson.

A hóhér letette a kardját, kivette az asszonyt a bőrből, meg a két kis gyereket, azoknak csakúgy ragyogott a homlokán a nap meg a hold! hazavitte őket a királyfihoz.

Igen ám! má otthon azt várták, hogy meghal az asszony, oszt itt van ni! él! a vén asszony majd megette magát mérgiben. Odament a királyhoz, hogy ez már mégsem igazság, így-amúgy, ez meg az!... míg azt mondták, hogy az asszonyt csakugyan el kell veszíteni, mert csakugyan bíbályos, a kinek még a halála óráján is hét daru jön a segítségére! Fogták, elvitték egy nagy hegyre, ott egy rettentő setét mélységbe behajították a két kis fiával együtt. Odament a királyfi is a meredek széléhez, hogy majd megnézi, hova hajították a feleségét? hát látta, hogy a két gyerek homlokán kialudt a nap meg a hold, de az asszony úgy világított, mint a fényes nap. Szaladt be mindjárt a városba, a feleségét meg a két kis fiát kivetette onnan, a feleségével még egyszer megesküdtött, a vén asszonyt meg eltették láb alól, volt olyan lagzi, hogy mióta élek, még olyant magam sem láttam. A hét legény herczegséget kapott, a királyfiból király lett s oly boldogan élt a feleségével ezután, mint egy pár gerlicze. Még most is élnek, ha meg nem haltak.

Eger, Heves vármegye. Kaló János, mezőkövesdi legénytől. 1905. január.

-230-

30. A libapásztorból lett királyné.

Hun vót, hun nem vót, vót écczër a világon egy pár cseléd, annak a pár cselédnek vót három lánya.

Az apjuk écczër vásárra készüt, a lányainak vásárfiát akart hozni, eléhvatta hát a három lányt, oszt megkérdezte túllök sorba, hogy hogy szeretik őket? Az első asszonta: »Úgy szeretlek, édes apám, mint a letésletszèbb ruhát, a minőt csak a vásáron árolnak!« A másogyik még úgy felelt: »Úgy szeretlek, édes apám! mint a hogy a gyémántos ruhát. Úgy-e vészél nekem olyant?« Odafordút a harmagyikho is. »Hát tē hogy szeretsz, legkisebb lányom?« »Kedves apám! - felelte a legkisebb lány, - én úgy szeretlek, mint a levesbe a sót!«

»Hennyé azt a kutya mindēnēdēt! hát hogy mersz tē nekēm ilyenēkēt mondanyi? Hát mire

tartasz te engem? Ilyen keveset érök én tē előttd? Eregy most má, a mére látsz, nekem nem kellesz! Takarodj a házamtú!« Szörnyen mérges vót az apja, a mé a lányá olyan kevesre becsúte őt.

No! a kis lány is hova fordúlyék most má? el van csappa azé az egy szóé. Szégény lyánnak mit vót mit tēnyi, összeszette, a mi kis hómija vót, azzal elindút a világnak.

Mégy, mēndégél, maga sē tuggya, mére, nagysokára végre egy nagy uradalomra tanál, a kit azt sē tutta, hogy kié. Kérdzősködött itt is, ott is, úgy hallotta meg, hogy egy nagyon gazdag királyé.

-231-

Akkor eléatta, hogy mi járatba van? kiféli? miféli? bíz ő szógálatot gyött vóna keresnyi, ha tanána! nem bánnya ő, akárminő dógot annak neki, csak szánják még! Nagyon megsajnáta a szórruhába őtözött rongyos lyánt, minő foglalkozást aggyanak neki? Fēlfogatták libapásztornak.

Ott szégénkēdēt, nyomorkodott sokáig.

Az ételyié mindég a konyhába járt fēl. Hát ēcczēr is ott süntörgött, ott forgolódott az ő rongyos szórruhájában, nagyot kiát rá a szakács: »Nem mégy má ki innen te, rihe-rongy! te! mindég láb alatt vagy tē! Még ēcczēr a ruhájáru beleesik valami az ételbe! oszt akkor lesz kapsz, még fēl is akaszthatnak végette! Takarogy ki mingyá!«

A szégény lány kimēt. A hogy kiért a pitarbú, a kiráfinak az ablakja még épēn nyitva vót. »Hová készú a kiráfi?« kérdzte a szégény lány, látva, hogy a kiráfi odbe őtözkögyik. »Hát mit keresēd tē azt, te szórlány? a hova mēnek, oda mēnek, elmēnek estére a bálba. Sipircz az ablakomtú!«

A libapásztor fogta magát, mēt a libaólba, az ő rendēs fekő helyire. Ott kivette a zsebibú, a mit a konyhán kapott, oszt keserves rívás közt hozzáfogott a vacsorájáho. A hogy ottang vacsorál, vacsorál, hallja, hogy mellette egy kis eger czinczog. Odanéz, hát csakugyan av vót. Mégsajnáta, adott neki egy kis darab kenyeret. Mikor azt az eger mēgētte, hozott magával egy gyiőhaját, azt lētette a libapásztor mellé, oszt visszaszalatt a lyukába.

-232-

Megnēzi a szegény lány a gyiőhaját, ugyann mi lēhet abba? hát ahogy belenéz, egy gyönyörű szép aranyruhát látott. Nagyon megőrūt neki. Még tapsolt is örömibe! »Mégá, kiráfi! mégá! hamarabb ott lēsžek má én a báldba!« El is határozta magát, hogy elmēgy, kimulatja magát, van má neki hozzá szép ruhája is! Avval készút sebēsenn, mēgsimakodott, megmosdott, fēlvette az aranyruhát. Akkor »kōd előttem, kōd utānnam! hogy sēnki sē lāsson!«, el a bálba.

Mikor odaért, tánczba fogott mingyá, nem árolt ő pētrēselymet egy csēppet sē. A kiráfi mindég vele vót, nem hagyott vele senkit sē tánczolnyi. Megbámúta nagyon, mulattatta is, de nem jó kedvibú, mer má mēgszerette.

Kérdzősködött azután túlle, hogy kiski ő? azután hogy honnanvaló? A szép lány csak annyit szót, hogy »Törüközőútóvárra!« Akkor épen új nótát húztak, elmēntek mēgin tánczolnyi, egész rēggelyig mindég aj járta.

A kiráfi karonfogta a szép aranyruhás lyánt, engedelmet kért túlle, hogy hazakísírhetyi-ē vagy nem? De a lány csak hímēlt-hámolt, hogy így még úgy, ēcczēr csak usgyi! elsžkōtt. A kiráfi má csak a hūt helyit tanáta.

A lány visszament a libaólba, az aranyruhát visszatette a gyiőhajba, elévette a szórruhát, felőtözködött, oszt mēgint csak a szégény libapásztor lēt. Aznap délyig a libákkal bajolt, azokat hajkurászta az árokpardon, de ő neki eszibe sē vót, hogy ő érte most nagyon, hej! de nagyon búsul valaki!

-233-

Elgyött a dél, a libák is az óba vótak, a lány mēgint ott sodormánkogyik a konyhába. A szakács csak pizkollya, csak dúj-fúj. »Ereggy má innen, te széhozta! te vízajtotta! még ēcczēr valamit csakugyan belekavarsz az ételbe, oszt akkor jaj nekem! Ne má ē! oszt sipirc!« Adott neki valami kis harapnyivalót, oszt kikergette.

A lány csak odamēgyēn a kiráfi ablakára. Ott benéz, láttya, hogy a kiráfi ugyancsak fēsűkōgyik, készú valahova! »Hová készú, kiráfi! hogy olyan nagyon fēsűkōgyik!« kérdzte a lány. »Mi közöd hozzá, akarhova mēnek, csakhogy mēnek. Elmēnek a bálba! Takarogy az ablakomrú!«

A lány kiment az óba, ott egy szögletbe várta be az estét. Mikor má gondolta, hogy lēhetne indúnyi, kivette a gyiőhajbú az ezüstruhát, fēltisztákodott, »kōd előttem, kōd utānnam! hogy sēnki sē lāsson!« ment a bálba.

Má át a báld. A kiráfi nem mulatott, csak egy helyēn az asztalná szomorkodott. Mikor az ezüstruhás lyánt megpillantotta, mintha elvágta vóna, úgy mēvvátoszt. Tánczoltatta, sürgette, mulattatta, olyan jó kedvi vót, hogy csak! Mēgint faggatta, hogy kiski ő? mérú való? A lány most csak annyit mondott: »Fēsűútóvárra!« Gondolkozott a kiráfi, hogy mére lēhet a, de nem tutta kitanányi sēhossē. Avval felkérte oszt a lyánt, hogy hazakísírhesse, de a lány csak szabódott, csak húzódott, még ēcczēr csak mēgint úgy eltűnt, mint azelőtt való este.

-234-

A lány mēgint csak hazament, az ezüstruhát szépen összehajtogatva visszatette a gyiőhajba, felőtözködött a szórruhájába, mire kivilágosodott, má a tallón vót a libával.

Défele mēgint csak fēlmēt a konyhába. De má nem pēsztērkēdēt ott soká, mēvvárta, még

adnak neki valamit, avval mēnt. De a kiráfi ablakáná újfēnt mēgát. »Tán mēgint a báldba készű a kiráfi?« »Oda hát! De hát tē má mindég olyan szemtelen vagy, hogy mindég belesekēdēl az ablakomon, má mégis csudálatos!« Avval a tyűkörüt hozzá vágta a lyánho. »Jó van no«, gondolta magába a lyány, »majd hamarabb ott lēsžek én, mint tē, nē fé!⁴²⁾« Bevárta az estét mēgin csak úgy, fēlvette a gyémántruhát, »kōd elōttem, kōd utānna! hogy sēnki sē lāsson!«, ment a bálba, de hamarabb is ott vót, mint a kiráfi. Mán ő akkor javába tánczolt, mikor a kiráfi odaért.

A kiráfi nem tutta néznyi, hogy az, a kit ő úgy szeret, mással tánczol, odament, mérgeesen elkapta annak a legēnynek a kezibű, oszt ő tánczoltatta.

Most még jobban mulattak, mint a két azelőtt való estén. A kiráfi má nagyon szerelmes vót, má csak a lyán vót mindēn gondolattya. Mēgint mēgkērdēzte, hogy mongya má meg, de lélekre! hogy honnan való, mer a hogy eggyig monta, hogy hovavaló, azoknak még a hírit sē hallotta. A lyány azt felelte: »Tyűkörütővárra!« »Hun lehet a? nem tudhatom! A szomszédunkba van egy öreg embēr, a ki má sok országot bejárt, kērdēztem attű, de ezēkēt a helyekēt még ő sē ōsmeri!« De a lyány nem világosította fēl.

-235-

A kiráfi má nem tudott magának sē parancsolnyi, lēhúzta az újjárú a gyűrőt, odatta a lyánnak, hogy ōrōzze mēg, oszt gondollyon rá, mer ő el akarja vēnni! A lyány még is igrte, de má nem várta mēg, hogy mēgint szōllyék a kiráfi a hazakisírtésrű, elillant, mint a lipe, szaladt mint a firjoka haza, ēgēnyest az óba. Ott lēvette ar ruháját, fēlvette a hétkōznaplō rongyosat.

A kiráfi mēg odavót nagyon. Mindēn szívi-szándéka a lyán fele vót má fordúva. Hogy az mēg elszōkōtt, a báldba is csak tört-vágott, kērésztű akart mēnni mindēnkin; mikor hazamēnt mēg csak a bűnak atta magát, szavát sē lēhetēt vēnni, olyan szomorú vót. Odamēnt az anyja, apja, vigasztalta vóna, de a kiráfi csak bűsút, bűsút, nem hajtott as sēnkire sē. Úgy fájt a szívi, hogy maj mēghalt bele.

A hogy elgyōtt a dél, a lyány is behajtott má, a konyhába is susorgott má a sok étel.

A libapásztor is bemēgyēn a konyhába, ott sűdörög a szakács kōrű, akarmére lēpēt, mindég láb alatt vót. »Mit keresēl tē itt, te! tisztű' innen mingyá!« De a szakács kerūt-fordút, a lyány is aggyig sűntörgōtt, aggyig sűntörgōtt, hogy valahogy a gyűrőt mégis betētte a tába, a mit a kiráfitű kapott.

-236-

Avval oszt kiszalatt.

Mikor beviszik az ételt, merítēnek a tábú, hát csak mēgcsōrdű a kanál valamibe. Kivēsžik, mēgnēzik, hát mi vót? a gyűrő.

Hivatták oszt a szakácsot, ki járt a konyhába?! Mēgijett a szakács, ēgy krajczár sē maratt a zsebibe. Most van má baj! Nem merte mēgmondanyi, hogy az a szōrruhás, mer akkor őt biztosan felakasztyák. Hát csak tagatta, hogy »senki«. »Szakács! mondd mēg, ki járt ott, mer akkor csakugyan fēlakaszttlak! de így nem lēsž sēmmi bajod, ha bevallod!«

A szakács is, mit vót mit tēnni! bevallotta, hogy ott más nem járt, mint az a szōrruhás libapásztor.

»Hidd be mingyá! tiszticcsa ki magát szépen, oszt gyōjjōn be!«

A libapásztor is mēgmosakodott, mēgfēsükōdōtt, fēlvette a gyémántruhát. Bemēnt.

A kiráfinak a szívi maj mēghasatt ōrōmibe, hogy mēglátta, hogy iszēn ez az, a kivel ő tánczolt, ennek atta ő a gyűrőt! Mēgōlelte, mēgcsōkolta, mēg is monta mingyá, hogy elvēszi feleségű.

Készűtek a lagzira. Tanakodtak, ugyan kit hijjonak má mēg? mérű? hogy-mint? mi ēgymás, hát a többek kōzt mēghítták a lyány apját is.

-237-

A konyhába mēg a lyány mēghagyta, hogy az apjának külōm csinálljonak mindēnt, de só nēkű.

Gyōn a lagzi. Az apja is ott van, jó kedvi van mindēnkinek, csak a lyány apja nem ēszik, olyan, mintha szomorú vóna.

Kērdēzik oszt, hogy mi lelte? mé nem ēszik? tán nem jó az étel?

De az embēr csak himēlt-hámolt, nem akart szōnyi.

Oda mēgyēn a lyánya is, kērdēzi az is, hogy »hát mé nem ēszik édsapám? Nē szomorkoggyék, ha má a lagziba van!«

Az apja mongya oszt, hogy »jó itt mindēn, nagyon fájínú el van készítve, csak az a baj, hogy só nincs benne!«

Akkor oszt odafordú a lyánya is. »Lásša-ē, édēs apám, maga engēm azē az ēgy szōé csapott el, a mé asz montam, hogy úgy szeretēm magát, mint a sőt az ételbe. Lásša-ē, hogy a nēkű mēg nem ér sēmmit az étel!«

Mikor ezt a lyány elmongya, az apjának csakúgy csurgott a szēmibű a kōnyű. Akkor oszt összeōlelkēztek, lēt olyan vigasság, hogy hetedhēt országon sē vót párja. A lyány a kiráfinak feleségi lēt, boldogan éltek nagyon sokáig, tán még most is élnek, hogyha mēg nem haltak.

Besenyőtelek, Heves vármegye. Szabó Julcsa asszony szájából. Lejegyzési idő: 1903. nov.

-238-

31. Nem akart az apja felesége lenni.

Hun vót, hun nem vót, még a Krakónn is túnann vót, de még azonn is túnann, vót egy királyi pár.

A kirának écczër méhhalt a feleségi, de még halála előtt méghatta az urának, hogy ha ő méhhal, aggyig nê házasoggyék még, míg olyant, mint ő még a lánya – mer egyforma szépek vótak – nem taná. Úgy is vót. Elindút a kirá, országot-világot bebarangolt, de olyant, mint a feleségi, nem tanát, csak a lányát, pegyig sok földet bejárt má.

A hogy hazamégy, bántotta a gond nagyon, hogy a világon az ő feleségihê több hasolló nincs, csak a lánya. De félhagyott oszt a gongyával, kapta magát, mégkérette a saját tulajdon lányát.

Az aszonta, hogy elmégy, de csak úgy, ha az apja egy napszín ruhát csinátat neki. A napszín ruha meglétt, »mos má gyere hozzám, lányom!« De a lány nem mént mém most sê. »Csinátassék nekem egy hódvilágszín ruhát, ha am meglész, akkor nem bánom!« Kis idő múva kész létt az is. A lány mos má egy csillagszín ruhát követélt. Az apja – kintelen-kélletlen – mégadta neki azt is. A lány – hot tovább húzza-halaszsa a dolgot – mos mém má azt kötötte ki, hogy csak úgy mégy el az apjáho, ha egy tetyűbörködmönt csinátat. »Má csak azt nem csinállya mên neki senki!« gondolta magába. De bizon allyig múlyik el valami kis idő, hozzák a tetyűbörködmönt. A lány is micsinállyék má, a négyegyik kívánságát is betötötték, mindég csak azonn forgatta az eszit, hogy szabadúhasson még ő ettű az útállatos apjátű? Ki is tanáta.

-239-

Másnap réggel a lány, mikor ötözkönnyei kezdétt, hármát köpött az asztalra. Az apja mém má a pitarba várakozott rá. Mikor mégúnta várnyi, beszól: »gyere má, feleségem!« mészszóal az első köpés: »mingyá, csak bóhászokodok!« De hogy a lyan nem mént, mégint beszól neki. Akkor kiszól a másogyik köpés: »mingyá, csak a lámpát fújom el!« Türelmetlenkédétt a kirá, harmacczor is híjja, de má keményebben beszét. Akkor felelt a harmagyik köpés: »mingyá, csak becsukom az ajtót!«

No, az apja mos má csakugyan azt hitte, hogy maj csak gyön, bemént a másik házba.

De bíz a lány összeszedelóczködött, oszt a kis öcscsivel elszőkött, útnak indút.

Ménnek, ménnek, mēndégének, nagysokára beérnek egy nagy erdőbe. Ott a kis gyerekek mán nagyon szomjann vót, az útonn tanát egy ökörnyomot, innya akart belülle.

Mégszólíttya a nénnyi: »nê igyá belülle, kis öcsém! mer ököré vász!« A kis gyerekek engedétt.

A hogy ménnek, tanának egy farkasnyomat, de a nénnyi abbú sê hatta innya, később mégint egy számárnyomat, de má a kis gyerekek majd elveszétt szomjann, mēsse ihatott. Négyecczërre egy őznyomat tanának, abbú hörpentétt egy kicsit, a mēnnnyivel a szomjúságát csillapíthatta, de abba az Istenbe écczërre őzecsskéjé vát.

-240-

Kurholta oszt a nénnyi: »lád-ē, mé nem hallgattá az én szavamra, mos má őzecskének kell lénnéd, még élsz.«

Hát errű má hiába vót mindēn szó, em mégtörtint.

Ménnek tovább, árkon-berkēnn, beérnek egy királyi udvarba. Ott a kérdezősködésre eléaggyák, hogy szógálatot gyöttek vóna keresnyi. »Jó van, hát félfogadunk, épen pulykapásztorunk nincs!« De a lány aszongya: »fēlségēs kirá, grácia fejemnek, én csak úgy állok el, ha a fēlségēs kirá mégígíri, hogy a testvérēmnek, ennek az őzecskének sēmmi baja sē lész!« Elmonta oszt, hogy hoj járt az ő kis öcscsi.

A kirá mégigérte, hoj jó van, nem lész sēmmi baja sē.

A lány pēgyig azonnal beállott a szógálatba.

Másnap méttutta a lány, hogy a városba valami czéczó lész, olyan báldfurma, a kin a kirá is ott lész, bemént a szakácsného elkéreczkēnnyi. Az hallanyi sê akart rulla. »Micsináná tē ott, abba a tetyűbörkűhádiba! nem szégýélléd magad? takaroccz ki mingyá?« De a lány csak, hogy eressze el. Aggyig rimánkodott, aggyig istenkedétt neki, hogy eleresztette. »Isz úgyis csak a csáváshordó mellett lész a tē helyed!« gondolta magába a szakácsné.

Elgyött az este, a lány lēvette a tetyűbörkűdmönt, félvütte a napszín ruhát, abba mént el a báldba.

-241-

Hű! nem a csáváshordó mellé kerűt ám, hanem a kiráfi égēnyest maga mellé ültette, mulattatta, nem is eresztétt hozzá sēnkit közel sē. Örűt a lány, hogy minő jó mulat most ő!

Másnap réggel hazamentek, ő is félvütte a tetyűruhát, oszt délyig őrzötte a pulykát.

Débe bemégy a szakácsného, kéreczkēnnyi mégínt. A szakácsné csak nevette a lyánt, hogy »minő bohó e, ilyen rongyléttýire is a báldba kívánkozízik! No jó, elmēheccz, de mēn nê tuggyam, hogy valami csint tészél ott, mer akkor jaj az életéd! tudod-ē?«

Este félkötözkögyik a lány a hódvilágszín ruhába. Mégy a báldba. Mikor belépétt, csak őt nézte mindēnki, olyan szép pót. A kiráfi is odaugrik, karonnfogja, viszi magával, még tánczolnyi is csak keveset tánczoltak együtt, egész réggelyig mindég beszélgettek. Hogy mit tuttak aggyig egymásnak rógyikányi, én nem tudom, nem vótam ott! de biztosan jó tanáhatták magokot.

A harmagyk este is szintazonszerint folyt lë a bál. A lány csillagszín ruhába vót, a ki ránézett, majd elvëtte a szémi fényességit, olyan gyönyörüen át rajta a ruha.

A kiráfi má ekkor szerette a lyánt nagyon, kérdzete is, hogy hovavalósi? még hogy elkísírhetyi-ë hazáig? de a lány nem árolta el magát. A kiráfi akkor adott neki egy arangyúrót, hogy ha valamikor is még tanákoznának, errü ösmerjék még egymást.

Rëggel, mikor végi lëtt a bálnak, bánkódott a kiráfi nagyon, hogy ő má bajosann láttya még ecczër az ő szívi választottját.

-242-

Débe a lány bemëgyën a konyhába, láttya, hogy a szakácsné kemémmagoslevest főzött, má épen a kënyeret akarja beleszegdelnyi, aszongya a szakácsnének, hogy szegdellye ő a kënyeret! De a szakácsné jó tarkón vágta, hogy »majd adok én neked szegdelést, te tetyves! nécs csak! mit nem kíván még! ë!«

A lány aggyig sürgött-forgott, rimánkodott, még még nem engették. Lëvette a tetyübörködömöt, oszt hozzáfogott a szegdelëshë. Mikor javába szegdelyi, ak közbe beleeresztyi a gyúrót a tába.

Viszik be a kemémmagos levest, szëd a kiráfi. Kavargattya, kavargattya a kanával, hát csak hall benne valami zörgést. Kiveszi a kanát, hát az a gyúró van benne, a kit ő adott még a bálban annak a szép lyánnak. Szól ki rögtön: »szakácsné! gyójjék csak be!« Am még mégijett szörnyenn, hogy no most van má végi! Bemëgy, azt kérdzëzi a kiráfi, ki vót a konyhánn rajta kívül? A szakácsné beösmerte, hogy az a tetyves pulykapasztorlyány! »Küggye be!« monta a kiráfi.

Gyön a lány, rajta mind a három ötözet ruha.

A kiráfi mëgösmerte. »Te vagy az, szívem szép szerelme? Ásó, kapa választ el egymástú!« Nemsokára még is esküttek.

Esküvő után a kiráfi, má a kirá, hamarosan elmënt a háborúba. Míg ő odajárt, még a kiráné, a feleségi mëszszaporodott.

-243-

De vót az udvarba egy mindënës asszony, a kinek nagyon csesznye lyánya vót. Irigylëtte a kiráné sorát, a ki azelőtt csak tetyübörrihába járt, oszt most még hogy félvitte Isten a dógát.

Bemëgy ez a mindënës asszony ecczër a kiráného, oszt hitta kifele jó időre, ő még maj néz a fejibe. A ház elött még folyt egy szép tiszta vizü folyóka, annak a partjára ültek. Mikor a kiránének javába néz a fejibe az asszony, ecczër csak zu! be a folyókába a kiráné! Belökte az a kutya vénasszony!

Akkor beviszi a kiráné helyire a maga retves lyányát, lëfektetyi az ágyba, oszt laskát süttet rá, hogy ha haza gyön a kirá, hát csörögjön, mintha a csontya csörögne, annyira lesoványodott. Az őzecs két még készütek kivégeznyi.

Gyön is haza a kirá, oda mëgy, láttya, hogy mëgcsunyut, hallya a csörgést is. Szomorkodott nagyon.

Aznap este az őzecske fëlfogja a kis gyerëkët, viszi a folyókáho. Abba még gyönyörü szép arankacsák úszkátak. Aszongya az őzecske: »kacsák, kacsák, arankacsák! hun van kirá kis Miklósnak az annya? rí a kirá kis Miklós! nincs meddóné tejecske!« Aszonták a kacsák, hogy csak várják, ott gyön a harmagyk csapatba!

Mikor a harmagyk csapat odaért, kivát közülök egy arankacsa, asszonyé vátozott, elvëtte az őzecs kétü a kis gyerëkët, oszt mëgszoptatta.

Mikor avval végezëtt, aszongya neki az őzecske: »nénikém! nénikém! torkomnak kést fenyik, vérëmnek aranyvërenczét mossák!« Aszonta rá az asszony: »në fé, në fé! kis öcsém, nem lësz sëmmi bajod! kiráfinak fogadása tartya!«

-244-

Avval az asszony visszaatta a gyerëkët, az őzecske pegyig bevitte a szobába, lëtette a böcsöbe.

Látta mán a kocsis ezt vagy kécczër. Bemëgy a kirának, mëjjelentyi, hogy mismit látott ő. A kirá aszonta: »maj mëvvigyázuk!«

Úgy is vót. Este kimënnek a folyóka partjára, ott valahun elbújnak. Hát láttyák, hogy hozza az őzecske a kis gyerëkët, gyön az arankacsa is, asszonyé vátozik, szoptat, beszélgetnek. Mikor a szoptatás mëgvót, odaugrik a kirá, mëgkapja a feleségit, össze-vissza csókolja, oszt viszi be a házba.

A vénasszont még a csesznye lyányát pegyig szédiribolták, úsz szórták szét a határba ököt.

A kirá még a feleségi azután olyan boldogok lëttek, hogy mém most is ének, ha azóta mën nem haltak.

Besenyőtelek, Heves vármegye. Szabó Julcsa (Hörcsikné) parasztasszonytól. 1904. jan.

32. A jószívü árvalyány.

Hun vót, hun nem vót, vót a világonn egy embër. A feleségi mëhhalt, maratt attú neki egy lyánya. Az embër még fiatal vót, asszon nékü a ház së marathatott, mëhházasodott újra. Elvëtt egy asszont, a ki két lyánt vitt a házho. De mëmmonta neki az embër, hogy az ő lyányának

-245-

békesség adassék! mer nyaka közé üt az asszonnak. Az ígírte mennyre-fődre, hogy il léssz, még ül léssz, de biz a szegény árva lány csak mostoha-anyát kapott ő. Ha az apja nem vót elé, hajtotta az asszony mindég, mint a barmot. Úgy, hogy a lány féltette magába, hogy elmegy a háztú, akarhogy is léssz a sora, mer má ezt ányi nem lehet.

Fél is szedelőczködött, a batuját a nyakába vette, oszt mēnt vándollanyi.

A hogy mēgy, mēndégé, beér egy erdőbe. Ott lát egy nagy szilvafát, tele szilvával, maj lētörte a gallyát, annyi vót rajta. Mēsszólittya a szilvafa a lyánt: »hاللod-é, lány! rázd még a gallyoimat, má maj léhasadoznak rúllam, úgy húz a sok gyömócs!« A lyánnak kécczēr sē kellēt mondanyi, odamēnt, jó mērrázta, hogy az allya tele lēt szilvával.

Mēgy árēbb, ott még egy körtefát látott. Annyi vót rajta a termés, mintha csak rátapasztották vóna. Az is odaszól a lyánnak: »szēggé lē terhēmbú, te lány! mer mēsszakadok bele!« A lány elévēt egy száraz gallyat, oszt lēvert rúlla ej jó rakás körtét, egy tót falu jólakhatott vóna belülle.

Harmacczorra egy nagy kemēnczéhē ért, a ki tele vót tűzzel. Aszongya a lyánnak az is: »hاللod-é, lány! szēggé ki belüllem, mer ez a nagy hőség mēgöl!« A lány félkapta a szēvonót, oszt kihúzta a tűz felit.

Avval mēnt odēbb.

Mēgy mēgy, hát az útonn fekűtt egy kutya, az az ódala tēle vót pondréval. A lány még mēgijett tūlle, olyan csúnya vót, hogy rá sē mert nézni. De az odaszót neki: »nē fé tūllem, lányom! ha inkább gyere ide, oszt fordí engēm a másik ódalamra, maj mēllátod: jótét helyibe jót vársz!« A lyánnak olyan jó szívi vót, hogy odamēnt, mēffordította a kutyát a másik ódalára mindēn szó nékű. A kutya nyögött egy nagyot, olyan jóesēt neki ez.

A lány mēnt tovább. Nēgyennapra mēllátott egy házat, bemēnt oda. »Aggyon Isten jóestét!« Egy öregasszon vót odbe. »Aggyon Isten, lányom! mit keresēl?« »Biz én, öreganyám, szógálatot keresnēk, ha kaphatnēk!« »Itt kapható vagy, ha kiállod! Három nap az esztendő. Tizenkēt szobám van, abbú tizēnegyet kell sēprēgetnēd, tisztogatnod.« A lány elválalta, beát.

Első rēggel a vén asszony odatta neki a tizēnkēt szoba kúccsát, de mēhhatta neki, hogy a tizenkettegyikbe sēmmiáronn sē mēnnék be, mer akkor kampēs az életyinek! A lány még is fogatta, hogy hát akkor nem mēgy be.

De allyig mēnt el az asszony otthonrú, allyig tisztogatott ki a lány a tizēnegy szobába, furta az ódalát nagyonn, hogy mi lehet abba a szobába? nem gondolkozott sokat, benyitott.

Hát látta, hogy egyik kád tele aranval, a másik ezüsttel, a harmagyk még mézzel. Gondolta magába, hogy no ezt mēllopak! Kapta magát, beleugrajtott a mézbe, azutáng az aramba, ezüsbe, oszt mēnt, mint a kit puskábú kilőttek. Egēnyesen hazafele.

Úttyába ejtette a kutyát is, a kemēnczét is, a körtefát is, de mikor má a szilvafáná járt, hazaért a házába a vénasszony is, látta, hogy a lány odbe járt a tilalmas szobába, fogta magát, rá a sēprőnyelre, oszt utánna a lány utann.

Kérdezősködött ő a kutyáná is, a kemēnczéné is, a körtefáná is, de még a szilvafáná is, hogy »láttak-ē ére mēnni ilyen még ilyen lyánt?« De azok aszonták, hogy bizon nem láttak ők soha életyikbe. Így oszt kintelen vót neki visszamēnni sēmmi haszon fejibe.

A lány még ezalatt hazaért, de hogy tele vót aranval, ezüsttel mindēni, nem mert bemēnni a házba, fēt, hogy a mostohája tán még is ölyi. Bemēnt a fészērbe, ott vótak sok nagy szüretelő kádak, ēggyet félborított, az alá bújt. Ott vót egész ēcczaka.

Rēggel a kakas fēlszát a háztetőre, oszt elkezte kiabányi: »Kukorikúú! Jó rēggelt! Itthon van ám a lány! sok aranval, ezüsttel! kád alá van bújva!« Mēhhallották ezt odbe. Kimēntek. »Mit kukorikol az a bolond kakas? itthon van a lány aranval, ezüsttel?« Kiment a két lány is annyostú, keresték a fētestvérjüket. Hosszas keresgélés utann még is tanáták a kád alatt. Mikor mēlláták, majd elvētte a szēmik fényességit a sok arany, ezüst, a kit láttak! Vitték is be mingyá, kedves vót akkor, ez is, az is kapadozott a ruhájáho a pézē. Az apja még nagyonn megörút.

Másnap a másik asszony lányja is aszonta, hogy elmegy ő is pézt szērzenyi. Sütött az anya pēcsenyét, bogácsát, ellátta mindēnnel, nem úgy, mint a mostoha lányát.

Elétanáta ő is a szilvafát, kemēnczét is, még a kutyát is, de sē a fákat nem rázta még, sē a kemēnczébú nem húzta ki a tūzet, sē a kutyát nem fordította a másik oldalára, pegyig rimánkottak neki kēgyetlenú, ha elmēnt mēllēttek, mint a kényēss.

Beát ő is a vénasszonho, aranval, ezüsttel jó mēsszētte magát, de szökésibe allyig halatt tūnann a kutyánn, kemēnczēnn még a körtefánn, eszrevētte a vénasszony, hogy má ez is micsinát vele? fél a lapátra, oszt aló vesdelmagad! utánna a lyánnak!

Mēnt a kutyáho. »Láttad-e, hogy ére mēnt egy lány?« »Láttam ám, nem régēn mēnt ére!« Mēnt a kemēnczéhē, az is aszonta, a körtefa is, a szilvafáho még el sē ért a lány, má a vén vasorú bába utóérte, oszt úgy elverte, hogy vérbe-fagyba maratt ott a lány. Allyig birt haza vánszorganyi. Otthon ő is a kád alá bújt, szēgyēlletyibe sē mert bemēnni. Egész ēcczaka ott hát ő is.

Rēggel a kakas fēlszall mēgint a ház tetejire, oszt elkezgyi: »Kukorikúú! Jó rēggelt! Itthon van a lány, vérbe-fagyba a kád alaaat!« Odbe mēhhallották, de az asszony iszontató mérges lēt, a

kakast agyonn akarta ütynyi. De az elszát a bottya elő, oszt mindécs csak azt a nótát hajtotta.

Keresték oszt a fészërbe a lyánt. Mëg is tanáták, de nem vót ám az csupa arany mëg ezüst, ha csupa kékség mëg vér. Bevitték, kimosdatták, oszt ágyba tették, mer olyan beteg vót, hogy azt hitték, nem marad életbe. Soká nyomta az ágyat, mëg lábra tudott vergõnnyi.

-249-

Hát íj járt a jószívú mëg a kényës lyány.

Besenyõtelek, Heves vármegye. Özv. Bozsiknétól. Lejegyzési idõ: 1904. február.

33. Gyõngyharmat János.

Hol volt, hol nem volt, hetedhétország ellen volt, elmentem Peregre, a mesék elejbe, ott voltak a mesék jászolhoz kötözve. Eloldtam egy czifrát, elmondok egy kurtát. Átalmentem a Tiszán, Tiszán túl volt Jámbor Péter, Jámbor Pál meg a világ szép embere.

Volt egyszer a világon egy királyasszony, annak a királyasszonynak gyereke nem volt, pedig szerette volna. A mit csak lehetett, mindent megtett, de az Isten nem áldotta meg. Egyszer kimegy a kis kertbe járkálni, szagolgatta a szebbnél-szebb virágokat, megállott egy rózsabokor mellett is, szakítani akart egyet róla. Szakitott is, de a hogy meglógázta a bokrot, egy harmatcsepp rája perdült, a kitõl õ teherbe esett. Boldog volt, mert már tudta, hogy lesz neki olyan szép kis fia, hogy csudájára jár a világ. Várta is a születését, de a kis gyerek csak nem akart megszületni. Már tizenhárom esztendeje hordta a terhet, gyerek még sem volt. Már a tizennegyediknek is a vége felé járt, mikor Világi Szép Örsébet elmegy a királyasszonyhoz. Azt mondja Világi Szép Örsébet:

-250-

- Szívem szép szerelme, Gyõngyharmat János! gyere ki, én várlak, Világi Szép Örsébet!

Mikor ezt a gyerek odabent meghallotta, el kezdett mozogni, egy pár szempillantás múlva meg már ki is ugrott azon felfegyverkezve csákóval, karddal.

- No! itt vagyok, Világi Szép Örsébet! mért hittál?

De Világi Szép Örsébet tündér volt, már akkorra hideg nyoma se volt, elment.

Azt mondja Gyõngyharmat János - mert úgy hitták ezt a legényt - az anyjának:

- Anyám! süss nekem útravalót, aztán hadd megyek, felkeresem Világi Szép Örsébetet, még ha a világ másik szélén van is!

Úgy is vót. Az anyja ellátta Jánost bőven mindennel, János meg útra kerekedett, ment a világnak.

Megy, megy, mendegél, beér egy házba. Ott az ágyon aludt javába két királyfi azon kardosan, csákóban. János rájuk se' hederített, egy másik ágyra vetette magát és elaludt, mint az édes tej. Egyszer a két királyfi közül felébred az egyik, meglátja, hogy nemcsak maguk vannak, felkõlti a másikat is.

- Hallod-e te! kelj fel, itt van egy királyfi, biztosan Világi Szép Örsébetért fáradozik az is! Tudod-e mit? öljük meg! most még édesden alszik.

Azt mondja rá a másik:

-251-

- Ugyan már miért beszélsz illyet, hát nem jobban megõlhetett volna õ minket, ha rossz szándékú ember lett volna? most már se te, se én nem szuszognánk! meg osztán ki tudja, ki lehet ez? meg hogy mi hasznát vehetjük még neki!

Erre aztán a másik se szólt semmit.

Gyõngyharmat János meg felébredt a beszélgetésre. Nem tudta, mit beszélnek, csak szót hallott. Látta, hogy már azok is felvannak. Mindjárt meg is õsmerkedtek.

- Hova indultatok?

- Felkeressük a Világi Szép Örsébetet!

- Hisz én is abban igyekezem! no hát akkor tartsunk együtt!

Úgy is volt, mentek együtt! Nemsokára találtak egy hegyre, azon volt egy nagy fa, mihelyt õk a hegyre léptek, az abban a perczen rettentõ nagy ködmönös emberré változott. A két királyfi megijedt, azt mondták, hogy õk nem mennek egy tapodtat sem, mert félnek a ködmönös embertõl. Gyõngyharmat János erre azt mondja magában: nohát! így vagyunk a bátorsággal! - azzal kirántotta a kardját, elejbõk állott s azt mondta:

- A ki nem fél, jõjjön utánam!

A két királyfi ment utána. A ködmönös ember meg, mentõl jobban közeledtek hozzá, annál magasabbra nõtt. János annak oda se nézett. Mikor egészen melléje értek, jót vágott rá a kardjával, oszt mentek tovább. Az út egy barlang szájához vitt. Ott megállott a három királyfi tanácskozni, ki menjen be oda legelõbb? A két királyfi azt mondta, hogy legjobb lesz, ha Gyõngyharmat János megy be, mert õ a legvitézebb!

-252-

János nem bánta, bement szivesen. De elõbb egy kis ágyat csinált a földön, abba az ágyba

ibolyamagot vetett.

- Ha ez az ibolyamag kikel, akkor, pajtásaim! gyertek utánam, mert végem van!

Azok megfogadták a szép szót s kívül maradtak. János meg ment.

Olyan setét volt ott, mint itt nálunk éjszakának vadán szokott lenni, János alig látott egy pár lépésnyire. Beljebb megy, kezd világosodni. Nemsokára lát egy asszonyt, a ki szövőszék mellett ült s szőtte a katonákat. Mentől jobban hajingálta a vetéllőt, annál több katonát szőtt. Azok meg csak estek Jánosnak. De az az asszony nem tudott volna annyi katonát kiszőni a szövőszékéből, a mennyit János le nem tudott volna vágni.

Mikor már innen is kikerült, egész világos lett. Gyönyörű szép, zöld mezőben látta magát. A közepén volt egy szép kis ház, attól nem messzire folyt a Duna, a partja tele volt terebélyes nagy fűzfákkal.

Mit csináljon ebben a pusztaságban? fogta magát, bement a házba. Ott lakott egy szép fiatal menyecske. János mindjárt azzal hozakodott elő, hogy hol találhatná ő Világi Szép Örzsébetet, mert ő a magáénak akarja tenni minden áron.

-253-

- Nagy dologba fogtál, Gyöngyharmat János! nem tudom, hogy lesz belőle valami. De ha akarod, én adok neked jó tanácsot! Világi Szép Örzsébet tizenketted magával minden nap ide jár fürdeni a Dunába, de csak mindég fényes délben. Mielőtt még ők fürdeni mennének, eredj te a partra, bújj el valamelyik fűzfa levelei közé s ha már levetkőztek, fogd össze a Világi Szép Örzsébet ruháját, szaladj be vele ide. De akárhogy rimánkodik, akárhogy esenkedik, hogy nézz hátra! te hátra ne nézz, mert akkor véged van!

Úgy is volt. János már jól előre elbújt egy fűzfa galyai közé, ott várt Világi Szép Örzsébetre. Épen dél volt, mikor az jött tizenketted magával. A többiek vetkeztek, de Világi Szép Örzsébet nagyon tekingetett mindenfelé.

- Nincs itten senki, mit tekingetsz? ki járna erre, a hol még a madár se jár? mondták neki a tündérpajtásai.

De Világi Szép Örzsébet csak tekingetett, míg biztos nem volt, hogy csakugyan nincs ott senki. Akkor levetkezett s ment fürdeni. Jánosnak majd kidülledt a szeme, úgy nézte. Mikor látta, hogy fürdenek javában, kilopózkodott a bokorból, összeszedte a Világi Szép Örzsébet ruháját s aló! vesd el magad! szaladt vele a ház felé.

Világi Szép Örzsébet mindjárt meglátta.

- Édes szívem, szép szerelmem! Gyöngyharmat János! gyere vissza, hadd öleljelek meg, hadd csókoljalak meg!

-254-

De János csak szaladt.

- Csak nézz hát legalább egy kicsit hátra! Édes szívem, szép szerelmem, tedd meg ezt az egyet!

Ezt már nem bírta megállni, hátranézett. Mindjárt egy labdává változott. Világi Szép Örzsébet meg a tündérek kijöttek a vízből, elkezdtek vele labdázni. De vagdosták ám a földhöz, majd széthasadt bele. Mikor már megúnták a játékot, behajították a Dunába. Ott meg változott egy gyönyörű szép aranykacsává.

Odafent a barlang előtt kikelt az ibolya. Látta ezt a két királyfi.

- No! pajtás, gyerünk! bajba van a cimboránk!

Mentek, egyenesen be abba a házba, a hol Gyöngyharmat János kérdezősködött. A menyecske azt mondta nekik:

- Nem tudom, hogy lehetne megmenteni, mondta a menyecske, mert a két királyfi kérdezősködött. Egy módja van, ha azt hiba nélkül megteszik, akkor még tán jól van minden. Gyöngyharmat János most a Dunába uszkál, mint aranykacsa, Világi Szép Örzsébet azzá változtatta. Csak úgy menthetitek meg, ha a fejét ellövititek, úgy hogy kiessen a partra, a teste meg bent maradjon a vízben. De ügyesen lőjjetek, mert másképp vége mindennek.

A két királyfi elment a Duna partjára, az egyik elővette a puskáját s az aranykacsának, ki már akkorára a Duna másik szélén uszdogált, megcélózta a fejét. Alig sütötte el a puskát, a kacsa csak felfordult a vízben, a feje meg repült ki a partra, ott mindjárt Gyöngyharmat János lett belőle.

-255-

Megörültek mind a hárman, hogy újra látták egymást. Bementek a menyecske házába, ott beszélgettek, Jánost meg szidta a menyecske, hogy megmondta, ne nézegessen hátra, de nem állhatta meg! Szegény Jánosnak mit volt mit tenni, megígérte, hogy nem teszi többet.

Másnap délelőtt megint elbújt János a fűzfabokorba. Álló dél volt, mikor a tündérek fürdeni jöttek. Világi Szép Örzsébet megint gyanakodott, mert megállt a parton, nézelődött mindenfelé, nincs-e valaki a közelben. De a tündérek megnyugtatták.

- Ugyan hogy volna már itt valaki! Gyöngyharmat Jánossal elbántunk, más meg ki járna erre? Világi Szép Örzsébet ráállt. Csakugyan is ki járna arra? Levetkezett.

Gyöngyharmat János már alig várta, hogy a szép tündér a vízbe menjen, az még jóformán meg sem mártakozott, ő má összefogta a ruháját s szaladt vele egyenest a ház felé.

Világi Szép Örzsébet elkezdte megint a világi nagy⁴³⁾ rimánkodást:

- Édes szívem, szép szerelmem! Gyöngyharmat Jánosom! gyere vissza egy szóra, egy ölelésre! nézd csak, így öllelek, így csókollak! vagy legalább csak tekints hátra!

-256-

János akármennyire is eltökélte magában, hogy nem fordul vissza, a szép tündért annyira szerette, hogy nem tudott magának parancsolni, - visszanezett. Menten labdává változott.

Ez kellett Világi Szép Örzsébetnek, egyéb semmi!

Ki a vízből mindnyájan! elkezdtek vele labdázni irgalmatlanul, mikor már jól elfáradtak ők is, a labdát bedobták a vízbe, azután felöltözködtek, elmentek. A labdából lett egy gyönyörű arany rózsabokor, ott terjesztgette galyjait a víz színe felett.

Odabent a házban már látták, hogy baj van. A két királyfi majd meette magát, hogy János megint nem vigyázott magára. Odafordultak a menyecskéhez:

- No! most mit csináljunk?

- Hát most már magam sem tudom, mondta a menyecske. De ha akarják, próbálják az arany rózsafáról a legszebb himbót lelőni. Ha az sikerül, tán még minden jó lesz.

A két királyfi a partra ment, a legszebb rózsabimbót lelőtték, mindjárt eléjük állott Gyöngyharmat János.

- No! pajtás! még az egyszer megmentettünk, de ha harmadszorra sem vigyázol, magadra vess! azután már nem tudunk érted tenni semmit.

De János nem szólt, örült, hogy így van a dolog. Bementek megint a házba beszélgetni.

Harmadnap megint úgy volt minden, mint azelőtt. János elbujt a fűzfabokorba s fényes délben ment fürdeni Világi Szép Örzsébet tizenketted magával. De már ekkor elhatározta János, hogy nem néz vissza, még ha Világi Szép Örzsébet angyalul kukorikol sem. Összefogta a ruhákat gyorsan s ment vele, mint a szél. Kiabált Világi Szép Örzsébet, a hogy a torkán kifért, de az is annyi volt, János nem nézett vissza. Már épen a ház ajtala előtt volt, már majdnem fordította a fejét, s ha az egyik királyfi hamar be nem rántja, vissza is nézett volna, de úgy besenderítették, csepp hája volt, hogy orra nem bukott. Világi Szép Örzsébet ruhája is ott volt nála.

-257-

Alig ért be az ajtón, jött Világi Szép Örzsébet.

- Édes szívem, szép szerelmem! Gyöngyharmat Jánosom! látod, hogy meztelen vagyok, ha van lelked, add ki a ruhámat!

De János nem akarta odaadni.

A tündér csak rimánkodott, csak istenkedett tovább is, de János a ruhát nem adta oda, mert a házban lakó menyecske felvilágosította, hogy a Világi Szép Örzsébet ruhája szárnyas ruha, ha felveszi, elszáll, aztán ütheti bottal a nyomát az egész ország. Világi Szép Örzsébet beletörődött. Jánossal megesküdték s hazamentek az öreg királyhoz, a János apjához. A két királyfi is a maga országába.

Otthon a fiatalok éltek boldogan, szerették egymást. De a szárnyas ruha jól el volt rejtve, senki sem tudta, hol van, csak János meg az anyja. Meg is vót hagyva az öreg királynénak, hogy senkinek el ne árulja.

-258-

Egyszer a királyfi, már mint Gyöngyharmat János, elment az erdőre vadászni. Megparancsolta az anyjának, hogy Világi Szép Örzsébet akárhogy rimánkodik, a szárnyas ruhát oda ne adja neki, mert akkor elszáll s ki tudja, lesz-e többé az övé vagy sem? A királyné ígérte is, hogy abból bizony Világi Szép Örzsébet nem eszik.

Alig ment el János, Világi Szép Örzsébet nagy szomorúságba esett. Mindig rítt meg panaszkodott.

- Mi lelt téged, édes lányom, Világi Szép Örzsébet!?! - kérdezte az anyósa.

- Mi lelt! hát még kérdezhetik is! hogyne volnék én szomorú, mikor más menyecskének minden kedvét betöltik, kedvében járnak, nekem meg még azt az egyet sem teszik meg, hogy a legkedvesebb ruhámat, a szárnyas ruhámat felvehessem, a miben a legszebb vagyok.

Azután rítt, rítt, mint a záporosó.

A királynénak eszibe jutott, mit mondott a fia.

De Világi Szép Örzsébet olyan keserves rívást vitt véghez, hogy utóljára megsajnálta, kivette a vadrokból⁴⁴⁾ a szárnyas ruhát, odadta a rívó menyecskének.

Nem is kellett annak több! kiöltötte s mint a madár, ment, azt se mondta: dajbakancs!

Szegény Gyöngyharmat János! ha tudta volna, mi van otthon! de hitt az anyjának, egész jó kedvvel járta az erdőt, lőtte a sok szarvast meg a nyulat. A hogy épen egy nagy terepély fa alatt állott, leszól hozzá valaki:

-259-

- Isten áldjon meg, Gyöngyharmat János!

Odanéz, hát ott szállott el felette Világi Szép Örzsébet. Lőtt volna utána, de az akkorra már túnan vólt árkon-berken.

No! hát el volt keseredve. Mit csináljon most már? Azt hitte, hogy most már vége van. Nyilj meg, föld! hadd ugorjak beléd! - mondogatta magában. Utóljára is hazament, búsulásnak adta magát, nem evett, nem ivott, csak az imádság tartotta benne a lelket.

Azt mondja egyszer az anyjának:

- No! édes anyám! ha már nem lehet rád bízni semmit, el hagytad menni tőlem Világi Szép Örzsébetet, tudd meg, hogy én is elmegyek! elmegyek, de addig vissza nem jövök, míg Világi Szép Örzsébet örökösen az enyém nem lesz! Isten áldjon meg!

Ezt mondta és elment.

Ment, ment, mendegélt hetedhét ország ellen, addig ment, míg egy városba nem ért. Abban a városban lakott egy híres fogadós. Annak épen szobalányra volt szüksége. Gyöngyharmat Jánosnak kenyere nem volt, felöltözött lányruhába s beszegődött oda szobalánynak. Már ott szolgált egy délutánt meg egy éjszakát, mikor másnap hallja, hogy jár abba a fogadóba ebédre minden áldott nap tizenkét daru, a ki tizenkét tündér. A fogadós már mondta is neki, hogy kitegyen magáért, mert azok nagyon kényes kisasszonyok s ha valami nem jól lesz, nem jönnek oda többet!

-260-

Úgy is volt. Gyöngyharmat János kicsipte magát, amúgy is már jó húspan volt, olyan volt mint a legfáinabb menyecske. De esze ágában sem volt neki, hogy kiskik legyenek azok a kisasszonyok?

Épen délre harangoztak, mikor nagy zúgással jön a tizenkét daru. Leszállnak a ház elejbe, megrázzák magukat s valamennyiből egy-egy szép, de szép lány lesz. Azzal mennek be a szobába, a hol már készen várta őket a rakott asztal meg a párolgó étel.

Gyöngyharmat János hordta fel nekik az ételt; serénykedett, szorgoskodott, hogy hiba ne legyen.

A hogy ott sűrög-forog, látja, hogy van köztük egy szép, de valami nagyon szép lány, az alighanem Világi Szép Örzsébet lesz! közelebb ment, jobban megnézte, az is volt csakugyan. Ebéd közben aztán súgtak-búgtak együtt, mint a kik titkot beszélgetnek. Világi Szép Örzsébet ezt mondta Gyöngyharmat Jánosnak:

- Édes szívem! szép szerelmem! most már én a tied, te az enyém! ásó, kapa választ el egymástól, de már magammal viszlek! Tudd meg, hogy ez a többi tizenegy tündér az én testvérem! majd ha az ebédnek vége lesz, mi el készülünk menni, te kapaszkodjál a szoknyámba, s ha mi kimegyünk, egyszerre darvakká változunk s elviszünk!

-261-

Gyöngyharmat Jánosnak nem kellett ezt kétszer mondani, mindig a Világi Szép Örzsébet szoknyáját fogta volna! De hogy a fogadós észre ne vegyen semmit, szaladozott ide is, oda is, de csak mindig a szép tündér körül.

Mikor az ebédrel megváltak, indultak a szobából kifelé. Kint az ajtóban megrázkódtak, valahányan mind darvakká változtak. S szálltak, szálltak messze, János közöttük. Ha valaki látta, azt hitte, hogy elrabolták azok a madarak. Nemsokára hazaértek, az apjuk házához. De János ott is csak mint szobalány volt, nem tudta ő róla senki, hogy férfi, csak Világi Szép Örzsébet. Egyszer az öreg király látja, hogy az ő lánya másképp van, kurtább előlről, mint hátulról.

- Hallod-e, lányom! mi az? kivel élsz te?

- Bizony, kedves édesapám! megvallom, hogy az a szobalány itt nem szobalány, hanem férfi, Gyöngyharmat János, a szomszéd király fia, arra vess, ha látsz valamit!

- Hát már ha így van, ha szeretitek egymást, legyetek boldogok.

Volt öröm meg öröm Világi Szép Örzsébetnek is. Mindjárt szaladt Jánoshoz, elmondta az újságot. Gyöngyharmat János is abba' a pillanatba' levetette a lányruhát, felvette a legszebb aranyos-ezüstös ruháját, úgy ment az apósa elejbe. De előbb azt mondta Világi Szép Örzsébetnek:

- Édes szívem, szép szerelmem! ha már mink egymáséi leszünk, tégy meg egy kívánságot, add ide a szárnyas ruhát!

-262-

Világi Szép Örzsébet még majdhogy meg nem haragudott.

- Ugyan hogy adnám már, mikor nekem az az egyetlen hatalmam! nem adom biz' én!

- Hát akkor, mondd csak - faggatta János - mindig akarsz már te engem szomorítani, itt akarsz hagyni?

- Nem akarlak én!

- Nohát akkor add nekem!

Addig kérte, addig kérte, míg oda nem adta. Gyöngyharmat János akkor tüzet rakott, rávetette a szárnyas ruhát s mikor meggyuladt, olyant szólt, mint egy ágyú.

Azután megesküdték, boldogok lettek, egy, kettő, három, pinpararé paksz! még most is élnek, ha meg nem haltak.

Eger, Heves vármegye. Ujj János parasztleánytól. 1904. decz.

34. Aranyszóló pintyőke.

Hol volt, hol nem volt, hetedhétország ellen volt, az óperenciás tengeren is túl, de még az öreganyám házán is túl volt, élt a világon egy király. Annak volt három fia.

Már nagyon öreg volt, a szemét úgy kellett vasvillával feltámasztani, azt mondja a fiainak egyszer:

- Fiaim! ha ti a fiatalságnak meg a halálnak vizéből tudnátok nekem hozni s megkerítenétek az aranyszóló pintyőkét is, nektek adnám az egész birodalmamat.

Több sem kellett a három királyfinak! ment, nyergelt egyszerre mind a három. A két öregebb szép paripára, a legkisebb csak egy csunya szürke lóra. Mikor meglátták, elkezdték csúfolni, hogy ilyen-amolyan! hogy mer elindulni azon a gereblyén! De rájuk se hajott a kis királyfi, ment ő is az orra után.

Ment, ment, mendegélt hetedhét ország ellen. A bátyjai csalták, hogy menjen arra, a merre ők, de hogy még jókellvén el sem indultak s már is kicsúfolták, ment magában. Útjában talált egy rossz kunyhóra, abban lakott egy öregasszony.

- Adjon Isten jó reggelt, öreganyám! - köszönt a királyfi.

- Adjon Isten, kedves fiam! mi járatban vagy?

Hát elmondta oszt sorra, hogy mi végett vette a nyakába a világot.

Azt mondja az öreg asszony:

- Én nem tudok semmit, de eredj, az erdőn túnan lakik egy másik öreg asszony, az majd tud valamit mondani.

Azzal elévesz egy korsót, a kezibe nyomja a királyfinak.

- Kedves fiam! ha jössz visszafelé, merítsd meg nekem ezt a korsót az élet vizével s hozd be, jótét helyébe jót várj!

A királyfi ment tovább. Az erdőn túl csakugyan megtalálta a másik öregasszonyt, de az is annyit értett az ő dolgához, mint a tyúk az ábéczéhez, csak a korsót nyomogatta a kezibe. De elmondta, hogy oda nem messzire lakik egy még őnála is öregebb asszony, menjen ahhoz, avval jól jár.

Elment, rá is talált a vén asszonyra, vénebb volt már az országútnál, a Sántalyánnak⁴⁵⁾ akkor még ép volt a lába, mikor ő született. Beköszön a királyfi:

- Adjon Isten jó napot öreganyám!

- Adjon Isten, kedves fiam! - mondta volna az öreg asszony, ha tudta volna, de csak bakogta. - Hát mi járatban vagy?

Elmondja oszt a királyfi töviről-hegyire, hogy ő a fiatalságnak meg a halálnak vizéből akar hozni s elloppja az aranyszóló pintyőkét is, ha lehet, mert az apja úgy kívánja. De magától nem sokra menne, hát kéri az ő tanácsát. Azt mondja neki az öregasszony:

- Nagy fába vágta a fejszéd, kedves fiam! de próbáld meg, hátha sikere lesz. A hogy innen elindulsz, érsz egy nagy erdőbe. Annak a közepén találsz egy aranyvárat, egy ablaka mindig nyitva van. Akkor kösd fel a lovad farkát, hogy egy szál se maradjon el s ugrass be az ablakon. Mindjárt ott találod Tündérszép Ilonát, de meg ne csókold valahogy, mert akkor véged! hanem szakíts ki egy hajaszálát, ezzel kösd be az aranyszóló pintyőke száját, a ki ott van mindjárt Tündérszép Ilona mellett a kalitkában. Balról folyik a fiatalságnak, jobbról a halálnak a vize, a korsójaidat merítsd meg, avval gyere, de vigyázz, hogy a lovad farka fel legyen kötve, mert akkor észrevesznek, oszt tudod már, mi jön azután? Ne ez a kefe, meg ez a tojás meg ez a törülköző, ha bajba kerülnél, ezekkel még kiségheted magadat.

Azzal a harmadik öregasszony is elévett egy korsót, odadta a királyfinak a kefével, tojással meg a törülközővel együtt. Az pedig elindult. Nemsokára el is ért az erdő közepébe, az aranyvárhoz.

Épen dél volt, sütött a nap, a királyfi majd megvakult a nagy fényességtől, a mit látott. Az aranyvárra rásütött a nap, az volt az a nagy fényesség. Leugrott a lóról, első dolga volt a farkát felkötni. Azzal felült s beugrott a nyitott ablakon. Ott meg valósággal eltátotta szemét-száját, mert olyant még életében nem látott. Egy székben ült Tündérszép Ilona, annál szebbet még tán pingálni se lehetne, mellette egy kalitkában az aranyszóló pintyőke. Már odahajlott a Tündérszép Ilona arcához, hogy megcsókolja, de akkor jutott eszébe az öregasszony mondása. Kihúzott a fejéből egy aranyhajszálát, bekötötte az aranyszóló pintyőke száját. Azután merített a fiatalság és a halál vizéből, a hány korsót hozott, mindet belemerítette, a kalitkát feltette a nyeregbe az aranyszóló pintyőkével együtt s azzal irdócz! ment ki az ablakon.

Igen ám! de elfelejtette a lova farkát újfent megkötni, egy szál kicsüngött belőle, a várhoz ért, az pedig olyant zendült, hogy a tündérek mind felébredtek a zendülésre. Mindjárt tudták, hogy ott járt valaki. Akkor a hányan voltak, mindnyájan utána a királyfinak. Már majd elérték, mikor a királyfi elhajtja a kefét, a mit az öregasszony adott. Mindjárt egy nagy erdő lett belőle.

No! meg voltak akadva a tündérek, mert ha gátat vetnek eléjük, nem repülhetnek át rajta, muszaj voltak az erdőn áttörni magukat. Azalatt a királyfi messzire haladt. De a tündéreknek nem sok kell, ha egyszer a szárnyukat használhatják, a hogy az erdőből kiértek, mindjárt nyomába voltak az aranyszóló pinyókének. Már nagyon égett a ló talpa alatt a föld, mikor a királyfi elhajtotta a tojást. Abból rögtön nagy hegy lett, a min a tündéreknek át kellett gyalogolniok, ha az aranyszóló pinyókét meg egyszer látni akarták. De a királyfi, a mikor másodszor is a sarkában látta őket, eldobta a törülközőt, abból tenger lett, olyan, hogy még a tündérek se tudták átlábolni.

Nemsokára útjába esett az öregasszony kunyhaja, a kitől a tanácsot kapta. Vitt neki egy korsó fiatalságvizét. Azután sorba elment az öregasszonyokhoz a korsóval.

Most már jó volna minden, megvan az aranyszóló pinyóke is, a fiatalság meg a halál vize is, csak egy a baj. Hazamenet a testvéreivel találkozott, a kik semmi haszon nélkül jártak, nála meg látták, hogy ott a két korsó a nyakában, a keziben meg a kalitka az aranyszóló pinyóke. Kapták magukat, elvették tőle mind s őrá meg ráparancsoltak, hogy öltözzék fel béresnek, álljon be az apjához kocsisnak s az egészről ne szóljon senkinek semmit, mert megölik. A királyfi mit volt mit tenni, úgy tett, a hogy a bátyjai mondták, megígérte, hogy nem szól semmit. Avval mentek hazafelé.

-267-

Otthon megörült az öreg király, hogy az ő két legnagyobb fia milyen derék ember, mindjárt odadta nekik birodalmának egyharmadát. A legkisebb fiát meg, a ki béresnek volt öltözve, megfogadta kocsisának.

Éltek ők boldogan. A két királyfi uraskodott, jómódban volt, a legkisebb lovat vakart meg szántott.

Egyszer a hogy felébrednek, látják, hogy a palota előtt van egy aranyhíd, szép, gyönyörű aranyhíd, a közepén áll Tündérszép Ilona s azt kiabálja:

- Király, király, öreg király! küldd ki azt a fiadat, a ki engem a váramban megrabolt!

Először csodálkoztak, hogy ki lehet az, mi járatba' van? de azután eszökbe jutott, hogy ki s mi járatba' van? Kimegy a legöregebb, lóra ül ő is, mint a hogy Tündérszép Ilona jött s kiáll a hidra.

Azt kérdezi tőle Tündérszép Ilona:

- Királyfi! mondd meg nekem: jobb vagy baloldalomon folyik-e a halál vize?

Az meg se tudott mukkanni.

- Ha nem tudod, küldd ki az öcsédet, hátha az meg tudná mondani!

Kimegy a második királyfi. Tündérszép Ilona attól is megkérdezi a halál vizét, de annak a felelete se ért egy petákot.

Azt mondja akkor Tündérszép Ilona:

- Király, király, öreg király! ha a házadból senki sem tudja megmondani, a mit én kérdezek, háborút indítok ellened!

Akkor a királyhoz bement a kocsis, azt mondja neki:

- Felséges királyom! grácia fejemnek, engedd meg, hogy az aranyhídra kimehessek, hátha én meg tudnálak menteni a háborútól!

A király kapva-kapott rajta.

- Eredj no! de okosan beszélj!

Felhajította magát egy lóra a királyfi, vágatott egyenest a hidra Tündérszép Ilona elejbe.

Kérdezi tőle a is Tündérszép Ilona:

- Mondd meg nekem, királyfi! jobb vagy baloldalomon folyik-e a halál vize?

- Balról a fiatalság, jobbról a halál vize!

- Ez jól van! - mondta Tündérszép Ilona. Hát az aranyszóló pinyókével mi történt?

- A fejedből kivettem egy aranyhajszálat, avval kötöttem be a száját s úgy hoztam el kalitkástúl együtt.

Az öreg király meg a két fia odabent csak néztek, de a két királyfi meg különösen. Tudták, hogy most már vége a pünkösdi királtságoknak.

-269-

Azt kérdezi akkor a legkisebbtől Tündérszép Ilona:

- Hát én ki vagyok?

- Te Tündérszép Ilona vagy! a te váradból hoztam én a fiatalság meg a halál vizét meg az

aranyszóló kis pintyőket!

- No! ha az én vagyok, te meg szivem szép szerelme vagy, ásó, kapa válaszszon el egymástól!

Összeölelkeztek, összecsókolkoztak, bementek a királyi palotába. A két idősebb királyfinak már akkor csak hideg nyoma volt otthon, elbújdostak, ki tudja hová! Az öreg király a fiatal párnak adta egész birodalmát, azok pedig megesküdték, lagzit csaptak, hetedhétországra szólót, még most is élnek, hogyha meg nem haltak.

Tisza-Füred, Heves vármegye. Járdány János parasztleánytól. Lejegyzés ideje: 1905. jan.

35. Tündérszép Ilona.

Hun vót, hun nem vót, de akarhun, vót a világonn egy kirá. Annak a kirának az udvarába vót egy nagy jegenyefa, a ki mindég olyan nagy árnyéket tartott, hogy a kastély elejit sosé süthette a nap. Écczër a kirá nagyon megharagudott a jegenyefára, kihirdette, hogy a ki kivágja, valami nagy jutalmat ad neki. Szétmént a hir országszært, gyöttek is, vállalkoztak is sokann, de a fát csak nem birta kivágnyi sénkiféli sè.

-270-

Lakott azonn a környékenn egy kondás, az féltette magába, hogy ha az életyit tészi is rá, de öneki ki kell azt a fát vágnyi.

Elé is vett egy nagy fejszét, avval útnak indút.

Mikor a kirá udvarába ért, megjeléntette ő emberségös módonn, hogy mit akar? hogy ő a nagy fát akarja kivágnyi. A kirá nagyon megörút neki, szivesen beleegyezett a kondás akarattyába.

Hozzáfog a kondás, vágja a fát, csapkoggya a gyükerit, hát a hogy vágja, a hogy csapkoggya, egy forgács félszát, oszt beleütődött egy gancsba. Rögtön kinyít a fába egy ajtó.

Az ajtón kinéz egy öregasszony. Odaköszön neki a kondás, hogy »jó reggelt adjon Isten! öreganyám!« »Adjon Isten, kedves fiam! hun jársz tē ère?« Eléaggya oszt a kondás, hogy mismit akar ő. Aszongya neki az öregasszony: »Tudod-e, mit, fiam? nē vágd tē ki ezt a fát, mer ússé érné vele sēmmit. Ha ereggy fel a tetejibe, terēm ott sok mindenfajta gyömőcs, meg olyan szépségek vannak, hogy szémed-szád eltátod, maj mēllásd! Csak ereggy bátran, mikor az első ajtóho érsz, tanász ott egy forgó kaszát, a ki mindég, szüntelen forog, azt várd el, még mēgáll, egy félóraig szokott ányi, aggyig tovább meheccz, ha akarsz.« Hát egyet gondolt a kondás, biz ő nem vágja azt a nagy bűdös fát, inkább félmégy a tetejibe, oszt mēnnézi, a kit az öregasszon mondott.

-271-

El is indút, mēnt, mēndegét. Felér az első ajtóho. Az kinyít, odabe még a forgókasza épen mēgát. A kondás is fogta magát, usgyi hamar be az ajtón, egy félóra sē telt bele, má akkor mēgint nyugodtan mászhatott a kaszátú. A hogy mēgy, izé... mászik, hát körülötte a sok galyon szébbné szébb, jobbná jobb gyömőcsök csakúgy piroslonak. Nem vót rēst, telerakta a tarisznyáját dűlledésig.

De ott nem időzött soká, mer magos vót a fa nagyon, osz ki tudja, hun van a másik ajtó? Elindút hát újra. Mos má nehezebbire esett a mászás, mer a tarisznya gyömőcs is húzta, de asz gondolta, hogy biz ő má nem mēgy vissza, ha má écczër idáig ért, ment tovább.

Écczër csak kinyilyik az utóssó ajtó is.

A kondás ott mēgállott, szétnézett. Az ajtó féllett egy gyönyörves szép tündérkert vót, tele virággal, magosná magosabb fákkal, mēg vót abba annyi madár, hogy...! Azután belépett az ajtónn, ott vót egy gyönyörü szép udvar, a közepibe egy remek kastély, a kastély hátáná mēg egy nagy tó. Odamēnt a tópartjára, lēült a szép ződ fűre. Hát a hogy ott ül, má majd elámosodott, mikor három szép fejrít hattyú szá lē a tóra. Mikor a víz szélyihē értek, mēgrázkóttak, mindéggyikbű egy-egy szép tündérlány lētt. Mikor a partonn lēvetkēztek, bemēntek a tóba fürdenyi.

A kondás látta ökö, de a tündérök nem vették ötet észre, azután a melyiket letszēbbnek látta, annak a partrű félszette a ruhájait, osz begyomászta a tarisznyájába.

-272-

A tündérök mikor elvégeztek a fürdést, a köztök való letszēbb keresi a maga ruháját, de nincs sēhun. Ugyan hun lēhet? kereste ő azt mindenütt, csak ott nem, a hun kellett vóna. Nagysokára látta meg, hogy a tó partján ott ül egy embēr, annak kellett elvinni az ő ruháját! Kérte tülle, rimánkodott neki, de az csak nem adta oda. Mikor oszt mēgmonta, hogy ő Tündérszép Ilona, ez a kastély mēg udvar mind ez övé, van neki három tátos lova, mēg hogy a kondást mēgfogaggyja cselédnek, ha a ruháját megkapja, a kondás kivette a tarisznyábú a szép ruhát, a ki olyan könnyű vót, mint a békanyál.

A kondás beszegődött a három lóho, végezte is ő a dógát fájínú, nem vót az ellen Tündérszép Ilonának sosé sēmmit kifogása. A kondás azonkivél is jó viselte magát, nem vót sē kocsmás, sē kártyás.

Ecczër Tündérszép Ilona elejbe áll, hogy »hallod-è, te kondás! én tēgēdēt szeretlek, én az ettéd, tē az enyim, ásó-kapa válaszszon el ègy-mástú. Uram leszel! - Jó?«

A kondás szivesörömet beleegyezett.

Aszongya azután Tündérszép Ilona: »Ne ez a tizenkét kúcs, ez tizenkét szobába vezet, mos má tē itt otthon vagy, tudod-è? de a tizenkettegyik szobába nē merd betēnni a lábad, mer akkor

A kondás méffogatta, hogy ő nem megy be, de má harmadnapra feltörte a fogadását, bemént.

Egy nagy hordó vót abba a házba. A kondás kíváncsik vót, hogy ő megnézi, mi van abba? Alyig hogy félborittya, kimászik alólla egy nagy tizenkét fejű sárkány. Megijedt a kondás, s...ibe vagdosta a sarkát, úsz szalatt kifele égényest az estállóba. Ott leült a jászú szélyire, oszt úsz szomorkodott. Mégszólittya az egyik tátos: »Mé szomorkodol, kedves gazdám!?« »Hát bizon csak azé, hogy a fogadásom feltörtem, beméntem a tizenkettegyik szobába, a hun egy tizenkét fejű sárkány mászott ki a hordó aló. Végem van má nekem is meg Tündérszép Ilonának is!« »Sohsé búsúlj, kedves gazdám! majd segítsün' rúlla! Az a sárkány Tündérszép Ilonát szeretné magának, de nem lesz ám ez övé! Eregy csak tē el a tengerpartra, a tengeren ellöttem én valaha egy csikót, hozd el azt onnat, nē fé! majd kiségit az a bajodbú, oszt ha hazaérsz, szó' még nekem is, majd útbaigazítolok én!«

Elindút a kondás nagy búsúltjába', mēnt, mēnt hetedhét ország ellen, még csak a tengerpartra nem ért. Ottang látta a csikót, egy szép zód mezőn legelészētt. Kiveszi a tarisznyábú a kötőfékét, nyakába vetyi a lónak, avval ráül, oszt vágat vele haza, mint a szél.

Mikor hazaért, a tizenkét fejű sárkány má el akart ódódzanyi Tündérszép Ilonával, de a kondásnak sē kellett több, aló be az estállóba, megkérdezte a tátost, hogy hát mitévő légyék most?

-274-

A tátos olyan vót, hogy az égig ért a nyaka, olyan magos vót, aszongya neki: »Tík félmenték a félyhőbe, ott harczoltok még a sárkánynyal életre-halára, majd mikor má jó elfárad a sárkány még tís, rákiátok a fiamra. A többitú osztan ne tarcs!«

Úgy is vót. Félül a kondás a csikóra, az félviszi őt a félyhőbe, a sárkány utánnok.

De biz ők nem soká verekēdtek, allyig hogy megizzattak egy kicsit, a nagy tátos ló félkiát egy nagyot, arra a csikó csak olyant rúgott a sárkányon, hogy az tizenkét darabba esētt lē a földre.

A kondás még a csikó ekkor hazamēntek, Tündérszép Ilona megszabadút a sárkántú, a kondásnak feleségi lét, oszt olyan boldogok léttek ők, hogy mán ē párja! Még most is ének táng, ha mēn nem haltak.

Besenyőtelek, Heves vármegye. Gyűró Klári parasztasszony közléséből. Lejegyzési idő: 1904. márcz.

36. Királyfi Jankó.

Hun vót, hun nem vót, hetedhétország ellen vót, az ópērenczipiási tengerēnn is túl vót, az üveghēgyekēnn innet vót, a hun a fecskék térgyēnn mitáva kamicoltak,⁴⁶⁾ vót egy kirá, annak még három fia.

-275-

A kirá má öreg vót, a gyerēkeji még nagyok, aszongya nekik ēcczēr:

- Hallyátok-ē, gyerēkejim! tik mán nagyok vattok, mēt tугyátok a magatok kēnyerit keresnyi! válaszatok az estállóbú magatoknak egy-egy lovat, oszt mēnnyetēk világá!

A három kiráfi összeszēdelőczkōdōtt, bemēnt az estállóba, kiválasztott egy lovat a legszēbbekbú, csak a letkisebb, a kit Kiráfi Jankónak híttak, választott egy rongy turhós csikót, a ki még a sárbú is allyig birt kimásznai.

Búcsút vēttek ēdēs apjoktú, oszt mēntek.

A két őregebb nem várta, még a kaput kinyittják előttōk, csak ugrajtottak ki égényesenn a kapu tetejinn. Kiráfi Jankó azonn a bitringēs csikón csakúgy czammogott kifele, a csikó még úgyis allyig birt mēnnai.

Csufolta is a két testvér, hogy nem tudott jobbat tanányi? ezēnn a gereblyēnn hogy kívánczik valahova mēnnai? De Kiráfi Jankó rá sē hederitētt. Mongyonak, a mit akarnak! Ō csak mēnt tovább.

Hallotta ő a hírit, mint katona a kávének, hogy valahun messzi, nagyon messzi él a világszēpasszonya, má régēn furta az ódalát, hogy ő azt magának megszērēzze, fél is tētte magába, hogy mégkapja! nem kapja! de mēppróbállya!

Mēnt, mēnt, mēndēgēt hetedhét ország ellen, estēre egy nagy erdőbe ért. Sētét vót nagyonn, nem látott sēmmit. Fēlmēnt egy fára, onnat nézētt szēt, mére láthatna egy kis világot? Nem messzire mēppillantott egy nagy kastét, abba vēt eszre egy kis világot.

-276-

Lēmēnt a fárú, félült a lovára.

- Hova mēnünk!? - kérdezte a lova. (A lova tátos vót, azé tudott beszényi.)

- Má én tudom, hova! - monta Kiráfi Jankó, csak mēnnyünk!

Nemsokára odaértek a kastého. Jankó bekōszōn az albakonn:

- Aggyon Isten jó estét!

- Aggyon Isten! mi járátba van?
- Elgyöttem a sógoraimot mellátogatynyi!
- Hát kiféli maga?
- Én? - én Zákrétom kirá fia vagyok.
- Én még a lyánya! no! akkor jó van, győjjönek be!

Avval beeresztette Kiráfi Jankót, összeölelköztek, összecsókolkoztak, mingyá mévvót a nagy atyafiság! Az asszony mingyá vocsorát is adott neki, de memmonta, hogy sihessën, mer maj mingyá otthon lessz az ura, a varnyúkirá! kilsó országba van dögöké, de má nemsokár otthonn lessz, oszt akkor jaj mind a kettőjüknék!

Be is kapta Jankó a vacsorát, mint kutya a legyet, olyan nagyokat nyelt, maj méffút! Az asszony elbújtatta a pinczébe a teknő alá, oszt várták, hogy mi lessz!

-277-

A varnyúkirá még négy mérfődre vót, mikor má kijabát a feleséginek:

Feleségem! idegën szagot érzék a házná! Add elé, mer széttéplek!

Mire kimonta, mán otthon is vót.

Aszongya neki az asszony:

- Në duzmaggyá má mindéné, a testvérëm gyött el mellátogatynyi bennetékét!

- Hát akkor mé bújtatod le? monta a varnyúkirá, - ebatta!

De má akkorra Jankó is elégyött a teknő aló. Köszönt a sógornak, ammög:

- Isten hozta! kedves sógor! hogy van? në haraguggyék mán, hogy olyan fënnszóval beszétem!
- Feleségem! aggyá ënnünk, innunk sebësenn!

Az asszony vacsorát készített be, a két embër új jólakott, mint a duda. Mikor mëgëttek, azt kérdëzi a varnyúkirá Jankótú:

- Hát të, sógor! mi járátba vagy ëre? mi szél hozott?

Jankó oszt elmonta:

- Hát, kedves sógor! hallottam én valamikor, hogy messzi valahun él a világszépässzonya, azt szeretném én magaménak tënnyi, ha lehetne. Hát ebbe a járátba vónék!

- Hej! kedves sógor, - mondta a varnyúkirá, de nagy fába vágta a bicskádót! én három esztendeig jártam utánna, szótam vóna is vele, més së lét az enyim! No! de të még fiatal vagy, maj mëssegít az Isten! Osztan ha sikerú, ki në haggy a lagzidbú!

-278-

Beszégettek még ëgy kicsit, azután lëfeküttek. Rëggel Kiráfi Jankó útnak indút, a sógora, a varnyúkirá még ëgy darabonn el is kísértette.

Mënt ő, mëndegét, hun ballagva, hun koczorászva, estére mëgint ëgy nagy erdőbe ért. Ott is fëlmënt ëgy fára, szétnézett, ëgy kastéba látott világot. Fëlült a lovára, odamënt, beköszönt az ablakon:

- Aggyon Isten jó estét!
- Aggyon Isten! mi járátba van?
- Elgyöttem a rokonyaimho látogatóú, itthon vannak-e?
- Hát kiféli maga?
- Én Zákrétom kirá fia vagyok!
- Úgy? én még a lyánya! győjjék be!

Kiráfi Jankó bemënt. Itt is ëgy lánytestvéri lakott, ennek az ura vót a saskirá. Nagyon szivesen fogták itt is, az asszony is még az ember is, még allyig akarták másnap eleresztenyi. Ed darabonn, mint a varnyúkirá, a saskirá is elkísértette.

Harmagyk nap este mëgint erdőbe ért Jankó. Ott is tanát ëgy nagy kastét, abba is a sógora lakott: a hollókirá. Jó telt az ideji ott is, még el nem kellett neki gyönnyi. De a világszépässzonyával së a saskirá, së a hollókirá nem nagyon biztatta, mer ók së mëntek vele sëmmire, még mikor a hollókirá úttára kísértette Kiráfi Jankót, aszonta neki, hogy elválakoztak:

-279-

- Majd elszállunk még mink sógor fëlétt, maj mëllássa!

De Jankó csak folytatta az úttát a kis tátos lovánn. Mëntek, mëndegétek nagy lassan, nagysoká elértek ëgy városba. Ott aszonta a tátos a gazdájának:

- Tudod-ë, mellyik palotába lakik a világszépässzonya? Të majd oda bemegy! de engëm vagy köss be az ëstállóba vagy haggyá magamra! Të még ereggy be! de në köszönny sënkinek, së në szó' sënkihë sëmminót! A világszépässzonya arczképeket néz, újságot olvas, járká, të azt csinádd, a mit ő, de në szó' sëmmit!

Jankó úgy is tett. Bemént a kapunn, lovát bekötte az éstállóba, oszt mēnt ēgēnyest a világszēpasszonyáho.

Nem szót sēmmit, sē fejīret, sē feketét. A világszēpasszonya ēpenn a tyúkōr előtt űlt, nēzēgette magát. Mellette vōt mēg ēgy szēk, abba űlt Kiráfi Jankó, oszt azt csináta, a mit a világszēpasszonya: nēzte magát a tyúkōrbe. Azután az arczkēpekēt vētte elé, azt nēzēgette, Jankó is. Elészētte az űjságot, olvasott, Jankó is. A világszēpasszonya azután fēlkelt a szēkrű, járkát a szobába, Jankó utánna, az asszony lēmēnt a kerbe járkányi, Jankó mindēnt úgy csinát, de nem szót sēmminōt sē. Mikor az beszēt a kertészszel, odamēnt, oszt beszēt vele ő is. Eszibe vōt ám, a mit a tátos mondott!

Má három napja, hogy a kastélyba van Jankó. Együtt früstököltek, ebédēltek, vacsoráztak, de nem szótak ēgymásho. A harmagyk nap után azt mongya Jankónak a világszēpasszonya:

-280-

- Má látom, hogy az ettéd lēsžek! Sokann akartak má, de ēgy sē áta mēg szó nēkű, mind hamarēbb szót, mint én, oszt azē nem lēhettem űvék. Nekēd is mēg ēgy próbát kēll kiánod, három napig tart. Elōzō nap az arczkēpekēt nēzēgetēd, másogyk nap a kerbe sētász, harmagyk nap a szobákat nēzēgetēd...

Akkor fēlkelt a szēkrű a világszēpasszonya, kívēl vārt rá a kocsi, belevette magát, oszt elhajtattott.

Jankó magára maradt. Mán ēp a harmagyk nap telt neki. Nēzte sorba a szobákat, ki aranyos vōt, ki ezüstös, ki másfurma, mikor a harminczkettegyik szobába ért, látta, hogy ēgy sifony hátáná mēg ēgy ajtó van. Mingyá elhūzta onnat a sifont. A kúcsokkal mēg próbággatta, mēllyikkel nyína má ki! A tizēnharmagyk kúcsal kinyit a harminczharmagyk ajtó. Valahogy belēp, ott lát ēgy tizēnkētfejű sárkánt aranylānczokra kötve.

Aszongya neki a sárkány:

- Aggy egy puhár vizet, adok érte ēgy királyságot!

Kiráfi Jankó adott neki.

- Aggyá mēg ēgy puhárral, adok érte mēg ēgy királyságot!

Jankó adott másocczor is.

Aggyá má harmacczor is, három királyságot adok!

Jankó nem rēstēllte, kiōntōtte a harmagyk puhár vizet is.

-281-

Mikor a sárkány az utōssō kortyot is lēnyelte, mēgrāzkodott, az aranylāncz lēpattogott rűlla, oszt repūt ki a szobábú. A világszēpasszonya ēpen hazafele akart gyōnnyi a kocsijával, mikor a sárkány odaért, kikapta a kocsibú, oszt elszāt vele.

A kocsi befordūt az udvarra, a lovak patkója mēg csak úgy czikrádzott. Tomboltak a lovak, hānták magokat. Otfēl Kiráfi Jankó nem tudott mit gondolnyi, mi zaj lēhet a? Lēmēgy, ott áll előtte a kocsi a lovakkal. Odaszól a lovakho:

- Mi baj! kutya ēgye a vérēd! van szēnád, abrakod! világszēpasszonya gazdasszonyod!

- Nincs! Nincs! monták a lovak.

- Hāt hunn van?

- Elvitte a tizēnkētfejű sárkány, kikapta a hintōbú! monták a lovak nagy szomorúvann.

Akkor Jankó ráparancsolt a cselēdsēgre, hogy maraggyék mindēn úgy, a hogy van, ő most elmēgy! Avval ő fēlűlt a turhós csikójára, oszt elballagott.

Ēcczēr ēgy nagy városba ért. Rēggel kilencz óra vōt, mikor mēllátta, hogy a világszēpasszonya kossóval mēgy a kútra vízē. Odaszól neki Jankó:

- Csapd azt a kossót a kútho, gyere! én elviszlek!

A világszēpasszonya a kossót úgy odavágta a kúthó, hogy nemcsak a kossó tört össze, ha a kút is összedōt. Fēlűlt az asszony Jankó mellē, oszt ballagtak hazafele.

A sárkány csak este hét órára ért haza. Elsō gongya is az vōt, hogy mēgkeresse a világszēpasszonyát. Nem tanáta. Lēmēnt az éstállóba. Vōt neki ēgy háromlábú tátos lova, azt kérdēzte mēg: hun van a felesēge? A lō aszonta:

-282-

- Kiráfi Jankó elvitte!

- Ēhetēk-e, ihatok-e mēg? kérdēzte a sárkány.

- Ēheccz is, ihaccz is, alhaccz is, ēgyet ugrok, utóérjűk!

A sárkány ētt is, itt is, alutt is, avval fēlűlt a tátos hátára, az ēgyet ugrott, utóérték a világszēpasszonyát. A sárkány Jankó űlibű kikapta a szēp asszont, a buzogányával mēg ēgy nagyot vāgott Jankó fele:

- Ne! itt van ēgy kiráság!

De az ütés nem érte.

A sárkány hazavitte a világszép asszonyát.

De Kiráfi Jankó nem birt belenyugonnyi, hogy az asszony nem ezövé. Elindút megint a turhós csikón. Reggel kilencz órakor a világszép asszonya megyén a vízé a kútra, Jankó odaszól neki:

- Csapd a kossót a kútho, oszt gyere velem!

A világszép asszonya úgy tett, félült a lóra újfent Jankó mellé.

A sárkány megint csak este hét órára gyött meg. Ęgényesen ment be az estállóba.

- Hun a feleségem?

- Elvitte Kiráfi Jankó!

- Ęheték-ē, ihatok-ē még?

- Ęheccz is, ihaccz is, vékonyhajú mogyorót is feltörheccz, alhaccz is... ēgyet ugrok, utóérjük.

A sárkány ētt is, itt is, vékonyhajú mogyorót is tört fél, alutt is, a ló ēgyet ugrott, utóérték Jankót. A sárkány kikapta őlibű a világszép asszonyát, Jankót még olyanokra vagdalta, mint a pozderva. Avval mēnt haza. A kis turhós csikó ott maratt, őrizte a gazdája testyit.

-283-

A hogy a kis ló ott szomorkogyik, ára repű a Jankó három sógora, aszongyák úgy egymásközt:

- Ę! ammég ott a sógor, szétvagdalva!

Lészállottak mingyá. A hollókirá sietett forrasztófüvet keresni. Mikor hozott, avval összeragasztották, mērrázták, Jankó mingyá föllett. Csak annyit mondott: jaj! de elaludtam;

- Bizony alunna ken, sógor! még a világ! ha mink még nem látjuk! monta a hollókirá.

Avval a sógorok elszátak, Jankó még félült az ő hűségēs turhós csikójára, oszt ballagot a kútho, a hun a világszép asszonya húzta a vizet. Aszonta neki Jankó:

- Hallod-ē, világszép asszonya! mos má nem vizlek el, ha azt mondom: ereggy el a bódba, végyé szőnyēgēt, húzd be vele a sárkány lovát tetőtű talpig, oszt ha a sárkány haragszik, hogy mé csúfítottad el a lovát, kérdēzd még túlle: »hunnatvaló ez a ló, hogy még párját is szērēzhessünk hozzá!« Tudod-ē?

A világszép asszony beleēgyezēt.

Mikor a sárkány mēllátta a lovát, hogy el van csúfítva, elkezdēt veszekēnyi az asszonyra. Da a világszép asszonya aszonta neki:

- Ugyan nē veszekēggyék má mindég! ha mongya még, honnatvaló ez a ló, hogy párját is kerithessünk hozzá!?

-284-

De a sárkány aszonta:

- Mind bolond embēr a, ki a feleséginek mindēt elmond!

A világszép asszonya aszongya erre:

- Mind bolond embēr a, ki a feleségitű eltitkol valamit! Mit fētesz? isz mán Kiráfi Jankót agyonvagdostad! kitű fētesz mém most is?

Erre a sárkány aszongya:

- No! jó! hát mēmmondom: szógálatomé kaptam!

- Hun szógátá érte?

- Messzi a Vērēstengērbe van ēgy sziget, azonn lakik ēgy őrdōngős asszony. Annak van három lány. Ezek a lányok rēggerre mindég lovaké vátoznak. Minden nēgyegyik nap megellyik ēgy közűllök, oszt hogy én három napig őrzöttem őket, ezt a lovat kaptam az őrdōngős asszontű! No! jó van-ē má? tudod-ē má?

- Hát a nēgyegyik lábát hun vēttek el? kérdezgette, faggatta a világszép asszonya.

- Hát a vámházná! monta a sárkány.

Isz ek kēllēt a világszép asszonynak is! másnap tanákozott Jankóval, mingyá elmonta neki az utóssó szóg, a mit a sárkány mondott.

Jankónak sē kēllēt több. Félült a kis lóra, oszt nagy lassan ballókázott a Vērēstengēr fele. Ecczēr ēgy vámhídho ért.

-285-

- Hova mégy? kérdezte a vámhidas.

- Szógálatot keresni! monta Jankó.

- Accz-ē nekēm szolgálatod jutalmábú?

- Adok!

Tovább engette mēnni Jankót. Nemsokára egy másik vámhídhó ért. Ott is mēgkērdēzte a vámhidas:

- Hová mēgy?
- Szógálatot keresek!
- Accz-ē nekēm a szógálatodbú?
- Adok!

Avval az is engette tovább.

Mēnt, mēndēgēt, ēcczērcsak elérte a Vērestengērhē, a Vērestengērbe arra a szigetre, a hun az őrdōngős asszony lakott. Lēsát a lovárú, bemēnt, kōszōnt:

- Aggyon Isten szērēncsēs jó napot! ēdēs őreganyám!

- Aggyon Isten, kedves fiam! Szērēncséd, kutya! hogy ēdēs anyádnak szólítottá! monta az asszony.

- Nekēd is szērēncséd, hogy kedves fiamnak montá! vágta oda Jankó.

- Mi járatba vagy?

- Szógálatot keresēk!

- No! én mēffogadlak! Van nekēm három lovam, azokat kēll kihajtanod a legelőre, oszt mēgőriznēd.

Három nap egy esztendő. Ha jó kiszógátad a három napot, a mit kērsz túllem, azt adok neked!

Mēvvót az ēgyesség.

Rēggel Kiráfi Jankó kihajtotta a három lovat a tengērpartra. Hozzáfogott a kēnyerezēs hē, azután lēfekűtt a fűbe. A három lónak sē kēllēt több, ráfűjták Jankóra az álomszellőt, oszt mēg az alutt, ōk nyulaké vátoztak, ott vót nem messzi egy tábla búza, abba szalattak.

-286-

Mikor fēlérzēt Jankó, a lovakot nem látta sēhun. Nagyon elszomorodott. Vakarta ott is, a hun nem viszkedēt. Micsinállyék má? Ecczērcsak láttya, hogy gyōn a három sógor. Azok mēmmták neki, hogy a három ló három fejr nyulé vátozott, majd ōk kergetyik a búzábú, Jankó mēg állýék a szélyin a kantárral, oszt mikor kigyōnnek, vágja a fejkhē.

Úgy is vót. Kergette a három sógor a három fejr nyulat, Jankó mēg ott vart a búza szélyibe a kantárral. Écczēr gyōnnek a nyulak, Jankó oda a kantárral! mind a hármat mēffogta. De má ekkor lovaké vátoztak.

Hazahajtotta oszt ōket.

Otthon kērdēzi az őrdōngős asszony:

- No! fiam! hát mēgőrzōtted a lovakot?

- Mēg ám! őreganyám!

Avval Jankó vacsorát kapott, az asszony mēg kimēnt az ēstállóba, jó elverte a lýányajit: mé hatták magokat mēffogatynyi! A három testvér aszonta az annyának:

- Tē nagy őrdōg vagy, de az mēg nálad is nagyobb!

Másnap rēggel Jankó mēgint kihajtotta a lovakot. A hogy azelőtt való nap járt, új járt most is. Elalutt a lovak eltűntek, arany kacsáké vátoztak. Ha a három sógor a tóbú ki nem zavarja ōköt, nem tutta vóna mēgkerítényi soha. Este hazahajtott, a lovak kikaptak újfent, de nem úgy, mint tēnnap, ha hécczerte jobban. Jankó örűt, hogy két nap má elmēnt baj nekű.

-287-

Harmagyik rēggel is kívēl van Jankó a lovakkal. Kēnyerez, lēdől pihennyi, a lovak mēgint ráfűjják az álomszellőt, úgy hogy Jankó elalutt nagyon. Ōk mēg hipp! hopp! vótak, nincsennek.

Fēlkel Jankó, de ló nincs. Csak fēlētte vót az égēnn egy nagy fēlyhő. A három ló vót az a fēlyhő! De Jankó nem tutta!

Mán kezdēt nagyonn szomorkonnyi, mikor mēllátta, hogy ittgyōn a három sógor. Azok szátak ēgēnyest hozzá.

- Hallod-ē, nē szomorkoggy, - monták neki. Látod-ē ott azt a nagy fēlyhőt? - az a három ló. Mink most vērēs lángé vátozunk, oszt fēlmēnünk a fēlyhőhō veszekēnni. Itt van egy kard, ha a kék láng elborította a vērēs lángot, szúrd kērēsztű magad evvel a karddal. Inkább így hally mēg! Ha pegyig egy csomó fejr hab esik lē, hajidd hozzá a kōtőfékēdēt, oszt a lovaidd mēgkerűnek. Ha hónap rēggel az asszony kērdēzi: mit kívānsz szógálatodé, el nē fogaggy sēmmit, csak azt a csikót, a kit hónap ellyik az ēgyik ló! De el nē felejd, tudod-ē?

Avval a három sógor vērēs lángé változott, oszt mēnt fēl ēgēnyesenn a fēlyhōnek. Mingyá lácczott, hogy a kék mēg a vērēs láng veszekēgyik mán javába. Ecczēr a kék láng elborította a vērēsset, Jankó ēpen a szívibe akarta szúrnyi a kardot, mikor láttya, hogy fēlúrú esik lēfele egy csomó fejr hab. Rōgtōn hozzávágta a kōtőfékēt, mire mēllēt mind a három ló.

-288-

Hajtott haza vígann. Az ördögös asszony durúzsolt, mikor kiatta neki a vacsorát, a lányajit még úgy elverte, hogy még olyan pühölést! De azok csak aszonták:

- Ha tē nagy ördög vagy, ez nagyobb még nálad is!

Nem ért má az a szó sēmit, Jankó kitötötte az esztendőt.

Másnap aszongya neki az asszony:

- No! fiam! kitötötted az esztendőt, ha ezt a tartománt kéréd is, mēg kell annom! mit kívánsz?

Aszonta Jankó:

- Nem kell nekēm sēmmi sē, csak az a csikó, a kit máma ellēt az egyik ló!

- Azt nem adhatom, fiam!

- No! ha nem adhattya, hát ēgyeb nem kell. Isten āggya mēg!

Jankó mán kigyött a kapunn is, mikor az öregasszony utánna kiátott: gyere vissza! odaadom!

Mēgfogta Jankó a csikót, de először vezetnyi kellēt, olyan gēnge vót. Mikor kiért vele a szigetbű, ēpen csak olyan fájin nagy ló lēt belülle, mint a többi. Akkor oszt fēlült a hátára.

Mēgy, mēndégé, az uton tanákozik ēgy juhászszal.

- Aggyá nekēm ēgy zsákot, juhász! adok érte ēgy marék aranyat.

A juhász adott.

- Aggyá még két báránt is, azé mēg adok még két marék aranyat!

A juhász azt is adott.

A két báránt Jankó bekötte a zsákba, maga elejbe vette a ló hátára, oszt mēnt.

Nemsokára odaért a vámhídho. Kérdezi tülle a vámhidas:

- Hoztá-e valamit nekem, hé?

- Hoztam! azzal a zsákbu kieresztēt egy báránt. Még keresgēték, - mer elszalatt! - ő azalatt tovább mēnt.

A másik vámhidasnak is odatta a báránt rengyibe, azután nyargalt ēgēnyesenn a sárkány palotája fele.

Épen rēggel kilencz óra vót most is, hogy odaért. A világszēpasszonya vitte a kossót a kezibe, mēnt a kútra. Mēglátta Jankó:

- Csapd a kútho azt a kossót, oszt gyere velem!

Oda is csapta úgy az asszony, hogy ēgy szikurdum nem maratt belülle ēpségbe! avval fēlült Jankó mellé, utánnok vót a turhós csikó, oszt mēntek, mint a szél.

Este hat órakor gyön haza a sárkány, ēgēnyesenn mēnt az ēstállóba. Aszongya a lovának, mer az nagyon kapálódzott:

- Mi baj! kutya ēgye a véréd! van szénád, abrakod! világszēpasszonya gazdasszonyod!

- Nincs! Nincs!

- Hát hun van?

- Elvitte Királyfi Jankó.

- Eheték-ē, ihatok-ē még!/? kérdezte a sárkány.

- Ehecch is, ihaccz is, alhaccz is, hatot is ugorhatok, még sē érēm utó!

No! vót harag mēg mérég a sárkánba is, maj szétvette. Elmēnt a gépészhē, csinátatott vele olyan vasbuzogánt, a mēllyiknek olyan hēgyi vót, mint a tő.

Mikor a buzogány készenn vót, fēlült a lovára, kétódalt mindég verte, szurkátá a lovát, szēgēnek má a bélyi is csüngött. Ecczēr a ló ēgyet ugrott, lēhajította a hátárú a sárkánt úgy, hogy kampész lēt ēcczērre.

Kiráfi Jankó mēg repūt tovább a világszēpasszonyával, még haza nem értek. Otthon mēgesküttek, lagzit laktak, faggyút sz....k, avval világítottak, mém most is boldogan élnek, ha mēn nem haltak.

Galilián köpönyeg, tódd a mesét, ha lehet. Eggyig vót, több se vót.

Pusztá-Hanyi, Heves vármegye. Molnár Lojzi, 23 éves dohányos bojtártól. Lejegyzési idő: 1904. május.

37. Nempfēlek Jankó.

Hun vót, hun nem vót, vót a világonn egy embër, annak mëg két fia. Az a két gyerék mindég az estállóba hát a lovakra ügyelni. Az egyik, mikor tüzeltek az estállóba, mindék borzongott, fét valamitű, a másik mëg, nem vót má olyan dolog a világonn, a mitű fét vóna. Az apjával is csakúgy foghëgyrű beszét, nem fét attű sè.

-291-

Monta neki az apja sokszor, hogy »maj mëttanítanak mét tégöd valahun keztyűbe dudányi, nëfé! csak vesd magad olyan nagyon!« »Mit? engëmet?!« monta Jankó, »má engëm në ijesszék mëg a világonn sënki, sëmmit!« »Jó van, jó, fiam! véginn pattan az ostor! ëcczër lëssz, a ki sosè vót!«

A gyerék nagyon makacs vót, fëltette, hogy - van ötven tallérja, oszt elindű a világba, azt az ötven tallért annak aggya, a ki őt mëttaníttya fényi.

El is indút. Má a másik faluba kezte kiabányi, hogy »ötven tallér annak, a ki mëttanít fényi!« A harangozó vállalkozott, hogy maj mëttaníttya ő!

Fëlkűtte Jankót a toromba harangoznyi ëcczaka, ő mëg lepedőt vëtt magára, oszt úgy mënt fël a toromba. Mikor Jankó mëllátta, nem hogy mëgijett vóna, ha fëlkapta az ölibe, oszt kihajította a toronyablakonn.

Abbű a falubű mënt tovább. Mindënuütt azt kiabálta, hogy »ötven tallér annak, a ki mëttanít fényi!« Ott mëv vót egy hóhér, a ki azelőtt való nap akasztott fël hét embërt. Ő aszonta, hogy mëttaníttya Jankót fényi, ha ördöggel határos is. Elhítta Jankót magáho, bezárta abba a komrába, a hun a hét akasztott embër lógott, ott këllött neki lënnyi rëggelyig.

Várta a hóhér, hogy maj rimánkogyik Jankó, csak eresszék ki má, de Jankó olyan jóézüenn alutt, mint a tej, eszi ágába sè vót, hogy ő most akasztott embërékkel hál egy haj alatt. Rëggel kigyótt a komrábű, nem vót ő neki sëmmit baja sè, mëg inkább olyan kanfurgyia beszédëket beszét, hogy nem gyöztek rajta ëlëget nevetynyi.

-292-

Jankó mënt tovább, mert mëg nem tanították mëg fényi.

Mëgy, mëndégé, tróbákozott ő vele mindënfajta embër, de nem mënt vele többre a neveccsëgné.

Ëcczër beért egy kirá udvarába. Annak a kirának vót egy vára, a kibe sënki sè mert má estefeale bemënnyi. Ki is vót hírjesztelve, hogy a ki abba három nap, három ëcczaka mëm mer lënnyi, azé lëssz a kirá lyánya.

Jankó a hogy mëhhalotta, ëgënyesen mënt mondanyi, hogy ő nem fé az ördögtű sè, ő mëhhá benne.

Estefeale be is mënt Jankó a várba.

Ëcczaka épenn javába alutt, nagy csörtögést hallott. Fëlkelt, hát láttya, hogy a szoba, a hun hál, tele van boszorkánval. Lëhajtotta a fejit vissza, oszt alutt tovább. En neki nem vót sëmmit sè.

Másnap ëcczaka - mer azelőtt annyit alutt, hogy mos má nem birt alunnyi - fëlvót. Ëcczër csak gyótt feléje kilencz haláfej, mëg kilencz haláláb. Fëlszette mind, a fejekët mëgësztergályozta, a lábakat fëlállította, oszt elkezdött velék gugliznyi. Guglizott egész rëggelyig.

Harmagyik ëcczaka hat fekete embër hozott elejbe a Szen Mihá lovánn koporsóba egy öreg ősz embërt, de Jankó attű sè fét, odamënt, oszt kipëndërgette az öregnek a bajuszszát. A többit mëg mëkkínáta egy-egy pipa dohánval. Azután rágyútott maga is, oszt lëdőt egy hëre, pihent, mint Marczy Hevesënn.

-293-

Rëggerre kitelt a három nap. Mënt a kiráho Jankó, hogy övé má a lyánya, kiáta a három napot. A kirá csudákozott, hogy »no! mëg ilyen embërt nem láttam az életbe, má igazánn fájin embër vagy! ettéd a lyányom!«

Mëg is tartották az esküvőt mingyá másnap. Vót ott olyan dáridó, hogy mëg olyat ki látott!

Mikor lëfekűttek a legény a lyánval, a szógállónak má jó előre mëv vót parancsolva, hogy éfékor a legény alá öncsön valamit, hátha attű mëgijed!

Úgy is vót. Éfékor mënt be a szógálló, vitt be egy csobor halat vízzel együtt, azt öntötte a királyány ura alá. Hát a hogy odaöntötte, a hal elkezdött vickádoznyi, a legëm mëg fëlëzött. Nem tutta: mi lëhet az ott alatta? úgy mëgijett, maj mëhhasatt a szívi. A feleségi mëg ezt leste. Mikor javába ihedëzött az embër, Nemfëlek Jankó, a királyány nagyot nevetëtt rajta. »Mit neveccz, te bolond!« monta neki Jankó. »Hát csak azt, hogy ilyen embër vagy tè! aszontad, hogy má nincs olyan a világonn, a kitű tè féné, oszt mos mëg attű a csëpp haltű is halára ijetté! No! azé nem baj! csak mëttrëfátunk!«

Jankó egy kicsit rëstëlte is a dógot, de azután má ő sè nagyon bánta, hogyha monták neki a halat. De nem is kötöte többet az ëbet a karóho, ha mëhhúzta magát, a felesëgivel boldogann ét, tán mëm most is él, ha mën nem halt.

-294-

Besenyőtelek, Heves vármegye. Gyűrű Klári parasztasszonytól. Lejegyzési idő: 1904. márczius.

38. Borsszem Jankó.

Hun vót, hun nem vót, nem mernék rá megeskünni, hogy hun vót, de arra sè, hogy vót, de má akar vót, akar nem vót, hát hal lëgyék, hogy: vót - a világonn ëgy asszony, annak született ëgy kis fia. Olyan csëpp vót, hogy elnevezték Borszëm Jankónak.

Ez a gyereék, má a születési napján úgy élett, mint ëgy kis kirá, henczëgëtt, mindenkivel csak úgy beszët, mint a kondás a disznóval. Másnap mëg má odakiátott az annyáho, hogy »hallya-ë ke!? mënynyék el a kiráho! oszt mongya mëg neki, hogy ha nekëm aggya a lýányát, visszahozom azt neki, a mit má tíz esztendeji elvesztëtt: az aranszórú paripát! Sebësenn járják, ëgyik lába itt, a másik ott!«

Elmënt az annya, de rá sè fityítëttek az ő beszëgygyire, úgy kellett neki hazamennyi, a hogy elmënt.

Jankó mëh haragudott csudálatosann. Majd elmëgy hát ő! maj mëmmutatja ő, hogy odaggyák!

-295-

Mikor a kirá elejbe ért, ott is olyan hëgyësenn beszët, hogy... A kirá is mëcscsëndësëdëtt, oszt odaígrte neki a lýányát, de előbb hozza haza az aranszórú lovat.

Jankó válalta, hogy ura lësz a szavának.

Másnap fëlültek ëgy kocsira, befogtak két lovat, oszt mëntek.

A mint mënnek, mëndëgének, hetedhët ország ellen, gyön elöttök az utonn ëgy rézszórú paripánn a hétfejű sárkány, annak a lova lába ëgy kóbe mëbbakott. Aszongya a sárkány: »héj! ha tunnám, hogy az a kutya Borszëm Jankó itt van, mëgölnëm, ha hét lelki vóna is!«

Jankó hallotta ezt a kocsis mellől, fëlugrik, oszt odakiátta neki: »itt vagyok, mit akarsz velem? gyössz-ë velem karra vagy kardra?« A sárkány kardra mënt.

Borszëm Jankónak csak annyiba kerút őt mëgölnyi, mint a sëmmi, úsz szëtte lë a fejëit ëgyënkint, mintha csak simogatta vóna. Mikor má mëddöglött az a kutya hétfejű, a rézszórú paripáját odavezette a kocsiho, a másik kettő mellé.

Avval mënt tovább. Nemsokára gyött a tizënnëgyfejű sárkány ezüstszórú lovonn. Az is elkezgyi, mikor a lova lába mëgbakik: »no! biztosann az a kutya Borszëm Jankó jár itt!« Jankó a bakonn ült, onnan vágott oda neki: »itt vagyok, kutya! mit akarsz velem? mire gyössz? karra, vagy kardra?« »Kardra!« oszt olyant ordított a tizënnëgy torkábú a sárkány, hogy a Jankó kocsijok maj fëlfordút.

-296-

Hát mëntek kardra. De ez is új járt, mint a hétfejű, lëmarkolászta Jankó a kargyával valamennyi fejit.

Azután elvëtte az ezüstszórú paripáját, odakötte lógósnak a többihë, oszt mënt az uttyára tovább.

Nem sokáig këllëtt neki mënni. Az aranszórú paripánn közelëdëtt a huszonnëgyfejű sárkány. Úgy rúgta a port a lova, mintha felyhó hempërgene az útonn... Mëbbotlott a lova lába annak is. Aszongya hogy: »ennye, ha tunnám, hogy az a kutya Borszëm Jankó van itt, mingyá mëgënnëm!«

Jankó is bátor vót, nem këllëtt neki a szót këcczër mondanyi, aszongya rá: »mi bajod velem, te, kutya! karra gyössz-ë, vagy kardra!?« »Kardra, ebatta, hagy apríjjalak szët!« Össze is mëntek, Jankó oda tëtte, a hova akarta. Jó odavagdosott neki amúgy magyarosann. A huszonnëgy fejű sárkány csak eldöt, mint a fa, a kit kívágnak a tövibű.

Akkor Jankó fëlült az aranszórú paripára, a kocsi elejbe lovagolt, oszt indútak haza.

Mëgván má az aranszórú ló, hál' Istennek! övé lëssz má a kirá lýánya!

Hahaj! de nem is úgy van ám mëg a!

A hogy mënnek, mëndëgének, hazafele, útközbe ëgy tengër partyára értek. Ott a tengerbű ëgy gyióhajbú kilëpëtt ëgy embër. Az aszongya Jankónak: »add ide azt az aranszórú lovat, hé!« Jankó nagy mërgesenn felelt neki: »hát mé annám má én azt oda neked, isz' én birkóztam mëg ezé!« »De add ide - monta az embër - mer máskëp mëgbirkózunk!« »Hát as së bánom!« - monta Jankó.

-297-

A hogy birkóznyi akarnak, a tengëri embër csak odamëgy, fëlkap a lóra, oszt viszi be a tengerbe.

»Kutyafitta! vén embëri! - monta Jankó erre - add hát vissza a lovamot, nem az ettéd a!« De az öreg csak annyit szól: »ha Tündër Ilonát elhozod, akkor visszaadom!«

Gond ütte a Jankó fejit. Hun, mérű kericscse ő elé Tündër Ilonát? Hátha mës së tanállya? Fött a feji. De csak mënt. Má akarhogy lëssz, maj lëssz valahogy.

A mint mëgy, mëndëgél, tanál az útba ëgy embërt. »Hova mëgy të, hé!?!« »Csak mënek, ára, a mére! én kengyelfutó vagyok, szeretnék szógálatba ányi. Ha nem bánod, hát hozzád szegődök!« »Gyere no!« - monta neki Jankó.

A hogy mënnek ők ëgyütt, tanának ëgy embërt mëgint, azután ëgy másikat, ëgy harmagyikot mëg ëgy nëgyegyikët. Az első vót a messzilátó, a másogyik a messzihajító, a harmagyik a nagyëhető, a nëgyegyik a fázós embër.

Mëgëgyeznek ők szépen mind a hatann; Jankó mëg gondolta is, hogy »hátha szüksëgem is

lèhet rájok, hát csak hagy gyöjjönek!«

Mènnek is ók, mènnek, még a Tündér Ilona palotájáho nem érnek.

-298-

Ott bekopogtattak, beeresztették óköt.

Jankó eléatta, hogy misimi járatba vóna? hogy ó Tündér Ilonáé gyött!

Aszongya neki Tündér Ilona: »iszèn elmènyi elmènek, abbú szó sincs, de csak úgy, ha nagyanyámtú a menyasszonyi ruhámot elhozzátok!«

Ekkor jutott csak Jankónak az eszibe, hogy »isz' itt van a kengyelfutó, majd el kalajtat az érte!« De Tündér Ilona aszonta ám: »itt kell annak másfél óra alatt lènni!« »Itt lèssz«, kiátott bele a kengyelfutó, oszt szát, mint a villám.

Várják ók otthon, má ègy órája oda van, més sè gyön a kengyelfutó. Aszongya Jankó a messzilátónak: »néz má még, hun jár? hogy mém mos sè gyön!« Nézi a messzilátó, aszongya, hogy »ott alszik èd dombonn! Feji alatt van ègy katula, abba van a mènnyasszonyruha!«

Elékapja Jankó a messzihajítót: »hajícs csak fél, hé! de agyon në üsd!«

A messzihajító félvész ègy röget, odahajít. A messzilátó még nézte. Hát aszongya ècczèr: »ennye! pajtás! de jó odatanátá, èpeng a katulát sútottad ki a feji alá! Má fél is èrzètt a kengyelfutó. Má gyön is!«

Allyig monta ki, má ott vót a kengyelfutó. Hozta a menyasszonyruhát. Vitték be Tündér Ilonának. »No, most má, Tündér Ilona! gyere velünk, viszlek!« monta neki Borszèm Jankó.

»Még nem mènèk«, vágott vissza Tündér Ilona, »itt van ègy kád tej, ègy kád kása még tizènkét ju, ha ezt mégèszítèk, akkor elmènèk!«

-299-

Jankó is micsinályék? szót a nagyèhetónek, hogy segiccsék má rajtok, ha tud.

Annak nem kellètt rimánkonnyi, csak mènccsavarintotta az egyik bajuszszát, be a kád tejet, mènccsavarintya a másikat, be a kád kását, a juhok közú mèt tizet csak olyan könnyesenn hajingát be, mintha sèmmi sè vóna.

Látta Tündér Ilona, hogy ezènn a Jankónn ègykönnyen nem fog ki, má még akarta magát annyi. De még azé most is tanát ki valamit, a mivel hátha mèmmentenè magát. Vót ègy szobája, a minek a pádamèntoma rostébú vót, az alá tüzet rakatott. Azután bekütte minnyájokot oda.

De mos sè járt tünann az eszikènn, a fázós embèr úgy el kezdött fáznyi, hogy egészenn enyhes lètt a lebègò.

Tündér Ilona látta: má kárèsz-kurèsz, a hol lèssz, úl lèssz! mennyi kell! Fèlótözött, oszt mènnt. Jankó a nyèrègbe tette maga elejbe.

Má jó darabonn mènntek, ècczèr csak Tündér Ilona mèszszökött a nyèrègbú.

»Hú! a teremfáját! te messzilátó! néz mènccs csak, hova lètt az a Tündér Ilona!?«

A messzilátó csak félyig nyitta ki a szèmit, mingyá mèllátta ègy ház sarkába a pókhálló alá vót elbújva. A kengyelfutó mingyá visszahozta.

De nemhiába, hogy hunczut a fehèrcseléd, nem lèhet abba hinnyi ègykönnyenn! allyig mènntek ègy hajításnyira, Ilona újfènt elszát.

-300-

Mègesètt vóna Jankónak, ha nincs vele a messzilátó! De az most is mètтанátá ègy ballangba. A kengyelfutó visszahozta mèm még.

Mènntek oszt békessègvel.

Mikor a tengèrhè értek, gyött a tengeri embèr, hogy odaggya az aranszòrú lovat, aggya oda Jankó Tündér Ilonát érte. De Jankó tutta: micsiná. Nem atta.

A tengèri embèr rimánkodott soká, hogy csak aggya oda, maj mèszszògállya. De Jankó nem hajtott rá.

Akkor csak arra kérte, hogy a fé lábát hal láthassa, akkor is visszaaggya a lovat.

Jankó mètтette, a tengeri embèr hozta az aranszòrú paripát.

Mikor hazaért a kirá udvarába, átatta a szép lovat, de mèm montta azt is, hogy mos má a lány nem kell, mer má van ó neki.

Hát a kirá sè kintethette rá Borszèm Jankót, hogy a lányát vègye el, adott neki sok-sok pézt, allyig birta el hat ókòr.

Ó mèn hazamènt az anyyáho, Tündér Ilonával mègesküdütt, olyan boldogok lèttek, hogy hét esztendeig arrú beszèt az a tájék. Lagzit laktak, faggyút sz...k, avval világítottak.

Egyyig vót, mese vót, Kelemènnek kedvi vót, kana is vót mellette, kanálozd ki belülle!

Besenyótelek, Heves vármegye. Dankó Anna szakácsnótól. Lejegyzési idő: 1903. december.

-301-

39. Buli Jankó.

Hun vót, hun nem vót, vót écczër a világon egy szégény pár cseléd. Az embër mëghalt, nem maratt csak a feleségi meg a fia. A fiú má legénszámba mënt, vót úgy 20-22 esztendős. Sëmmitlenek vótak egészenn, gyámoluk nem vót. Jankó is rántott egyet a szúrinn, elhatározta, hogy elmëgy világot próbányi.

Elmënt az erdőre, ott levágott egy tizenötöles, mëg ëgy tizöles hosszú fát, abbú cséphadarót csinát, összekötte ëgy rudallóköttel, oszt elindút cséplést keresnyi.

Mënt, mënt, mëndëgëlt, elérte ëgy kirá udvarába.

Bezörget. Kiszónak: ki a!? »Én vagyok, fëlségës kirá! Buli Jankó. Grácia fejemnek! szógálatot gyöttem vóna keresnyi. Ha vóna valami kis cséplenyi valója kirá ő fëlséginek, én elvégeznëm embërségësenn!«

Láttya a kirá Jankót, szélës, eröss vállán lógott az iszontalan nagy cséphadaró.

»Látod-ë, fiam?« mongya neki a kirá, »amott van ëgy csëpp kazal búzácskám, rád bízom, ha kicsëpëlnéd! De szëmet ne haggyá ám a kalászba, úgy verd ki!« Avval rámutatott ëgy këgyetlen nagy kazal búzára. A kirá aszt hitte, hoj Jankó el nem csëplyi azt, mëg a világ!

Jankó elválalta a múkát, aznap mëg hozzá is fogott.

-302-

Veri a nagy hadaróval, veri, csak úgy rëngëtt a szërú. Harmannapra készen lëtt vele.

Beszó a kirának. »Fëlségës királyom! mëg vagyok má vele. Gyöttem vóna a béré, hogy ëgyezün mëg!?«

A kirá aszonta, hogy vigyën ëgy zsák buzát, ő más bërt nem tud annyi. Jankó beleëgyezëtt, csak azon kérte a kirát, hogy mëg ő hazamëgy a zsáké, aggyig në takaríjja el a szëmet a portárú. A kirá aszonta, »jó van!«

Jankó hazaér, aszongya az anyának: »Écs anyám! szëggye össze a faluba a zsákokot, ponyvákot, a zsákokot fejcse ki, oszt az egészbü varjék ëgyet, de sebësen, mer sietëk!«

A nagy zsák elkészút hamarosan.

Jankó fogja a zsákot, a csëppel ëgyütt vetyi a vállára. Ègy hét múva odaér a királyi udvarba.

A termést mëg a szërún tanáta.

Lëterityi a nagy zsákot, kinyittyta száját, a fékarjával mëg hajtotta bele a szëmet.

Mire a zsák telyi lëtt, a szërún annyi së maratt, a mënnnyivel ëgy tyúk jó lakott vóna. Jankó ëgyet rántott rajta, a száját ëgy rudallóköttel bekötte, jelentyi a kirának, hogy ha nem haragunna mëg, ő az ëgy zsák búzát, a mibe mëgëgyeztek, má viszi.

Kinéz a kirá, láttya, hogy olyan a zsák, mint a templom tornya, a búzábú mëg ëgy csëpp së maratt. Szörnyen mëgihett mëg mérges lëtt. Má a búzárú nem tíhatta lë, mer arra alkuttak, hát kintelenségire beleëgyezëtt.

-303-

Jankó a zsák búzát mëg a cséphadarót csak kapta a vállára, avval indút, hogy mëg hazafele.

Allyig mënt pár lépést, az ëstálló felő ëgy nagy vad bika szalatt ëgënyest rája. A kirá úgy akarta Buli Jankót elveszteni, hogy majd a bikával megöletyi. De Jankó csak nyugottan fëlnyút a vállára a csëpé, ëgyet kanyarított vele a feji fëlétt, avval csapta agyon a bikát, hogy többet mës së mozdút.

A kirá mëg mës së szólalt, bemënt a házba, duzmatt, mérgeskëdëtt, akar ëgy duda.

Jankó ëgy hét alatt hazaért. A cséphadarót lëvette a ház elejbe, a zsákot mëg odatámasztotta a házho. A hogy odatámasztotta, olyan nehez vót, a ház mingyá összedót. Rítt az annya këgyetlenú', hogy micsiná ő mos má! ez az ëgy kis házacskája vót, mos má as sincs. De Jankó mérgesen rákiátott: »Sohse ríjjék, kënyérnek való má van, hús is van«, mer hogy felejcsëg në lëgyék a szóban, a bikát hogy agyonvágta, azt is vállára kapta, oszt vitte haza, »hozzék hát bort«, aszongya.

Az annya fëlhagyott a rívással, mënt a kocsmába.

Mikor mëghozta, a bikábú pecsenyét süttek, a borbú ittak rája, mulattak, nevedgëtek, nagyokot nyútóczkottak.

Écczër csak gyön a kirá kengyelfutója, hogy mënnnyék rökton, a kirá hivattya, hogy van őneki ëgy elátkozott vára, ha ő abba mëghál, a vár az övé lësz.

A kirá otthonn mindëg csak azon törte a fejit, hogy veszíhetné el Jankót. Most is azé hivatta, mer a ki mëg abba az elátkozott várba mënt hányi, mindëg ott veszëtt.

-304-

Mit csinállék mos má? mënjék-ë? në-ë? - Mënt. Maj csak lëssz valahogy!

Beér a királyi udvarba, jelentyi magát, hogy hát itt van, tessën parancsolnyi! A kirá mëmmonta oszt neki. De Jankó aszonta, hogy ő csak úgy mëgy oda hányi, ha ennyi-, innyavalót, mëg gyërtyát ad neki.

A kirá vitetett be mindent, iszén gondolta, hogy »ússé gyössz má tē onnan ki, ha écczēr bemēnté!«

Mikor elgyött az este, Jankó a furolyáját mēg a cséphadaróját – mer magával hozta – a hóna alá csapta, oszt ballagott fél a szobába.

Bemēgy, leül, hozzáfog a kényerezéshē, mikor jólakott, ēgy nagy kulacs bort bevett rá, a furolya ott vót előtte az asztalonn, el kezdett furolyázni szépen, mint estenkint otthon szokott.

Elmúlyik a tiz óra, a tizēnēgy is, valahogy elgyött a tizēnkettő is. Csörög-csattog a vasajtó, a nagy lépésēktű csakúgy zēngētt a pádamēntom, kinyílyik az ajtó, hát belép ēgy nagy files ördög.

Aszongya Jankónak: »Micsinász itt tē, hē!?!« »Iszogatok, mulatok«, monta Jankó. »Gyere tisis ide, ēgyé, igyá!«

Mēg az ördög ētt mēg itt, Jankó furolyázott, billēgette, cifrázta kegyetlenű.

Mikor az ördög jó lakott, nagyon mēt tecczētt neki a furolyaszó, kérte Jankót, hogy taníjja mēg őt is, nagyon mēgkedvelte a furolyát.

Jankó aszonta: »Szívesenn! Mé nē! Gyere no!«

Odamentek a vasajtóho. Jankó kinyitta a fé szárnyát, akkor aszonta az ördögnek: »No! tedd ide az ajtó közé a kezēdēt, de hamar!« Az ördög odatētte. Jankó erre hirtelen összecsapta a két ajtót, az ördög kezi odaszorút, Jankó mēg elévette a cséphadarót, úgy elverte az ördögöt, maj kitorte a rossz. Mēg is fogatta az ördög, hogy nem menne oda többet sēmēnnyié sé!

Másnap rēggel látta a kirá, hogy Jankónak kutyabaja sincs, má látta, hogy nem birnak evvel az ördögök sé, a palotát mēg a várat örökösenn neki ajándékozta.

Akkor Jankó hazament, elhozta az anyját, a búzát mēg az ökröt, vót mindenik, az összedőt rossz házat otthatták, a várba hurczolkottak, olyan boldogok lēttek, hogy mēg! oszt most is élnek táng, ha mēn nem haltak.

Besenyőtelek, Heves vármegye. Szabó Julcsa asszony szájából. Lejegyzés ideje: 1903. november.

40. Rendes.

Hol volt, hol nem volt, kis ház mellett nagy ház, a mellett meg egy tyúkól, volt a világon egyszer egy király. Annak volt egy egyetlen szál most született kis lánya, de az olyan csepp volt, mint az öklöm. Az a kis lány alig feküdt mēg három-nēgy napot a bölcsőben, már ellopta valaki. Az apja meg az anyja eleinte szomorkodott utána, de később elfelejtették s ha néha emlegették is, nem a rendes nevén, mert mēg meg se keresztelhatték, elnevezték Vót-nincs-nek.

Lakott a királyi udvarban egy öreg tanácsos, a ki mēg legény volt, az lopta el Vót-nincs-et, a kis királykisasszonyt, azzal játszott, enyelgett egész nap, mert már másban nem volt öröme.

Serdült, pendült a kis lány, az öreg tanácsos észre se vette, hogy már tizenhat esztendős. Bizony már ez maholnap férjhezmenendő, gondolta magában, jó volna ezt a szüleinek visszavinni!

A hogy gondolta, úgyis tett. Megfogta kezét a lyánynak, oszt vitte le az apjához, anyjához. Ölelték oszt meg csókolták, ki mérül bírta, szegény lyány a sok csóktól nem tudott hova lenni. Leültek oszt az asztalhoz mindnyájan, a tanácsos is, oszt beszélgettek.

Egyszer csak a királyné, a hogy előbb már mindig a lyányán forgott a szeme, azt kérdezi az urától:

- Találja ki kend, hányan vagyunk az asztalnál?

A király végignéz, azt mondja: négyen.

- Nem igaz! - mondja a királyné, nézzen szét jobban.

De a király ha kinézte volna is a szemét, akkor se látott volna többet. Azt mondja akkor a királyné a lányának:

- Állj fel csak, lyányom, oszt menj keresztül a szobán előttünk!

A lyány felállt s úgy tett, a hogy az anyja mondta.

Már akkor az apja is meglátta, hogy a lyánya állapotos.⁴⁷⁾ Összenézett a feleségével is meg a tanácsossal is, de nem szólt semmit. Kiment a cselédekhez, megparancsolta, hogy álljon készen a tengerre egy hajó, tele élelemmel, meg rakjanak rá annyi kendert, a minek a fonása hét esztendeig megtart.

A hajó nemsokára készen állott, rámehetett a király lyánya örökös kinszenvedésre. Hamarosan jó szél kerekedett, úgy elverte a hajót a parttól, hogy egyiket a másikról szem lett volna, a ki meglátja. A király lyánya szegény egész nap csak rítt meg font. Ó nem tudott semmiről semmit.

Egyszer érezte, hogy lesz valami, hogy megszüli terhét. Gyönyörű világos nappal volt, de a hogy lefeküdt az ágyba, lett olyan setétség, hogy a kanál megállt volna benne. Mikor a gyerek megszületett, se szó, se beszéd, elszaladt. A király lyánya csak elcsudálkozott: hova szaladt az ő gyermeke? Utána szól:

- Hova mentél, édes gyerekem?

Az visszaszól:

- Itt vagyok, de hozzád nem mehetek.

- Mért nem jöhetsz?

- Hosszú farkam, négy lábam van, kutya vagyok.

Majd hogy szörnyet nem halt szegény asszony! Az ő fia kutya!

- De hát már ha kutya vagy is, hadd lássalak meg! gyere ide!

A kis kutya odament, az anyja megtapogatta, hát csakugyan farka meg négy lába volt. Azt mondja neki az anyja:

- Hát már ha kutya vagy is, enyém vagy te! hogy nevezzelek már el?

- Anyám! nevez csak engem Rendes-nek, ne adj én nekem emberi nevet. De nagyon éhen vagyok, adj valamit ennem.

Evett osztán a Rendes, a mennyi a bőrébe fért. Harmadnap múlva már nem volt a hajón semmi enivaló, olyan éhen volt a Rendes. Azt mondja az anyjának:

- Hallod-e, anyám! van-e már annyi fonva, hogy én abból kötelet csinálhassak? mert már enivaló annyi sincs a hajón, a mennyit a félfogadra rákenj, jó volna a hajót kikötni valami erdő mellett, ott tán ennünk is lehetne valamit.

A mi fonal volt, összeszedte azt Rendes mind. Megfonta kötélnek, rákötötte a hajóra, avval beugrott a vízbe, oszt húzta kifelé a hajót. Nem sokáig kellett neki bukdosni abban a fene nagy vízben, mert nemsokára partot értek, a hol ki is szállhattak. Ott építettek maguknak kunyhót, nád volt bőven. Az asszony rakta, Rendes meg fonta. Enivaló is került hamarosan, mert Rendes beszaladt a legközelebbi faluba, mindjárt lopott valamit. De ez így ment minden nap. Már a király is megtudta, hogy Rendestől az országban nyugodni nem lehet, katonaságot küldtek rá, hogy a hol érik, lőjjék agyon.

El is indult a sok katona, rá is talált Rendesre, lőtte is, a hogy bírta, de Rendest nem fogta a golyó. Mikor már látták, hogy Rendesnek semmi baja, abbahagyták a pufogtatást, oszt késsel akarták megfogni. De az elsőt, a ki hozzányúlt, úgy vágta meg Rendes, hogy azt se mondta: amen. Azt mondja akkor nekik Rendes:

- No! a kinek anyja van, álljon félre! az menjen haza, őrizze az anyját! a kinek nincs, az maradjon itt, az meghal!

Úgy is volt. A ki ott maradt, azt mind kivégezte. A tisztnek meg azt mondta:

- A királyodnak mondd meg, hogy holnap elmegyek hozzá, meglátogatom, de parádében várjon ám, mert akkor jaj az életének!

A tiszt elment, a királynak elmondott mindent, a hogy történt.

Másnap megy a Rendes a királyhoz. Várják is olyan parádében, mint még senkit. Mikor bement a kapun, a sok generális csak úgy állt ott két sorban, mint a hurkapeczek. Rendes rájuk se nézett, csak ment egyenesen be a királyhoz. Az is úgy megijedt, egy krajczár se maradt a zsebibe, azt hitte, hogy Rendes őt is egyben kivégzi. Pedig Rendes nem bántotta, csak annyit mondott neki:

- Hallod-e, király! van nekem az erdőben egy anyám, de apám nincs. Te most kijössz velem az erdőbe, oszt elveszed az anyámat, de muszáj ám elvenned, ha akarod, ha nem! de az anyámnak nem muszáj hozzád menni! No! most gyerünk!

Felültek egy hintóra, oszt mentek. A királynak megtetszett a szép asszony, mert szép is volt! el is vette. A lagzi előtt Rendes mind a kettőjüknek megmondta, hogy ha már férj meg feleség lettek, jól van, de neki is gondját viseljék ám! Azok ígérték égre-földre, hogy úgy lesz, nem lesz szüksége semmiben.

Már elmúlt egy nap, két nap, három nap, szegény Rendes már majd elveszett az éhségtől, rája se nézett ott senki. Őt csak az udvaron tartották valahol.

Egyszer meglátja a királyt, odaint neki.

- Gyere csak ide!

A királynak akkor jutott eszibe, mit fogadott. Úgy megijedt, hogy se fehéret, se feketét nem tudott szónyi. Azt hitte, Rendes mindjárt megöli. De Rendes nem ölte meg, csak azt mondta neki:

- Gyere velem az istállóba! vegyél a kezédbe egy éles fejszét!

A király mindjárt is kerített egy fejszét, avval ment Rendes után az istállóba. Azt mondja ott Rendes:

- No! most vágj ketté egy csapásra! ha egyszerre ketté vágol, nem lesz semmi bántódásod, de ha nem, vége az életednek!

Úgy mondta azt Rendes, hogy muszáj volt megtenni!

Akkor a király nekifohászzkodott, felkapta a fejszét, úgy vágta ketté Rendest, mint a tőköt. Avval kiment az istállóból. Félóra múlva bement, hát még a szemének se hitt először, olyat látott: egy gyönyörűséges szép királyfi állott előtte. Azt mondja a királyfi:

- Hát tudd meg, hogy én voltam Rendes, a kutya. Mikor még az anyám otthon volt az apja udvarában a vén tanácsosnál, járt hozzá egy gróf. De volt az udvarban egy szakácsné is, annak is volt egy lánya, az a lányának szerette volna a grófot, de annak a csúnya szolgáló nem kellett. Akkor a szakácsné valami port vegyített az anyám ételébe, attól esett az én anyám teherbe, oszt azért is szülte a kutyafiút, már mint engem. De te megszabadítottál, áldjon meg az Isten!

Avval a király a feleségének is megmutatta, mi lett Rendesből, minő szép királyfi! Örült az is, majd hogy meg nem ette a szép fiát. A szép királyfi nemsokára megházasodott, együtt uralkodott a mostoha apjával, olyan sokáig, hogy tán még most is él, ha meg nem halt azóta.

Tisza-Füred, Heves vármegye. Járdány János parasztlegénytől. 1905. február.

-312-

41. Tilinkó.

Hol volt, hol nem volt, volt egyszer a világon egy embernek tizenkét fia. Már felnevekedett valamennyi, de az apjuk nem tudta, mit csináljon velök. Kimentek egyszer az erdőbe. Azt mondja az egyik gyerek, a hogy egy nagy fát meglát:

- Ejnye! de szép kerék lenne belőle!

Azt mondja rá az apja:

- Jó leszel te, fiam, kerékgyártónak!

A másik, az is meglátott egy szép nagy fát, azt mondta, hogy de szép almárium lenne belőle! annak meg azt mondta az apja:

- Jó leszel te, fiam, asztalosnak!

Az is lett mind a kettő, a minek az apja mondta. Mind a tizenegy fiúból lett valami mesterember, csak az utolsóból zsvány. Ezt Tilinkónak hívták. Már két esztendő korában lopott olyan selyemjuhót, hogy a bőréből magának a királynak varrtak bekecset.

Tilinkó már nagy volt. Rettegett tőle az egész ország, annyit lopott. Egyebet se csinált. Meghallja egyszer a király, hogy van az ő országában egy legény, a ki ellopja még a jövőhetet is. Odahivatja magához:

- Hallod-e, fiam! van nekem egy aranyszörű paripám, azt éjjel-nappal őrzi tizenkét ember, ha te azt ellopod, elhiszem, hogy tudsz lopni.

Tilinkó köpte a markát, hogy csak hagyják rá, majd tudja ő, mit csinál!

-313-

Hazament, felöltözött vén koldusasszony-ruhába, hátára vett egy hordó pálinkát, avval útnak indult.

Megy, mendegél, odaér a király istállójához. Ott már mindenkinek ki volt adva a parancs, mimit csináljon, nehogy a lovat valaki eltegye láb alól. Egyszer csak hallják, hogy nyöszörög odaki valaki, de nagyon.

- Ki az! mit keres? - kikiáltanak.

- Szegény öreg asszony - mondta Tilinkó - a vásárra mennék a szomszédba, de majd megfagyok, úgy fázok, ösmerjenek Istent, ereszsenek be, adjanak egy kis szállást a szegény utasnak!

Odabent megesett a szíve mindenkinek a szegény öregem, beeresztették. De Tilinkó úgy be volt bulyázva, hogy a fene se vette volna észre, hogy ő nem asszony.

Letette a hordót a hátáról, aztán megkinálta a kocsisokat sorba, a mért olyan jók voltak, hogy beeresztették a jó helyre. Hát bizony egyiknek se kellett sok, betörülködött az mind, mint a csap, oszt elaludtak. De hogy az aranyszörű lovat valaki el ne lopja, egyik fogta a fülét, másik a farkát, harmadik a lábát, s ki hol tudta. Tilinkó meg előszedett minden rossz seprőt, lóvakarót, kefét, azt adta oda a kocsisok kezébe, az aranyszörű lovat meg eloldotta a jászolról, ráült, avval ment egyenest a királyhoz.

A kocsisok meg ott maradtak az istállóban, ki egy seprőt, ki egy lapátot, ki egy lóvakarót tartott a keziben.

-314-

A király már messziről nézte, hogy vágat Tilinkó az ő lován. Ette a méreg, a hogy ehette.

Mikor Tilinkó odaért, azt mondja neki:

- No! Tilinkó, ezt elloptad! de még nem hiszem, hogy igazi zsvány vagy! ha a gulyámat a csordásoktól el tudod hajtani, elhiszem, hogy jól tudsz lopni.

- Jól van felség, meglesz az is! - mondta Tilinkó.

Avval ment haza az anyjához, összeszedett valami húsz csirkét, összekötözte lábánál fogva mind, oszt vitte, ment egyenesen a mezőre, a hol a gulyát őrizték. Eloldozta a csirkéket, oszt kit erre, kit arra, eleresztgette mind. A gulyások meg azt hitték, hogy fogoly, mert bizony már jó estefelé volt az idő, fogták magukat, ott hagyták a gulyát, hogy majd megfogják a csirkéket. Tilinkó meg egybeterelte a gulyát, egy nagy bolond kolompot meg felakasztott egy fára, a marhákat pedig hajtotta, de egészen másfelé.

A gulyások már jó messze jártak, mikor eszükbe jutott a jószág. Hátha azalatt Tilinkó elhajtja őket! Usdi! visszafelé! A fán meg a kolompot rázta a szél, azt hitték, arra van valamerre a gulya, mentek abban az irányban. De úgy találták ők meg a gulyát, mint én. Késésgbe voltak esve, no! most jaj a fejüknek! végük van, ha a marha meg nem kerül!

Tilinkó meg csak »gyerünk taccs!« hajtotta a gulyát a király udvarába.

- Felséges királyom! itt a gulya! hát most már nem mondhatod, hogy nem tudok jól lopni.

- No! jól van - mondta a király - de még most sem hiszem, hogy jó zsvány vagy, míg a feleségem újjáról le nem lopod a jeggyűrűt, alóla meg az ágylepedőt.

A király meg azt hitte csakugyan, hogy azt már nincs ember, a ki megtegye.

De Tilinkó is tudta ám, hogy verik a cigányt. Valahol kerített egy akasztott embert meg egy begre főtt lencsét. A király pedig teleállta a palotáját katonával, hogy ha oda valaki be merné tenni a lábát, vagdalják agyon, mint a kutyát. Éjfél tájban Tilinkó bemászott a kéménybe, de eresztette maga előtt az akasztott embert. Alig hogy leértek a konyhába, meglátja egy katona, hogy lábbal lefelé egy ember ereszkedik le a kéményből. Nekiesett, úgy szétvagdalta, mint a répát. Erre már a király is kiugrott az ágyából, megnézni, mi történt odakint. Látja, hogy a katona egy embert vagdalt szét.

- No! ez Tilinkó volt! most megjárta!

De Tilinkó azalatt, míg a katona zsákba szedte az akasztott ember testét, elbújt egy sarokban, s mikor a király kijött a szobájából, beosontott a királynéhoz. Ott nagy seppelve azt mondja a királynénak:

- Hallod-e, lelkem, add ide a jeggyűrűdet, az a gazember Tilinkó még el találja lopni!

A királyné nagy igazán elhitte, hogy az az ő ura, odaadta a gyűrűt. Tilinkó pedig mintha kiment volna, félrehúzódott. Jön a király. Dicsekedik a feleségének, hogy no vége már Tilinkónak is, ne féljen már tőle! avval lefeküdt. Tilinkó meg elévette a lencses begrét, a lencsét mind oda öntötte közéjük: a király meg a királyné közé. Egyszer fordul a király, fél kezével belekap a lencsébe. Még a nyavalya is majd rájött, úgy megijedt. Azt hitte, hogy a felesége volt ijedtében, a hogy a zene-bonát hallotta odakint; fogta a lepedőt, kihúzta a felesége alól s ledobta a földre. Ez kellett Tilinkónak. Felvette, összecsavarta, hóna alá kapta, avval ki az ablakon.

Megy másnap reggel a király udvarába. Ott meg volt olyan csete-paté, hogy még olyat ki hallott! a király veszekedett a feleségére, hogy mért adta oda a jeggyűrűjét másnak, mikor tudhatta, hogy a Tilinkó kezébe jut! Akkorra már a mi Tilinkónk is odaért.

- Sohse veszekedjenek, felségtek! itt van a gyűrű meg a lepedő, visszahoztam.

A királyné, hogy Tilinkót meglátta, úgy szaladt be a házba, mint a kit a puskából kilőttek. Azt szégyelte legjobban, hogy az ágylepedőjét is ellopták.

Akkor azt mondta a király:

- No! Tilinkó! most már elhiszem, hogy ember vagy! hogy ezután ne lopj, neked adom a fele királyságom, élj boldogan.

Tilinkóból így kis király lett, gazdag ember lett, még most is él, ha meg nem halt.

Eger, Heves vármegye. Özv. Bozsik Imrénétől, 70 éves öregasszony. 1905. február.

42. Az okos kis ló meg a gazdája.

No! mos hazudok ám még olyant, hogy öregapátok sē hallotta hírit.

Hun vót, hun nem vót, a hun vót, ott vót, az ópērēncziás tengerēnn inet vót, az üveghēgyekēnn tūnat vót, de még azonn is túl, a hun a kis kurtafarkú disznó tūr, kidót-bedót kemēnczēnek ēgy csēpp ódala sē vót, a hun jó vót, ott rossz vót, a hun rossz vót, ott jó vót, mégis olyan kenyērek sültek benne, mint a kocsikerek. Én is ēttem belülle, de olyan jó vót, hogy elcsapta a hasam.

Hát - hun vót, hun nem vót, vót a világonn ēgy pár embēr. Mēl lēttek vóna azok szépen, sēm̄mi bajok sē vót, tejik-vajok, hūsok, zsirjok, csak a gyērēk hibázott. Má az is nagy baj pegyig a házná, ha gyērēk nincs.

Az asszony nagyon rēstēllte a dógot, hogy mit mondanak má ő rá a faluba, azé, ha még gyērēki nincs? isz' nem vót ő sē rosszēletű, sē sēm̄mi! nem tēhet ő arrú!

Hallotta a hírit ēgy öregasszonnak, a ki a faluba lakott, hogy az tud mindēnrű valamit mondanyi, elmēnt ahho.

Az öreg asszon aszonta neki, hogy mé nem mënt má el hamarabb is, má azóta vóna gyerëki! no de nem baj is së! »Vëgyëk elé ëgy füstös fazëkat, oszt üllýék rajta ëgy hónapig! oszt má mikor ült rajta ëgy hónapot, akkor csak vágja a földhő a fazëkat, oszt a hán darabra esik, annyi gyerëki léssz. Tuggya-ë, lelkiem! de így csinállya! Isten ággya mëg!«

Hazamënt az asszony. Az utonn má előre gondolkozott rajta, hogy hun is lehet neki ëgy rossz füstös fazëka, a kire ráüllýék? má annyira törte az ódalát a gyerëk. Szétnézëtt a pitarba, a kemence szájáná vótak lëborongatva a fazëkak, azok közt vót ëgy módtalan füstös, kormos rossz fazék, kihúzta onnat, oszt sebësenn maga alá kerítette. Ott ülte ëgy hónapig, mint az ülös tyúk a tojássát.

Mikor az ëgy hónap lételt, félkëlt a fazëkrú, a földhő vágta úgy, hogy pokolba hallacczott a puhanása. Mëgolvasta azután, hogy hán darabba eshetëtt, hát épenn kilenczvenkilencz vót.

Akkor tehërbe esëtt, hát ép időre fekütt lë a gyerëkagyba, születëtt kilenczvenkilencz gyerëket. Fiúgyerëk vót az, az istenatta, mind, mécs csak ëgy lány së vót benne.

Nem panaszolkodhatott má së az embër, së az asszony, vót má gyerëk hasig, csak olyan lëgyék, a ki tartsa.

Tartották is a szülék a gyerëkëket olyan nevendék, suhadër korokig, azután aszonták nekik: »mos má, kedves gyerëkejink! mënnyetëk, a mére láttok, nem gyözne bennetëket kënyérrel az ërsik së. Osztann jóba foglallyátok magatokot!«

-319-

El is indút a kilenczvenkilencz gyerëk, ëgy helyënn beátak kondásnak, valahanyann vótak. Ëgy esztendeig szógátak, az esztendő véginn, mindëgyik kapott ëgy-ëgy malacgot. Azt hazavitték. Vót má a szëgény pár embërnek ëcczërre kilenczvenkilencz malaccza.

Másik esztendőbe csordásnak átak el a gyerëkëk, ott mëg kilenczvenkilencz bornyút adott nekik a gazda. Azt is hazavitték. Vót má az öregeknek kilenczvenkilencz bornyúja is.

Harmagyik esztendőbe csikósbojtárnak átak el, onnat mëg kilenczvenkilencz csikót vittek haza. Olyan ëstállót kellettëtt má annak csinányi, mint széles ev világ.

Mikor má vót mindënik, malacczok, bornyújok mëg csikójok, má nagyok is vótak, összebeszëtek, hogy mos má elmënnék lyännézőbe. De csak olyan házho mënnék, előre fëltëtték magokba, a hun kilenczvenkilencz lány van.

Fëlülnek a lóra, a letkisebb, a ki letfiatalabb vót köztök, lethátrúrú mënt ëgy rossz gereblyënn, még az ódalbordáját is mël lehetëtt vóna olvasnyi, ha mëg szé fújt, karóho kellett kötöznyi, hogy a szé el në vigye. Azonn mënt a letkisebb.

Mëntek má sokáig, má vót köztök olyan is, a ki beleúnt a sok őgyelgësbe. »Olyan házat keresünk mink, a hun kilenczvenkilencz lány van. Hát hun van a? Nincs az sëhun a világonn!« De allyig mëntek árëbb ëgy faluval, betërtek ëgy házho.

-320-

Kivël a kapu előtt a letkisebb fiúnak aszongya a lova: »hallod-ë, kedves gazdám! én nem mënök be, kivël maradok, itteng lófőé⁴⁸⁾ vátozok. Ha maj dörömbölök, hát gyere ki sebësenn!«

»Jó van«. A fiú beleëgyezëtt.

Odabe a házba nagyott nézëtt a sok legény: kilenczvenkilencz lyánt tanátak. Hát vót olyan ház! De a letkisebb, ëgy kis aranhajú lány, még böcsős vót. A nagyobb legényëk mind beszëgettek, ki a padkänn, ki al lóczänn, a letkisebb legënnék mëg a böcsőhő kellettëtt mënnyi ringáznyi.

A hogy ott ringáz, ringáz, ëcczër csak hallya, hogy dörömböl otki a kis ló. Sietve otthaggya a böcsőt, szalad ki a kapuho.

»Mi baj, kedves lovacsám?«

»Fogd a bátyáid kalapját, oszt tëdd a lányok fejibe. De hamar, mer ha késël, nagy baj léssz!«

Mënt a legény sebësenn, mindënt út tëtt, a hogy a kis lova mëpparancsolta. A sok kalapot mind a lányok fejibe rakta, mer hogyím má akkor aluttak minnyájann.

-321-

A lányok annya mëg valami bördöngős asszon vót, a hun a kalapot látta, mindnek elvágta a nyakát ëgy nagy késsel, azt hitte, hogy azok a legényëk!

A letkisebb mëcs csak ringázta a kis lyánt.

A hogy ringáz, a hogy ringáz, mëgint hallya, hogy dörömböl otki a kis ló.

Kimegy. »Mi baj van, kedves lovacsám!?«

»Rángasd fël a bátyáidot, üllýönek lóra, tísis, mënnyün' hamar, mer nagy baj léssz!«

Fël is rángatta a legény mind, ëgyet úgy mërrázott, hogy majd elharapta a nyelvit. Fëlkászalóttak sebësenn, oszt útnak indútak.

Mëntek sebësenn, mint a madár. Valahogy a határho érnek, a bördöngős asszony akkor láttya, hogy nem a legényëket ölte mëg, ha a maga lányait, fëlugrott ëgy piszkafára, oszt utánnok. De ép a határ szélyinn tutta ököt utóérnyi, azon tünann mëg má nem vót hatalma, csak a kis ló farkábú tudott ësز szá szört kiszakajtanyi. De kiabát úgy, hogy ök azt hitték, hogy a hátokná

biztosan az ég zöng meg a jégessó hull.

De ők rá se néztek, mentek tovább.

Mikor egy kérésztútho értek, megát a kis ló, odaszót a gazdájának: »hallod-é, kedves gazdám! hogy mennyének ők ára, a mére akarnak, gyerünk mink magunkba!«

Úgy is vót, mentek magokba. A kis ló újfent megát: »de, kis gazdám! akarmit láccz, akarmit hallasz, te ne láss, ne hally sëmmit, mer nagy baj lessz!« A legény megígérte, hos se nem lát, se nem hall. - Aggyig!

-322-

Allyig mentek árébb, mellátott az útonn egy arany káposztaharasztot. Aszongya a lónak: »ennye! de szép káposztaharaszt é! vëgyük fël!«

»Ládd-é, kedves gazdám! montam, hos se ne láss, se ne hally, se ne szó'! mos má az is baj, ha fëlvészük, az is, ha fël nem vészük, hát inkább csak vëgyük fël!«

Fëlvették, avval mentek tovább.

Az útonn látott a legény újfent valamit, csakúgy ragyogott a napba. Arankacsatollyú vót.

»Ennye, de szép arantollyú, vëgyük fël!«

A kis ló haragosan rázta mëm magát. »Montam má, hos se ne láss, se ne hally, se ne szó, sëmmit! má az is baj, ha itt hagyuk, hát vëgyük fël! de a szádra vigyázz, mer maj melládd, hogy vesztëdre szósz!«

A tolyút is fëlvették, oszt ballagtak tovább.

A legénnek is hiába szót olyan makacsann a kis ló, mer megint megállította. »Jaj! de szép aranpatkó van ott egy nyomba, kis lovam! vëgyük mán fël!«

No má a kis ló, maj hogy lë nem vette a hátárú a legént, úgy haragudott.

»Ládd-é, gazdám! hát hiába rógyikálok én nekëd, të csak maraccz a régibe. No! a mit főzöl, të észëd mëg!«

Avval fëlvették az aranpatkót is. A hogy mentek, a kis ló csak úgy dújt-fújt, mérgibe mindég a rögös hëre mënt, hogy rázós lëgyék az út a gazdájának. Honnë! ha még rá se hallgat!

-323-

Mëntek, mentek, mëndégétek, hëgyënn-vögyönn, árkonnn-berkënn kérésztú, beértek egy királyi udvarba.

A legény a lovat mëkkötte odaki valahun, ó mëg beállított a kiráho, a kinek gyönyörű szép lyánya vót.

Elészëgyi a tarisznábú a legény, a mikët tanát, mutattya a kirának, hogy mënnyie vënné mëg túlle? Valahogy a kirá mellátta, majd elmënt a szëmi fényességi attú, a kit látott, olyan fényës vót az arankáposztaharaszt, az arankacsatollyú, mëg az aranpatkó.

Akkor aszongya a legénnek: »no! hallod-é, ha elëhozod nekëm azt a káposztafejet, a kirú ez a haraszt való, ettëd lessz a lányom, de ha nem hozod elé, mëghalsz!«

Nagy szöget ütött ez a legén fejibe. Mënt is ki mingyán a lóho. Al látta, hogy a gazdája lëcsüngesztyi a fejit, gondolta magába: »eb biztosan szomorkogyik valamié!« Azután fënnszóval kérdëzte túlle: »mi baj, kedves gazdám!«

»Hej-haj! nagy a baj! ha te azonn segítenyi tunná!«

»Hátha! hagy hallom csak!«

»Azt parancsolta a kirá, hogy ha azt a káposztafejet el nem hozom, a kirú az a haraszt való, vëgem! de ha elhozom, a lányát nekem aggya!«

»No! an nem baj, maj csinállyunk valamit! Ülly fël csak a hátamra, elmënjün az öreg bördöngös asszon házáho, mer ott van a káposztafej! te oda elász mindënesnek, a többi oszt a të dógod!«

-324-

Fëlült a legény, a ló mëg mënt, mint a gondolat. Egy përcz alatt a bördöngös asszony háza elé értek.

Bemëgy a legény, az asszony épenn a misére készút. Soká nem érkëzett a legénvel beszëgetynyi, fëlfogatta, a legény mëg szivesenn elát sëmmi béré is.

Mikor a bördöngös asszony elmënt a templomba, a legénnek első dóga vót, hogy az arankáposztafejet mëkkerësse. Mëg is tanáta. Kivël vót a kerbe, ott durzatt, olyan vót, mint valami nagy fejel. Kihúzta tövöstú a fődébú, hóna alá csapta, fëlugrott a lóra, oszt mëntek.

Má ép a határná jártak, az öreg bördöngös asszony is hazamënt a misérú. Mingyá eszrevette, hogy oda van az arankáposztafó. Rá egy piszkafára mingyá, oszt utánnok. De most is épen csak a határ legszëlyinn tutta őköt beérnyi, égyebet nem tehetëtt nekik, mint hogy a kis ló farkábú mëgint kirántott egy szórszálat. De kiabát mëgint úgy, mint mikor a szögi kutyák a kert végibe ösmerkënnnek.

Elvitték az arankáposztafejet hiba nékú. El is fogatta a kirá. De aszonta a legénnek, hogy

keríjje még még az arankacsát is, a kibú a tolyjú való, mer a lányát igazán csak akkor adhattya neki!

Vakarta a fejit a legén, a hun nem viszkett is, most is csak a kis ló vót a mēncségi, ēgēnyest mēnt be hozzá.

»De szomorgasz, gazdám! mi lelt?«

»Baj van, kis lovam! baj!«

»Ugyan mi baj lehet má an no!?«

»Hát biz an nagy. Az arankacsáé kell még elmēnyei, aggyig nem lēssz enyim a lány!«

»Ű! ecs csak sifli!« monta a kis ló. »Beász mēgint az asszonho, mint mindēnesnek, oszt maj tudod má tē a többit!«

Allyig űlt fēl a legén a lóra, má ott is vótak a bördōngős asszon házáná. Még is kinákozott mingyá, am még fēlfogatta. De hogy a házná mindég esik dolog, a bördōngős asszony is fēlmēnt a pallásra, ott akatt valami dóga, a legēnek még mēhhatta, hogy sōpörje fēl a szērút.

Tutta ám az is, hogy micsiná! A hogy merítényi akart a kútbú, mingyá mēllátta az arankacsát. Belemerítette a vēdērbe, kihúzta, a kelebibe csapta, a vízzel még a sēpréssel nem sokat gondolt, eleresztette a kútostort, oszt kapott a lovára.

Mēntek, mint a villám, a legény allyig tudott lélegzetēt vēnnyi a nas sebēsségbe.

A kis ló épenn a határdombot akarta átugrani, mikor a bördōngős asszony utóerte ōköt. De ott má nem vót neki sēmmi hatalma sē, csak ész szá szōrt tudott kiszakajtanyi a kis ló farkábú. Csinát is olyan pērpatvart, azt hitted vóna, hogy hetyivásár van, a hun két egri kofa veszekēgyik egymással.

A legény még a kis ló csak mēnt. »Hagy ordíjjék a vén asszon, ús sē tud ēgyebet!«

Mēgviszik az arankacsát, a kirá mingyá szita alá tette, oszt aszonta a legēnek: »hát mém mos sē athatom oda a lányom!«

»Hát mé!?« monta a legény.

»Hát csak azé, hogy még az a ló nem lēssz itt, a kirú ez a patkó való, aggyig a lyánt nem athatom nekéd!«

Gondolt is a legén magába olyanokot, hogy nem jó lētt vóna kimondanyi!

Má - gondolta - jó lēssz mēppihennyi, má este van, hónap rēggel majd elmēnyünk! De még aznap értékēzett a kis lóval, hogy lēssz-ē abbú valami, hogy ōk az arancsōdōrt mēkkerítvik?

A kis ló fēlbiztatta, hogy nē féllék, maj lēssz valahogy!

El is mēntek másnap rēggel. Bejárták má ōk Toronyát-Boronyát, még ēcczēr a jeges tengērhe érték. Annak az inneksō szēlyinn mēgátak.

A kis ló átnēzett a másik partra, oszt ēgy nagyot nyerített. Az arancsōdōr mēhhallotta, elkezdēt dombolnyi nagyonn. A kis ló nyerített még ēgyet, arra az arancsōdōr vette magát a vízbe, oszt úszott felējék.

A legēnek még azalatt ēgy kantárt adott a kis ló, avval, hogy ha a csōdōr ideér, csak vágja a fejihe, az mingyá olyan szilid lēssz, mint a bárány.

Gyōtt is a csōdōr, a szūgyi olyan jegekēt tolt maga előtt, mint ēgy ház. Mikor kiért a partra, a legény csak a fejihē vágta a kantárt, a csōdōr mingyá mēszszēlídút. Akkor ēgymásho kötte ōköt, oszt vitte.

Mos má mindēgy vót, akarminō messzi vótak, mos má mēvvan a csōdōr, ō is mēppihen, még a lány is az övé lēssz.

Űgy is vót. Hazakerútek. A kirá hozzáatta a lányát. Lagzit tēttek, olyat, hogy hét országra szót, vót ott mindēn a világonn, tán még tejbekása is.

Eggyig vót, mese vót, tánn igaz sē vót.

Besenyőtelek, Heves vármegye. Szalay János 32 éves parasztembertől. Katona volt. Irni, olvasni tud. A feljegyzés ideje: 1903. november vége.

43. A szerencsés hetedik.

Hun vót, hun nem vót, vót a világonn ēgy pár cseléd. Az a pár cseléd hét gyerēkkel vót. Nagyonn szēgēnyēk vótak.

Mikor má jó fēlnyōttek, aszonták nekik:

- Mos má ereggyeték, házassoggyatok mēg, oszt éllyeték, a hogy tudtok!

Evvel a szēp kis biztatással elindútak oszt a világnak. Aggyig mēntek, aggyig mēntek, még

csak olyan házra nem tanátak, a hun hét lányát vót. Mer minnyájan azt akarták, hogy mind a hetenn egy hêrű házassoggyanak.

Ők ott mëmmonták, hogy mismit akarnak! – biz ők házasonnyi szeretnének!

De ott aszonták nekik:

– Itt mindèn lyánnak van egy lova, tük mëg sëmmitlenek vattok. Aggyíg, mëg nekték is nem lëssz letalább egy-egy lovatok, ide së gyerték!

-328-

Jó kifizették őköt, am mán igaz, de a hét gyerek belátta, hogy igazok van, mer nekik csakugyan nincs sëmmijik së. Indútak oszt más útra lovat szërzenyi.

A hogy mënnek, mëndégének, a letkisebb gyerek látott az útonn egy libacsontot. Rávágott a bottyával, hát gyönyörű szép ló lett belülle! Mëgy árëbb, lát egy muczicsontot,⁴⁹⁾ rávág arra is, abbú is ló lett. Azután tanát ő mindënfajta csontot, mindbű ló lett. Így gyött ez, míg hat ló nem lett.

Mënnek mëg árëbb, a gyerek a patakba lócsontot vëtt észre, rávágott a bottyával, abbú meg tátos lett, – boszorkányló.

Örútek oszt mind a hetenn, hogy »no! mëhetünk má házasonnyi! van má ló!«

Avval elmëntek háztúznéznyi másocczor.

Napközbe a tátos odahitta magáho a gazdáját, a letkisebb legént, aszongya neki:

– Kedves gazdám! baj vár itt rátok! de mondok én ëgyet: ha lëfeksztëtek, az asszony lovait cserëdd ki az ettë lovaitokkal, azután a testvérjeidët fektesd oda, a hun a hét lány fekszik, a lányokat mëg oda, a hun a testvérjeid vótak! de így tëdd, mer máskép végetek van!

A letkisebb legény mëgfogatta a szép szót. Mikor lëfeküdtek, úgy tëtt, a hogy a ló mëghatta neki.

-329-

A hogy a rëggel elgyött, fëlkeltek jókor, elgyötték onnat. Az asszony akkor mëg aludt.

Mikor ezëk má jó messzi jártak, akkor látta az asszony, hogy a saját tulajdon lányait mëg lovait végezte ki. Dújt-fújt, azt së tutta mérgibe, micsinállýék!

– Hej! csak mëgfoghatnám őköt! csak mëgfoghatnám! majd annék én nekik! – mondogatta magába.

De hun vótak má azok akkor!

A letkisebb gyerek utközbe elmaradt a többiektű, külön utonn mënt.

A hogy mënnek, mëndégének, aszongya a tátos:

– Hallod-ë, kedves gazdám! ezënn az útonn të së në láss, së në hally! ha eszrevészël valamit, në szó rúlla sëmmit!

– Jó van, út tészék! monta a legény.

Ballagnak ők szépen. Ècczërcsak a legény mëglát az útonn ëgy aranahajszálat. Aszongya:

– Ennye! kedves lovam! de szép aranahajszál! de jó vóna fëlvënnyi! vëgyük fël!

Mëgharagudott a kis ló.

– Ládd! nem mëmmontam, hogy së në láss, së në hally? má fël kell vënnyi, mer ha otthaggyuk, mëg nagyobb baj!

Fël is vëtték.

Nemsokára mëglát a legény ëgy arankacsatollyút, a tátos bosszúságára azt is fël kellëtt vënni.

Harmacczorra ëgy arampatkóra akadtak, de má mikor ezt is mëllátta a legény, mérgibe olyat fútt a tátos, hogy a patkó is majd elolvadt tülle. Azé azt is fëlvëtték.

-330-

Mëntek továdabb. Úttyok ëgy kirá udvarába vitt. Ott elmonta a legény, hogy mismit tanát ő!? ëgy aranahajszálat, ëgy arankacsatollyút mëg ëgy arampatkót!

Aszongya neki a kirá:

– No! ha azt a királyánt, a kinek a fejrú ez a hajszál való, el nem hozod, végi az életëdnek!

Mëgijedt a legény! bánta mán nagyonn, hogy eldicsekëdëtt.

Kimënt a lováho, tanácsot kért tülle. Az aszonta, hogy a királyány annak az asszonnak a hatalmába van, a hun lyánkëröbe vótak, ap pegyig boszorkány, letjobb lëssz, ha fëlötözük botoslegënnnek, oszt elmëgy oda árolni valamit.

Úgyis vót. A legény vëtt ëgy vég kanavácztot, fëlötözött botoslegënnnek, fëlült a lóra, oszt mënt.

A boszorkány ëpenn otthon vót. Kínáta ő a kanavácztot ócsóé; ha mind mëvvëszü, mëg ócsóbban adja!

Még is vette az asszony mind az egész véget, de nagy pézi vót, a legény még nem tudta félvátanyi, hát elszaladt az asszony a bótba vátanyi.

De még ő odajárt, azalatt a legény bemént a kerbe, ott ült a királyány egy fa alatt, a legény csak ölibe kapta, félült a lóra, avval szát.

Mikor hazaér az asszony, láttya, hogy nincs bótoslegény, de sē királyány! majd megölte a mérég. De féltette magába, hogy máskor majd okosabb léssz!

-331-

A legény még vitte a királyányt, a kirá örút nagyonn, de nem mutatta.

Má azt hitte a legény, hogy ezután maj csak megnyugszik, mikor hallya a királyántú, hogy ő neki aggyig nincsen maradása, míg azt az arankacsát, a kinek a farkábú való az a tolyú, el nem hozzák!

Kapott ezénn a kirá:

- Jó van! csak hagy mēnnyék! letalább nem lopja itten a napot!

Ki is atta a parancsot mingyá, hogy »itt légyék az az arankacsa, mer máskép így még amúgy!«

A legént most is a tátos mēntette ki a bajábú. Aszonta neki:

- Légyé juhász, árollyá jubórt, így majd nem ösmer még a vén boszorkány!

Úgyis vót. A legény lecsulyhitotta a kalapját, kampósbótot keresett, oszt olyan juhász pēndērēdett belülle, hogy ő maga sē ösmert magára.

Akkor félült a lovára, oszt hajdē! egy-kettőre ott termētt.

Elkezdgi kiabányi a ház előtt:

- Jubórt vėgyēneek! jubórt vėgyēneek! de nagyonn monta, hogy mēghallyák odabe.

Még is hallották. Kinéz az öregasszony, láttya, hogy csakugyan jubórt árolnak. Épenn kis bundát akart magának csinátatynyi, de jubórt sēhun sē tanát, most hát vėhet, ha akar!

-332-

Kérdēzőskőgyik az ára felő, hogy hogy' aggya?

Az aszongya, hogy:

- Darabja egy híja öt forint!

- Egy híja öt forint? nagyonn drága léssz a! engeggyék lē belülle valamit!

De an nem engedett a szentnek sē. Mēttapongatta az asszony a bőrt, látta, hogy jó.

- Eh! vėsžék én ebbű! - Várjék, a még bemēnēk a pézē!

Az asszony befördút, a legény még - má mint a juhász - lēmászott egy létrán a kútba, abba vót az arankacsa, begyugta a szűri újjába, avval usgyi! mēnt, a mére látott.

Gyön az asszony is kifele, láttya, hogy nincsen juhász. »Hova lētt?« El nem tudta gondolnyi. A hogy keresi, keresi, ēcczēr csak az eszihē kap, mēgy a kútho. De mán hasztalan: az arankacsa odavót!

- No! hogy a főd emíssze még azt a bűdös kutyát! hogy az törtinnyék vele, a mit én gondolok! - így beszégetett magába.

De má akkor igēn otthon járt a legény az arankacsával.

Otthon is vót, de mintha sēmmit sē tett vóna, úgy fogadták. A kirá mingyá parancsot adott neki: hozza el azt a paripát, a kirú az arampatkó való!

Mēgesett szēgény fejinek! Má ő neki sosē légyék maradása? éjjel-nappal útba légyék az ő nagy gungyával? sosē pihennyék? - de nem ért az a gondolkodás sēmmit, hasztalan, ha mēnnyi kellēt!

-333-

A tátos má várta az ēstállóba.

- Nē búsú, kedves gazdám! még engēm láccz! szērēzz hamarosan hét bivalybőrt, szurkozđ össze őköť, tēdd a hátamra, oszt gyerünk!

Mikor készenn lēttek, indútak.

Mēntek, mēndēgētek. Valahogy száz mēfődet elhattak, mēgát a tátos egy árokba. Nyerítēt hármát olyant, hogy még a falevelek is hűtak túlle. A legény még kézbe vette a kantárt, hogy készenn légyen vele. Mikor a tátos harmagyikszor is elnyerítette magát, gyōtt az aramparipa sebēsenn, mint a szél. Valahogy hozzájok ér, a legény odavágja a kantárt, mēgfogja, oszt köti a tátosho.

Akkorára odaért az aranyménēs is, ők mēntek, a ménēs még utánnok. Nemsokára hazaértek.

Mēgőrút a kirá: mos má övé léssz a királyány! a legény kihúzta a lábábú a tövisket!⁵⁰ Mēnt is a lyánho, hogy itt van má mindēn, most má ēgyek lēhetnek!

De a lyány nem át kötelnek, aszonta, hogy ő aggyig nem, még azokat a lovakot még nem feji

valaki.

A kirának csak egy szavába kerút, hetvenhét inas egyebet sē csinát egész nap, csak fejt.

Mikor evvel is mēgvótak, a lány még azt kívánta, hogy a tejbé fūrgyék mēg a legény!

Szegény legénnek mit nem kellett tróbányi! Mēttette ezt is. De - barátom! - a hogy kigyött a tejbū, még hécczerte szēbb lett!

-334-

Látva ezt a kirá, csak ámút-bámút. Gondolt egyet, beleugrott ő is, hogy héccerte szēbb lēgyék, de bizony! mēgfőt ő! az istenteremtette!

Akkor a királyány odamēnt a legényhē, nyakába borút. »En az ettéd, tē az enyim! ásó, kapa választ el egymástú!«

A legénnek se vót ellenyi, mēgesküttek, lagzit csaptak, hetedhétországgraszólót! boldogok lēttek, még most is ének, ha mēg nem haltak.

Eggyig vót, mese vót, Kelemēnek kedvi vót...

Besenyőtelek, Heves vármegye. Dankó Anna szakácsnétól. Lejegyzés ideje: 1903. decz.

44. A szegény árva lány meg testvére: az őzecske.

Hun vót, hun nem vót, hetedhét országon is túnan, az ópērencziás tengērēn, de még az üveghēgyekenn is túnan vót, kidót-bedót kemēnczének egy csēpp ódala sē vót, mégis mēgsült benne hetvenhét tepsi bogácsa! Azon vót egy rinczi-ránczos szoknya, az tele vót bóhával. Mind elugrott vóna, ha ott nem maradt vóna egy, a ki ezt a mesét nekēm elmonta. A ki ezt elhiszi, az nem üdvezū, a ki nem hiszi mēg, elkárhozik.

Hát hun vót, hun nem vót, de vót a világonn egy pár cseléd, annak vót két lyánya mēg egy fia. A gyerek vót a legfiatalabb. Nagyon szēgények vótak, betévó falattyok is allyig vót. Az embēr eljárt dógoznyi napszámra, hétrú-hétre odavót. Écczēr csak hogy hazagyön, a feleségit halva tanálja. Nagyon szomorú lētt, de az Isten akarattyán muszaj vót mēggyőzōnyyi. El is temették az asszont.

-335-

Az embēr másnap újfēnt dologra mēnt, az árvákot otthon hatta magokra. De azé hazanézett minden nap.

Két három nap, egy hét is elmút, az árvák má nagyon piszkosak vótak mēg rongyosak. Áthitta őkot a szomszédasszony, a ki özvegy vót, mēgmosdatta, mēgfésűte őkot, szépen kitisztogatta, azután ráparancsolt mindnyájokra, hogy »mongyátok mēg apátoknak, vėgyēn el engēm, maj mēllássátok, minő jó sorotok lēssz!« Mikor hazagyön a gyerekek apja, mongyák neki, mit mondott az asszony, hogy »vėgye el, minő jó sorunk lēssz akkor nekünk!« De az apjok csak annyit mondott nekik: »Hej! gyerēkeim, gyerēkeim! tik keserūlyitēk azt mēg, ha én őt elvėszem!«

Az embēr oszt hogy mindég dologra járt, a gyerekēket az asszony csak mēgmosdatta, kitisztította, de nem hagyott fēl avval, hogy az embēr vėgye el őtet. A gyerekēk má rimánkodtak is apjoknak, az oszt aggyig-aggyig, hogy ráatta a fejit, elvėszti az asszont.

Hát egy-két napig csak mēgvótak, de két-három hét múva mindég durvább, durvább lett. Verte a gyerekēket, nem adott nekik ēnyyi, szitta, piszkolta őkot mindég. Az apjok nem tehetett sēmmit, mer egész nap a dologba vót.

-336-

Écczēr má mēgúnták a sok verést, zsēmbēlést, egy rēggel a letnagyyobb lány beköt egy marék hamut a kendőjibe, összeátak mind a háromann, mēntek. Beértek egy erdőbe. Ott kerestek vadkörtét, vadalmát mēg fagyūkeret, avval tőtötték a hast. De rēggel a lány mind elszórta a hamut az uton, hogy hazatanállyonak estére. Mikor oszt beestelēdēt, a mére a hamu mutatta, azon az úton mēntek, ballókáztak hazafele. Otthon az ablak alatt mēgállottak, benēztek a házba: otthon van-ē má az apjok? Otthon vót.

A mostohájok ép az ételt vitte be neki. Az apának nagyon fájt a szívi, sohajtozott, hogy mit ér ő neki ez az étel, ha a gyerēkei mind odavan, ha azoknak nem adhat belūlle! A kis gyerek ezt mēghallja odaki, bekiát, hogy »isz itt vagyunk, édēs apám!« Felugrik az ember, bevėszti őkot a házba, jótartya mind. Avval lēfekūdtek.

Az embēr még jókor elmēnt hazúrú, a mostoha elkezte a szidást, verést azonnal. »Nem bánom én, akarhova mēntek, ha el is ész ar rossz bennetēket, ide vissza nē gyertēk!« A letnagyyobb lány bekötött egy kendő babot, elindútak mēgint, a babot szórta mindenütt, a mére mēntek, újfēnt elérnek az erdőbe. Gyūkeret, mi egymást ettek, az árváknak jó esēt az is. Este mēgint hazamentek. De má csak ketten, mer má másogyikszor a kisebb lyánt elvitte egy farkas. Rítottak, zokogtak keservesen, mint a záporosó. Otthon mēgának az ablak alatt, az apjok mēgint nem akart ēnyyi, de hogy a kis gyerek megszólalt, bemēntek; jólaktak most is, azután csendēségbe, bēkébe lēfekūdtek.

-337-

Rēggel csak úgy magokra marattak, a mostoha még rosszabbú bánt velēk. Nem is akartak ők otthon marannyi, a lány egy kendő búzával a zsebibe magával vitte a kis őcscsit most is, a buzát mēg elszórta az úton. Mēntek az erdőbe. De má este nem tanáták mēg a hazafele vezetō utat, mer a buzát a kis madarak mind fēlszētték.

Mit vót mit tēnyyi, a lány még a kis fiú bolyongani indút. Mēnnek, mēnnek nagy szomorúvan,

az ág meghúzta őket, a gyükkerekbe majd elestek, má nagyon soká mentek a sík földön is, a kis gyerekek má nagyon ihatnája vót. Tanának egy farkasnyomot, a gyerek lehajlyik, hogy majd iszik belül. De a lány, hogy »ne igyá, kedves testvérém! farkasé vátozol, oszt szétszaggatsz engem!« A gyerek szót fogadott, nem itt belül. Pegyig nagyon szomjas vót má. Mégint, a hogy mènnek, panaszolkogyik a kis gyerek, hát egy tigrisnyomot tanának, akkor má a térgyire ereszkédött, erővel innya akart a kis fiú, de a nényi csak, hogy »ne igyá! kis testvérem! mer tigrisé vátozol, engem széttépsz, oszt mi lessz akkor én velem!« A kis fiú engedett, nem itt, de má nagyon odavót. Csak bukdosott a sok rögbe, má azt hitte, hogy el kell veszni gonoszú, mikor megpillant egy őzecskenyomot. Akkor sè szó, sè beszéd, csak a földre vágja magát, oszt a nyombú az utóssó csépp vizet is kiszopta. A hogy lényelte, mingyá egy gyönyörű szép őzecskejé vát. Monta oszt a nényi: »Ládd-ë, lelkem! kár nem vót a szavamra hallgatynyi! ehun van ë, most má őzecske lett belülled!«

-338-

Mènnek osztan, mëndégélnek, nagyon sokára beérnek egy uradalomba. Az uradalom egy gazdag kiráé vót. Mit csinállyonak? hova mènnyenek? a lány is rongyos vót má nagyon, a testyi kivót a ruhábú, a kis őzecskevel a lány bebújtak egy szalmakazalba.

Ott étek ők egy darabig.

Écczër, mikor a kiráfi vadásznyi mënt, a kutyája szagot érzett, a szag után a szalmakazalho ért, ott a lyukon benézett, látta, hogy egy őzecske van odabe, még egy rongyos, de nagyon rongyos lány. Uगतott nagyon, de a kiráfi rá sè hederített.

Allyig egy hétre, hogy ez az eset mégtörtint, vészi eszre a kiráfi, hogy a kutyája nagyon leroszút. Mit csiná a szakács, hogy ez a kutya olyan sovány? Ő kiadatja az ebédét mindég a kutyának, mégis minő! »No, majd meglessem«, mondja magába.

Hát másnap má défele nézi a kutyát. A szakács a konyhába kiaggya az ő rendés porcióját, a kutya még csak szalad a szalmáho, az ételt ott hagyja, oszt szalad vissza a szakácsho, hogy aggyék még neki.

Ekkor a kiráfi odamegy a szalmalyukho a puskával, elkiáttya magát, hogy »szó, ki vagy mer belövök!« De nem szót sènki. Másogyikszor is fenégette, hogy ha nem szónak, hát belő. Arra oszt a lány megszóalt, hogy »én vagyok, egy szégény lány, de nem merék kiménnyi, mer nagyon rongyos vagyok!« De a kiráfi csak erősködött. »Gyere ki akarhogy!« »Nem mènék«, mongya a lány, »inkább ló kérésztű, mer olyan rongyos vagyok, hogy a testémét is kilácczik.«

-339-

A kiráfi léakasztotta nyakábú a köpönyegét, rátette a puska végire, oszt benyútotta neki. »No hát! itt a köpönyegem! véd rád, oszt gyere ki, de hamar!«

A lány félőtötte, oszt kibújt az őzecskevel együtt. Gyönyörűség vót ránézni. Szép gömbölyű piros arca olyan kegyes vót, mint a kinyít rózsá! A kiráfi csak elbámút, hogy meglátta. Akkor az ölibe vette, bevitte a palotájába, megmosdatta, félőtöztette, azután feleségül vette. A lány el is mënt hozzá, de kikötte, hogy csak úgy, hogy az őzecske sohsé bántyák, mer az az ő testvéri. A kiráfi még is ígírte.

Éltek boldogan, mint egy pár galamb, nagyon boldogok vótak. Nemsokára lett is egy fiúgyerékik.

Écczër, hogy? hogy nem? de úgy gyött ki a sora, hogy a kiráfi elmënt vadásznyi. A szomszédba még vót egy vén boszorkányasszony, a kinek iszontató csúnya lánya vót. Ez a vén boszorkány féltette, hogy mellátogattya má az asszont! »Mènnézem má«, aszongya, »minő kiráné lehet a, a ki a szalmalyikbú kerút!« El is mégy, valahogy be is jutott. Valahogy beér, aszongya a kiránénak: »Hüm! kiráné asszonyom! nálunk az ám a szokás, hogy a gyerekágyas asszony is elmégy a kútra! Nem kényeskegyik itt az ágyba!«

-340-

A kiráné is réstelte, hogy őt alpáribbnak nézik, félugrott az ágybú, karjára vette a kossót, oszt mënt vizé. A vénasszony is velemént, de mihent a kútho értek, fogta a kiránét, belelökta a kútba.

Akkor elvitte a maga ricskés lányát, befektette az ágyba, a kis gyerek mellé.

Mikor hazagyött a kirá, mégy égényest a feleségihë, az ágyho, hát látja, de mévvátózott az ő feleségi! mi lelte? Nem tutta elgondolnyi, hogy mé lett olyan csunya!

»Jaj! jaj! jaj! jajaj!« jajgatott a ricskés lány az ágyba, »jaj! mingyá mēhhalok, ha az őzecske májábú nem éheték!« A kirá csak nagyot nézött. »Mi lelte ezt? iszén, mikor elvettém, aszonta, hogy az őzecske ne bántsa soha sènki, oszt most még a májábú akar ènnyi!« Nem tutta, mi lehet a dologba. De csak várt, nem akart elhamarkonnyi sēmmit.

A kis gyerek még rítt nagyon, az a meddő vén lány nem tutta megszoptatnyi, a csak jajgatnyi vót jó.

A kirá pegyig elmënt másnap is vadásznyi.

Écczaka, sètét vót nagyon, mikor a kirá kis fia mégint nagyon éhenn vót, rítt, majd kiadta a lelkit. Écczër csak bezörget az ablakon egy gyönyörű fejr galamb, oszt így szól: »Ózedem! aranyom! rí-ë a kirá fia, Miklóska!« Kiszól az őzecske: »Rí bizon, rí bizon! Nekem pegyig testémnek kést fenyik, vérémnek még az aranybédénczét mossák!« Az ablak kinyít, a galamb beszát, megrázkódott, hát egy szép asszonyé vát.

-341-

Odamënt a bősőhő, kivette a kis gyereket, megcsókolta, megszoptatta. Azután az őzecske

csókolta, simogatta még, azután újra galambé vát, oszt elrepűt.

A másik écczaka szintazonszerint gyött a galamb, bezörgetett, beszát, asszony lett belülle, megszoptatta a kis gyerékét, az őzecsét megcsókolta, elmént. De a szakács észrevette, mi történt, elmonta ám a kirának úgy, a hogy vót, végig.

Másnap a kiráfi nem mént el vadásznyi, otthon maratt, hogy majd méglesi ő, hogy csakugyan úgy van-é? De a hogy várt a setétbe, elalutt. A galamb ott vót megint, de ő nem láthatta még. A szakács ébrent vót, hallotta, mint mongya az asszony az őzecsének, hogy még écczér gyöhet el, azután má nem, mer a tengeren az arankacsák közt kell neki úszkányi!

A kiráfi mérges lét, hogy mé alutt ő el? de most má megfogatta, hogy nem alszik, akarhogy is léssz!

Este lett megint, leült a kiráfi, oszt várt. De a szakács a hátáná állott, hogy ha elalszik, hát félrángatja. De nem vót rá szükség, mer nem alutt el.

Zörgetnek az ablakonn, gyön a galamb. »Őzedem, aranyom! rí-ë a kirá fia, Miklóska!?» »Rí bizon, rí bizon! Nekem pegyig testémnek kést fenyik, vérémnek még az aranbédenczét mossák!« Akkor berepűt, megrázkódott, gyönyörúséges szép asszony lét belülle.

-342-

A kirá megösmerte, az ő feleségi vót.

Odaszalatt, ölibe kapta, megölelte, megcsókolta. Az őzecske is odasímút az asszonho, oszt nyalogatta szilidenn, alázatosann.

Vót oszt nagy öröm, hetedhét országon sè vót olyan vigasság, mint annak az örömiré, hogy a kirá mëtánata a feleségit!

A kiráfi ezután vasszöggel veretett ki egy ucczát, a vén boszorkány lyányát lófarkára köttette, úgy tépette szét.

Ők még nagy boldogságokba még most is élnek, ha még nem haltak.

Lejegyeztem Besenyőteleken, Hevesvárm., Szabó Julcsa nevű 35 éves parasztasszonytól, idegen nyelvet nem tud. 1903. nov.

45. A hizlalóra fogott két egytestvér.

Hun vót, hun nem vót, vót a világonn egy pár cseléd. Nagyon szegényék vótak, oszt még hozzá nagyon sok gyerékik is vót.

Nagy szükségét láttak mindenbű, úgy, hogy má gondolkoznyi kezdtek, mit is csinállyonak? vagy kivégzik magokat vagy léssz valahogy!

Az embër écczér kimént az erdőre, ott lótt egy nyulat még egy vadgalambot. Hazavitte.

Az útonn jutott az eszibe valami, el is monta a feleséginek mingyá.

-343-

- Hallod-ë, kedves feleségem! mondanék én egyet, kettő léssz belülle! mit szósz hozzá? Én most mëlloctem ezt a nyulat még ezt a vadgalambot, né együk mink ezt még! Készidd el fájinú, majd a környik nagy urajit méhhíjjuk ebédre, oszt kiki csak ad majd érte egy kis ajándékot, letalább jutunk egy kis pézhè!

Az asszony szivesörömet beleégyezett, válalta is, hogy olyan fájinú elkészítyi, hogy még a szájokot is megnyalják utánna!

Az embër behivogatta a vendégékét, az asszony még a konyhánn sèrtepértét. De a hogy ott sűrvített,⁵¹ ide-oda szaladgát, a macska a tányirbú kilopta a vadgalambot, oszt elszalatt vele.

Kétségbeesett oszt az asszony. Azt hitte: mingyá méhhal. Micsinállyék má most? honnat végyék ő elé egy másik vadgalambot? de maj mebbolondút azé a vadgalambé! Má hova fordúllýék? így is baj, úgy is baj! ús segített magánn, hogy lèvágta a fémellyit, azt készítette el, mint a hogy a vadgalambot szokás, azt tálalta fél az uraknak.

Azok megétték, még az újjokot is megszoogatták, elkezdtek dícsírnyi, hogy minó finom étel vót a! mi vót a? De az asszony nem merte mèmmondanyi, csak aszonta:

- Vadgalamb vót, nem tom, mi jó lehetett rajta!?

A vendégék nem soká marattak, elméntek, de mindenki hagyott ott egy-két hatost, ki egy forintot, ki kettőt.

-344-

Örút a szegény embër, hogy ilyen sèmmiség is mènnyi pézt hajtott nekik.

De megesett écczér, hogy az embernek viszkedett a feji, monta a feleséginek, hogy nézzék a fejibe!

Az mént écczèrbe, nézett benne szívesenn. Az embër még, a hogy az asszony motorkát a fejibe, hátradótt, úgy, hogy az asszony mellyihè ért. Nagyot sikított az asszony, az ura fili maj berekedt túlle.

- Mi bajod nekèd, asszony! - kérdezte az embër.

- Ere gyött egy méh, attú ijtettem még! monta az asszony, de maj kicsordút a könyű a szemibű.

Az embèr elhitte. De a hogy ècczèr mègint hátradót, az asszony újfènt eljajdította magát.

- Mi lelt tégèd, asszony!?! má másocczor sikítasz, az a méh csak nincsen mindég körülötted?

- Jaj! tudom is má én, mé sikítottam! izé... a... biztosann békát láttam! mèntette magát az asszony, nem akarta az urának mèmmondanyi sèhossè, mi a baja? De az firtatta, úgy hogy végre mèmmondta az asszony, hogy a mellyi fáj, mer lèvágta, hogy a macska a vadgalambbal elszaladt.

Szòget ütött ez az embèr fejibe. Aszongya a feleséginek:

- Hallod-è, hé! ha ilyen jó az embèrhús, nekünk úgy is sok gyerekünk van, kettót bellülök hizlalóba fogunk, oszt mègèsszük!

-345-

Az asszony nem merte mondanyi, hogy »nem!«, beleègyezètt.

Be is csuktak kettót mingyá a komrába, ègy lyánt mèg ègy fiút. Jótartották óköt, hússal, tejjel ètették, az apjok mèg ma harmannap mègszúrta az újját mind a két gyereknek ègy tóvel, hogy jók-è má? Mer ha az újj mingyá vért ereszt, akkor má lè lehet vágnyi. De mèn nem vót jó ègyik sè.

Aggyig-aggyig, hogy a lyány újja vért eresztètt, jó lètt. Az apjok aszongya odbe a feleséginek:

- No! a lyány má hónapra jó lèssz!

Ezt mèhhallotta a lyány, mègihett nagyon. Nem akart az apja asztalára kerúnyi! A kis öcscsi mèg ó ègy rossz nyakó bicskával⁵²⁾ kifurták a komra falát, oszt mèg az nap ècczaka mègszòktek.

Szalattak is, mint a Czobor èbi, hogy utó nè érje óköt valaki. Mikor má jó meszi vótak, lassabban... ballagnyi kezdtek.

Beérték ègy erdòbe, ott mèntek, mèntek sokáig.

Ècczèr mán a kis fiú nagyon szomjan vót, látott ègy nyomat, innya akart belülle. De a nénni figyelmeztette, hogy az ökörnyom, nè igyék belülle, mer ökörè vátozik! A kis fiú engedètt. De mènne továdabb mèntek, a fiú anná szomjanabb lètt. Türesztelte vóna lyány, de a gyereknek má a szèmi is be vót esve. Egy fa töllöstövibe látott ègy óznyomat, itt belülle, mingyá ózecskéjé vát.

-346-

Sopánkodott a lyány, hogy mèmmona, igy mèg úgy, oszt èhèn vagyunk è! de má arrú nem lèhetètt tènnyi, utólyára a lyány is belenyugodott.

De akkor ám má a lyány is olyan szomjan vót, majd elveszètt! Látott ègy lábnyomot, tündèrnyom vót, itt belülle, rögtön tündèré vátozott.

Igy mèntek ók továb, mèg ègy kirá uradalmába nem értek.

A lyányonn mán allyig vót ruha, a komrába mèg a sok csütlésbe-botlásba lèszakatt rúlla, azután mèg nagyonn szègyèllös vót, mit csinállyék? ó igy nem megy sènki elejbe, bebújt ègy nagy kazal szalmába.

Ott sanyarkodott a kis ózecske testvérivel, még a kirá kutyája eszre nem vètte. Egydarabig az hordott nekik kënyérhaját, mit, a mit odbe a konyhán kapott. De a szakács eszrevètt valamit. Nem tutta a fejibe vènni, mé jár az a kutya kécczèr az ènnyivalóé? Ècczèr mègleste, hát látta, hogy ègy szèp lyáynak horgya, a ki a szalmalyukbú nyút ki a kezivel. Mingyá mèg is monta a kirának.

A kirá nem akarta hinnyi. Hogy lakna má olyan szèp lyány a szalmalyukba? nèm lèhet a! Hát hogy mègbizonyosoggyék, elmènt a kazalho, oszt mègnèzte.

Beszót a lyukonn:

- Ki van itt?

- Ègy szerencsètlen, meztelen lyány! - monta odbe valaki.

- Hát akkor gyere ki!

- Nem mènèk, mer szègyèllèm magam! hozass ruhát, oszt kimènèk!

A kirá hozatott ruhát, begyugta a szalmalyukba, ott a lyány fölötözött, oszt kigyött.

Eltátotta ám a kirá szèmit-száját, mikor mèllátta, ámába se látott ó olyan szèpet! Mèg is kérte mingyá feleségú, de a lyány csak úgy mènt el hozzá, hogy ha a kis ózecs két, a ki ó neki testvéri, a kirá, mèg él, nem bántya. A kirá mèg is igèrte.

Másnap oszt laktak olyan lagzit, hogy hetedhèt országra szót a híri!

Járt az idó, telt az idó, a szèp asszony terhès lètt, nemsokára gyerekèt is született, szèp aranyhajú gyerekèt. Úgy örút neki a kirá, assè tutta, hova tège! A boldogságáho mèg csak az këllètt, hogy ègyebre nè vágyalkozzék!

A kirané mèssoványodott ègy kicsit, a gyerekágy mèvviselte, de má pèndút, pèndút, mint a palóczok Máriája.

Ècczèr a kirá vadásznyi mènt, a feleségi magába maratt. Az udvarba mèg vót ègy öregasszony, a ki szerette vóna a lyányát a kirának, azt ètte az írccsèg, valahányszor a kiránèt látta. Fèl is

-347-

tette magába, hogy hacsak lehet, elveszti.

Szép napos idő vót, a kiráné kinézett az ablakonn, az az öregasszony még épen ára mént. Odaszól a kiránéhó:

-348-

- Nem gyönne ki a kiráné a jó napos időre? ide a patakpartra ë! maj nézék a fejibe!

A kiráné örút, hogy minő szives ez az öregasszony, kimënt, lëültek a patakpartra. Az öregasszony nézett a fejibe.

Ëcczër csak zu! be a patakba a kiránét! olyat loccsant, hogy a víz még ki is csapott... De a kiráné nem halt ám még, mer hogyím tündér vót! arankacsa lëtt belülle.

Az öregasszony még bevitte a maga lányát kiránénak.

De az öregasszony lányá hogy meddő vót, nem szoptathatta a kis gyereket! Este az őzecske szarva közé vészi a kis gyereket, lëmëgy a patakho, oszt elkezgyi:

Néném, néném! kedves néném!
Szoptasd még a kis fiadot!
Kiráfi kis Miklós sírva gebedëzik!

Akkor felúszott oda ëgy arankacsa, mërrázködött, mingyá asszony lëtt belülle. Lëvëtte az őzecske szarvárú a kis gyereket, mëszszoptatta. Mikor evvel végezëtt, a gyereket szépen visszahelyhezette az őzecske szarva közé, újra mërrázködött, arankacsa lëtt, oszt mént vissza a vízbe.

Ez így vót másnap is, harmannap is, de má harmacczorra mëllátta a kirá lovásza, hogy mit csiná az őzecske a patakpartonn. El is monta a kirának, a kítú épenn, akkor kérte az öregasszony lányá az őzecske tüdejít még a szívit. Ámëködva hallgatta a kirá, a mit a lovász mondott.

-349-

- Mégá! - monta neki - estére mëllessük, hogy úgy igaz-ë?

Estefele a kirá még a lovásza ëgy bukorba bújva várták, hogy mi történyik itt?

Ëcczër gyön az őzecske, szarva közt a kirá kis fia Miklós. Elmongya, hogy:

Néném, néném! kedves néném!
Szoptasd még a kis fiadot!
Kiráfi kis Miklós sírva gebedëzik!

Az arankacsa is gyön, asszonyé vátozik, szoptattya a kis gyereket, oszt mongya az őzecskeék, hogy má többet nem gyön vissza. Hallya ezt a kirá, odasompolyog, a tündér - vagymi? az ő feleségi haját ëgy páczára csavarja, oszt még akarja fognyi.

De az az asszony valahogy eszrevëtte, vátozott az az kigyóé, kacsáé, lángé, mindëné a világonn, de a kirá nem eresztëtte el. Mikor oszt a kirá kécczër ëgymásutánn elmonta neki, hogy: »Szivem szép szerelme! az lëgyé, a mi egygyi vótá!« visszavátoszt asszonnnak.

A kis gyereket bevitték a szobába, az őzecske még mént utánnok. Akkor mëffogták az öregasszony lányát, az úcczát kiverették patkószöggel, lófarkára kötték őket, úgy szaggattatták széjjel.

-350-

A kiráné még az őzecske visszamëntek az erdőre, az őzecske az őznyombú, a kiráné a tündérnyombú itt, mingyá vissza is vátoztak, az ëgyik legényé, a másik rendës embëri asszonyé.

Akkor hazamëntek, a kirá még a kiráné még ëcczër mëgesküttek, olyan boldogok lëttek, hogy hetedhét országonn së vót párjok.

Mém most is élnek, ha mën nem haltak.

Besenyőtelek. Hevesvármegye, Dankó Anna, 40 éves szakácsnétól. Lejegyzési idő: 1904. február.

46. A két testvér.

Hun vót, hun nem vót, vót a világonn két gyereket: ëgy fiú még ëgy lány. Ezék ëcczër elmëntek otthonrú jádzanyi, de olyan messzire tanátak mënnyi, hogy nem tuttak haza tanányi. Most má mitévók lëgyënek? fëltëtték magokba, hogy mënnek a világba, akarhogy lëssz is!

Mëntek, mëndëgëtek, beértek ëgy erdőbe, ott láttak ëgy palotát. Bemëntek.

- Aggyon Isten jó estét, öreganyám! - köszöntek, mer épen a pitarba állott ëgy vén boszorkány.

- Aggyon Isten! szerëncsëtek, hogy öreganyátoknak szóllítottatok! Mi járatba vattok?

Elmonták oszt, hogy bërësnek még szógállónak akarnak elányi, ha fëlfogannák!

Aszongya a vén boszorkány:

- Hát én félfogallak benneteket! nállam három nap az esztendő, száz arany a díj, a ki még tud szógányi érte!

Nyugodtan feküdt lē a két gyerek, mer mán nem haltak éhēnn, vót helyik!

Rēggēl félkelnek, a lyánnak mingyá söprenyi, tisztogatynyi kellett, a gyerekre még rábíztak három tátoslovat, azt kellett neki az aranymezőre kihajtanyi, oszt megőrzényi.

A boszorkány még félült egy lapátra, oszt mēnt a gyerek után, de otthonn elébb meghatta a lányának: Rózsikának, hogy mire hazaér, a kis lyánt, mán mint a gyerek testvérit, okvetetlenű főzze még! Avval ment.

A gyerek szörnyenn vigyázott, hogy a ló meglēgyék, nem is szaladt el abbú egy sē. Estefele hajtotta vigann hazafele, örút, hogy békességbe elmút egy nap. Vele mēnt a boszorkány is, am még má előre fente a fogát a kis lány husára.

Mikor hazaért, a letelső kérdési is av vót, hogy:

- No! kész-ē má a vacsora?

De Rózsika nem tudott vele beszámolni. Lētēszi a lapátot a vén boszorkány, keresi a kis lyánt. de nem tanáta sē a tába, sē a tűzönn, sē hóttan, sē eleventen.

- Hova lēhetett? hova lēhetett? - mérgekődött a vén boszorkány, kérdezte a lányát, de az sē tudott neki rúlla mit mondanyi. Nem ám! mer ő szőkesztette el! sajnáta lēvágnyi, oszt elbújtatta.

Igy oszt a vén boszorkány hoppon maradt.

-352-

A gyerek a lovakot megőrzötte másnap is, nem vót velők sēmmi baja, az öregasszony is kívél vót vele, ott ült a lapáttyánn egész nap.

Elgyött a harmagyk rēggel. Hajtya a gyerek a három tátost az aranymezőre, víg vót, süvűtött, mint a rigó, de nagyon hamar elmēnt ám a kedvi! A hogy kiért lovaival a mezőre, azok csak szaladtak szét, a hanyann vótak, annyifele.

A gyerek nem tutta, mit csinállyék! Mēgszomorodott nagyonn, oszt indút hazafele nagy rívással.

A hogy mēnt, hát az utonn egy kódús állott. Aszongya az neki:

- Mi bajod, kis fiam! hogy rísz?

- Ez még ez! - elmongya oszt a gyerek a baját.

- No! nē fé sēmmi! ereggy csak haza! véd elē a kis testvéréd furollyáját, azt fúdd még, a kis lány maj megkerű, a lovakkal még tē nē gondolly, majd hazaviszēm én!

Úgyis vót. Hazamēgy, keresi a furollyáját. Láta ezt a boszorkány, mingyá gondolta, hogy ez nem jó végrű van itthonn! aszongya neki:

- Mé gyöttē tē haza, hē?!

- Hát a furollyámé! - monta a gyerek.

De mán ekkorra az öreg kódús hazahajtotta a lovakot.

Erre a vén boszorkány kimēnt az ēstállóba, a három tátoslovat elverte úgy, hogy mind össze vót dagadozva, oszt csak azē, a mé haza gyöttek! Azok oszt védték magokot, hogy nekik muszaj gyönnyi, ha hajtyák, azē nē verekēggyék!

-353-

A vén boszorkány szörnyenn mérges vót. Hogy a kis lyánt elvesztette szēm elő, aszonta Rózsikának: rakjék tüzet, tēgye fél a vasfazekat, mer a gyereket még kell főznyi!

Szegény Rózsikának kintelen vót engennyi.

De hallotta ám a parancsot a gyerek is, belefújt a furolyába. A furollyaszóra elégyött a testvéri. Aszongya neki:

- Hallod-ē, testvérēm! szőkjünk még mink inset, mer itt végünkre járnak! Má engēm is még akarnak főznyi!

A kis lány beleēgyezett. Elszöktek.

Má jó darabonn mēntek, ēcczēr hátranéznek, hát láttyák, hogy vágat utánnok a vén boszorkány. Mēgijedtek nagyon, hogy visszaviszik őket.

- Tudod-ē, mit? - mongya a gyerek a lyánnak - vátozzá tē hattyúé, én még maj tó lēsžek!

Úgy is lētt. A lyánbú szép fejír hattyú, a gyerekbú még gyönörű kikesvizű tó lētt.

A boszorkány látta, hogy híjába járt, visszafordút.

A gyerek még a lány visszavátozott, oszt folytatták az úttyokot tovább. De otthonrű megint mēllátta őket a vén asszony, fél a lapátra, oszt utánnok!

A fiatalok is vigyáztak magokra, mindég tekingettek hátra, ēcczēr eszrevētték, hogy baj van,

A lyánbú mingyá csárda lett, a legény még kocsmárosé vátozott. Mégyen oda a boszorkány, kérdézi tüllök:

- Nem láttak ére mēnni egy gyerekēt még egy lyánt?

Aszongya a legény, má mint a kocsmáros:

- Láttunk bizom mink, még fiatalunk vótunk!

- Ú! akkor am mán nagyon régēnn vót! - monta a boszorkány, oszt a hogy gyött, úgy mēnt.

A fiatalok mēntek tovább, a hun lēhetēt, szaladtak is, csak bajok nē lēgyék má! De a hogy hátrapillantottak, gyött a boszorkány mēgint.

Odafordú a legény a lyánho:

- Hallod-ē? én majd egy nagy kásahēgyé vátozok, tē ály a hēgynek a túsó szélyire! de onnat mēn nē moczszany!

Úgy is lett, a hogy a legény monta. Gyött a boszorkány. Mēglátta a kásahēgyet, csak nekiesēt, oszt ētte, hogy csakúgy dūledt bele a szēmi. De annyit tanát ēnni a kásábú, - mer az egész hēgyet ússē birta vóna mēgēnni - hogy fēlpūkkedt túlle.

A legény visszavátozott mingyá, oszt látták, hogy a boszorkány má mēddōglött, elindútak, mēntek vissza a boszorkány házába, Rózsikáho. Ott Rózsika még a legény, mer má régēnn szerették egymást, ēgybekeltek, házastársak lēttek.

A kis lyány sora még ēgyig csak vót, a hogy, de ezután! Az új házaspárnak - akármére állott! mindēnütt lába alatt vót. Kerút-fordút, azok mindég szidták. Ecczēr mēgsokallta, oszt hogy nē szúrja tovább a báttya még az ángya szēmit, elmēnt szōgányi.

-355-

Útlya egy nagy városba vitt, a királyi udvarba, a hun libapásztor lett. Hétkōznap őrzōtte a libát, vasárnap még fēlvētte a szép ruhájait, a kit gyiőhajba összehajtogatva tartogatott.

A kiráfi látta, hogy minő szép, takaros egy lány ez! mēttecczēt neki. Odabe még is monta, hogy ő azt a lyánt elvēszi. De az apja hí! hú! így még amúgy! hogy akkéne még, hogy az ő fia egy rongyos libapásztorlyánt vēgyék el, ki is tagaggya mingyá!

A kiráfi mēgijedt, hallgatott az apja szavára. Kerestek neki egy gazdag királyánt, azt vētették el vele. Csakhogy ő nem szerette! még egy asztalná sē esēt jó avval ēnni! Útata, mint a bűnit.

Nemsokára háború ütōtt ki, a kiráfinak el kēllēt mēnni. A szēgény lyánnak is takaronnyi kēllēt az udvarbú.

De még a kiráfi odajárt, a felesēgi mēghalt, özvegy embēr lett. Mikor hazagyött, bizon nem azon vót, hogy a halottat sirassa, fēlkereste az ő kiszēmelyit, a kis libapásztorlyánt, elvētte azt. Mēgeskūttek, boldogok lēttek, mint a szerelmes gellicze. Még most is ének, ha még nem haltak.

Besenyőtelek, Heves vármegye. Putyó Rago Jánostól. Lejegyzési idő: 1904. február.

-356-

47. A fejr madár.

Hun vót, hun nem vót, vót a világonn egy embēr még annak a felesēgi. Gyerekik nem vót, pegyig mindég azonn kērték az Istent, hogy csak azt anna má!

Az asszony mikor ēcczēr magába vót, azt kívánta, hogy ha lēnne gyereki, olyant szeretne, a ki fejr lēnne, mint a hó, piros, mint a vér, szēmi, szēmōdōki még fekete, mint a bogár.

Ēcczēr csakugyan is tehērbe esēt. Az időre lett is neki épen olyan fia, mint a minōt kívánt. Annaira mēgōrūt neki, hogy örōmibe mēghalt. A kis gyerek fiú vót, Pēstának hitták.

Az embēr nem tudott mēllēnni asszony nekū, újjontann mēgházasodott. A másogyik asszontú még lyánya lett, azt még elnevezték Mariskának.

Az embēr dologra járt, ott vót mindēnnap rēggeltū estyig, csak ēnni mēnt haza. Ēcczēr is, hogy nem vót elé, Pēsta almát kērt a mostoha annyátú. Az aszonta neki:

- Hát nyú' be a lādába, ott van!

Pēsta belenyút, de a hogy vētte ki az almát, az annya odaszaladt, oszt a láda tetejit a nyakára csapta, úgy, hogy a feji mingyá lēesēt rúlla, Pēsta még mēghalt. Avval fogta az asszony, vitte ki a ház elejbe, oszt lēültette a halott gyerekēt egy kis szēkre.

Mariska hallotta, hogy a láda teteji lēcsapōdott, de nem tutta, mitú vót az a zaj!? Kērdēzte az annyát, hogy mi vót a? Az annya elmonta, hogy Pēsta rossz vót, almát akart lopnyi, oszt kikapott.

-357-

Mariska is kapta magát, mēnt a ház elejbe, úgy vágta pofonn Pēstát, hogy az mingyá lēbukott a földre.

Azutánn az asszony kimēnt, Pēstát mēgnyúzta, fēltisztította, elkészítette, oszt mikor az ura hazamēnt, fēladta az asztralra.

Hát az ura nem tutta, micsoda hús a! csak ette, mintha tejbekása vóna.

Étel után a csontokot Mariska összeszedte, elásta a kerbe egy boczfa alá.

A csontbú nemsokára szép fejír madár lett, fészát a fődrú, oszt mēnt, mēnt egy botos háza tetejire. Ott elkezte mondanyi:

Anyám mēgölött, apám mēgevett!
Kis testvérēm, Mariskám,
Összeszedte csontocskám,
Kötte selyēmkendőbe,
Tette boczfa tövibe,
Kikelt kikelt! itt van! itt!
De szép madár lett belüllem!

Ezt hallották a bótba, adtak neki egy szép selyēmkendőt. Avval szát tovább. Mēnt egy kalapos házára.

A kalapos házánn is elmonta:

Anyám mēgölött, apám mēgevett,
Kis testvérēm, Mariskám,
Összeszedte csontocskám,
Kötte selyēmkendőbe,
Tette boczfa tövibe.
Kikelt, kikelt! itt van! itt!
De szép madár lett belüllem!

-358-

Ott is mēghallották, vittek ki neki egy gyönyörű szép kalapot.

Harmacczorra egy malomra szállott. A malomba hét legény dógozott, azok is mēghallották a madár szavát, kimēntek mēghallgatynyi. Azok mēg toltak fél neki egy nagy malomkövet, a mit a fejír madár a nyakába vett, oszt szát vele haza, az apja házára.

Ott is elkezte kiabányi a verset fēnnszóval.

Odbe hallották, hogy »É! de nagy kiabálás van otki, mi a?«

Kimēntek, hát a fejír madár Mariskának lēhajította a selyēmkendőt, az apjának a szép kalapot, az annyára mēg úgy sūtotta lē a malomkövet, hogy az asszony a főd gyomráig esett. Úgy elborította a főd, hogy temetynyi sē kellett.

A fejír madár mēg visszavátózott, Pēsta lett belülle. Az apjával mēg Mariskával mēg most is boldogann élnek, ha mēn nem haltak.

Besenyőtelek, Heves vármegye. Gyűró Klári parasztmenyecskétől. Lejegyzési idő: 1904. márczius.

48. A bús gellicze meg a két kiráfi.

Hun vót, hun nem vót, Dormádonn innen vót, Tepélyēnn túnat vót, a fene tuggya: hun vót? kidót-bedót kemēnczének ěcs csēpp ódala sē vót, mégis mēssült benne olyan kēnyér, mint szélēss e világ. ěn is ěttem belülle. Most hazuttam mán nagyot! De ha má egyig nem montam igazat, ezután is maj csak elámítolak bennetēkēt!

-359-

Vót a világonn egy kirá, annak a kirának vót két fija mēg egy bús gelliczéji. Az a bús gellicze ěcczēr kicsacsogta a gyērēkēk előtt, hogy a ki az ó szívit mēgēszi, a feji alatt mindēn ěcczaka egy arany terēm, a ki mēg a máját ěszi mēg, Szécsēmbe kirá lēssz.

Hallotta ezt a két kiráfi, mingyá mēgētte az ěgyik a gellicze szívit, a másik mēg a máját.

De hogy az annyok mēhhalt, új asszon kerūt a házokho, mostoha. Az valami módon mēttutta, hogy mismit beszēt a gellicze, aszonta az urának, hogy mingyá mēhhal, ha a két fiúnak a tüdejibū mēg a májábū nem ěszik. ěhēn! mert a gellicze szívit mēg a máját akarta vóna magának!

A kirá elé is hívatta az öreg jágērját, János bácsit, oszt mēpparancsolta neki, hogy a két gyērēkēt vigye az erdőbe, ott lőjje agyonn, oszt a gyomrát mind a kettőnek vigye haza, – má mint a tüttüsit. Az öreg jágēr szót fogadott, mēnt a két gyērēkkel az erdőre. De gondolta az útközbe, hogy de nagyhatú lēhet ez az asszony, a ki az urátú mēg azt is ki tuggya követēlnyi, hogy a saját tulajdon két gyērēkit őlesse mēg. Mikor arra kerūt vóna a sor, hogy no! lē kell lőnyi a két kiráfit, eleresztētte őköt. Haza mēg valami olyas állat tüttüsit vitte el.

-360-

Elindú a két kiráfi. Mēnnek, mēndégének, két út elejbe ěrnek. Ki mellyikēnn mēnnyék má? De hamar mēgēgyeztek, a jobbódalsónn mēnt az őregebb, a balódalsónn mēg a fiatalabb.

Az őregebb Szécsēmbe ěrt, ott nemsoká kirá is lētt.

A fiatalabb – a ki a balódalsónn mēnt – egy városba ěrt. Nem ősmert sēnkit, ěre ő nem járt

sosë, egy özvegyasszonho kopogtatott be szállásé. Az adott is neki.

De mikor az asszony vette az ágyat, a kiráfi feji alatt mindég egy aranyat tanát. Hogy megörút az annak! A sutba hajingáta mind, má vót egy égész halommal.

De hogy? honnem? a kirá lyánya méttutta, hogy minó ember lakik az özvegyasszonná, elkütte a szobalyányát a kiráfiho, mongya mën neki, azt üzenyi, hogy menyenyék fél hozzá mingyá, ebbe a szent órába!

A kiráfi fél is mëgy, nem tutta, hogy mé?! vagy hogy? csak mënt. Mikor együtt vótak, a királyány aszonta neki, hogy: »kártyázzunk!« Hát kártyáztak is. Játék közbe mëg tóttott a királyány, hogy igyonak is má! de a kiráfi nem akarta elfogannyi. Aszongya neki a lyány: »hát mé nem iszol? isz' nincs ebbe haláléesztó! ihaccz ebbú!« A nagy kínálásra oszt itt a kiráfi is. De má nagyonn soká kártyáztak, a bor mëg úgy mëgártott a kiráfinak, hogy részëg lett, oszt a gellicze szívit is kihánta. Ezt akarta a királyánya. A gellicze szívit mingyá mëgëtte, a kiráfit mëg, mer ő nem tutta: kicsoda? - kihajíttatta.

-361-

Hazamëgy a kiráfi. Az asszonnak vót mán nagy rakás arannya, azé mëg nem telt el vele, a kiráfi feji alatt kereskëdëtt minden rëggel, de má ëgyetlen ëcczër së tanát. Beleúnt ő is, kiatta neki az utat.

Szëgën kiráfi! no nekëd mëgesëtt! Má ëhënn is vót nagyon, bemënt ëgy kerbe, ott látott szëp gyömőcsfákot, tele mindënfajta gyömőcscsel. Előszsör mënt a körtëfáho. De mihentërt az első körtët mëgëtte, szamaré vátozott. Mëgihëtt mëg magátú is. Hova jutott ő? Utólyára oszt beletörödött a sorába: a hol lëssz, úl lëssz! Elkezte a káposztát ënnyi. Abba mëg allyig harapott bele, muczié vátozott. Mos mëm má as së tutta: hogy van? mint van? mi van vele? Elkeserëdëtt nagyonn. »Nohát! ha má muczi vagyunk, jó vagyunk!« Fëlmászott ëgy almafára, hogy jólakik almával, de allyig nyelte lë az első harapást, olyan szëp embër lett belülë, hogy allyig ösmert magára.

Akkor kerítëtt valahunnan ëgy rossz szúrt, abba fëlötözött, szëdëtt a kerbú ëgy nagy rakás körtët, káposztát mëg almát, mënt a kirá háza elejbe, de csak a körtët árolta. Këgyes körték vótak, a királyány allyig nézëtt lë az ablakonn, mingyá mëllátta, oszt kütte is a szobalyánt, hogy hozzék csak abbú a körtëbú. A kiráfi jó pézë el is adott neki vagy hármát. Azt otfël a kiráné, mëg az is fiatal asszon vót, a királyány mëg a szobalyány mëgëtték mind, de szamaré vátoztak is ám!

-362-

A kirá mikor bemëgy, mëlláttya, hogy az ő házába odbe három szamar van. Kergettette ki ököt mingyá a bërëssel, ki ëgënyest az úcczára. Ott mëg várt rájok a szúros kiráfi, befogta ököt ëgy kocsiba, oszt hogyím hallotta, hogy Szëcsëmbe templomot építënek, úgy gondolta, hogy elmëgy oda a szamarakkal fuvarba.

El is mënt. De ő nem tutta, hogy oda nem szabad mënnyi sënkinék a kirá engedelmi nékú. Mëffogták, vitték a kirá elejbe, hogy majd lëfejezik. De a kirá ëcczërre mëgösmerte, hogy a testvérivel van dóga, a katonákot elkütte, oszt mënt a testvérji kocsijára. A hogy ráül, ő látta befogva a három szamarat, de nem szót sëmmit, mit tutta ő, kik azok? A testvérji ëcczër hunczutú elkezte vele míveltetyni, izétetyni a szamarakat, csak épen azt nem, a ki a királyán vót. A kirá haragudott szörnyenn: »mé izétetyi ez én velem a szamarat?« de nem szól azé.

Mire hazaërtek a kirá udvarába, a fiatal kiráfi elëszëtte a káposztát mëg az almát, adott belülë a szamaraknak. Azok először muczié, azután embërë vátoztak, de mind szëbb vót, mint azelőtt.

A kiránët elvëtte a szëcsényi kirá, a királyánt a fiatal kiráfi, a szobalyány mëg ott maratt nállok szógálatba.

-363-

Boldogok lëttek, mëm most is ének, ha mën nem haltak. Eggyig vót, mese vót, Kelemënnék kedvi vót, kana is vót mellette, kanálozd ki belülë.

Besenyőtelek, Heves vármegye. Putyó Rago János, középkorú parasztembertől. Lejegyzési idő: 1904. febr.

49. Arany Zsáda.

Hun vót, hun nem vót, vót-ë, nem vót-ë? vót a világonn ëgy kirá, annak vót három lyánya.

Hát ez a kirá ëcczër elmënt hazúrú, de mielőbb elmënt vóna, maga elé hivatta a lyányait. Aszonta nekik: »netëk! itt van három koszoró mëg három madár, mikor visszagyövök, a koszorónak is mëg a madárnak is épen olyannak kell lënnyi, mint most, azé jó visellyëték magatokot, vigyázatok a szüzessëgtëkre! tuggyátok-ë?« A lyányok magokho vëtték a koszorót mëg a madarat, kiki a magáét, az apjok mëg elmënt.

Má este lëtt az időbú, ők odabe beszélgetnek szëpen, ëcczër az ablak alatt zsuzsorog valaki. Kinéznek, ott van ëgy kódúsruhába ötözött embër. »Mit keres maga ott, bácsi!?« kiátonak lë neki. »Fázok! szëgëny kódús embër vagyok! segíjjënek rajtam!« A lyányok mësszánták, fëlhúzták az ablakonn be a szobába.

Mikor a szobába vót a kódús, ëcczërëcsak lëvette a kódúsruhát, a lyányok ëgy valóságos herczegët láttak magok előtt. A fiatal embër ki is nyilatkoztatta, hogy nem kódús ő, ha kiráfi.

-364-

No, má ha így van, micsinállyonak? Hozzáfogtak kártyáznyi. A kiráfi ëgykëttöre mënnyerte a két nagyobbat. Velék is hát, a koszorójok mingyá elhërvatt, a madár mëcs csak lëcsüngesztëtte a

fejit.

Másnap má a letkisebb is mēv vót nyerve. Arany Zsáda - mer így hitták - sē esett ám a feji lággyára, hon nē tutta vóna, micsiná?

Fogta magát, a pērvétába vetett ágyat, a kiráfit odafektette. Allyig dőt az ágyba a kiráfi, má épen Arany Zsádát akarta magáho húzni, mikor az ágy csak lēsímút alatta, ő mēg bele a pērvétába. Viczkándozott ő ott, bele is fút vóna, ha a két nagyobb lyány ki nem húzza.

A kiráfi szégyellte nagyonn, hogy Zsáda így kibánt vele, fēltette magába, hogy akarhogy, de elvesztyi. Össze is beszēt a nagyobb lyányokkal, a kiket mēgejtēt, hogy tēgyék magokat betegnek, oszt valamié kűgyék el hozzá Arany Zsádét, majd elbányik ő vele.

Úgy is vót. Arany Zsáda nēnyei a kirá ételyire vótak kíváncsi, nyögtek, jajgattak, hogy ha ők abbú nem ēhetnek, hát bizon mēhhálnak. »Ereggy el má, Zsáda! tē! oszt hozzá nekünk a kirá ételyibú, ha Istent ősmersz!«

Arany Zsáda fēlőtözött szakácsnak, oszt mēnt késségēsenn. De tutta ám ő, mibe mestērkēgyik a kiráfi mēg a testvérjei.

Bemēgy a konyhába, aszongya a szakácsnak, hogy vóna-ē szűkség ēgy szakácsra, mer ő beána? az aszonta, hogy vóna! »No jó van, akkor beállok! - monta Zsáda - de mēnnyék csak, nat tűz van, ég a kirá ēstállója, én mēg majd azalatt itt lēsžék!«

A főszakács elszalatt, Zsáda mēg kapta magát, a zsebibe rakott ēgy pár darab bēlest, mi ēgymást, a többi ételēket mēg mind kiforgatta, oszt úgy tōvel-hēggyel fōlfordúva hatta ott a konyhát. De a szēmōdőkfára fēlírta:

Itt járt Arany Zsáda,
A kirának bosszújára
Szakácsruhába.
Ha bányia, hát tēgyēn rúlla.

Avval mēnt.

Gyōn vissza a szakács, láttya, hogy mi van itt! mēgy a kiráfiho ēgēnyest. Gyōn az is, de az mingyá mēllátta az ajtó fēlēt az írást, maj mēgētte magát, úgy haragudott. Ki is atta mingyá, hogy ha Arany Zsáda idekerú, nem kell neki irgalmaznyi, vigyék rögtōn ő elejbe.

Zsáda hazaért az étellel, a nagyobb lyányok út tētték, mintha könnyebben vónának, de belōtte őkot valami, mer azt szerették vóna, ha Zsádát a kiráfi mēgōlyi.

Másnap elkezgyi a két lyány mēgint a nyögést mēg a jajgatást. Zsáda tutta, hogy mire mēgy a! kérdēzte, hogy »mi a bajotok?« Azok aszonták, hogy »mēhhalunk, ha a kiráfi borábú nem ihatunk!« »Jó van - monta Zsáda - maj hozok én!« Fēlőtözött kádárnak, mēnt ēgēnyest a kirá pinczējihē.

Ép ott vót a fōkádármestēr. Aszongya neki Zsáda: »vēnnék én ebbú a borbú ēj jó csomót, de magával nem tudok alkunnyi, hivassa ide a kirát, vagy maga mēnnyék el érte, én majd itt mēvvárom!« A fōkádármestēr elmēnt, Zsáda mēg teletōtōtt ēgy üvegēt borral, a zsebibe tētte, a hordókat mēg csapra vētte, eresztētte a bort fenēbe. Az ajtóra mēg fēlírta:

Itt járt Arany Zsáda,
A kirának bosszújára,
Kádárruhába.
Ha bányia, hát tēgyēn rúlla.

Gyōn a kirá a fōkádármestērrel, láttyák, hogy a bor mind ki van folyva, a sok drága bor mind odavan. A kirá má tutta, hogy Zsáda járt itt! Mēnnek ki az ajtōnn, ott mēg láttya a Zsáda keziírását. »No, mēgá, Zsáda! törjōn ki ar rossz! mējjárod mēg ēnvelem!« Szitta csudállatosann, de Zsáda má azōta otthonn járt.

Harmagyik nap újfēnt van nyögés mēg jajgatás ugyancsak! Zsáda má előre nevette magába, hogy ugyan mire kívánczōznak most!? Mēgkērdēzte: »Mi lelt? mi kell má mēg?!« »Jaj, jaj! hozzá nekūn a kirá almájábú, máskép mēhhalun!«

Zsáda fēlőtözött, mēnt. Nem nēzēt sēnkire, tartott ēgēnyest a kertnek.

Fēlmēnt a fára, má jó teleszētte mindēn zsebit, mikor mēllepi a kirá. »No, Zsáda! csakhogy ēcczēr mēffoghattalak! az ételēmēt kiforgattad, a boromot eleresztētted, gyere csak lē a fárú! mēg tudod-ē, micsináta tē én velem nállatok?«

Zsáda lēmēnt a fárú, de a kirá nem akarta eresztenyi.

Odavitte ēgy kendērvágōho, monta neki: »tēdd alá csak a nyakad!« De Zsáda nem tētte, aszonta: »tēdd oda tē elēbb, mer én nem tudom: hogy kell!« A kiráfi mēmmutatta, a nyakát odatētte a kendērvágó alá. A hogy odatētte, Zsáda sē vót rēst, rárántotta a kendērvágót, úgy osszetōrte a kirát, minden csontyát, hogy a kiráfit lepedōbe kellēt a kerbú bevinnyi. Mēgverte amúgy magyarosann, hogy nem köszōnte mēg.

Zsáda még szát égönyest haza. Otthon odatta az almát a testvérjeinek, főlőtözött doktornak. Mément mingyá a kirá házáho, hogy kéne-é doktor? mer ő tud arrú a bajrú segítenyi, a ki a kirának van! Hej! szívesenn fogták! csak mēnnyék be! oszt segícscsék a királyonn.

Bemént. Kért egy csomó sót még paprikát, azután még üveget. Azt összetörte, a sóval, paprikával összekeverte, oszt úgy egyvelgēsenn rakta, nyomogatta be a kirá sebibe. Mikor elvégezte a dógát, odabe félírta az ajtóra:

Itt járt Arany Zsáda,
A kirának bosszújára,
Doktorruhába.
Ha bánya, hát tēgyēn rúlla!

Odbe nem vót sēnki sē, ő még mehetētt szabadonn, az írást nem látta sēnki.

-368-

De a kirá olyan beteg lét a doktor kezi után, hogy ki sē lehet mondanyi. Maj belehalt. Egy álló esztendeig nyomta az ágyat. A só, a paprika, még az üveg méttētte, olyan ripacsos maratt a bőri, mint a himlősé.

Node el is határozta, hogy Zsádát mēgölyi, még, ha a pokolba is kék érte mēnnyi!

Tutta eztet Zsáda. Maga helyētt viaszkbábut fektetētt az ágyába, mézzel méttōtve, ő még a falonn egy kép hátába húzódott.

Gyön a kiráfi. Égönyest az ágnak. A baltával csak úgy vágta széjjel a bábu fejit, hogy ezēr darabra szakatt, de a mézbű egy csēpp odaesētt a szája szélire. Nagyon édēss vót. Akkor bánta még a kiráfi, hogy mit tētt. »Jaj! lelkēm Zsádám! ha nekēd a vérēd is ilyen édēss, hát tē magad minő édēss lēheccz!« Avval odafordút a Máriakép fele, oszt kérte a bocsánatot az ő nagy bűnié. Mēsszólalt oszt Zsáda a kép háta mellő: »hát nagy bűnōd van, fiam! ha a templomot hécczēr mēmmászod, akkor mēbbocsátok nekēd!«

A kiráfi, szégény! még is mászta hécczēr, mind lēmēnt a bokájárú a bōr.

Az öreg kirá, a Zsáda apja még ekközbe hazagyōtt. Rōgtōnn számonn kérte a lányaitú a koszorót még a madarat.

A két nagyobb lány elévēszi a maga koszoróját, madarát, a koszoró el vót száradva, a madár még bággyaszkodott, maj félfordút. A Zsáda koszorója olyan friss vót, kívánat vót ránéznyi, a madara mēd danolt, repkēdētt, nem vót annak sēmmi baja sē.

-369-

Mēnnek be az apjokho. Az mēllátta mingyá, kik itteng a ludasok. A két nagyobbat mēffogatta, kivégeztette, Zsádáé még elgyōtt a maga kiráfia, elvētte, csaptak olyan lagzit, hogy olyat még az öregapám sē látott

Mém most is ének, ha mēn nem haltak.

Besenyőtelek, Hevesvármegye. Szabó Éva öreg cselédasszonytól. Lejegyzés ideje: 1904. jan.

50. Okos Zsófi.

Hun vót, hun nem vót, kis ház mellett nagy ház, nagy ház mellett kis ház, egyiknek sē vót sē ódala, sē kémēnnyi, vót a világonn egy kirá, annak még három lányá. A letkisebbet Zsófinak hítták.

Écczēr a kirának el kellētt mēnnyi a háborúba. Elévētt három koszorót még három madarat. Aszonta a lányajinak:

- Hallyátok-ē! itt hagyok mindēnkinek egy-egy koszorót még egy-egy madarat, de mire elégyōvök, a koszoró is, még a madár is olyan lēgyék, mint most. Jó vigyázatok magatokra!

Avval a kirá elmēnt.

-370-

A lányok mēs sē ámották, mé hatta nekik az apjok a koszorót még a madarat! csak Zsófi sejtētte, de nem szót a nényeinek sēmminőt.

A szomszéd várasba lakott egy herczeg, az méttutta, hogy az öreg kirá háborúba mēnt, ellátogatott a kirákisasszonyokho. Elkeztek kártyáznyi. De úgy, hogy ha valamelyik lány veszt, az a herczegé lēssz!

A lányokot csakhamar elnyerte a herczeg. A két idősebbet még is kapta, de Okos Zsófinak vót eszi, mikor a herczeg monta neki, hogy vessēn ágyat, ő kivitte a fejelet még a dunnát a pērvétába,⁵³ ott vetētt neki ágyat. Allyig hogy belefekűtt a herczeg, csak zu! lē a czukmisba! A hátárú mind lēmēnt a bōr, úgy mégűtte magát, ha még nem igyekēzētt vóna, ott fút vóna bele. De valahogy kiúszott a Dunába, oszt nagynehezen csak hazaért.

De otthonn főtt a feji: micšinállyék ő evvel az Okos Zsófiival, a mé így átmēnt rajta!? Irt egy levelet a két nagyobb kisasszonnak, hogy kűgyék el hozzá Zsófit boré! így oszt majd elláttya a baját.

Okos Zsófit a nényei csakugyan elkűtte a herczeghē.

Zsófi tutta, mi tőri a herczegēt! félvette a pinczemestēr ruháját, elmēt a szomszédvárásba, ēgēnyesenn be a herczeg pincéjibe. A kik látták, nem merték mēszszólítanyi, hogyím pinczemestēri ruha vót rajta. Ō mēg csapra vettle a hordókot, tonnákot mind, a bort eresztette ki a földre. Az ajtóra mēg fölírta, hogy:

-371-

Okos Zsofi, ki ezt cselekēdte,
Tōbbszōr is cselekszi,
Ha az Isten ūgy engedi!

Avval szēmibe vágta a kalapot, oszt mēnt haza a zsebibe az ūveg borral.

Zsófinak má csak hideg nyomát ūtték, mikor eszrevētték, hogy a sok drága jó bor mind odavan! Jaj! de mérges vót a herczeg, maj mēgētte magát!

Fogta magát, levelet írt ūjontann a lyányoknak, hogy kūggyék el Zsófit ételé.

Zsófi félōtōzōtt szakácsnak, bemēt a konyhába, félvett ēgy fazék ételt, oszt vitte ki. Odbē kérdēzték hogy hova viszi? Akkor oszt elmonta, hogy ōt most fogatta a herczeg, az ételt azē viszi, mer most ezt áhította mēg az ūr. Jó van! beleēgyeztek.

Mikor az ajtóba ért Zsófi, kivette zsebibū a krétát, félírta az ajtóra mēgint, hogy:

Okos Zsófi, ki ezt cselekēdte,
Máskor is cselekszi,
Ha az Isten mēgengedi!

A herczeg ēp akkor mēnt lē a konyhába, mikor Zsófi elillantott. Monták neki, hogy »az ūrnak mēg most vitték az ételt, mēnnyék má, mer majd elhívél!«

- Kinek? - monta a herczeg

- Hát magának!

- Kicsoda!?

- Egy lyánkēpū szakács!

No, a herczeg maj szétrágta ōkōt.

- 'Isz' Okos Zsófi vót a! - de mondott hozzá olyanokat, hogy maj lēszakadt a ház.

»Harmacczorra vályik mēg!« - monta a herczeg.

Avval leült, levelet írt a kisasszonyoknak, hogy az a kutya Zsófi mēgint kikerūte a kēzit; kūggyék el kōrtēé!

Zsófinak mos sē kellēt kécczēr mondanyi, ōtōzōtt, oszt mēnt. Mikor beért a kerbe, nem látott sēnkifēlit sē. Ott vót a sok szébbnē szébb gyōmōcsfa, alma, szilva, kōrte. A legszēbb kōrtēfát kiválasztotta, oszt félmászott rá. Igēn ám! de mikor szakajtanyi akart belūlle, a kōrte mind mēccsēndūt, mer a fánn csēngō kōrték vótak! a herczeg eszrevette, mingyá ott termēt a fa alatt.

- No! Okos Zsófi! mēvraggy má! gyere csak lē a fárú.

- Hát mé nē mēnnék! bizol lē mēnēk! lē is mēnt.

Akkor aszongya a herczeg Zsófinak:

- No! Zsófi! tē má sokszor kibántá velem, gyere, ott van ēgy hanapé, ūlly csak rá!

Vót a kerbe má jó előre odakészítve ēgy borotvás kanapé, ha valaki abba beleült, ūgy összevagdalta, mintha mēkkōpōlyōzték vóna.

Zsófi nem ūlt rá. Aszonta:

- Mutassa mēg elsōbb maga, azutānn oszt majd beleülök én is!

A herczeg mēffēlejtkezēt magárú, beleült. Zsófi mēg odalēpēt, oszt jó rānyomta a herczeg hátát a kanapéra.

Vót jajgatás mēg jajgatás, a háta csupa seb mēg csupa vér vót. Zsófi félírta a versit a kanapé hátára, oszt mēnt kifele, mint a kit kergetnek. A herczegēt mēg ūgy vitték be lepedōbe.

Okos Zsófi kivēl az ūtonn tanākōzott a kirá orvosával, elkērte tūlle a ruhát, mer agyonn akarják ūtnyi. Az orvos odatta. Zsófinak sē kellēt ēgyeb, mēnt be ēgēnyesenn a herczeghē.

- Hallottam, hogy beteg a herczeg, begyōttem, mondok, hogy hátha tūnnék rajta segītenyi!

Hū! szīvesenn fogták!

- Hozzonak csak ēgy tonna mézet, három ablakūvegēt, mēg ēgy dunna pēlyhēt! de sebēsenn!

Mikor mēvvitték neki, a szobábú mindēnkit kiutasított, ō mēg az ūvegēt összetōrte apróra, belekavarta a mézbe, abba belenyomkōdta a pēlyhēt, avval kente be a herczeg hátát, de jó

-372-

-373-

vastagonn!

A hercegét a fene is ette, úgy csípte az orvosság. Még betegebb lett tülle, mint a borotvakapanétú!

Zsófi a szobaajtóra megint főlírta:

Okos Zsófi, ki ezt cselekédte,
Többször is cselekszi,
Ha az Isten megengedi!

De nem dévankozott sokáig, ha inalt hazafele, a hogy birt, mikor a hercegét má jó megkente. -374-

Ott mēg fēl vót fordúva az egész ház a nagy ordítástú. A herceg jajgatott, a hogy a maga orvos szette ki a hátábú az üvegét mēg a pēlyhēt, de az az átkozott mēz nagyon beleragasztotta mindakettőt. A herceg allyig birt fēlgyógyúnyi olyan beteg vót! épen, hogy mēvvallotta!

Hej! fájt is a foga Okos Zsófi! csak écczēr mēgfoghatná!

Akkorra má a háborúbú hazagyött a lányok apja, az öreg kirá is. Első dóga vót számonkérnyi a lányoktú a koszorót mēg a madarat. A két nagyobbé a koszoró el vót száradva, a madár mēg olyan vót, mint az ülős tyúk, allyig vót. De a Zsófi koszorója épen olyan friss, a madara is olyan víg vót, mint mikor az apja odatta neki. Igēn ám, mer ő mēgőrzötte a szüzességit!

A két nagyobb lyánt az apja elcsukatta, Zsófit mēg mēgkérte a herceg, oszt el is vőtte.

Má jó félesztendeig éltek égyütt, écczēr Okos Zsófi mēssejdítette, hogy az ura el akarja őtet vesztenyi. Csinátatott a czukrászszal épen olyan bábut, mint ő maga, de belőrú üresset, oszt mēgtötötte alkörmössel. Mikor készenn lét, haza vitette, lefektette az ágyába. Ő mēg – vót az ágya fēlēt égy nagy Máriakép – annak a hátáho húzódott.

Nemsoká gyött az ura égy nagy fejszével, látta, hogy az asszony ott fekszik az ágyba, püff! oda neki! a bábú mingyá ezēr darabra szakadt, az alkörmösbú mēg égy csēpp a szájára csēpptent. Mikor érzette, hogy minő édēs, lēborút a Máriakép elejbe: -375-

- Jaj! mit csinátam! kedves feleségem! agyonüttelek, oszt mēg a véréd is olyan édēs, mint a mēz! jaj! jaj! szúz Máriám! légy segícscségēmre! mit tēttem! mit tēttem!

Akkor Okos Zsófi mēsszólalt a kép hátábú, mintha Mária szóna:

- Ereggy, oszt csúszszá térgyēnn a vár körú, akkor mēbbocsájtok!

A hercegnek mit vót mit tēnnyi? mēnt, oszt csúszott térgyēnn a vár körú.

Zsófi mēg lēgyött a képbú, befekütt az ágyba, ott várta az urát.

Az mēg is gyött nem nagyon soká, de má a térgyinn égy csēpp bōr sē vót!

De maj hanyattvágódott, mikor a feleségit az ágyba látta, hogy sēmmi baja sincs. Nem tutta fēlérnyi észszel. Osz Zsófi mēg mēg a tetejibe mindég csak azt sohajgatta:

- Jaj! de nagyot aludtam!

A herceg látta, hogy ő má nē tēgyék fēl Zsófiival, mer ő az, a ki rajtaveszt, odamēnt, bocsánatot kért tülle, hogy többet olyat nem tēs. Zsófi mēbbocsájtott.

Akkor oszt újra mēgesküttek, boldogok léttek.

Még most is élnek, ha egyig mēn nem haltak.

Pusztá-Hányi, Hevesvármegye. özv. Bozsik Imrénétől. Lejegyzés ideje: 1904. január. -376-

51. A királyficzigánylegény.

Hun vót, hun nem vót, vót a világonn égy kiráfi. Az a kiráfi lēvētette magát három arczképbe, a három képet elkütte három királyánnak, hogy nézzék mēg, minő ő, hogy elgyōnnek-ē hozzá. De a kiráfi egész cigányosan, ripacsos arccal vētette lē magát, olyan vót, mint égy valóságos cigány.

Az első királyány azt üzente, hogy ha a világon több nem vóna, sē mēnne el hozzá, a másogyik, hogy a sáros csizsmáját sē tūrúné mēg benne, a harmagyik mēg, hogy elmēnt vóna, ha épen most mēg nem kérték vóna.

Hát így a kiráfit jó kifizették.

»Mégállatok csak!« gondolta magában, »majd adok én nekték!«

Avval fogta magát, fēlőtözött cigánylegénynek. Elmēnt az első királyány apjának az udvarába. Ott beszegődött muzsikusnak, mer szépen tudott muzsikányi.

A királyány alyig látta, hallotta écczēr-kécczēr, nagyon mēsyszerette. Kérte is az apját, eressze őt ki a muzsikusho, hogy hallgasson mēg égy pár szép nótát. Az apja nem gondolt semmit, kieresztette.

Ott a lány bevallotta neki, hogy minő nagyon szeretyi még biztatta, hogy szökjön meg együtt.

Úgyis vót. A kapuféfátú sē búcsúztak el, csak elmēntek loppa.

A cigánylegény abba a városba mēnt vele, a hun az apja is lakott. Ott, mit vót mit tēnni? ényi még énni kell, cserepedényárolásba fogtak.

-377-

Kipakolt a királyány a piac közepire, sorba rakta a sok butykost, korsót, szélkét, kantát, csēmpét, miegymást, a mit a fazēkasok szoktak árolyni. Várta a vevót, csipejire tette a két kēzit, oszt nagy hēgyēsenn úgy átt ott a közepibe.

A cigánylegény még - māmint a kiráfi - beszēt a kocsisokkal, hogy mēnnēnek a piacra, ott egy lány cserepedēt árol, nē nézzēnek sē Istent, sē embērt, csak gázollyák össze az edēt mind.

Úgyis vót. A kocsis összetōrette a sok edēt egy csēppig.

Hazamēgy a kiráfi, az asszony rí otthon keservesen. »Mi bajod, hé!?« »Hát egy részēg kocsis az edēt mind összetōrette, ēgye még a zíz a fajtáját!« oszt elévett egy csēmpét, hogy csak am maradt még az egészbū. »No hát, aszongya a cigánylegény, má ehhe nincs szerēncsēnk, másho kell látyni.«

Akkor a lány egy jó gazdahēre elāt szōgállónak. Mongya neki a cigánylegény, hogy neki is hozzék má estēre valami énnivalót, mer azonn a helyēnn még épenn lagzi vót. »Jó van, asszongya az asszon, maj hozok! felkōtōm a szoknyám, oszt telerakom mindēnnel!«

A legény még ezután odament a lakodalmas házho. Beszēt a vōfélyekkel, hogy van itt egy új szōgálló, szép lány, estēre el nē eresszék an nekū, hogy jó mēn nē tánczoltassák.

Hát csakugyan is, mer a lány má jó mēgpakolta a szoknyát, mikor a vōfélyek elvitték tánczolni. Húzóczkodott a lány, hogy ő nem tánczol, mer a feji fáj, de nem hasznát sēmmit, mer úgy mēssūrgették, hogy a sok hēgre, a ki káposztával, hússal még kásával vót tele, mind feldót a szoknyájába.

-378-

Hej! sohajgatott a lány, mikor eleresztētték, »jó vagyunk má mēgint! mos má mit viszék haza?« De csak hazamēnt. Kérdēzi a cigállegēn, hogy »hát nekem mit hoztá?« Elēatta oszt a lány a panaszt, hogy telerakta ő a szoknyáját, oszt hogy mēssūrgették őt a vōfélyek! verje még őket az Isten! - A legēn még csak nevetett.

Aszongya akkor neki: »Tudod-ē, mit? eregy tē a királyi udvarba szōgállónak, ott tång több szerēncsēd lész!«

A lyánt fēl is fogadták.

A cigállegény pegyig suttyomba elmēnt vadásznyi, mire hazagyōtt, má kiráfinak vót őtözve.

Mikor ebédelt, behívatta magáho a szōgállót, má mint a királyánt, oszt maga mellē ültette az asztalho, de má akkorra a tába tette a gyūrót, a mit a királyántú kapott ajándékba.

A hogy szēttek, ēpen a lány kanájába csūrdūt még a gyūró. Ki vēszi: mi lēhet a? - hát mēgōsmerte a maga gyūrójit.

Akkor a kiráfi elmonta, hogy »lád-ē, aszontad, hogy nem gyōnnē hozzám, ha ēgyeb nem vóna a világonn, oszt még szōgállónak is tēttelek! No de most őtōzz fēl szépenn, esküggünk még!«

-379-

Úgy is vót. Mēgeskūttek, boldogok lēttek, most is ének, ha mán mēn nem haltak.

Besenyőtelek, Heves vármegye. Szabó Julcsa (Hörcsikné) paraszt asszonytól. Lejegyzési idő: 1903. december.

52. A kis kondás három malacza.

Hun vót, hun nem vót, még az ópērencziás tengērēnn is túnat, vót egy kis kondás, a kinek három malacza vót.

Lakott azonn a környikēnn egy kirá, annak a lányája szerette vóna mēgvēnni a kondástú a három malaczot. Lē is kūtte a szobalyánt, kérdēzze még, hogy anná a malaczot? Al lēmēnt, mēgkērdēzte. A kis kondás még mēgkērdēzte, hogy eladó a malac, de hát kinek kēk? ki vēnnē meg? A szobalyány mēmmona: »a királyánnak!« »Hát mondd még neki, hogy az ēgyik malaczot odaadom, ha a királyány tērgyig felemelyi a szoknyáját!«

A szobalyány mēvvitte az üzenetēt, hogy a kis kondás csak úgy ad malaczot, ha a királyány tērgyig emelyi a szoknyáját.

Aszongya a királyány: »No! ha csak az a fizetés, akkor jó, akkor nem kerū sēmhibe sē!« Őtōzkōdōtt mingyá, oszt mēnt lē a kis kondásho.

A kis kondás épenn egy boglya tövibe alutt, mikor a királyány odaért. »Aggyon Isten jó napot!« - monta a királyány. - »Aggyon Isten! - fogatta a kondás, mi járatba van?« »Hát tuggya! én vagyok a kirá lányája, elgyōttem a malaczé!« »Jó van, jó! de tuggya-ē, mi annak az ára?« »Hát honnē tunnám!« - monta kirákisasszony, oszt avval tērgyig emelte a szoknyáját, »ez az ára ē!« A kis kondás maj hogy hova nem lētt örōmibe, mer a kirákisasszony tērgyinn két csillagot látott.

-380-

Akkor félkelt, egy malacgot betett a zsákba, oszt odatta a kirákisasszonynak. Am még vitte hazafele.

De - a malaczpécsénye esett-é jó neki, vagy a kondás tecczett-é még? - a kirákisasszony másnap is lékütte a szobalyánt, kérdezze még a kondást, hogy anna még egy malacgot?

A szobalyány lémént, azt a hírt vitte haza, hogy ha a kirákisasszony a hasáig fëlemelyi a szoknyáját, ez övé léssz a malacz.

Mit vót mit ténny? a kirákisasszony újbú lémént, a hasáig emelte a szoknyáját. A kondás a lány hasánn hódvilágot látott. Akkor odatta neki a másik malacgot.

Harmannap a harmagyik malaczra kerút a sor.

A szobalyány má azt hitte, hogy no! a királyány most az egész környík malacczát még akarja énni, hogy mindég kúdozi! De a kis kondás as sè atta ingenn, aszonta, hogy »ha a királyány a mellyiig fëlemelyi a szoknyáját, odaggya a harmagyik malacot is.«

A kirákisasszony méttette azt is, akkor még a kis kondás a napot látta a mellyinn. Avval elmént a harmagyik malacz is.

Most má odavót a kis kondásnak mind a három malaccza. Mit órizzék má ó? vagy mére mënnyék? Fëltette magába, hogy mékkéretyi a kirákisasszont, vagy mégy hozzá vas sè, de mëppróbállya.

Hát a hogy bemégy a palotába, má egy katona ott vót, az is a királyánt szerette vóna. Eléaggya ó, hogy mismi járatba van? hogy ó a kirákisasszont el akarná vënny! »Jó van, - monta a királyánya, - a ki közülleték három kérdésémre mët tud felelnyi, azé lészék!«

A katona csak nagyot nézëtt, oszt magába még mérgeskëdëtt, hogy »mé gyön má ide ilyenkor ez a tahó kondás, olyan piszkos, mint a lészállott fekete főd!« de csak nem ért as sëmmit, még këllett a három kérdésre felelnyi.

Aszongya nekik elsöbbit a királyány: »no! mongyátok még: mi van a térgyemënn?« A katona gondolkozott, gondolkozott, de nem birta kitanányi. A kondás mëcs csak a malaczvásállásra gondolt, mingyá mëmmonta, hogy »két csillag!« A katona még, mintha ó is tutta vóna, hirtelen utánna monta: »én is ezt akartam mondanyi!« de má a kondás hamarabb mëmmonta.

Másogyik kérdésnek azt atta fël a lány, hogy »hát mongyátok még, mi van az én hasamon!?« A kondás mán nem is gondolkozott, csak monta, hogy »a hód!«, a katona még mingyá utánna, hogy »én is azt akartam mondanyi!« De ó mindég akkor szót, ha má a kondás mëmmonta.

A harmagyik kérdés av vót, hogy »tanálljátok ki: mi van az én mellyemën!?« A kondásnak má ráát a szája, csak mozgatynyi këllett neki, hogy »a nap!« De a katona mostis utánna monta, hogy »én is azt akartam mondanyi!«

A királyány most má aszonta a katonának, hogy mënnyék, a mére lát, mer a három kérdésbú egyet sè tudott kitanányi, mos má ó a kis kondás feleségi léssz.

De a katona akadékoskodott, hogy ó is kitanáta, csakhogy a kondás elözte őt a szóval. No jó! a királyány helyt adott a panaszának, mëkkërdëzte a kondást, hogy micsodát csinállyonak má evvel a katonával? A kis kondás azt is kitanáta mingyá.

Aszongya a katonának: »hallod-ë, pajtás! mink most a kirákisasszonval ëgy ágyba fekszünk, a ki fele a kirákisasszony fordú, azé lész!« A katona beleëgyezëtt.

Lëfeküttek az ágyba, ëgyik ódarrú a katona, a másikrú a kondás fekütt. Akkor a kondás jószagú süteményëket szëdëtt elé a zsebibú, ezt kezte énni. A katona még mësszirú gyött, oszt tisztát má jó régenn nem vëtt, büdös vót. A királyány allyig áhatta ki ott maga mellett a szagáé, egyet hajított magánn, oszt a kondás fele fordút.

Igy oszt a kirákisasszony a kondás feleségi lëtt, a katona még elmént Kukutyínba zabot hëgyëznyi.

Besenyótelek, Heves vármegye. Putyó Rago János parasztembertől. Lejegyzési idő: 1904. február.

53. A táncolni járó királykisasszonyok.

Hun vót, hun nem vót, vót a világonn ëgy kirá, annak vót három lány. Azok a lányok olyanok vótak, hogy minden écczaka elnyöttek háromszáz pár czipét. Az apjuk nem gyözte má czipével ökö, de csakugyann a fene sè gyözné, hát kihirdette az országba, hogy a ki nyomára tunna gyönni, hogy a lányok hun nyövik el azt a tengër czipét, azé léssz a letfiatalabb lány még a feli kirásága.

Mëghallotta a hírt ëgy kondás, aszongya az anyjának, hogy ó mëppróbákozik vele. »Jó van! - aszongya az anyja - adok nekëd olyan subát, a kibe a letsëtétebb écczaka is mëllátnak, még olyan csuhát, a kibe sosë sënki mën nem lát. Azután ëgy pár bocskort, a ki olyan sebësenn visz, hogy ha má az ëgyikët fëlhúzod is, kiabányi kël nek, hogy »hó! te hó! ne mënn még!«

A kondás fël is ötözött, vitte magával a ruhákat is, még a bocskort is.

Elindút, nemsokára oda is ért a kiráho. Az udvarba állott kilenczvenkilencz hëgyës karó, azon

kilenczvenkilencz embérfej állott. Odaköszön a kirának, oszt elmongya, hogy mísmi járathba van ő. A kirá aszongya rá, hogy »jó, de oszt ura lëgyé a válalatodnak, mer látod-ë, kilenczvenkilencz emberfej van itt, a kik hiába tróbákoztak, ettéd lëssz a százagyik, ha nem tuczz embër lënnyi!«

-384-

A kondás válalta, hogy ő nyomára gyön a dolognak akarhogy is.

Elgyött az este, a kondás lëfekütt. A három kirákisasszony mëg má készút az útra. Mikor má készenn vótak, odaátak a kondás fëlé, oszt rákezték: »Aluggy, aluggy, kis kondásom! hónap rëggel karón lëssz a fejed!«

De a kondás nem alutt, csak azt várta, hogy indullyanak a kisasszonyok.

Mikor elindútak, fëlvette ő is a látatlanná tévő csuhát, utánnok! A lyányok hattyúkëpibe szátak.

Mëntek sebësenn, a kondás má izzadt is a csuhába.

Ëcczër elérnek ëgy ezüsterdőbe, ott a kútná a három hattyú mëgáll, mindënkinek vót ott a kút rovátkáján ëgy-ëgy ezüstpuhár, itt mindëgyik, odamënt a kondás is, ő is itt ëgy jót, avval utánnok.

Nemsokára beértek ëgy rézerdőbe, a hattyúk a kútná ittak a három aranpuhárbú, a kondás is szomjan vót, jó esëtt neki a fáin aranpuhárbú, oszt mëntek tovább.

Harmacczorra beértek ëgy gyémánterdőbe. Szokás szërint a hattyúk mëgállanak a kútná, mindëgyik iszik a maga külön gyémántpoharábú, a kondás is szintazonszërint. De mikor a kondás el akart gyönnyi, hogy a lyányok utánn mëgy, a letkisebbët szájával lëfele fordította.

Szátak oszt, mint a rossz. Mënt ám utánnok a kondás is, úgy loholt a csuhába, mint ëcs csuhás barát.

-385-

Kisvártatva ëgy palotáho értek. A hattyúk ott mërrázkóttak, lyányoké vátoztak, oszt mëntek be ëgënyesenn a házba. A kondás látatlanú mindenütt utánnok.

A vocsora má készen várta ököt. Ëttek is, mint a farkas, a ki ënnyivalót së látott. A kondás odaült, ő is ëtt velëk.

Mikor vocsoráztak, a kondás gondolta, hoj jó lëssz innen valami jelt elvinni, mer hátha el së hiszik, hogy ő itt járt. Innen is, onnan is fëlvëtt hun ëgy arankést, hun ëgy ezüstvillát, hun ëgy gyémántkanát, oszt csapta be a csuhaújjba.

A vocsora végeztivél a két nagyobb lyány odamënt a böcsókhó, a nagyobb kettőt, a kisebb mëg ëgy gyerëkët a karjára vëtt, oszt szoptatott. Azok a gyerëkék má az ő gyerëkejik vót. A letkisebb mëg ott enyelgëtt ëgy fiatalembërrel.

Mikor má a szoptatás is mëvvót, készútek a tánczra, a kondás nem teketóriázott, csak fogta fël két böcsót, a kibe a gyerëkék feküttek, be ököt is a csuhaújjba a kanáho mëg a villáho.

A lyányok mëg hozzáfogtak a tánczho.

Sürgöttek, mint a forgósze, járták a bolongyát, el is nyótt a lábokonn mindën tánczná ëgy pár czipe. Vót ott fiatalembër vagy százigváló, azok mind mettánczoltatták a kisasszonyokat úgy, hogy a három lyánná, mikor mind a százann mettánczoltatták, elnyótt a háromszáz pár czipe.

-386-

Má hajnalodott is otki, a lyányok garmadába hánták a sok elnyótt cipét, vót má ott miliomig való is, a mënnyit má azok elnyóttek.

A kondás odament a sok czipéhë, háromszázat be azok közú is a csuhujjba. A fene së látta, tëhetëtt vóna, a mënnyi csak jóesik.

A lyányok má épen búcsúzkottak, kívël átak a pitartajtóba, a kondás is az ajtó mellë húzóczkodott, hogy kellő időbe ott në haggya a három lyány.

Vëgre indulásra készenn vótak.

A három lyány csak mërrázkógyik, rögtön hattyúé vályik, oszt vëszí az úttját ëgënyest hazafele.

A hogy mënnek az erdőkbe a kutakná mindëgyikné mëgátak, a gyémánterdőbe a letkisebb eszrevëtte, hogy az ő puhara fenekivel van fëlefele, mëgihëtt, hogy »jaj! biztosan gyött itt utánnunk valaki!« »Dehogy gyött, dehogy gyött! – montták az öregebbek, – biztosan magad tëtted úgy, oszt most elfelejkëzté!« Allyig tutták a lyánt lëcsitítanyi.

A kondás mëg, a mëly kútná csak elgyöttek, a puharakot mind elrakta. Gondolta magába: »no, lyányok! mos tagaggyátok hát mëg, hogy én nem láttalak bennetëk!«

Avval ő jó előre sietëtt, sokkal hamarabb hazaért, mint a lyányok. Este vót, ledőt ëgy ágyra, a mëlyikënn az azelött való este hát. Nemsokára hazagyöttek a lyányok is, azok azt tutták, hogy a kondás nem tud sëmmit arrú, a hun ők vótak, látták, hogy most is alszik, biztosra vëtték, hogy ez is má a karóra jut százagyiknak. Mëgint rákezték az ágya fëlett: »Aluggy, aluggy, kis kondásom! hónap rëggel karón lëssz a fejed!«

-387-

De a kondásnak jó esëtt az álom, alutt is, mint a tej, másnap rëggel arrú az ódalárú kelt fël, a mëlyikënn mëg este alutt.

Allyig pitymalodott, má hívatta a kirá. »No, fiam! hát most má számolly be: ettéd lész-ë a lányom felikiráságomval, vagy a karónn lëssz a fejed!?« »Hát, fëlséges kirá! grácia fejemnek! én mindënt tudok! én nyomára gyöttem mindënnenk: mére járnak? hova mënnek? micsinának? hun nyövik el a sok czipe?!« Avval elmonta végig-hosszig az erdököt, kutakot, a palotát, mëm mindent, a mit csak látott. Azután aszonta, hogy »ha mém mos së hiszi fëlségéd, hogy mindënt tudok!« - akkor csak benyút a csuhújjba, elévëtte a kanát, kést, villát, a böcsököt gyerëkëstú, a puharakot, a czipéket mind - »hát ëhën vannak-ë! ezëkkel ëttek, ezëkët szoptatták, ezëkbe tánczoltak, ezëkbú mëg ittak. Ez a két gyerëk a két letnagyobb lányáé, kérdëzze csak mëg ököt, hivassa be, hogy elválallyák-é magokénak?«

Akkor a kirá lehvatta a két lyánt, mëgkërdëzte, hogy igaz-ë az, a mit ez a kondás mond? Elöször tagatták, de hogy ott hátok mellett a böcsóbú rívást hallottak, odanéztek, mëgösmerték, hogy a saját tulajdon gyerëkik, ríva fakattak, hogy »kedves apám! bocsássék mëg, ha má mink kurvák lëttünk! többet ilyent nem tészünk!«

De a kirá nem këgyelmezëtt, ökörrel szaggattatta szét ököt.

A kondásnak mëg odatta a letkisebb lányát, mëg a felikiráságát.

A fiatalok mëgesküttek, oszt nagyon - de nagyon boldogok lëttek. Mëg tán most is ének, ha mën nem haltak.

Besenyőtelek, Heves vármegye. Németh László parasztleánytól. Lejegyzési idő: 1903. december.

54. Baka János.

Hun vót, hun nem vót, vót a világonn ëgy kirá. A feleségi mëhhalt, de mëhhatta, hogy në temessék el, ha a templomba vigyék, azután, mer vót három lányá, hogyha lányajainak mindën nap új ruhát aggyonak, mëg a lányok háza elejbe mindën nap sirbakot állyonak.

Úgy is vót. A kirá mindënt út tëtt, a hogy a feleségi mëhhatta. De a sirbak má annyira fogyott, hogy odalëtt neki mindën katonája, mán ő rajta vót a sor. Ó mëg aszonta, hogy nem mëgy sirbakolnyi, majd ő vele is kituggya: mi törtínnyék! mint a többivel.

Eszibe jutott, hogy van neki ëgy öreg, régi, hú szógája, Baka János, azt híjja el, az tán majd válalkozik sirbaknak.

Elhívatta, elmonta neki a sort. Baka János aszonta, hogy mëttëszí szívesenn, hacsak lëhet.

Má az nap estére ott is vót a kirákisasszonyok pitarjába. De úttýába tanákozott ëgy öreg embërrel, a ki azt tanácsolta neki, hogy »hallod-ë! mën në idd a három puhár bort, a kit annak, mer elalszol, ha öncsed a kelebedbe. De úgy tëgyé, tudod-ë?!« Baka János mëffogatta.

Este várakozik ő ott a pitarba. Tíz órakor mëgáll a ház elött ëgy tüzes hintó, benne három ördög, szának lë, mënnek a kirákisasszonyoké. Mikor bemëntek, gyön ki a három lány egymásután, mindëgyik mëkkinállya egy puhár borral. Baka János nem itta mëg, ha a kelebibe öntötte mind a három puhárral.

Azok elmëntek, ő mëg lëfekütt.

Rëggel, mikor fëlërzëtt, má a lányok elé vótak. Baka János is mëgy be a kiráho, jelentenyi, hogy mëg él. A kirá örút mëg monta is, hot tutta ő, hogy az ő János baráttya mindënt jó végez.

Másnap este mëgínt úgy vót mindën. Harmagyik este az útonn mëgínt elejbe kerút Baka Jánosnak az öreg embër.

Aszongya az öreg, adott neki ëgy sipkát: »ne ë ez a sipka! ha ezt a fejedre tészëd, sënkí së lát mëg; mikor az ördögök elviszik a lányokot, ereggy tísí, üllý fël a kocsira valahun, oszt nézd, mére, hova mënnek? de vigyázz, hogy a sipka lë në essék a fejedrú, mer akkor véged van!«

Baka János zsebrevágta a sipkát, mëkköszönte az öregnek a szíveségít, avval mënt sirbakolnyi.

Este tíz órakor újfënt itt van a tüzes hintó mëg a három ördög. Itatnák Baka Jánost, de az së vót hülye: a lajbi alá öntözgette, a kelebibe. Mikor indúnyi akartak, fëltëtte a sipkát ő is, a kocsinak letëslet hátullyára ült, oszt kísírte ököt, a hova mënnek, - a pokolba.

A hogy odaërnek, má messzirú hallotta a nagy rívást, szalad a három lány szoptatnyi a böcsóhó, mer má mind a háromnak gyerëki vót. Ó látott végig mindënt, ott át a Plútódrómó hátáná.

Mikor a lányok mëszszoptattak, hozzáültek a vacsoráho. Baka János is ott ëtt velëk, de őt nem látták. Hogy a vocsorának végi vót, ëgy aranpuharat, kést, villát a zsebbe tëtt János bácsi, hogy vihessék is valami jelt onnat a kirának.

A lányokonn mëg má akkor a fájin új ruha csupa rongy vót, csak itt-ott lógott rajtok belülle, mind lëszëtte rüllok a sok miling.⁵⁴⁾

Nemsokára indútak haza. A tüzes hintóba beleült a három ördög mëg a három lány, de má mind a három meztelen vót, úgy indútak el a föld alatt. Baka János mindëntütt utánnok. De má

mikor gondolta, hogy közel vannak, ő előre mēnt, oszt lēfekűtt a pitarba. Látta is a három meztelen kirákisasszont, a hogy mēntek befele pihennyi.

Rēggel elmēnt a kiráho, elmondott neki mindēnt, a mit látott. A kirá rōgtōn elkűdōtt a lányoké, hogy »itt lēgyēnek ebbe a szentbe!«

-391-

A lányok ott is vótak. Akkor a kirá monta Baka Jánosnak, hogy mongya el csak végig-hosszig, a mit látott. Baka János elmonta. Mire a végire ért, a három lány mēttisztút, oszt galambképibe szát fēl az égbe.

A kirá felibirodalmát Baka Jánosnak ajándékozta, a ki hōttyig becsületēsenn ét belülle, mét táng máma is él, ha mēn nem halt.

Besenyőtelek, Heves vármegye. Tinger Jóska, kovácstól. Lejegyzési idő: 1904. január.

55. A szegény lány meg a fia.

Hun vót, hun nem vót, a küszögōnn innet vót, a kapunn túnat vót, egy pár cseléd. Vót annak három lyánya.

Hogyún nagyonn szēgényēk vótak, elkűtték a lányokat szōgálatba. Elōszōr a letnagyobbat.

Sűttek neki egy nagy hát bogácsát, azt a nyakába kötték, oszt útnak eresztētték.

Mēnt a lány, mēnt, mēndēgēt, má jó este vót, mikor beért egy erdőbe. Hova fordűllyék ott abba a setéccsēgbe, nem űlhetētt lē a fa alá. Mēnt árēbb.

Nagysokára tanát egy rossz kis házat, egy rossz is ablak vót rajta, azonn látott egy kis mécsēt égnyi.

Odamēnt, kopogtatott az ablakonn. De nem szót ki sēnki. Kopogtatott újfēnt, de csak nem szót sēnki.

-392-

Bizony bemēnt. Szētnēzētt, nem vót odbe sēnki, csak egy nagy macska kuczorgott a kemēncze tetejinn.

Ásitott az egész ház, olyan űres vót. Nagyot sohajtott, leűlt, kibontotta a batuját, kēnyerezētt. Kitētte a sok bogácsát.

A macska is hogy látta, hogy az asztalonn van valami, lēkoncsorgott a kemēnczenyakrú, odasűntōrgōtt⁵⁵⁾ a lyánho, odadōrgōldzōtt, mintha kért vóna valamit. De a lány rá sē nézētt, oszt hogy nem kapott sēmmit, a macska is mēnt fēl, a honnat gyōtt, a nyakra.

A lány mēg ott maratt űlve a lōczánn az asztal mellett.

Éfé tájba gyōnnek az ajtóra.

»Tányírtalpam, lombosfarkam!
Szép szeretōm, nyisd ki az ajtót.«

De a lány csak mēghalt, hogy ezēkēt a szavakat hallotta. Fēttyibe nem is nyitta ki az ajtót.

Az is oszt otki nem gyōzte várnyi, begyōtt.

Hát egy nagy lompos medve kuburczolt be a házba.

Mēllátta a lyánt az asztalszōgletbe, odamēnt, nem teketóriázott vele, szétszaggatta, oszt mēgētte.

Otthon a szūlei csak várták, csak várták, de nem mēnt a lány.

Elkűtték a másik lyánt is, de az is csak új járt, mint az első. Szétszaggatta a medve.

-393-

Elmēnt a harmagyik is. Az is beért abba az erdőbe mēg abba a házba.

Allyig terepēdēt lē az asztal mellé, a kemēnczérű mingyá lēugrott a macska, odamēnt a lyánho, a ki má akkorra kibontotta a batuját. Muzsikát a macska szépen, mintha monta vóna neki, hogy »aggyá nekēm is!«

A lány mēssajnáta a macskát, látta, hogy nincs itt sēnki, a ki ēnni anna neki, szēttōrt egy bogácsát, a felit oda tette neki az asztallábra.

A macska mēgētte jóézüvonn. Azután fēlugrott az asztalra, mēcscsávingatta⁵⁶⁾ a farkát, oszt aszonta a lyánnak: »Hallod-ē, lány! tē jót tēttē velem, most én is jót tēszek veled. A tē nēnyeid mind itt pusztút el, mer van itt egy nagy medve, a ki itt lakik, ebbe a házba, az mindég éfékor jár haza, az szaggatta szēt a tē testvérjeidēt is. De tē, tudod-ē, micsiná? Maj, ha gyōn haza éfékor, oszt mongya, hogy nyisd ki az ajtót, nyisd ki szépen, de á' az ajtó hátáho, oszt mikor ő begyōn, tē suhannyá ki, oszt mássz fēl egy fára. A többit mēcs csak bízd rám!«

A lány hogy mēgōrűt ennek, maj hogy össze nem csōkolta a macskát. Mēg is fogatta, hogy út tēsz.

Avval odahúzódott a lóca szögletyibe, oszt hogy nagyon ámos is vót, elkezdett bókolni.

-394-

A hogy bókolt, a hogy bókolt, écczércsak valaki zörömböl otki.

»Tányírtalpam, lombos farkam!
Szép szeretóm, nyisd ki az ajtót!«

Félrészent a lány, de eszibe jutott neki mingyá, a mit a macska mondott. Az ajtó hátáho át, kinyitta az ajtót.

Hát maj hogy össze nem esétt, mikor látta a nagy renyhe medvét. Az bekullogott, ő még csak usgyi! ki az ajtónn, oszt fél egy fára, a ki oda legközelebb esétt.

De mellátta ám a medve, hogy kiszalatt! utánna má nem méhetétt, ha a macskát vètte úzóbe. De jóval tett fél!⁵⁷⁾ Ráugrott a macska arra a bozontos fejire, a szèmit mingyá kikaparta.

Kereshetétt oszt a medve is, a kit akart, nem látott.

Akkor a macska íntétt a lyánnak, al légyótt a fárú, a macska ráült a vállára, oszt úgy mèntek együtt.

Vándorok vótak, mèntek, mèndégétek, tanátak egy kégyetlen rossz malmot.

»No! má ez olyan rossz, hogy ebbe tán embèr sè lakik! Ugyan bemènnünk-è? Gyerünk be!«

Igy beszélgettek ők ègyütt.

Bemèntek.

-395-

Hát belórú, olyan szép vót az, mint a mènország!

Ott lakott ègy mónár, a kinek a feleségi épenn kiterítve fekütt.

A lány be akart oda ányi szógányi, de a mónár aszonta neki, hogy szóllýék hónap, mer most gyászsa van neki.

A lány a macskával kimèntek az erdóbe egy fa alá, ott pihentek egész réggelyig.

Másnap beállítottak újfènt. A mónár a lyánt még is fogatta mingyá.

Hogy a lány még szép vót, a mónár még özvegy, mèttecczèttek ègymásnak, ègy pár nap múva ègyek léttek. A mónár elvètte a szép lyánt.

Lètt is nekik nemsoká olyan szép fiok, hogy bàmúta mind, a ki látta, mint a csudaszarvast.

A gyerek nyótt, nevekèdètt, má szép nagy vót. Elkútte az apja világot próbányi. Ó is úgy fogott az életbe: világróbálással, hogy tuggya meg, mi az élet!

A legény nem is szabadkozott, el vót tókélve, hogy ennek így kell mèllènnyi.

Má méhetétt jó darabig, el is vót fáradva, mer azelőtt való écczaka még nem is alutta ki magát, mikor ègy erdó szélyihè ért, lèdót egy bukor alá. Nem soká hanyakodott a fúvonn, mer el vót esve⁵⁸⁾ mindèni, elalutt.

-396-

A hogy alutt, ámába mintha valaki mondott vóna neki valamit. Aszonta, hogy »a szomszéd várasba van három szép királyány, azé most három kiráfi verekégyik még, ereggy csak oda, maj mèllásd: nekèd is jut ègy!«

Tünódótt ezènn az ámonn a legény soká. Igaz lèssz-è, nem-è? vagy csak az álom incselkèdètt vele? Gondolta magába, hogy ő úgyis olyan most, mint az a vándormadár, a hova esik, odacsèppen, hát - mèpprobállya, hátha csakugyann van az ámába valami.

Bemènt a várasba, ott elszegódótt ègy botosho botoslegènnnek. Ott kiruházkodott széppenn, szógát is tánn ègy napot, de oszt mészszőkött. Még lova még kargya nem vót, azt kèlletètt vóna még keritenyi!

Kerút-fordút, benyitott ègy gazdáho, az vagyonos embèr vót, az adott neki fèlszèrszámozott lovat még kardot.

Mèvvót má mindèn. Szép ruha is, ló is, kard is, csak még al légyék igaz, hogy a királyány az ő feleségi lèssz!

Másnap hajnaltájba elmènt a kirá palotája elejbe, ott bekopogtatott a kapunn.

Beeresztètték.

A tèrnáczonn má ott ült akkor a három lyán, várták a kiráfiakot. De mikor a letkisebb a mónár fiát mèllátta, olyan széppnek tanáta, úgy mészszerette, hogy a koszorúját mingyá ráhajította, ègyúttal még is monta, ő érte akar nè is verekégyènek, mer akarki gyóz, ő úgyis csak azé az ègyé lèssz!

-397-

A kirá a hogy ezt hallotta, a lányát mèppiszkolta csúnyáú, hogy mit gondol ilyen sèhonnaiho mènnyi?! nem tuggya, hogy ő rája itt kiráfiak várazoznak? De a lány csak, hogy ő neki más ússè kell!

- Jó, hát akkor mennyeték ébadóba, nekém itthon nem lészték. Aló, kifele inset!

A kirá elcsapta a lányát, búsút is nagyon a lány, de a mónár fiu túresztelte, hogy sosé búsúlylék, van nekik otthon házok, maj mégélnek ók abba. Rá sē gondollyék arra a farígy⁵⁹ apjára! erdőbe laknak, szép zód fák alatt, minő jó sorok léssz nekik ottan!

A lány nagysokára mévvigasztalódott, különösen, mikor az öreg mónárho értek, mer otthon nagyon szívesenn fogták.

Azután égybekeltek, lagzit tettek, boldogok léttek, mém most is ének, ha mēn nem haltak.

Besenyőtelek, Heves vármegye. Szabó Julcsától. Lejegyzési ideje: 1903. november.

56. A bátor katona.

Hun vót, hun nem vót, vót a világonn égy gazdag kirá, annak vót égy elátkozott fekete vára, a kibe temérdek ördög lakott, a kiknek a hatalmába vót az ó lyánya is.

-398-

Hiri mēnt, hogy a kirá annak aggya a lányát még a fekete várat, a ki a várba három écczakát ki tud tőtenyi.

Hallotta ezt égy katona. Erősenn fēltette magába, hogy ó kitótyi, ha ott vesz is, de a királyányának az övének kell lennyi.

El is mēnt a kiráho, mēmmonta neki, hogy ó válalkozik. »No jó, édēs fiam! csak ott nē hadd magadot!« »Dehogy hagyom, dehogy hagyom! felség! maj csak lész valahogy!«

Avval elindút, mēnt, mēndégét, tanát égy fallal körüvett palotát. Av vót a fekete vár.

Bemégy a kapunn. A hogy az első ajtóho ér, az kinyilyik előtte magátú, de utánna mégint becsapódott. Igy a másogyik még a harmagyik ajtó is. Mikor a harmagyik ajtó is becsapódott utánna, hát látott a szobába égy asztalt, a ki tele vót mindenfajta étellel, itallal még szivarral.

Tutta, hogy ez nincs ide téve hijába, hozzáült, oszt ugyancsak hozzá is látott az évēshē. A hogy ül, az ajtó felő zörgést hall, odanéz, hát gyön befele égy merejú fekete lány. »Aggyon Isten jó estét!« köszön a lány. »Aggyon Isten, ha jó lélek vagy!« mongya rá a katona. »Hát még nem vagyok jó, de ha még kécczēr itt hász ezēnn kívēl, akkor jó lészék.«

Akkor a lány nyakig mēffejírēdett, oszt visszamēnt.

A katona még jó lakott, oszt látta, hogy sēnkivel itt sēmmi dóga nem akad, lēfekütt, alutt mint a tej.

-399-

Nem bántotta ót egész écczaka sēnki.

Másnap este mégint kopognak az ajtó felő. Gyön a lány, nyilyik előtte az ajtó. »Aggyon Isten jó estét!« köszön. »Aggyon Isten, ha jó lélek vagy!« fogaggya a katona. »Mēn nem vagyok jó egészenn, csak félyig, de ha még hónap itt lészēl, egészenn jó lészék!« Mikor ezt kimonta, derékig mēffejírēdett.

A másogyik écczaka sē törtínt vele sēmmi. Ételyi, itallya vót, szivarozott, az annyába sē vót jobb dóga.

Harmagyik este mégint nyít az ajtó. Beköszön a lány: »Aggyon Isten jó estét!« »Aggyon Isten, ha jó lélek vagy!« »Má egészenn jó lélek vagyok!« Mikor ezt kimonta, mingyá mēffejírēdett tetótú talpig.

Akkor aszongya a katonának: »Hallod-ē? egyyig is dombéroztak itt az ördögök, jó vót, akarhun fekütté, de ha most lēfekszēl, a kanapéra feküggy, onnan mēn ne mozdú!«

Avval kimēnt. A katona még mihentést elvégezte a vacsoráját, azonnal dót a kanapéra.

Allyig pihen lē, hallya a nagy csörgést-csattogást, dobogtak odaki, mint a ló.

Ecczērcsak kinyilyik az ajtó. Gyön égy nagy ördög sokadmagával, a mit értek, vágtek, törtek, elpusztítottak azok mindēnt, hajingáták a kanapét is égyik sarokbú a másikba, de a katonát nem bánthatták.

Mikor má jó kikapálódzották magokot, visszataroktak, a honnan gyöttek.

-400-

Rēggerre még má hideg nyomok sē vót a várba.

A kirákisasszony még, a ki tellyesen jó lélek lét, a katona feleségi lét, a fekete várba ének még most is, ha valahogy mēn nem haltak.

Besenyőtelek, Heves vármegye. Duru Örzsi, vén lánytól. Lejegyzési idő: 1903. december.

57. A fekete vár.

Hun vót, hun nem vót, vót a világonn égy kirá még a feleségi. Annak az asszonnak akarmēnyyi cseléggyi vót, az mindég elveszētt ész szályig, abbú sosé sēnkit sē láttak többet. Még vót égy

gyeréki is, a kit as sē tutták, hova lét.

A kirá äcczër utazóbú tért haza, ägy erdöszélënn tanát ägy kis árvalyánt. Hogy ő nekik nem vót äcs csëpp sē, a gyámjátú elkërte a kis lyánt, azután hazavitte, oszt úgy tartották, mint csak a magokét.

Sërdút a kis lyány, má nagyocska vót, a kocsis beleszeretëtt, de nagyonn.

Äcczër mëgy el a kirá, mongya a kocsisnak, hogy mënnék vele, hajcsa a lovat! a kocsis aszonta, hogy ő nem mëgy, mer ő beteg. A kirá csak hıtta, csak hıtta, de a kocsis nem tágıtott. Nem is mënt el.

Tutta ő, hogy micsiná, vót ő neki eszi. Nem hatta otthonn a kiránét mëg a lyánt magába. Fëltëtte, hogy a lyány akarhova mëgy, ő utánna, oszt mëlles, micsiná vele az asszony.

-401-

Hát csakugyan is, allyig mëgy el a kirá, a kiráné vitte a lyánt magával a pinczébe. A kocsis lassan, pipiskëdve lépëgetëtt utánnok. Mënnenk bellyebb. Az asszony magáho vësz ägy kötelet mëg ägy bårdot, oszt húzza a lyánt maga után ägy vérës, merejú vérës kádho. Aszongya a lyánnak: »tarcsd ide, a tókëre a fejed!« de a lyány hőköt mondott, nem tartotta. Akkor a legény, a kocsis csak elëugrik, mëgkapja az asszont, oszt a kötellet mëgkötözi amúgy magyarosann. Hát az a czurhó asszony mëg akarta a szeretójit ölnyi!

Fëlvitte a szobába azon mëgkötözve, oszt várta, mëg a kirá hazagyön.

Mikor a kirá mëggyött, mongya neki a kocsis, hogy mi történt. A kirá nem hitte, mëg mérges vót érte. De mikor a szobába látta mëgkötözve, összehivatta a főemberejit, hogy lászonak törvént a feleséginn. Azok aszonták, hogy fël kell akasztanyi az olyan asszont, a ki az ártatlanok vérit kívánnya. Fël is kötték az asszont ägy suhadër agacsfára, onnat horták szét a testyit a hollók mëg a varnyúk.

A kocsis mëg a lyánt elvëtte, azután aszonta a kirának, hogy ő hallotta valami fekete várnak a hírit, a kibe ha bemëgy az ember, nem bir kigyönnyi, ő mán nem bánnya, de mënnézi azt a várat, a szógálattal mëg fëlmond. A kirá azt hitte, hogy a kocsissa csak bolondozik, eleintenn rá sē nézëtt a beszëggyire, de mikor látta, hogy a kocsis valóságosann el akar mënni, tartóztatta szörnyenn. De a kocsisnak fëltëtt szándéka vót az elmënés, nem maratt.

-402-

Elindútak, nem sokára a fekete várho érnek. Mihent a kapujánn beléptek, az becsapódott utánnok. Odbe kerestek magoknak ägy szobát, abba raktak le húmiegymást, a mit magokkal hoztak. Építëttek ők ott ägy kis kápónát, abba imátkozgattak egész nap is.

Az embër äcczër mëgunnya ezt a nagy rabságot. Elhatározta, hogy ő má mënnézi, mi van itt? mé nem lehet innen kijutynyi? Mënt a sok szobánn kerëszttü-kossú, mikor a tizënkettegyikbe ér, lát benne a négy ódalánn négy ajtót. Benéz mindëgyikënn, az utóssó szobába lát ägy fëlënn fekete, fëlënn fejir koporsót, mellette mëg ägy rudat, a kinek az egyik végi fejir, a másik fekete vót.

Gondolkozóba esëtt. »Mëllyiket üssem má mëg? a fejiret-ë vagy a feketét?« Fëlfogta a rudat, a fejir végivel mëgütte a koporsó fejir végét. A hogy mëgütte, a koporsó nagyot pattant, oszt kiugrott belülle ägy fejir embër, a kinek csak a lába újja vót fekete.

Aszongya az embërnek: »de jó, hogy nem a feketét ütted mëg! esküggy mëg, hogy azt sosë ütöd mëg!« Az embër mëgesküdütt, hogy azt sosë ütyi mëg. Akkor elmëntek ägyütt a feleségihë, a kápónába jártak, békébe vótak, éltek Istennek.

De a kocsis beleúnt ebbe az állapotba is hamarosann. Äcczër, mikor sënki sē látta, bemënt a tizënkettegyik szobába, a rúd fekete végivel ráütött a koporsó fekete részire. Mingyá kiugrott belülle ägy fekete embër. »Hát tē most ütöz mëg engëm, hë!? mé ütted mëg elëbb a fejiret?« monta neki a fekete embër. »No má nem baj, gyerünk!« De má ekkorra a fejir embër odbe az ő házokba mëv vót halva, úgy hozták vissza a koporsóba.

-403-

Mikor má ägyübe szoltak, aszongya a fekete embër a kocsisnak: »lád-ë, ha tē akarnád, ebbú a nagy fekete várbú de szép kasté lenne!« Aszongya rá a kocsis: »hát magam sē bánám!« De allyig monta ki, mán al lét.

A kapunn csakúgy gyött be a sok hintó, szébbné szébb kisasszonyokkal. Azok közü mëglát ägyet a kocsis, kezdi dícsírnyi, hogy de szép! de takaros! Aszongya a fekete: »szeretnéd?« »Szeretném, de nekëm van ám!« »Öllyük mëg, jó?« »Jó!« Mëgis ölték. A kisasszony mingyá a kocsisé lét.

De a kocsis avval sē vót beelégedve, másikat is mëszszeretëtt, emezt mëg mëgölette, azután harmagyikot szeretëtt mëg, az elöttevalót azt is mëgölték ägyütt.

Ezután a fekete embër mëgeskette, hogy a fejir embërt többet nem kótyi fël, a kocsis kész örömmel mëgesküdütt.

Folyt oszt a dáridó, a dinom-dánom sokáig, a kocsis csak akkor kapott eszi, hogy látta, hogy a vár hogy sëtëtegyik, hogy vátozik el a szép kasté mëg a sok kisasszony, de mëg akkor, mikor a fekete embër mëmmonta neki, hogy itt lëssz nemsokára az utóssó itillet, úgy kécscségbe vót esve, hogy az eszi sē vót tán helyinn.

-404-

Szalatt a tizenkettegyik szobába, mëgütte a fejir embërt. De az csak fëlült, nem akart lëgyönnyi. »Mé ütted mëg a feketét? nem mëgesküttë-ë nekëm? mos má nem mënëk lë!« De a

kocsis rimánkodott, hogy segiccsék rajta, mer má el van kárhozva. »Segiték rajtad, ha hécczër mēgesküdöl, hogy a feketét többet nem ütöd mēg!« A kocsis féttýibe tán tizēnhacczor is mēgesküdött, hogy nem ütyi mēg többet a feketét.

Akkor a fejr embēr kigyött a koporsóbú, a fekete mēg má fēlfordút, úgy hozták vissza a koporsóba.

A fejr embēr mēg aszongya a kocsisnak: »nagy bűn terhēlyi a tē lelkédēt, tē el vagy kárhozva! Hanem, nézd csak amott van a hēgy tetejinn ēgy száraz, leveletlen fa, ha tē hét álló esztendeig térgyēnn csúszva a szádba hordod annak a tövire a vizet, mēg az ki nem zódú, ki nem leveledzik, akkor mēttisztúsz, máskép nem! Hát cselekēggy, a hogy jónak látod!«

A kocsis hét álló esztendeig horta térgyēnn csúszva a szájába a vizet a fa tövire, mikorra az kizódút, kilevelesēdēt, mēttisztút ő is, visszamēt a kápónába, a hun a másík emberrel ēgyütt ének, ha mēn nem haltak, mēm most is az Istennek.

Besenyőtelek, Heves vármegye. Dankó Anna szakácsnőtől. Lejegyzés ideje: 1904. jan.

-405-

58. A két királyfi.

Hun vót, hun nem vót, vót a világonn ēgy kis ház, am mellett mēg ēgy nagy ház, am mellett mēg ēgy palota, a kinek olyan keritési vót, hogy oda mēg a szálló madár sē mēhetett vóna be, abba a palotába lakott ēgy kirá mēg ēgy kiráné.

Má ők csak gazdagok vótak, mēssē vótak boldogok! Szomorúságba teltek napjaik: gyērēkik nem vót. Ezé össze is kaptak ők gyakrann.

Ēcczēr is ozēnn torzsonkottak, mikor a kirá olyan szót tanát szónyi a feleséginek, hogy az fēlhúzta az órát érte, oszt kapta magát, kimēt a kerbe, ott lēült ēgy fa alá búslakonnyi.

A hogy ott üldögēt szomorúságába, ott termēt előtte ēgy öreg embēr. Aszonta neki:

- Nē búslakoggyá, asszony! mer nekēd gyērēkēd lēssz!

- Eh! - monta az asszony - nem igaz a! nē bolondijjék el engem! ússē hiszēm el!

- De bizol lēssz! maj mēlládd! - monta az öreg embēr.

Ēcczēr csak az asszony mēszszaporodott. Két aranahájú gyērēki lēt, az ēgyiknek a mellyin a hód, a másíknak mēg ēgy csillag vót.

Mikor odbe javába örvendēztek a szaporodásnak, mēgy be a lovász, oszt mongya, hogy máma két aranszórú csikót ellēttek, utánna mēg a hetes, hogy az ēcczaka két aranfilú szamar lēt!

-406-

Nagy vót az öröm a kirá palotájába. Honnē! csupa jó hir vót az egész nap! Nem is ortályozott többet a kirá a feleségivel.

A gyērēkēk lassan-lassan nyóttek, nevekēttek, ēcczēr csak tizēnnjócz esztendősök lēttek. Akkor elhatározták, hogy ők elmēnnek világot próbányi, de úgy ēgyeztek mēg, hogy először csak az ēgyik indú el.

Aszongya az őregebb a fiatalabbnak, mikor ēgy puhárba vért, a másíkba mēg vizet öntött:

- No! kedves testvérēm! én most elmēnek. Ha valamēllyik puhárba vátozást láccz, akkor az azt jelēntyi, hogy én mēhhaltam. No! Isten ágyyon mē!

Fēlőtözött, ráült az ēgyik aranszórú paripára, oszt mēt Isten híruvel.

Mēt, mēt, mēndégēt, úttyába ēgy várasba ért. Beszállott ēgy kocsmába, ott szivesen fogták, a lovát mēg bekötték az ēstállóba.

Vót abba a várasba ēgy kirá, annak mēg ēgy lyánya. Ez a kirákisasszony akkor híru atta mindēnkinek, hogy a ki az ő aranyalmáját, a kit az ablakábú kicsüngeszt, lórú el tuggya kapnyi, ahho mēgy feleségú. A kocsmáros elbeszēte ezt a kiráfinak végig, oszt monta is, hogy próbákozzék mēg vele, hátha!

A kiráfi ráatta a fejit. Másnap vót a napja, a mikor ugrajtottak az aranyalmáé. Vót ott mindēn tájékrú való embēr, herczeg, báró, gróf, kiráfi, sok nagy urak, gondolta magába a kiráfi, hogy iszēn az aranyalma ussē lēssz az övé, mēnnyien gyóttek ide azé jobbná jobb lovakkal!

-407-

De azé, mikor elgyött az az idő, hogy no most! nekiugrajtott ő is, oszt a mit nem is ámodott, a királyán kezibú kikapta az aranyalmát.

Allyig ér vele haza, hallya, hogy tudattya a királyány, hogy hónap ēgy aranygyúrórt tart ki az ablakonn, a ki őtet szeretné, az kapja ki a kezibú azt is!

Másnap fēlült a kiráfi az aranszórú paripára, fēlugrajtott a gyúróé, elkapta mēg mēg a királyánt is mēgcsókolta, a hogy az kihajlott az ablakonn.

Aznap este mēgint hirjesztelyi a kirákisasszony, hogy harmacczorra ēgy zsebkendőt tart ki az ablakonn, a ki azt is elkapja, elvihetyi őt is.

Hallotta ezt a kiráfi. Nem bústú má ő azonn, hogy a zsebkendő a másé lēssz, tutta má ő, hogy

nincsen ott sänkinék olyan lova, mint neki! Hát bizon nem is vót!

Másnap elkapta a zsebkendót is, a tetejibe még kécczer csókolta még a királyánt.

Igy oszt a sok herczeg, báró még egyeb nagy urak szégyenszémre sëmmi nékü indutak haza, a kiráfi még elvëtte a szép királyánt, a kivel olyan boldog lét, hogy egymásnak még a helyit is mësöprötték.

Két hétyig együtt laktak, akkor a kiráfi félkerekédett, elindút újra világot próbányi. De mëmmta a feleséginek, hogy në ríjjék, mer visszagyön, csak elmégy országot-világot látnyi.

-408-

Mégy, mëndégé hetvenhét nappal még hetvenhét écczaka, écczër elér a Fekete-tenger partyáho.

Aszongya a csónakosnak:

- Vigyën át, barátom! méffizetëm embërségësenn!

De a csónakos nem akarta átvinni.

- Hallod-ë, hé! minek vinnélek én átal tégédët! má itt kilenczvennyóczann veszte el, të lënné a kilenczvenkilenczgyik! Në mënny vakon a güdörnek!

De a kiráfi aggyig rimánkodott neki, még át nem vitte.

A tengër közepinn vót egy nagy kastély, a csónakos épenn az előtt kötött ki.

- No! köszönöm mán a jóakarattyát! - monta a kiráfi a csónakosnak, avval ugrott ki a csónakbú, oszt mënt be égënyest a kastélyba. Ott egy vén asszony fogatta, a ki boszorkány vót.

- Aggyon Isten jó estét! nénémasszony!

- Aggyon Isten! - monta rá a boszorkány. - Mit keresël të itteng!?

- Hát csak elgyöttem világot próbányi! - monta a kiráfi.

- No! lelkëm! hát üllék lë! éhën van-ë? sütök egy kis rátottát!

- Jó lëssz! jó! - kapott rajta a kiráfi, - hát csak süssék!

Eszi a kiráfi a rátottát, eszi, mikor mégette, elkezdett bágyaszkonnyi. Lassan-lassan elvesztëtte mindën erejit, mikor mán nagyon odavót, odamënt a boszorkány, szétszaggatta lovastú együtt, beszóta, hordóba rakta ökö.

-409-

Jó monta a csónakos, hogy ő lëssz a kilenczvenkilenczgyik, hát ő is lét!

Otthonn a testvéri nézi a puharakot, hát látta, hogy a vér vizes lét, a viz még vérës, mingyá tutta, hogy a bátya mëhhalt.

Útnak indút ő is.

Ódalára élës aczélkardot kötött, az egyik zsebibë forrasztófüvet, a másikba még választóvizet tett.

Mégy, mëndégé hetedhét ország ellen, épen arra az útra tért, a mëllyikënn a testvéri járt.

Betért a kocsmába is, a hun a bátya mëffordút, ott azt hitték, hogy az van ott, a ki a mútkor, olyan nagyonn hasollítottak egymásho. De ő elmonta, hogy ő csak testvéri annak, a ki ére járt, mer az má mëghalt.

Másnap bëmënt a kiráfi lányáho is, mer hallotta, hogy a testvérinek al lét a feleségi. Am még égënyest azt hitte, hogy az ura gyött még, olyan szivesenn fogatta, hogy még az ágyba is vele akart hányi. De a kiráfi kihúzta a kargyát, maga mellé fektette azt ágyba, oszt mikor a kiráfi lányá hozzá akart simúnyi, avval fenëgette még, ha nem maradhat tülle.

Ëd darabig ott vót, azután dóga után látott, mënt a testvérit keresnyi.

Ere is azonn az utonn járt, a kinn a bátya. Ő is elért a Fekete-tenger partyáho, a csónakosho.

De az ótet së akarta átvinni.

-410-

- Má kilenczvenkilenczenn vesztek itt el, të lëszël a százagyk! Jobb lëssz, ha visszafordúsz, mer a ki előttd itt járt, épenn olyan vót, mint të, az is ittveszët!

De a kiráfi nem hatta annyiba.

- Hát az az én testvérem vót, nekëm őt fél kell keresnem, vigyék kend átal, mer nem tudom, hogy lëssz! De má mérges vót a kiráfi.

A csónakosnak mit vót mit tennyi! átvitte őt is, létette égënyest a kastély ajtajáná.

A vén boszorkány épenn a küszögönn ült nagy boglyosann, a mikor odaközöntek neki:

- Aggyon Isten jó estét! nénémasszony!

- Aggyon Isten! hát mi járatba vagy?

- Világot próbálok, nénémasszony!
- El vagy-é fáradva? süssek-é egy kis rátottát?
- Hát!... jó léssz! - monta a kiráfi, úgy hallottam, mint most.

Mikor a boszorkány a rátottát mässütte, odatette a vendég elejbe. Ètt a kiráfi jóézüvènn, de má a harmagyk harapásná érizte, hogy bágygad. Eszrevette a boszorkány szándékát, biztosan a testvérit is így tette el láb alá! Kirántotta a kargyát, úgy vágta lè a boszorkány két kézit csuklóba, mintha ott sè lett vóna.

- Hova tètted a testvérèmet mæg a lovát, te kutya! mondd mæg, mert tè jártá a végire mind a kettónek!

Mikor a boszorkány mèmmta, hogy itt s itt van ègy hordóba besózva, a kiráfi úgy összevagdalta, hogy nem vót aj jó többet embèrnek.

- Ne è, kutya! ha még a bátyámot mægölted!

Nem is vót abba pára többet.

Akkor a kiráfi mægkereste a hordóba a testvéri tetemít, félhítta a csónakost, avval a testvérit mæg a lovát is összerakták, oszt forrasztófüvel mæg a választóvízzel félélesztették.

Mikor azok félélettek, a csónakos kiráé, a csónak a feleségié, az övedzó mæg a lányáé vátozott, a nagy tengèrbú mæg erdó lett.

Az övedzóbú lett kirákisasszony olyan szép vót, hogy a fiatalabb kiráfi mingyá mészszerezte. Még az utonn el is vètte.

A másik kiráfi mæg elmènt a feleségié, hazavitte az apjáho, a hun a fiatalabb kiráfival mægosztotak a kiráságonn, azután lagzit csaptak, hétországraszólót, szórnyen boldogok lèttek, még most is élnek, ha azóta mèn nem haltak.

Besenyótelek, Hevesvármegye. Dankó Anna szakácsnótól. Lejegyzés ideje: 1904. január.

59. Daru János.

Vót ècczèr a világonn ègy kirá, annak vót ègy lányá.

Az a lány tellyes életyibe nem látott sosè sènkit.

Mégis, hogy eltellyék neki az ideji valahogy, az apja csinátatott èn nagy arandarut, abba mæg muzsikát, hogy ha kedvi léssz, hát avval mulassa magát.

Mikor az arammúves az arandarut csináta, mèllátta ègy katona. Kérdézősködött, hogy minek léssz a!? A mester aszonta, hogy »olyan mulattatós muzsika léssz ebbe, a kirá lányának készü!«

Este, mikor má mindènki alutt, gondolt ègyet a katona, belebújt az arandaruba.

Másnap ræggel mæg má vitték a darut a kiráho, beállították ègènyest a lány szobájába.

A lány örüt neki nagyonn, as sè tutta, micsinálylyék örömibe.

A katona mècs csak az ècczakára várt. Mikor eszrevette, hogy csendesség van mæg az óraütèsrú mèttutta, hogy itt az ècczaka! kibújt a darubú, mènt ègènyest a lánho az ágyba. Ott oszt csinátak, a mit csinátak, elég ah hozzá, hogy a királyánnak nemsokára gyèrèki lett.

Rèstèllte a dógot a kirá lányá. Hová tège má azt a gyèrèkèt? Fogta magát, csinátatott ègy aralládát, abba tette a gyèrèkèt, mellé mæg a sok pézt mæg ègy kardot. Avval eresztètte el a Dunán.

A láda eluszott, valahun lèllyebb mæg kifogta ègy halász. Annak is épenn akkor lett gyèrèki. »No, annyok - monta a halász - van má gyèrèk, kettó is! no! nem baj! ha az Isten idevezette, hát nevelylyük fél!« Mæg is kèrèstèltették oszt ègyütt a két kicsit.

Mikor má a gyèrèkèk nagyok vótak, sokszor összekaptak, az igazi gyèrèk lèhorta a másikat mindènnek, hogy »mèt tè is akarsz valamit, tè széhozta, vizhajtotta, te!« A gyèrèknek en nagyonn zokonn esètt, odamènt az apjáho, mèkkérdèzte, hogy igaz-è a, a mit a másik gyèrèk mond? Az apja, má mint a halász, beösmerte, hogy »bizon tè nem vagy ez èn gyèrèkèm, èn tégèdèt csak úgy fogtalak ki a Dunábú ègy ládába!«

Elkeserèdètt a gyèrèk. Nem vót többet maradása a halász házáná, mægköszönte a jókarattyokot, avval mènt, elindút a világnak.

Legelóször ègy nagy várasba ért. Ott megát az ucczán ègy fényes ablakú palota elótt. Gondolta magába: »mi lèhet ott, hogy olyan nagy a világoosság! de szeretnék èn oda bejutnyi!« Valahogy ezt kimonta, mintha csak szárnya nyótt vóna, ègènyest az ablakba termètt. Ott abba a szobába épenn vetkèzódött ègy gyönyörú szép mènnyecske. Mèllátta Daru Jánost: »gyere ide, kedvesèm! az ágyba, hálylyunk ègyütt!« - így szóllította mæg. De Daru János aszonta, hogy ó nem mæg.

Nagyon el vót má törödve ó is az úttú, aggyig rimánkodott neki a mènnyecske, még az ágyba nem fekütt. Daru János mind a kettójik közé kardot tèt. Olyan vót a, mintha ott sè lett vóna,

elvégezték egymással hamarosan.

Réggel az asszony kérdőzkögyik a legentű, mer látta, hogy szép még uras tartású, hogy hunnatvalósi? Daru János ő aszonta, hogy maga sē tuggya, de van a zsebibe egy level, a kirú mēl lehet tunnyi. Annyit tud, aszongya, hogy ládába fogta ki egy halász.

-414-

Az asszony elolvasta a levelet, azután elsáppatt, oszt lētette a kezibű. »Hajhaj! mit tēttem!« sóhajtozott nagyonn. »Hát mit tētte?« kérdezte Daru János. »Hát tudod-ē, hogy én vagyok az anyád?« »Nem tuttam én! no má ha ilyen bűnt követtünk el, mēnnyünk a pápáho. A mi részünkre má tán ott sincs bocsánat!«

Elmēntek a pápáho.

Daru Jánosra azt a büntetést szabták, hogy hét esztendeig még hét szémpillantatyig térgyēnn kellēt neki vizet hordanyi egy száraz mogyorófa tövihē.

Az annyát még avval büntették, hogy becsukták egy templomba, a kúcscsát a templomnak még a tengērbe hajtották.

Mikor Daru Jánosrú lētelt az idő, a hét esztendő még hét szémpillantat, a mogyorófa kivirágzott, ő még mēgüdvēzűt. Akkor elmēnt az annyát fēlkeresnyi.

De aszonták neki, hogy egy templomba van elcsukva, a kinek a kúcscsát a tengērbe sūtották.

Mēnt ēgēnyest oda. Egy síbba belefűjt, a halak rögtön odamēntek, elé is atták a kúcsot.

Benyit a templomba, kereste az anyját, de nem tanát ēgyebet: az oltár fēlēt repkēdēt egy szép fejir galamb. Av vót az annya, má az is mēgüdvēzűt.

-415-

Ő még hazamēnt, mēgházasodott, olyan boldog lēt, hogy...! Még ma is él, ha mēn nem halt.

Besenyőtelek, Heves vármegye. Tinger Jóska kovácstól. Lejegyzési idő: 1903. december.

60. A katona.

Hun vót, hun nem vót, vót a világonn egy kirá. Építētēt az olyan palotát, hogy a fala alabástrombú volt, oszt olyan szép vót, hogy azt, a ki elmēnt mellette, nem áhatta, hogy mēn nē nézze. Én is láttam, mikor mēv vásárra jártam, mindēg oda jártam be szállásra.

Hát az a kirá nagyonn fētette a palotáját, ējjel-nappal egy sirbakkal őriztette, hogy a szép fejér falat valaki be nē tanállya pizkolnyi.

Áll a sirbak a ház elōtt, gyönyörű hódas écczaka vót, de hideg vót. Gondolta magába szēgény, hogy de jó ezēknek a nagy uraknak, még a szēgény embēr kívēl fagyoskogyik, ók a meleg házba jó dunnába csavargódonak, oszt oda sē fityitēnek az időnek. De a szēgény embēr micsinállyék? Ha neki az ura aszongya, hogy vehēs, hát vehēs, ha asszongya, hogy nem, hát akkor nem Mindēnféliképenn csak a szēgényre jár ar rúd. Néha összedörgölte a kezit, mer fázott a katona, még-mēghuhúkolta, de csak annyit ért az, mintha mēs sē tette vóna. A hódvilág sūtōtt szépen, a hó mēcs csikorgott-nyikorgott a sirbak lába alatt... Elgondolta a katona mēgint, hogy ha a kirá vóna a sírbak, ő még a kirá, akkor ő alunna a jó helyēnn, amaz még kívēl sopakonna az időre, oszt ússē vóna igazság, mer akkor még őtet átkoznák. Nem jó sor-e, akarhogy, akar mint!... Avval járkát tovább. A hód még a hogy rásūtōtt a házra, csak úgy ragyogott.

-416-

Gondol ēgyet a katona.

Tuggya még mindēnki, hogy mi a szēgény embēr baja, elēvētt egy darab szenet, oszt fēlirta a ház falára, hogy:

A kinek pézi van, mindēnt mēttēhet,

A kinek pézi nincs, sēm mire sē mēhet!

De ő azt úgy elgondatlankodta, nem jutott az eszibe, hogy ő arra van oda rendēlve, hogy a falat őrozze, oszt mos még ő pizkolta be. Réggel mēntek a vizitalók, mēllatták a falon az írást, mingyá elēvētték a katonát. Ő, szēgény, válalta, hogy ő írta.

Vót a kirának a palota mēllēt egy nagy kertyi, a ki a váras szēlyire járt véggel, annak a végibe falaztatta be a katonát a kőkerítés alá. Hogyim arrú panaszkodott, hogy neki sēm miji sincsen, adott neki temérdēk aranyat még ezüstöt, hogy hát most mulassa magát.

Mēhhallotta ezt a várasba egy arammíves, écczaka elmēnt oda, lyukat fűrt a falon, beszēt a katonával, hogy aggya oda neki az aranyat még az ezüstöt, ő még maj visz érte neki mindēnnap ételt. A katona beleēgyezēt.

-417-

Az arammíves egy szályig mind elhorta a kincset, a katonának mēl letalább tūrhetős sora vót. Amaz otthonn - mer nagyonn ügyes embēr vót - a sok arambú, ezüsbű csinát egy kecskét, a ki olyan szépen tudott muzsikányi, hogy ha azt valaki mēhhallotta, mindēn baját elfelejtette, csak azt hallgatta. Mikor készenn vót vele, kibontotta a katona falát a kert véginn, oszt odatta neki, hogy ha mēgúnnya magát, muzsikállyék vele. De az az arankecske olyan vót, hogy belőru üres vót, oszt bele lehetēt ülnyi.

Muzsikágotott avval a katona, mulatott hébe-hóba, ha mēgúnta magát. Koplalnyi még nem

koplalt, mer az arammíves mindèn écczaka elvitte neki a napra való ételt.

Écczër a kirá kivél sétáगतott a kertyebe, ép ára tanát járkányi, a mére a katona be vót falazva, hallotta, hogy valami szép muzsikaszó hallacczik itteng. Mi lehet a? nézëgetett ére is, ára is, de nem tutta kitapasztalni, honnan gyöhet?

Másnap a lányával még a minisztërivel mënt ki a kerbe, a katonának otlë jókedvi lehetett, mer mëmmëg hallották a muzsikaszót. »No! ezt ki kell tunnom, mi lehet!?» monta a kirá, de má elfelejtette, hogy vót neki egy katonája, a kit ide befalaztatott, ha még a palotát befirkáta. Rögtönn kómíves legényékét hivatott, félásatta a földet, a mérú a muzsikaszót hallotta. Ástak, ástak, écczër csak ráakadtak a güdörre, a hova a katonát valaha betették. De nem vót ott egyeb -418-
egy arankecskéné, a kibú csak úd dütt a nóta még akkor is, mint az essó az essózsákbú.

Fogta a kirá, bevitette a szobájába. Nézëgettek azt előrrú-hátúrú, de nem tutták, hun szóhat benne a muzsika? Nagy keresés, toprongás utánn vette észre a kirá, hogy a hasánn valahun kúcslyuk van, próbáták nyitogatynyi, de nem vót hozzávaló kúccsok. Elhivatták az arammívesékét, de azok së tutták vele boldogúnyi. Utólyára ahho az arammíveshë kúttak, a ki a kecskét csináta. Az oszt kinyitta.

A kirá csak akkor nézëtt letnagyobbat, mikor a katona kilépëtt belülle, oszt haptákba vágta magát: »Fëlségës uram, én vagyok az, a kit ezelött régen befalaztatott, mer a palota falát összepiszkoltam. Bünömë mészszenvettem, most itt vagyok, engegyën mëg, fëlségës Uram, húségës szögájának!«

A kirá kezét fogott vele, mëddicsërte, hogy még ott is minó fájin embër tudott marannyi, odatta hozzá a lányát feleségú, az arammívest mëg gazdagonn mëgajándëkozta.

A katona boldog lëtt, a feleségivel mëm most is ének, ha mën nem haltak.

Besenyótelek, Heves vármegye. Özv. Bozsiknétól. Följegyzési idő: 1904. január.

-419-

61. Krisztus meg a cigány.

A cigián nagyonn szëgën vót. Hiába könyörgött má Jézusho, Krisztusho, csak nem ért a sëmmit. Szëgény maratt biz ő kelmi.

Écczër elhatározta, hogy kimëgy a határba, agyonütyi a Krisztust.

Vót a határba egy feszüllet, baltát vëtt a cigiány a kezibe, oda mënt ki.

Mikor kiér, aszongya a Krisztusnak: »hallod-ë të, Krisztus! én má sokat könyörögtem nekëd, més së segítëttë mëg, most agyonütlek!«

Aszongya a Krisztus a kërésztrú: »eregy el erre mëg emerre a döllöre, ott tanász egy szamarat, ha annak a farkát mëghúzod, oszt aszondod, hogy: »sz..j aranyat, jószágom!« annyí aranyad lëssz, a mënnyit akarsz!«

Úgy is vót. A cigiány mëttanáta a szamarat, mingyá próbát is tëtt vele. Mëgelégëdve látta, hogy nem hiába húzta mëg a farkát.

Mënt ëgënyest a kocsmába. Mingyá bort kërte mëg kóbászt, oszt közbe mëg a kocsmárosnak eldicsekëdëtt vele, hogy minó számara van neki. A kocsmáros së vót bolond, mëg a cigiány odbe itt, kicserëte a szamarat ëgy másikkal.

Viszi a cigiány haza a szamarat. Mongya a feleséginek, hogy »nézd csak, minó számár e!« - avval kezte húzni a farkát mëg monta is, hogy »sz..j aranyat, jószágom!« - bizon nem vót annak foganattya, mëg úgy térgyënn rúgta a számár a cigiánt, hogy maj kitorte ar rossz. -420-

Fëlmérgesëdëtt ezënn a cigiány nagyonn. Hát így becsapta őt a Krisztus? »mëgá csak, Krisztus! mëgá!« fenëgette.

Kezibe vëtte a baltát, mënt újfënt, hogy majd agyonütyi a Krisztust.

A hogy ráemelyi a baltát, aszongya neki a Krisztus: »melletted van ëgy lepedő, ha annak aszondod, hogy: terí asztalt lepedő! mingyá tele az asztal mindënfëli ennyi-, innyavalóval!«

A cigián fël is vëtte a lepedőt. Ki is próbáta mingyá, mint a szamarat. Lëtt az asztalonn minden, jólakott a cigián.

De útközben ott vót a kocsmá most is, a cigiány nem mëhetëtt el előtte. Bemënt. De a lepedővel is új járt, mint a számárral: eldicsekëdëtt vele, a kocsmáros ellopta, másikot adott helyibe, oszt otthonn a feleségí előtt mëgint hopponn maradt.

Mos má valósággal ördög lëtt, úgy mëhharagudott. Agyonütyi ő a Krisztust most má! nem këgyelmezs má ő mëg! »hát majd! mikor azs én sámot csak sëmmivel tótyi be! honnë këgyelmezsnek!«

Újbú kimënt a határba. Ecs csëpp hìjja vót, hogy lë nem ütë Krisztust a kërésztrú. Akkor aszongya neki Krisztus: »a hátadná van ëgy bot, ha annak aszondod, hogy »számáré, lepedőé üsd, vágd!« në fé! aggyig ütyi a kocsmárost, mëg a szamarat mëg a lepedőt vissza nem aggya!« -421-

Fogta a botot a cigián, mënt a kocsmába, mos má biztosra!

Aszongya a botnak: »samaré, lepedőé üsd, vágd!« vágta ám a bot a kocsmárost úgy, hogy allyig birta eléányi a szamarat még a lepedőt.

Hej! örút a cigán. Vezetyi a szamarat hazafele, a lepedő még a nyakára vót csavargatva.

Mikor hazaért, behíjja a feleségit még valamennyi gyerékit, elévette a szamarat, farkáná fogva biztatta. Létt is odbe anny arany, a sok rajkó maj mévvakút túlle. Azután a nyakárú leódozta a lepedőt, »teri asztalt, lepedő!« létt ott mindén, a minót még cigány szém nem látott. Hozzá is látott a sok gyerék az évésnek, ivásnak úgy, hogy kettő mingyá mézzabát közüllök, fél is fordút.

De a többinek sëmmi baja sè létt, mém most is él, ha mèn nem halt.

Besenyótelek, Heves vármegye. Tinger Jóska kovácstól. Lejegyzési idő: 1904. január.

62. A Szent Péter muzsikája.

Hát hun vót, hun nem vót, vót écczër egy katona. Annak a katonának vót három penészës krajczárja. Má jó előre féltette magába, hogy az egyikènn vész masinát, a másikonn dohánt, a harmagykonn még pipát.

El is indú; mëgy, mëndégé, hát tanákozik egy kódussal. »Katona uram, szánnya még a szégén kódust csak egy krajczárkával is.« De a katona aszonta, hogy: »Hát akkor hogy gyútok én rá? Csak három krajczárom va', az egyikènn masinát akarok vënnyi, a másikonn dohánt, a harmagykonn még pipát! Oszt ha én egyet odadok magának, vagy egyiket vagy másikat nem tudok vënnyi!« De a szégén kódus aggyig kunyerát, aggyig kunyerát, még a katona oda nem atta neki az egyik krajczárt. Mëgy oszt, mëndégé továdabb, hát mëgint csak élé tanállya a kódust. »Katona uram, szánnya még a szégén kódust csak egy krajczárkával!« A katona mos má mics csinállyon, má ússé gyúthat rá, hát odaggya a másikat is. De a hogy mëgy, harmacczor is mëllátja a kódust, az újra rimánkodott neki, a katona látta, hogy avval az egy krajczárral má úgysë mëgy sëm mire sè, odadta az utóssót is.

-422-

Ekkor oszt a kódus felállott, benyút a szűri újjába, elévett egy muzsikát, oszt a katonának adta. »Látom mos má, hogy fájin embër vagy, ne ez a muzsika! ha ezt mëhhúzod, tánczra penderú túlle minden.« A kódus Szen Pétër vót.

A katona mëkköszönte az ajándékot, oszt továb ment. Az útonn valahogy kedvi kerekédett, mëhhúzta a muzsikát, hát csak elámé kodott, mikor látta, hogy csakugyan tánczol ó elötte mindén. Húzta továb, oszt nagyon tecczött neki. Écczër csak valami kiabálást hall. »Ne killógyék má avval a muzsikával, ha félhagy vele, adok magának száz pëngőt!« Odanéz a katona, hát láttya, hogy egy zsidó ül ott egy bukorba a féredógán, oszt a nagy rángatódzástú mindég egy nagy macskatöviskbe veri a farát. »Hát jó van no! de hún a száz pëngő?«

-423-

A zsidó megatta neki, oszt elindútak az útonn egygütt.

A hogy mëntek, nemsoká egy várasba értek. Ott a zsidó kapja magát, bejelëntyi a katonát, hogy ó túlle száz pëngőt lopott. Csávingatták a fejököt, tanakodtak, oszt kimonták, hogy a katonát fél kell akasztanyi.

Szégén katona! mëgesëtt most nekéd! mës sè gondoltad, hogy így járj!

Akkor oszt mëffogták szegént, oszt vitték ki a határba, hogy majd felkötyik. Mënt ottang tengër nép, ki kocsinn, ki lovonn, kísírte a szegén katonát, a ki nagyon odavót, as sè tutta, hova lëgyék, csak szomorkodott. A zsidó még örút, hogy hogy kibánt most ó a katonával!

Mikor má akasztanyi akartak, a katona avval át elé, hogy hagy húzzon még egyet az ó kedves muzsikáján! Utóssó kërési vót, mëgengették. A hogy ráhúzza, hát tánczba fog minden, a fúszál még a fa, meg az a sok kocsi a lóval, de még a zsidó is új járta, mint ar rossz.

Osztan a zsidó únta má a tánczot, rimánkodott, hogy kössék hát öt mëg akkor két kocsi közé, mer így a rossz is kitöri! Megkötötték nagynehezen, de ott mëg mëg rosszabbú járt, mer a táncoló kocsi összevisszaverték mindenit.

-424-

A többi népek látták má ekkor a zsidót, hogy ó a bünös, mer hogyím a muzsika csakugyan olyan szërzet, hogy attú a nehéznayavalya is ráz, ha mëhhúzzák, igazat attak a katonának, oszt a zsidót azé, ha még hunczutkodott is mëg hazudott is, felkötték a katona helyëtt.

Besenyótelek, Heves vármegye. Vermes Miklós, besenyői legénytól. Lejegyzési idő: 1903. december.

63. Hamupipóke meg a zsidó.

Hun vót, hun nem vót, vót a világonn egy embër, annak vót három fia. Vót neki a hëgyódalba egy darab szölleji is, de nem tudott rúlla szüretëlnyi sosë, mer a seregély mind lëvágta a girizdrú a szëmët.

Kikúgyi a letidősebb fiát, Fërkót, őrizze mëg a szöllöt.

A legény olyan kakhëgy, kényës vót, nagyon elhitte magát, hogy még ha ó sè birná a szöllöt mëgórzenyi, akkor sënki sè! Ki is mënt.

Ott vót mán valami jó fénapig, mikor két kódus beállít hozzá, hogy nagyon megkivánták, aggyék nekik egy csilleng szőlőt, ha többet nem is.

De Fërkó nem hogy adott vóna, ha olyan káronkodásra fakatt, hogy az ég is majd lészakadt. Hogy anna ő, mikor a seregély is mind elhorgya!

A két kódus nem erősz koskodott, hä mënt odébb egy házzal. De mikor elméntek, mënt a szőlőre seregély annyi, hogy a tőke allyig lácczott túllők. Jézus még Szent Pétër vót a két kódus, azok kütték a seregélyt is.

-425-

Este hazamëgyën Fërkó, kérdëzi az apja, hogy:

- No! hát van-ë még seregély a szőlőbe?

Aszongya Fërkó:

- Van annyi, hogy még annyit ëcczër-ëcczër nem láttam!

Ereggy ki hónap të, János! mondta az apjok a közepső fiának, - hátha të embërebb lészël, mint a bátyád.

Kimënt a János, de ő is csakúgy járt, mint Fërkó, a két kódust kiszidta a szőlőbű, seregély mæg lëtt rá annyi, mint a légy.

Ő së dicsekëdhetëtt sëmmivel.

Harmagyiknak kikütte az apjok Hamupipőkét, a kit soha ki nem áhattak, a házná útata mindëнки. Most is szurkapiszkaták valamivel, de ő nem szót az egészre sëmmi, csak mënt békével ki a szőlőbe.

Őrzi a szőlőt ő is. Úgy déltájba odamëgy a két kódus, Jézus még Szent Pétër, kérnek túlle szőlőt.

Hamupipőke aszongya nekik:

- Szëggyënek, barátom! ha tanának, oszt lakjonak jó!

A két kódus jó is lakott. Mikor el akarnának mënnyi, az ëgyik kódus aszongya neki:

- Hát úgy-ë, nem tudod, kik vagyunk mink? Èn Jézus vagyok, ez mæg itt Szent Pétër. A jóságodé mægjutalmazunk, a mit kërsz, azt mægaggyuk!

Hamupipőke csak eltátotta a száját erre a szóra. Hirtelennyibe gondolnyi së tudott sëmmi. Mikor az eszit összeszëtte ëgy kicsit, aszonta neki, má mint Jézusnak:

-426-

- Hát má ha mægajándëkoznak, szeretnék én olyan pipát, a kibű sosë fogy ki a dohány, olyan puskát, a mi ha rátartom valamire, mingyá eltanállya, mæg olyan muzsikát, a kinn ha szomorút húzok, az egész világ szomorkoggyék, ha vigat, mæg tánczollyék mindën.

Allyig monta el a kivánságát, má minden ott vót, a pipa füstölt, a puska mæg vót tötve, a muzsika mæg úgy fél vót stimolva, hogy csak húznai këllëtt rajta a vonót.

Hamupipőke mægköszönte az ajándékat, avval az utasok mëntek tovább.

Otthon a Hamupipőke apja aszongya a gyerëkejének:

- Mënnëzem mán azt a rossz Hamupipőkét, mit csiná odaki? Biztosan mægëtetete má még a karókot is a seregélylyel!

Mikor a gunyhóho ért, Hamupipőke javába lövődözte a seregélyt. Úgy pufogott a puskája, mint ëgy ágyú, a seregély mæg csak esëtt. Nem is vót a szőlőbe öt së, nem úgy, mint azelőtt, hogy rezsgëtt⁶⁰ benne a seregély, mint a hangya.

Őrüt neki këgyetlenű, hogy így van, de nem tutta elgondolnyi, mé?! Odamëgy a fiáho, odaszó neki, de csak úgy félvállrú:

-427-

- Mit csinátá të evvel a szőlővel, hogy nincs benne së seregély, së másfélí madár?

Hamupipőke oszt elmonta, hogy két kódus mënt oda, szőlőt kërtek, ő adott, oszt azok nem vótak ëgyebek, mint Jézus mæg szent Péter. Azután mægmutatta az ajándékat is, a mit kapott. A puskát a mire csak tartotta, mindënt lëlött. Azután a muzsikát vëtte a kezibe.

Húzott ëgy szomorút, ëgy keserveset, még az ég is beborút rája, az apja szëmibű mæg úgy csurgott a könyű, mint a záporosó. Jó mægrikatta. Utánna rárántott ëgy frissest, arra mæg úgy járt a bolondját az apja, mint ëgy bakkecske. Ugránczozott annyit, hogy má allyig vót benne lélek. Akkor Hamupipőke abba hatta a muzsikát, oszt aszonta az apjának:

- No! écsapám! én má elmënëk, elëget szenvedtem a maga házáná, most má mægpróbálok, mire viszëm magam. Isten ágya mæg!

Avval elindút. Útközbe tanát ëgy zsidót, hogy ëgyikök së mënnyék gyalog,⁶¹ ëgyütt mëntek, összefogtak.

A hogy mënnek, mëndëgének, Hamupipőke mæglátott ëgy fán ëgy szép sárgarigót. Kapta a puskáját, czëlzött, oszt lëlötte a madarat. Igën ám! csakhogy a madár ëgy nagy tövisbukorba

esett. Hogy vögyék azt ki onnat? Hamupipőke gondolt egyet: bekütte érte a zsidót.

-428-

Mikor a zsidó ott nyúkat, hajlongát a tövisbukorba, Hamupipőke a muzsikán csak ráhúz egy csárdást, tánczolt a zsidó a bukorba, mint a veszett fene, a tövisk még csípte, szúrta.

- Jajjajaj! jajjajaj! - kiabát a zsidó, ereszs ki innet, hadd el a muzsikát, adok nekéd ezer forintot! Jajjajaj! jajjajaj!

- Hun az az ezer forint? - monta Hamupipőke.

- Itt van a kezembe, vëdd el, ne ë! jajjajaj! jajjajaj!

Hamupipőke elvëtte az ezer forintot, a muzsikát abbahatta, a zsidó kitápászkodott valahogy a bokorbú.

Mëntek tovább. Nemsokára beértek egy városba. Ott a zsidó féljelëntette a Hamupipőkét, hogy ellopott tülle ezer forintot. Elhatározták, hogy ezé félakasztják.

Vitték is ki egényesen a város szélyire, ott állott az akasztófa. Má épenn akasztanyi akarták, Hamupipőke aszongya az embëreknek:

- Hallyák-ë, eneggyék mëg, hogy a muzsikámonn elhúzhassam utólyára az én kedves nótámat!

De a zsidó kiabát, hogy: »Në eneggyék! në eneggyék!« Az embërek rá së hederítették. Mindën embërnek tellyesítük az utóssó kívánságát, mëgengették.

Ráhúsz Hamupipőke olyan keserveset, hogy mëg a lovak is ríttak tülle, a zsidó mëg nem győzött a zsebibe nyúkányi a kendőé, azután mëg olyan csárdást, hogy tánczolt ott mëg az utóssó kereközög is. A zsidó annyira kapálózdott, hogy maj mëppukkadt, a ki ránézött. Én is nevettem rajta, úgy láttam, mint most! Hamupipőke nem sajnáta a zsidót, mënné jobban jajgatott, anná jobban húzta.

-429-

Ëccër aszongya a zsidó:

- Jajjajaj! jajjajaj! hadd el má! hadd el má! nem të loptad az ezer forintot, ha én attam nekéd, elösmerëm! jajjajaj! hadd el má!

Akkor aszongya Hamupipőke az embëreknek:

- Hallották-ë, mit mondott a zsidó?

- Jajjajaj! hallottuk!

- No! hát akkor én büntelen vagyok!

Avval Hamupipőke abba hatta a muzsikát.

Az embëreknek hun a kocsi aló, hun az árokbú këllött elékeresgényi a kalapot is, mer a muzsikátú mëg az is létánczolt a fejkirú. Mikor rendbe vótak, mëffogták a zsidót, őt kötték fél, a mé hazudott.

Hamupipőke mëgszabadút, elmënt, tán mëg most is él, ha mën nem halt.

Eger, Heves vármegye. Fónagy József, egri parasztember szájából. Lejegyzési idő: 1904. június.

64. Igazság és Hamisság.

Vót ëcczër a világonn egy szëgény embër, annak a fia vót az Igazság. Vót egy szomszëggya is, annak is egy fia: a Hamisság.

-430-

A két legény ösmerte egymást jó, oszt hogyim szëgényék vótak, mëgëgyeztek abba, hogy elmënnek együtt vándollanyi.

Fël is rakottak az útra: bocskortákkal mëg hamubogácsával jó mëttötötték a tarisznyájokat.

Mikor elindúnak, jó darab időre beérnek egy erdőbe. Azon folt végig egy folyó, annak a partyára lëültek kënyereznüi. Az Igazság ott vëtte észre, hogy egész útonn mindég az ő élelmihë nyúkátak, oszt má mind egy szëmig elfogyott.

Aszongya a Hamisságnak:

- Kedves pajtásom! az útonn az én tarisznyámbú ettünk, abbú má kifogyott, aggyá mos má të az ettëdbú!

De a Hamisság hímëlt-hámolt, hogy így mëg amúgy, bíz ő nem ad, de ha az Igazság a fészëmit odaggya érte, ad neki. Nagy dolog az az éség! szëgény Igazság - kintelen-kelletlen - odatta a fészëmit. Akkor adott neki egy harapást a Hamisság.

Mëntek osztan, mëndëgétek. Mikor má elfáradtak mëg mëg is éhëztek, lëültek újbú.

Kotorász a Hamisság a tarisznyába, észik is jóézüvenn. Szëgény Igazság mëg csak nézte. Korgott a hasa, de kënyü nem igën mert, hogy tutta, hogy a Hamisság majd a másik szëmit is követëlyi. Nem is szót vóna ő, ha az éség nem üldözte vóna!

- Kedves pajtásom! nézd má nyomorúságomat, sanyarodott voltomat, aggyá valamit az Isten nevébe!

-431-

A Hamisságnak nagyobb vót a hunczutsága, hogy még erre a szép szavakra is megszánta vóna. Aszongya az Igazságnak:

- Ha idadod a másik szemedet is, akkor táng még adok valamit!

- Èhèn è!⁶²⁾ - mongya az Igazság - vèdd ki a másikat is, ha má Istent nem ösmersz!

Ki is vètte a Hamisság a bicskája hëgyivel, oszt má mikor kivètte, vetètt a szëgény nyomorútnak is, a mit, azt!

A Hamisság mán utólyára nagyon ráúnt a szëgény Igazságra. Az akarmit ígèrt neki ëgy harapásé, mécs csak hallanyi së akart rúlla. Az Igazság érzètte, hogy' bekøtte az ő szëmit a Hamisság! hogy' becsapta! - gondolt ëgyet.

- Hallod-ë, Hamisság pajtásom! ha má a két szëmem kivètted, oszt kódussá tetté, tèdd még letalább azt, hogy vezess el ëgy városba vagy valami ablak alá, hogy vagy kódúhassak vagy adhassak hírt az embèrèknek nyomorúságomrú!

- Jó van no! - monta a Hamisság, oszt mëffogta az Igazságot nyakravalójáná fogva, vezette, vezette, még az erdó szélyibe ëgy akasztófáho nem értek.

Ott elkezgyi a Hamisság:

- Aggyon Isten jó estét!

Azután elváltoztatta a hangját, mintha más felelne neki vissza, úgy monta magába:

- Aggyon Isten!

-432-

- Elé vannak-ë? - kérdezte a Hamisság.

Mëgint magába szót rá:

- Nincsennek!

A Hamisság ezt azé tette, hogy elámíjja az Igazságot, mintha ott emberèk lakkának.

Akkor mëffogta az Igazságot fékeziné fogva, fëlkøtte az akasztófára ëgy güdör fëlé, a kibe a tetemèk szoktak esnyi.

Ott várt szëgény Igazság a jó szërèncsére fékezinn csüngve. Vártába nemsokára odaszát ëgy holló. Látta az Igazságot, odakøszønt neki:

- Aggyon Isten jó estét!

- Aggyon Isten! - fogatta az Igazság.

- Mi újság? - kérdezi a holló.

- Të gyössz a várasbú, tè tudod! én hogy tunnám?

- Hát az az újság, - mongya a holló, - hogy a ki itt mëhhallya a harmat esésit, oszt mëmmosgyik vele, ha vak vót világos szëmú lèssz!

Ezt az újságot mëgjegyèzte magának az Igazság.

Nemsokára gyøtt oda az akasztófára ëgy másik holló is. Az is elkezgyi:

- Aggyon Isten jó estét!

- Aggyon Isten!

- Mi újság?

- Të tudod! látod hogy' vagyok itt a fékezemènn, hogy tudhatnám én? - monta az Igazság.

- Hát az az újság: Itt van ëgy kút nem messzi, abbú ëgy kossó vizé vagy ëgy asszony vagy ëgy lyány életyi kell, mer tizènkétfejú sárkány lakik benne. Èp most a kirá lyányánn van a sor, a ki azt mëgmèntyí, azé lèssz!

-433-

Az Igazság ezt is jó az eszibe takarta.

A kötel nemsokára mëgødzødott a kezinn, ő maga mëg leesètt a güdørbe.

Ott kaparász, kaparász, mëgmarkol ëgy lósóskát, a kitú a kezi csupa harmatos lètt. Eszibe jutott, a mit az elsø holló mondott. Mëgmøsdott vele, mëgtürúte mind a két szëmit, oszt ëp úgy látott, mint azokeløtt.

Mikor a szëmivilága visszagyøtt, körúnèzètt: hun van ő? Hát láttya, hogy az a gazembèr nem az akasztófáho vezette?! oda a! még itt is a romlására vót. Mëgcsøváta a fejit.

Azután elindút. Úttyába tanát három állatot: oroszlyánt, nedvét, farkast. Mëgjijedt túlløk.

- Nè fé túllünk! nem bántunk! gyere ide, simídd mëg a hátunkot, oszt mëlládd! nem fész

többet!

Az Igazság úgyis tett: mészimitotta a hátokat, oszt nem fét többet. Mémentek oszt együtt, de útközbe az oroszlyány három sípot vett elé, azt odatta az Igazságnak:

- Még szükséged lehet rá!

A hogy ballókáztak együtt, nemsokára elértek egy kútho. A káváján má ott ült ríva a királyány.

Az Igazság odamént hozzá, oszt aszonta neki:

- Nè fé sëmmit, itt vagyok én! nem léssz sëmmi bajod! mëgmëntélek! Ha a kútba a lángot lácczik gyönnyi, kócscs fël!

Avval a lyány ölibe hajtotta a fejit, oszt elaludt.

A királyány mëg elévëtte a gyűrójit, kettéharapta, kihúzta a kendőjit, kettéhasította, mindakettőnek a felit eltëtte, a másik felit mëg az Igazság zsebibe gyugta.

Má fëlgyött a láng, de a kirákisasszony nem akarta az Igazságot fëlkótenyi, olyan édesdenn alutt. Ríva fakatt, hogy: no! má végi! itt a sárkány, a ki mëgölyi! De a hogy rítt, a sok forró könyű mind az Igazság arczára hullott. Az ébresztëtte fël.

Mikor fëlérzëtt, látta, hogy mán nagyon lombol a láng a kútbú, odafordút a királyánho, mëppiszkolta csúnyán, hogy mëgmonta, mé nem kóttötte fël? így tészti őt is mëg magamagát is pocseká!

De allyig hogy ezékët kimonta, má gyött a sárkány.

Belefútt a három sípba, az állatok gyöttek sebésenn. Az oroszlyány egyet vágott a talpával, mind lészédte a sárkány fejit. Az Igazság mëg lëvagdosta a nyelvi hëgyeit, oszt betëtte a tarisznyába.

Avval visszafekütt a lyány ölibe.

Látta az esetët a kút mellő egy fárú a Vëresálnok Vitéz. Lészát onnat ízibe, az Igazság fejit lëvágta, a királyánt mëg vitte magával lagziznyi.

A hogy hazaérkëztek, vót ott vagy száz banda cigány, mind a száz ránhúzza, csak úgy rëszketëtt mëg a főd is.

A zajra fëlériz a farkas - mer ők is aluttak - láttya, hogy mëv van halva a gazdája. Fëlrázta a többit is. Ő mëg elszalatt forrasztó kőé, a nedve mëg ébresztőé.

A farkas a hogy mëgy, mëglát egy ësringát,⁶³⁾ bemëgy, mëgëszik egy juhót, a többit mëffojtya, oszt gyön, indú visszafele.

Mikor jólakva, nagy kényésenn tart hazafele, az útonn rálép egy öreg gyíkra.

- Jaj! në báncs! a fiam nyakát má hét esztendeji elvágta a kocsikerek, annak viszëk forrasztófüvet! - rimánkodott a gyík.

- Köpöd ki mingyá? - ripakodott rá a farkas - isz' én is azt keresëk!

A gyík odatta, a farkas mëg kényéségibe szëgënt összetaposta.

Viszi a farkas nagy hëgyésenn a forrasztófüvet. Hazaér, mëgkenyik vele az Igazság nyakát, összeforrasztják.

De rosszú tették fël a fejit: meffordítva! muszaj vót újra lëvágnyi, oszt a rendes helyire ragasztanyi.

Mikor fëlérzëtt az Igazság, csak annyit szót:

- Ennye! de jót aluttam!

Azután kereste a királyánt, de nem látta maga mellett. Nem tudhatta, hova lëtt. De később mégis rágyött, mi lehet a dologba.

Az állatoknak kosarat kötött a nyakokba, oszt bekütte őköt egyenkint a kastélyba. Attak is azoknak mindënt, de mëg maga a királyány is jó előre gondoskodott rüllok, hogy ha gyönnek, në báncsák őköt a sirbakok. De az Igazság nem sokra mënt velëk, mert mind rëszégenn mënt vissza hozzá.

Fogta magát, bemënt maga. Mikor beért, a sok úr csak nézëtt rá. Ő mëg aszongya:

- Uraim! szabad-ë egy szót szólnom?

Azok aszonták, hogy:

- Hát honnë vóna!

Mikor a Vëresálnok Vitéz ezt hallotta, a tizënkët fejlëbú, a kinn ült, egy mingyá kiesëtt alólla.

Akkor azt kérdëzi az Igazság:

- Ki győzte le a sárkánt?

A Vörösálnok Vitéz ezt hallva csak szaladt ki, odaki tizenkét kopó nyelvit kivágta, oszt vitte be az asztalra.

- Isz' ez nem a sárkány nyelvi! - mondta az Igazság - kit akar itt maga elbolondítani!?

Elévette oszt ő a maga tarisznyájából az igazi sárkánynyelveket.

- Éhén van ë! ezék az igazi sárkánynyelvek! Én győztem le a sárkánt. De ha még erre nem hiszik el, hát... - rávágott az asztalra olyant, hogy az *hét sýnyire* mént le a földbe. »A ki ezt ki tuggya húznyi, az méntette még a királyánt!«

Próbakozott a Vörösálnok Vitéz, de keves vót a szusz hozzá.

-437-

Ekkor az Igazság mérrázkódott, gyönyörű szép kiráfi lett belúlle. Akkor csak az egyik újját kinyútotta, kiemelte az asztalt a földbű. Arra aszongya:

- Ha még ezekre sè hiszik, itt van egy félgyűró még egy félkendő, aggya ide a kirákisasszony mind a kettőnek a másik felit!

Az odatta, az Igazság csak egymásho tartotta őket, mingyá összeforrtak. Erre oszt mán muszaj vót elhinnyi mindënt, a mit az Igazság mondott.

Azután még egyet kérdzètt az uraktú az Igazság:

- Mit érdemël az, a ki egy pár mëgrontására törekëgyik?

- Azt érdemlyi - mongya a Vörösálnok Vitéz - hogy: négyfele kell vágnyi, várnégyszögire kiakasztanyi!

Ègën ám! csakhogy a Vörösálnok Vitéz ezt úgy monta, hogy az Igazsággal törtinnyék! De nem néztek ám sè Istent, sè embèrt: mëffogták, szédiribolták, várnégyszögire kiakasztották.

Az Igazság pegyig nagyon boldog lett a kirákisasszonval.

A hogy òk ott élnek, éldégëlnek, bekopogtat hozzájok a Hamisság. Az nem tutta: kihè mëgy? - szógálatot kért.

Aszongya neki az Igazság - mer mëgösmerte:

- Mit keresël? Lészël-ë kályhafútó vagy udvaros?

- Kályhafútó lészèk! - monta a Hamisság.

Az Igazság fél is fogadta.

-438-

Nemsokára látta az Igazság, minő jó dóga van ónálla a Hamisságnak, mëgírígyèlte.

- Hász' mikèt tett ő én velem! kiszúrta a szemem is! De iszën nem hagyok neki békit!

Úgy is lett. Mikor a Hamisság ép a kályháná csörtögött valamivel, odamënt, egy nádpáczával rávágott. A Hamisság abba a szentbe kakasé vátozott. Oszt kakas képibe is kellètt neki hét álló esztendeig kapargányi a szèmetënn, éjjel-nappal.

Akkor mëgszánta az Igazság, hogy »egy écczakáé elég hét esztendő!«, vissza rávágott, a kakasbű újra a Hamisság lett.

Azután mëgfogatta kocsisnak. Három tátos lova vót, de nagyon ganajos, azokat egy hónap alatt kis is kellètt tisztítanyi mëg mëg is szilidítenyi. De a Hamisság nem tudott velèk sèmmire sè mënnyi, olyan gyámoltalan vót.

Ècczër oszt az Igazság mëgharagudott rá, lèvezette egy nagy pinczébe, a ki a tengèrig kinyút, oda becsukta, a kúcsot mëg a tengèrbe hajította.

Kutyaságáé ezt kapta a Hamisság!

Eggyig vót, mese vót, Kelemënnnek kedvi vót, kana is vót mellette, kanalazd ki belúlle!

Besenyőtelek, Heves vármegye. Dankó Anna szakácsnőtől. Lejegyzési idő: 1904. január.

-439-

65. Nemtudomka.

Hun vót, hun nem vót, vót a világonn egy kirá. Annak a kirának a feleségi épenn terhës vót, egy lova mëg hasas, mikor ő neki el kèlletètt mënnyi a háborúba.

Az egész ház kirá nékű maratt.

Ècczër a kiráné lèbetegèdètt, ágyba fekütt, olyan szép gyèrèkèt születètt, hogy olyant mëg sosè láttak: aran_haja vót. Az écczaka a ló is mëgellètt, annak mëg gyönyörű szép aranszórú csikaja lett.

Mëgórútek nagyonn mindakettőnek, oszt, hogy egy écczaka lett mindakettő, a gyèrèk is mëg a ló is, a csikót bevitték a szobába, ott nevekèdètt, nyótt a kis kiráfiival.

A kis gyermek nagyon okos lett még az aranszűrű csikó is, mer hogyim a kiráfi is tátosgyerek vót még a kis csikó is.

A kiráné má megúnta várnyi az urát, olyan soká vót oda a háborúba. Gondolkozott is má rajta, mit csinállyék? férhē mennyék-ē vagy sē? mer az ura má azóta akar még is halhatott a háborúba! De eleintenn nem mert csinányi sēmmi, mer azé, hogy fét a gyerekítű, a ki nagyonn okos vót, tudott, látott a mindēnt!

Ēcczēr hogy? hon nem? összeszövetkēzētt ēgy szabóval. Adott a neki tanácsot mingyá!

Mer az asszony nem akart először vele kötynyi.

- Hát majd elveszjűk valahogy!

Az asszonnak csak most jutott az eszibe, hogy igasság a! a gyermekēt olyan szépen el lehet láb aló tēnnyi, hogy eszre sē vēszi, sē ő, a gyerek, sē más!

Bele is ēgyezētt, a mit a szabó mondott.

Ēgyüvé mēntek oszt, éték világokot. De nagyonn szúrta az ódalokot a gyerek.

Aszongya a szabó a kiránénak:

- Hallod-ē, te! Aggyá annak a gyereknek levest, de tēgyé bele mérget is! Nē fé! ha azt mēgēszi, nem lēssz vele sēmmi bajunk többet.

- Jó van akkor! monta az asszony.

Má défele járt az üdő, a kiráné hozzáfogott az ebédkészítēshē. Ēgy tál levest külöm tētt, mérget kavart bele. A saját tulajdon fiának szánta.

Igēn ám! de a gonosságot még a tyúk is kikaparja!

Dorombolt a kis ló az ēstállóba nagyonn! rúgott-vágott, szaggatta a kötőfēkēt. Hallya odbe a kiráfi, hogy - »é! de nagy viczkāndozás, zaj van az óba! mi lehet a?«

Kimēnt. Nem látott sēmmi, de a kis aranszűrű ló csupa tajték vót a nagy rugdalódzástú.

- Mi lelt tēgēd, kis lovam?

- Engēm nem lelt sēmmi, kedves kis gazdám! ha nekēd készű itt valami!

- Ugyan mi készűhet?

- Mēgmondom, kedves kis gazdám! a tē anyád tēgēd el akar vesztenyi avval a rossz szabóval ēgyütt, a kihē hozzátette magát. Tudod-ē, ha débe az asztalho ültök, nē ēgyé a levesbű, ha öntsd ki a földre, mintha elejtētted vóna a kezedbű! De úgy tēgyé, mer máskép többet nem láttyuk ēgymást eleventenn!

- Ennye, kis lovam! hát csakugyan? isz vēttem én eszre valamit, de mēs sē ámottam, hogy engēm el akarnak vesztenyi! No! majd úgy tēsžēk, a hogy tē mondtad!

Elgyött az ebéd, behozzák a levest. A szabó még a kiráné úgy kandzsaltak rá fészēmmel, hogy mikor fordú má fēl!

De a kiráfinak is vót ám eszi! Úgy tētt, mintha közelebb akarná magáho húznyi a tányírt, de mikor az asztal szélyire húzta, csak lērántotta. A leves kimēnt mind a földre.

Rákiátott az asszony, hogy mé nem vigyáz jobban! isz nem egészenn kis gyermek má! De a kiráfi nem szót sē fejíret, sē feketét, csak úgy tētt, mintha bānná, a mit tētt!

Dehogy bānta!

Vitt be neki az annya másik tá levest, de má akkor azonn járt az eszi: mivel lehetne elvesztenyi a fiát?

Másnap rēggerre a szabó újfēnt tanát ki valamit.

Az asszony még má szomorkodott, hogy no! életben marad má a fia!

- Nē búsú, hé! tanátam én ki valamit mēgint!

- Tanátá a! ugyan mit tanátá vóna! nem lehet azt elvesztenyi, mer a valami módonn mēgint kiszabadú belűlle!

- No! má abbú nē szabadúlyllyék ki! csiná' csak neki mérges bogácsát, nēfé! maj parancsol az neki!

- Am má igēn! am má tēszi! örűt az asszony, örömibe össze is csókolgatta érte a szabót, a csesznye szabót.

Avval kimēnt a konyhába, lisztēt kavart, abba mérēgport szórt, bogácsát szaggatott belűlle, oszt kisütte.

Hallya odbe a kis kiráfi mēgint, hogy zörög a kis ló. Mingyá gondolta, hogy baj van mēgint!

Kimēnt.

Aszongya a kis ló:

- Ládd-ë, kedves gazdám! nem hannak neköd azok békét, még csakugyan végedre nem járnak! Most még bogácsát sütött az anyád, vigyázz, hogy mën nê étessének, mer a bogácsába étető van!

A kiráfi mëgköszönte a kis ló jóakarattyát, mëcscsávingatta a fejit, szomorú lett, oszt bemënt.

Ebédné sëhossë akart ënni a bogácsábú. Csak kínáták, csak monták, hogy »ëgyé mán!« az annya is mëg a szabó is, de ő nem szót ëgyebet, csak, hogy »nem këll!«

Étel után összesúgtak-búgtak az asszony is, az embër is, hogy »no! evvel së mënünk sëmmire!«

Nem ám! mer a kis ló fëlokosította a kiráfit.

Harmacczora ugyan mit tanállyonak má ki? má së a leves, së a bogácsa nem hasznát, mivel kéne merrontanyi? má az étellel nem!

- Tudod-ë, mit? asszony! monta a szabó, maj varrok én olyan ruhát, a kit ha fëlvész, rögtön mëghal!

Az asszony ráhatta a szabóra, mer má ő gondolta, hogy a gyerek többet tud, mint ők.

A ruha készút, készút, de a kis ló abba is kiokosította a gazdáját.

- Ha aszongyák, hogy vëdd fël! të mongyad azt: vëgye fël elöttem más, mer én nem tudom fëlvënni! Nê fé! sëmmi bajod së lëssz!

A gyerek má úgy hozzá vót szokva, hogy el akarják vesztényi, má nem is bánkódott rajta. Süvütve mënt be a szobájába is.

Mikor a ruha elkészút, behívatták a kiráfit.

A szabó elmonta neki, hogy úgy szerettyi ő a kiráfit, mintha a tulajdon gyereki vóna, nê vëgye zokonn, ëgy ruhát csinát neki ajándékba, itt van, vëgye fël!

Eszihë nyút a kiráfi, nem hajtott a hizelgő szóra! Aszonta neki:

- Vëgye fël elsöbbit maga, mer én még ilyen ruhát nem láttam, nem tudok hozzá!

A szabó elfelejtkezëtt magárú, fëlvette a ruhát. De allyig ötötte ki a dakut, mingyá mëghalt.

Mëg vót ijedve az asszony, hogy micsiná most ő vele a fia!? De a kiráfi nem szót neki sëmmi. Hallgatott, mer a kis ló úgy parancsolta.

Má hét esztendeji, hogy a kirá odavan, a fia is azt hitte, hogy má lehetetlen, hogy hazagyöjjék! Mikor ëccërcsak ki lép be a házba, mint a kirá!

Vót öröm, a kiráfi maj kibújít a bőribú! a kiráné is mutatta vóna, hogy de jó, hogy a kirá hazagyött! de belórú szoritotta a madzag, hogy a fia elárollya, oszt akkor jaj neki!

A kiráfinak eszi ágába së vót. Másutt járt az ő elméji!

Ëcczër a hogy kivël van az ëstállóba, aszongya neki a kis ló:

- Hallod-ë, kedves gazdám! má apád itthonn van, nekünk itten többet nincsen sëmmi keresnyivalónk së, mer az a hunczut anyád - maj mëllásd - még vesztünkre tör mindakettónknek! Jobb lëssz, ha elmënünk valamëre, úgy, hogy hírikët së hallyuk többet!

A kiráfi tutta, hogy az ő kis lova jót akar neki, beleëgyezëtt.

Másnap odaát az apja elejbe.

- Écsapám! Isten ággya mëg! én elmënék itthonrú, többet sosë látnak. Begyöttem elbúcsúznyi.

Az apja csak nagyot nëzëtt rá.

- Hát oszt hova vagy mé mënné el të inset, fiam!?! nem jó neköd itthon? vagy mé van másfele vágyásod? bántott valaki?

A kiráfi nem szót sëmmi, csak aszonta, hogy ő elmëgy, mer muszaj.

Rimánkodott oszt neki az apja, igírt fút-fát, mindënt, csak nê mënnyék el! de a fia aszonta, hogy má ez így van elhatározva, ő mëgy.

Avval elbúcsúzott az apjátú, fëlült a kis lóra. De szátak is úgy, hogy ëgy szempillantás után már nem lëhetëtt ököt látynyi.

Kutyanyomba léptek.⁶⁴⁾

Mëntek, mëntek, nagyon sokáig mëntek, mig ëgy királyi palotáho értek.

Ott mëgátak. Aszonta a tátos ló a kiráfinak:

- No! kedves gazdám! má ide értünk! Itt má külöm mënünk. Én majd elmënék a selyëmmezőre legelnyi, të mëg ereggy, mënny ennek a királyi palotának a kapujába. Akarmit kérdëznek tülled vagy szónak hozzád, mindërre aszondd, hogy »nemtudom!« Ha hínak be, be nê mënny, mig a

letkisebb kirákisasszony nem gyön ki érted! Oszt ha kérdéznék: minek szeretné elányi, në szó sëmmissë, csak ha ók mongyák, hogy szeretné-ë kertész lënnyi, arra rázd a fejed, de azé akkor is csak aszongyad, hogy »nemtudom«. De így tégyé, a hogy én montam, mer máskép közöld magaddal a bajodot! Ne! itt van egy kantár, ha ezt merrázod, akarhonnat elé gyövök, ha kívánod, oszt méttészëm mindën kívánságodat!

A kiráfi maj hogy nem rítt, mikor az ő kedves aranszórú kis lovátú mők köllött neki ványi.

Az mënt a selyëmmezőre, a kiráfi mëg a palota elejbe, ott lëült egy kis lóczára. Ott várt, míg belőrrü eszre nem vëtték, hogy valaki ül a kapu előtt a lóczánn.

-446-

Aszongya az öreg kiráné a kirának:

- Ugyan mënnyék má ki, apjok! nézze mëg, ki ül ott mëg mit akar!

- Jó van no! monta a kirá, oszt kimënt.

Mikor odaér, aszongya neki:

- Aggyon Isten jó estét, öcsém!

Ránéz a kiráfi, oszt aszongya:

- Nem tudom.

- Nem tudod? hát má honnë tudnád, láthadd, hogy má este van!

- Nem tudom! mongya a kiráfi.

- Në azt beszédd hát má mindég, hogy: nemtudom, hát mondd má mëg: mi járatba vagy?

- Nem tudom.

- Nem tudod? hát mi szeretné lënnyi: libapásztor-ë vagy gulyás vagy micsoda?

- Nem tudom.

- Hát mi szeretné lënnyi mégis?

- Nem tudom.

- Hát lëszël-ë kertész?

- Nem tudom - monta a kiráfi, de a fejit úgy rázta, hogy lëssz!

- No! hát ha lëszël kertész, gyere be!

- Nem tudom - monta mëgint a kiráfi.

- Nem tudod? Nemtudomka vagy hát! De má maj hogy mérges nem lëtt a kirá.

-447-

A kiráfi erre is csak aszonta:

- Nem tudom.

- Nem tuccz tē sëmmit!

A kirá avval bemënt, odbe elmonta, hogy mëg olyant nem láttak, mint a minó embër otki van: mindërre aszongya: nem tudom.

Azután oszt kikütte a feleségit, hátha am mán jobban tud vele boldogúnyi.

Kimënt az is.

- Aggyon Isten jó estét, öcsém!

- Nem tudom - monta a kiráfi.

- Hát ki vagy? mi vagy? mi járatba vagy?

- Nem tudom.

- Hát mi szeretné lënnyi?

De ő, akarmit kérdöztek túlle, csak aszonta:

- Nem tudom.

- No! Nemtudomka vagy hát, ha tē mindënre aszondod, hogy »nem tudom!«

- Nem tudom - mëg arra is aszonta a legény.

- No! hát má evvel nem tuccz boldogúnyi - monta magába a kiráné, mikor mënt befele, ez csak annyit tud, hogy »nem tudom!« No! iszën akkor sokat tud.

Kimënt azután a letöregëbb mëg a közepső lányi is, de azok csak új jártak vele, a kiráfi mindég csak, hogy »nem tudom«. El is nevezték Nemtudomkának.

Letutólyára kimënt a letkisebb lányi.

Odaköszön az is:

- Aggyon Isten jó estét!

- Nem tudom.

- Hát minek ülsz itt?

- Nem tudom

- Vársz valakit?

- Nem tudom.

- Hát csakugyan kertész szeretné-ë lennyi?

- Nem tudom - monta a kiráfi, de a fejivel azt intette, hogy »az«!

- Hát akkor gyere be!

- Nem tudom - monta újfönt, de félkelt a helyirú, oszt mönt befele utánna.

Odbe kérdzgették, faggatták errú is, arrú is, de Nemtudomka csak annyit mondott: Nem tudom.

Má az egész ház úgy híttá, hogy »Nemtudomka«. Nem lehetett avval sokra mënnyi, mert ha dógot parancsoltak neki, mégtette, de má ha szónyi kellett, ő vót az örökös nemtudom!

A kirá rábizta a kertét, de méhhatta neki, hogy szép légyék ám mindén, mer elcsapja! Ó arra is aszonta: nem tudom.

- De tuggyad, az ebatta! te Nemtudomka, te!

Gyönyörú is lét a kert nemsokára, olyan, hogy mikor a kirá mëlátta, csak elbámút, hogy még az ő kertyi ilyen szép nem vót soha. Dicsírte is odbe a családgyai előtt, hogy má akarhogy, akar mint! Nemtudomka az embër! még ilyen szép sënki kezi alatt nem vót a kert, mint most!

Nemtudomka dógozott is benne réggeltú estyig.

A legközelebb eső vasárnap a kirá aszongya a családgyának, »hogy vasárnap van, mënnyünk az Isten házába!«

Készülöttek is minnyájann, csak a letkisebb nem.

Aszongya neki az apja:

- Hát tē nem gyössz a templomba?

- Nem écsapám! mer beteg vagyok!

- No! ha beteg vagy, nē gyere!

A többiek elmēntek a templomba, a lyány otthon maratt, hogy »beteg«. Hát az is vót, mer a szívi fájt - Nemtudomkáé. Ott nézte egész nap az ablakbú, mit csiná Nemtudomka.

Nemtudomka elvégezte még jókor mindén dógát. A királyék má a templomba vótak, mikor neki eszibe jutott valami.

Mēgrázza a kantárt.

A másik perczbe má ott termēt a kis aranszórú ló előtt.

- Mit parancsolsz, édes gazdám!

- Légyék nekēm ezüstruhám, nekéd mēg ezüstszerszámod.

Allyig monta ki Nemtudomka, má mindén úgy vót. A lovonn ezüstszerszám, ő rajta mēg ezüstruha.

Akkor felkapott a kislóra, a ki vitte égēnyest a szép kerbe. Ott mēgátak. Azt mondja a kis ló a gazdájának:

- No! kedves gazdám! hogy vágjam én össze ezt a kertét!? Úgy-ë, hogy nē légyék rajta sēmmit vagy hogy még a sárgafód is félfele borullyék?

- Vágjad, kis lovam, a hogy akarod! monta Nemtudomka.

Össze is vágta a ló a kertét úgy, hogy a sárgafód csakugyan félfele fordút. Olyan vót a kert, mint az itillet.

Nemtudomka avval visszafordút, a lovát eleresztette, oszt beült az óba pipáznyi.

Azalatt mēg kívül járt a szakács, zódség kellett vóna neki, de maj hanyattvágódott, mikor a kertet látta! nem vót ott sárgafódné egyeb. Fél is tette, hogy no! mēgá! Nemtudomka! majd elárollak a kirának! így gondozod tē a kertet?

Mikor bemēt a konyhába, má a kirá akkor otthon vót minden családostú. Mönt is be a szakács mingyá, oszt elmonta, hogy nem tud levest főzni, mer úgy össze van gázolva a kert, hogy még

olyat! az ilyen rendés kertész sē ér ēgy űtet taplót!

A kirá csak nagyot nézēt. Nem hitte, a kit a szakács mondott.

- Hallod-ē, szakács! ha tē most hazudol, tizēnkēt botot kapsz a farodra!

- Állom.

- No! hát gyere, oszt nézzük mēg!

De mikorra kiértek, a kert még tizszērte szēbb vót, mint azelőtt. A szakács szakajtott zōdsēget, de nem tēhette aggyig a levesbe, még a kirá rá nem húzatta az ő járandóságát.

Vakarta is a szakács a bot helyit. Nem tudott mit gondolni, hogy az a kert mé vátozhatott mēg olyan hamar. De annyit gondolt, hogy az a Nemtudomka nagy mestēr lēhet, azē, hogy nem szó' ēgyebet a nemtudom-ná.

-451-

A legkisebb kirákisasszony látta végig az egészet, mikor a ló vágta, rúgta a kertet, as sē tutta, ki rajta az a fényēs vitéz, de azē nem szót sēmmit sēnkinek, gondolt ő magába valamit!

A másogyik vasárnap mēgint templomba készūt a kirá. Minden fejircseléd készūt, simakodott, fésűködött, csak a letkisebb királyán nem.

A kirá eszrevette, hogy az ő lyányának most sē akarózik templomba mēnni.

- Hát tē, lyányom! tång most sē akarsz a templomba gyōnni hē?

- Nem hogy nem akarok, écsapám! de nem lēhet!

- Hát ugyan mé?

- Beteg vagyok.

- Nagyon furcsa, hogy tē mindég vasárnap vagy beteg, mikor az Istenházába kék gyōnnöd. Tán nem szereccz imátkozni?

- Szeretek én, monta a lyány nagy hunczutann, de ha beteg vagyok!...

A kirá ráhatta. Utóvégre nem tudhatta, nincs-ē valami baja!

Nemtudomka csak azt leste, mikor mēnnek el. Bemēt az ēstállóba, mēgrázta a kantárt.

A kis ló ēcczēre ott vót.

- Mit parancsolsz, édēs gazdám?

- Azt, hogy lēgyék nekēm arany ruhám, nekēd mēg aranszērszámod!

Mingyá mēllēt mindēn.

Akkor Nemtudomka ráült a kis aranszōrű tátosra, oszt mēntek be ēgēnyest a kerbe.

Ott aszongya a kis ló:

- No! kedves gazdám! hát hogy vágjam össze a kertet? úgy-ē, mint a mútkor vagy még százszor jobban?

- A hogy akarod, kis lovam! - monta Nemtudomka.

Vágta is a tátos a kertet, a hogy csak birta. Fēl vót ott fordúva mindēn tövel-hēgygyel. A szép kertre rá sē lēhetēt ősmernyi.

A letkisebb kirákisasszony látta ezt is az ablakbú, mer mindég ott vót, hogy Nemtudomkát láthassa.

A szakács újfēnt kimēt a kerbe zōdségē. De hogy birt vóna ēgy szalat is szakajtanyi, mikor olyan vót az, mint ha ēgy regemēt huszár hát vóna benne.

Bemēt, de gondolta magába, hogy maj sikerű most! mēgá, Nemtudomka!

Mikor a kirá hazagyōtt, av vót az első, mēnt a szakács árolkonnyi. De Nemtudomka jó fűre tapodott,⁶⁵⁾ a kirá előtt nagy bēcsüleyi vót.

- Hallod-ē, szakács! - monta a kirá, - ha hazunnyi mersz, huszonkēt botot az esső sē mos lē rúllad!

- Én azt sē bánom, de ezt most merēm állítanyi! - vágta oda fēvállrú a szakács.

- No! mēllássuk!

Avval mēntek.

A kertbe százszor szēbb vót mindēn, a levelek, gallyak mind arannbú, oszt úgy virított mindēn, a hogy má csak kēllēt.

Ez mind a szakács bōrre mēnt. Nem is vót Nemtudomkának a királyi udvarba olyan ellensēgi, mint az. Az, ha lēhetēt vóna, ēgy kaná vízbe elvesztētte vóna. Hōnnē! má annyit kikapott végette!

-453-

Másnap ünnepp készűt a kirá kastélyába.

Férhë akarta annyi a lányait. A két nagyobb választott is magának egy-egy kiráfit, de a letkisebb aszonta, hogy ő nem mégy férhë. Csudákoztak rajta minnyájann, hogy még ilyen lyánt! de ő nem bánta. Tutta úgyis, hogy Nemtudomkáho nem aggyák, ő még féltette, hogy másno nem mégy.

- Ha nem mégy, nem mégy, itt maraccz! - monta az apja, de a két nagyobb lyánnak lagzit csaptak.

Mikor javába át a lagzi, Nemtudomka eléhítta a kis aranszórú lovát, annak gyémántos szërszámja vót, neki még gyémántos ruhája, de a kertet úgy összegázolták mégint, hogy még a fala is kidőt.

A szakácsnak most is esëtt valami dóga a kerbe, kimënt, de mëmmëg szörnyű rendetlenséget látott.

Ëgyebet së csinát aggyig, még a kirának nem jelentette. Könnyebb vót a szívinek, hogy árolkodhatott.

-454-

De csakúgy rajta vesztëtt, mint ezelött, még hozzá, most még ötven mogyorófásat kapott. Mer a kert mos még má olyan vót, mint Tündërország, anná szébbet írnyi së lehetne. Fël is tette magába a szakács, hogy ő má Nemtudomkával többet nem tész fël.⁶⁶⁾

Má régënn elmút a lagzi, a két nagyobb lyány má féketöbe⁶⁷⁾ vót, a kirát nagyonn bántotta, hogy a letkisebb lyánya mém most is lyány. Ëcczër elejbe át, hogy akarhogy! de má mënnyék férhë, válaszszon magának, a kit akar!

A lyány aszonta rá, hogy »jó van, apám! ha azt akarod, én mëttëszëm! Van én nekëm egy aranyalmám, ëgy aranyúróm még ëgy selyëmkendóm, ha valaki azt lóhátrú innen az ablakbú kikapja a kezembú, hát azé lëszëk!«

Az apja beleëgyezëtt. Mingyá is kihirdettette, hogy a lyánya férhëmënéndó, a ki magáénak akarja, hát gyójjék!

Mëntek is elégenn, a kirá allyig gyözte a lovaikat abrakkal. Vót ott gazdagná gazdagabb, szébbné szébb kiráfi, ëgyik messzibbrú való, mint a másik.

Mikor szalajtattak a királyányé, még csak ëgyik së tudott sëmmit, pegyig nagyon hirës kiráfiak vótak.

Mëhhallotta ezt Nemtudomka is. Mëgrázta a kantárszárat, a kis ló mingyá ott termëtt, gyémántos szërszámmal fëlszërszámozta, ő maga gyémántos ruhába ötözködött, avval fëlült a tátosra, oszt mënt a lányé. Lë is kapta az ablakbú az almát is, a gyúrót is még a selyëmkendót is! Mikor má mind a három nálla vót, akkor csak illa berëk! szát! ki tuggya: mére!? Elmënt. Sënki së tutta azt së, hogy kicsoda? azt së, hogy hovavalósi! Csak a kirákisasszony egyetlen maga!

-455-

Alkonyodásba Nemtudomka kívül hatta a lovát a selyëmmezönn, ő még mënt a helyire, az ëstállóba. Az aranyalmát, aranyúrót még a selyëmkendót betette a csuhújjba, oszt lëfekütt.

Másnap rëggel még Nemtudomka alutt, mikor valaki az ëstállóba járt. A mindënës vót, a ki a pipáját kereste, mer elveszëtt. Keresgéte mindënhun, utólyára a Nemtudomka csuhájába is benyút. Hát lelkëmatta! pipaszár helyëtt mit tanát? a kirákisasszony jegyajándëkját, a kit Nemtudomka kapott lë az ablakbú.

Szalatt be ëgënyesenn mondanyi, hogy mismit tanát a Nemtudomka csuhújjába.

A kirá csak hallgatta, mit beszé a mindënës, elöször nem akarta hinnyi. De mikor a lyánya is a mellett bizongott, hogy csakugyan Nemtudomka vót, a ki lëkapta az ablakbú, akkor hitte el.

- Hát akkor ereggy el hozzá, de itt velünk nem laktok, ha ott van a tyúkól, oszt lakjatok abba, ha má a Nemtudomkát választottad!

-456-

A kirákisasszony bánta is azt! örüt, hogy a Nemtudomkéé lehetëtt!

Még az nap ëgybe is keltek, oszt bemëntek a tyúkólba. Ott éldegëltek ők, nem vót sëmmit bajok, az új asszony csak azé bosszankodott, hogy az ő ura mindënnre aszongya, hogy »nemtudom«. Monta is az urának, hogy mongyon má mást is, de az arra is csak aszonta:

- Nem tudom.

Nem tutta ám az asszony, hogy Nemtudomkának hét esztendeig nem szabad anná ëgyebet mondanyi!

Má jó sokáig élt Nemtudomka a kirá lányával, mikor ëcczër kívül ült a tyúkól elött, a két sógor vadásznyi mënt lovonn, oszt hitták őt is.

De ő csak aszonta: - Nem tudom!

- Hát mé nem gyössz?

- Nem tudom.

- Eh! nem tuccz të sëmmit, szamar vagy! ne ë! ëgy ló! üly rá, oszt gyere velünk! Avval

odalöktek neki egy rossz lovat, a ki mikor ráült, az árokba dőtt vele.

Nemtudomka bemélt az óba, megrázta a kantárt, megjélt a lóva mingyá. Szép számmal, szép ruhába el is indult Nemtudomka a két sógor után.

Az úton csak annyit mondott a lovának, hogy bá csak a két sógor ne lőne semmit!

Úgy is lett. A két sógor még nem lőtt egy fiaverebet se, mikor Nemtudomkáná má annyi nyúl vót, hogy allyig birta a lóva. -457-

Azok csak nézték, hogy ki az a fényes vitéz? de nem ösmerték meg. Kérték tülle a nyulakot, hogy aggya el?

Nemtudomka azt felelte, hogy a nyúl pézé nem eladó, de ha a homlokokra rá hanna süttyni egy négykrajcáróst, akkor odaggya. Azok nagynehezenn beleegyeztek.

Mikor má a bélyag mind a kettőnek a homlokán vót, Nemtudomka odatta a nyulat mind.

Avval méssarkantyúzta a tátost, hogy jóval hamarabb hazaérjen, mint a két sógor. Mikor má azok a kapuná gyöttek, ő újra ott ült a tyúkol előtt.

- Ládd-é, Nemtudomka! mennyi nyulat lőttünk mink, te még semmit se!

- Nem tudom.

- Szamar vagy! oszt jót nevetett rajta a két ember.

Másnap memmeg hitták Nemtudomkát. Ő memmeg úgy cselekedett. Sok nyulat lőtt, de csak úgy atta oda, ha a farkba patkát süt nekik. Azok as se bánták, csak nyúl légyék!

Harmannap megint. De má akkor Nemtudomka aranszarvast fogott elevenen, azt is odatta a két sógornak, ha a markokba egy krajczárt bele hanna süttyni.

- Ha má a nyulé annyit kiátunk - monta az egyik sógor - akkor egy eleven aranszarvasé azt má csak elszénvedhettyük! -458-

Még is engették.

Nemtudomka hamar hazaért, a tyúkol elejbe ült, mintha ő ott várná a jó szerencsét. A két sógor agyonn is csúfolta az aranszarvassal, de Nemtudomka úgy gondolta, hogy lessz még e másképp is!

Odbe a kiráná dicsekédett a két vó, hogy ehun é! mink most is aranszarvast fogtunk, Nemtudomka még úgy ül ott a tyúkol előtt, mint szent Gugg.

Hát bizony a kirá se nagyon szerette Nemtudomkát vejinek, de má belegyőződött, hogy má üssé lessz másképp, csak rosszabb vóna, ha még ő bántaná azé, mer olyan hülye.

Hanem az aranszarvasnak annyira megörűt, hogy mehhitta a két vejit is még Nemtudomkát is magáho vacsorára.

De Nemtudomka azt üzente, hogy aggyig ő el nem megy, még ő hozzá nem mennek.

A kirá még haragudott is, hogy »né! ez a rossz Nemtudomka mit akar!« de utólyára aszonta, hogy »nézzük mēn no! micsiná velünk?«

Mikor este elmēntek, allyig birtak a tyúkolba bebúnyi, de má mikor odbe vótak, akkor látták, hogy mi van ott!

Csupa arany még ezüst oszlopok, a kalincok is végig, as se tutták, hogy lépjenek. Bëzzëg bāmút most mindēnki! -459-

Ott vót olyan lakoma, hogy a kirá nem felejtette el sosē, még élt.

Másnap csapott oszt a kirá lakomát, vót ott mindēn, a mi jó, ott vótam én is, új jó laktam tūrós lepénnyel, még most is négyzögre áll a hasam a szilvátú!

Nemtudomka látta, hogy az ő két sógora se lē nem vēszi a kalapját, se lē nem ül, még keztyűs kézzel észnek.

Aszongya nekik:

- Hát minő emberek vattok tik, hogy az ételné fél tartyátok a kalapot?

Azok híméltek-hámoltak, de Nemtudomka tutta, mé szól!

- Még oszt lē se ültök, azután keztyűs kézzel észtek! hogy van a?

Az öreg kirá is csudákozott rajta.

- Vesséték lē a kalapot! - monta nekik.

Azok nagynehezen lētették, a homlokokrú csakúgy virított lē a bélyag.

- Azutáng üllyetek lē!

De azok aszonták, hogy: - nem lēhet, mer ott valami van! egy patkó helyi!

- Tegyéték lè a keztyút!

Lèvették, de a markokba ott szorongatták a tüzes krajcár helyit.

Azutánn kérdőre vontá ökö a kirá, hogy hun szèrèzték azt a bélyagot?

Azok még akkor sè tutták, hogy Nemtudomka vót az, a kitú a sok nyulat még az aranszarvast kapták, hát mást beszétek, mint a ki igaz vót.

-460-

De Nemtudomka ám a szavokba vágott. Elmonta tövirú-hègyire - má ekkorra, de még előbb lételt az ó hét esztendeji - a hogy törtint a nyúlfogás még a bélyagsütések még hogy mënyire csúfolták őt a két sógor. Azutánn kinyilatkoztatta azt is, hogy ő kirának a fia, elmonta az életyi törtinetyit, lèvètte a kalapját, mëgmutatta a haját, színarambú vót.

A kirá ezènn annyira fèlharagudott a két vejire, hogy mingyá elcsapta ökö.

Nemtudomkának még odatta a felibirodalmát, a ki a feleségivel olyan boldog lét, hogy még!...

De vigyáztak is ám magokra, jó d mèn nè hallyonak.

Hát mëllèhet, hogy még most is ének, ha mèn nem haltak.

Besenyőtelek, Heves vármegye. Molnár Margit, öreg paraszt özvegy asszonytól. Lejegyzés ideje: 1904. augusztus.

66. Ribike.

Hol volt, hol nem volt, hetedhét ország ellen volt, Csakugyán innen, Csakugyán túlnan élt egy szegény öreg özvegyasszony. Annak volt egy szép lány. Az asszony meghalt, a lány árván maradt, Ribikének hívták, mert nagyon szerette a ribikét.

Szegény embernek kevés a gyámola, Ribike is azon kezdett gondolkozni, mihez fogjon? hova forduljon, hogy meg tudjon élni? Abban a városban, a hol ő lakott, apáczák is voltak, azok hirét hallották, hogy milyen szép és jó lány, elüzentek érte, menjen hozzájuk, valami keveset majd dolgozik a ház körül s azért eltartják holta napjáig. Ribike el is ment. Ott élt gondtalanul, nem bántotta senki, mint az árvát szokták. Ha elvégezte a dolgát, odaült az ablakhoz és horgolgatott, kötögetett.

-461-

De lakott abban a városban egy király is. Annak volt három fia. Azok egyszer épen akkor mentek el a Ribike ablakja alatt, mikor épen kinézett az utczára, a legkisebb királyfi meglátta és megszerette annyira, hogy se itala, se étele nem volt, esze-kedve mindig csak ott járt Ribikénél. De Ribike is megszerette ám! azt meg a hogy az apáczák megtudták, elcsapták, elkergették s megátkozták, hogy örökkön örökké a világ végén éljen.

Volt Ribike, nincs Ribike, a legkisebb királyfi hiába járkált az ablakja alá, nem láthatta többet. Csak szomorkodott egész nap, mint a bús gerlicze az ágon.

Egyszer az apja magához hivatta mind a hármukat. Azt mondja nekik:

- Fiaim! a birodalmam fel akarom osztani, gyerekeim csak hárman vagytok. A ki közületek hoz nekem olyan gylcsot, hogy széle-hossza száz róf és a gyűrűmön mégis keresztülhúzhatom, annak odadom a birodalmam harmadrészét.

Mit volt mit tenni a három királyfinak, szedték-vették sátorfájokat, elindúltak, ki merre látott. A legkisebb királyfi meg épen azon az úton haladt, a melyik a világ végére vezetett.

-462-

Ment, ment, mendegélt bújában, hetedhét ország ellen, addig ment, míg a világ legvégére nem ért. Ott talált egy kis kőhidat. Hogy nagyon el volt fáradva, leült a karjára. Ott gondolkozott magában. Mit csináljon már ő? itt van a világ legvégén, és se gylcs, se semmi! A hogy ott gondolkozik, a hid mellől a fűből elébújt egy kis gyík.

- Min szomorkodol, szép királyfi!?

A királyfi csak akkor vette észre, mikor megszólalt, máskép tán meg se látta volna. Azt mondja neki:

- Min szomorkodom! mit keresed te azt! van én nekem elég bajom! Eredj innen, mert majd széttaposlak!

A kis gyík felveti a kis ártatlan szemét, ránéz a királyfira.

- Ugyan mért taposnál te engem szét? mit vétettem én neked? Ne taposs szét, jótét helyébe jót várj!

A királyfi nem taposott rá és tovább gondolkozott. De a kis gyík nem tágitott, ott futkározott előtte a fűben.

- Ugyan mondjad már, szép királyfi, mi bajod lehet? hátha én segíteni tudnék rajta!

No! erre már a királyfi elmosolyodott. Ugyan mit tudna ő rajta segíteni ez a kis féreg? rá se hederített. De a kis gyík ostromolta:

-463-

- Szépen kérlek, szép királyfi! mondd meg, mi a bajod? segíthetnék-e én te rajtad?

Azt mondja arra a királyfi:

- No! ha olyan nagyon erősen vagy avval a segítséssel, hát megmondom. Azt parancsolta az apám, hozzunk neki olyan vég golycsot, a minek széle-hossza száz rőf s mégis átférjen a gyűrűjén. A két bátyám is ezért vándorol, meg jó magam is, de nem tudom, lesz-e sikere a sok fáradságnak!

- Nohát ha csak az a baj! - mondja a kis gyík, talán tudok rajtad segíteni. Várj itt egy darabig, mindjárt jövök.

Avval a fű közt eltűnt. Ment egyenesen a tündérpókokhoz. Elmondta, mi járatban van: kellene neki olyan vég golycs, a minek széle-hossza száz rőf, de a gyűrű lyukán át lehessen húzni!

Azt mondják a tündérpókok:

- Nohát, kis gyík! neked megteszszük, csak várj egy kicsit, mindjárt meglesz.

Abban a perczen vagy száz pók kezdett ide-oda mozgni, kerültek-fordultak, a vég golycs készen volt, széle-hossza száz rőf, mégis átfért egy gyűrű lyukán.

- No! kis gyík, itt van a golycs, most már viheted!

Szaladt is a kis gyík, a hogy tudott, egyenest a királyfihoz. Az meg csak ott ette magát a hidon. Csak akkor nézett fel, mikor valami koppant előtte a földön. Odanézett, látta a kis gyíkot, a mint a szájából egy diót kiejt.

- Mit hoztál te, kis gyík!?

- Hoztam, a mi neked kéne!

- Ugyan mit hoztál volna, te!?

- Hát a vég golycsot, széle-hossza száz rőf, mégis átfér egy karikagyűrűn!

- No! azt megnézem! mondta a királyfi. Avval felnyitotta a dióhaját, kivette belőle a golycsot. Bontja, bontja, de olyan nagy volt, hogy ki se bírta teríteni. Nagyon megörült, most már biztosra vette, hogy ő megkapja a birodalom harmadrészét. Megköszönte a kis gyíknak a jó'karatját, avval indult hazafelé. De útközben mindig tapogatta a zsebét, benne van-e a kis dió?

Mikor odaért, a hol elvált a két bátyjától, a hármas útnál találkoztak mindnyájan. A két nagyobb királyfi ott ült egy nagy szekér hegyében, alattok meg csak fejelet ki a rengeteg sok golycs meg vászon. Azt mondják az öcscsüknek:

- Hát te nem hozol semmit? mire nézed a napot? te ugyan eljöhettél hazulról!

- Jól van! gondolta magában a kis királyfi, csak beszéljete, majd meglátjuk otthon, ki hány garast ér!

Mikor hazaértek, a két nagyobbknak egy napi dolgába került a sok golycsot mind behordani, míg a legkisebb csak nevette őket.

Akkor elejbök áll az öreg király:

- Nohát, fiaim! hadd látom, mit hoztatok. S avval sorra nézte a két nagyobb fiának a golycsait, de neki egyik sem tetszett. Mikor a legkisebbhez ér, az csak felnyitja a dióhaját, a golycsot kiveszi s odadja az apjának.

- Ez már ni! mondja a király, széle-hossza száz rőf, mégis átfér a gyűrűm nyilásán! - Fiam! tied a birodalmam harmadrésze!

Azzal mindnyájokhoz fordúlt s azt mondta:

- A ki nekem most olyan kis kutyát hoz, hogy egy skatulában megférjen, ezüst legyen az ugatása és hetedhét ország ellen hallassék a hangja, annak adom a birodalmam másik harmadrészét.

A fiúk megint elindultak, a hol az út három felé ágazott, ment ki-ki a maga régi útján. A legkisebb királyfi megint csak elért a kis kőhídhaz, a világ végire. Leült és elkezdett gondolkozni. A kis gyík megint kiszalad a fűből s ott futkároz előtte.

- Mi bajod, szép királyfi! hogy olyan szomorú vagy?

- Hej! nagy az én bajom! - mondta a királyfi. Azt parancsolta az apám, hogy olyan kis kutyát vigyünk neki, hogy egy skatulában megférjen, ezüst legyen az ugatása s hetedhét ország ellen hallassék a hangja!

- Meglesz az is! - mondta a kis gyík - csak várj itt türelemmel, mindjárt jövök.

Azzal szaladt a fű közé. Ment egyenest a tündértörpékhez, ott is egyenest magához a királyhoz.

- Felséges tündértörpe király! olyan kis kutya kéne nekem, a kinek ezüst az ugatása, hetedhétország ellen szóljon a hangja meg egy kis skatulában megférjen!

- Jól van! - mondta a tündértörpék királya - neked megadom, mert mindig jó voltál hozzánk.

Azzal elévett egy skatulát, abban volt a szép kis ezüst kutya. Vitte is a kis gyík olyan sebesen,

hogy egy szalmaszálaban úgy felbukott, alig tudott talpraállani. Mikor a hídhöz ért, a királyfi már alig győzte várni, odadta a kis kutyát, de azt mondta neki, hogy ne igen nézegesse az úton, mert a kis kutya ha elugrik, míg él, sem találja meg!

Boldog volt a királyfi, hogy most már másodszor járt jól a kis gyíkkal. Indult hazafelé, de a skatulát nem bontotta volna fel a széles világerért!

Mikor a hármaskeresztútnál a bátyjaival találkozott, majd megpukkadt nevetésében, mikor a sok madzagra fűzött kisebb-nagyobb kutyát meglátta. De nem szólt semmit, nem akarta magát elárulni. Mikor az apjok házához értek, a vén király a két öregebb fiát, csepp hija volt, hogy pokolba nem kergette a sok kutyával. A kutyák meg éhen voltak s tettek olyan lármát, hogy felvette az egész várost.

A legkisebb elévette a zsebéből a skatulyát, odadta minden kis kutyástól az apjának. Így a birodalom másik harmadrésze is az övé lett, mert a kis kutyának ezüst volt az ugatása s hetedhét ország ellen hallatszott a hangja.

-467-

Harmadszorra azt mondta a király a fiainak:

- A ki a legszebb menyasszonyt hozza haza, azé lesz a hátralevő harmadrész birodalmam.

Elindultak. A legkisebb ezt már nem hitte, hogy övé lesz. De ment azon az úton, a kin ideig láttuk. Mikor a világ végére ért a kis hídhöz, azon mód leült, mint először meg másodszor s várta a jó szerencsét. Nem soká várt, jött a kis gyík.

- Mi bajod, szép királyfi! hogy olyan búsulásnak eresztetted a fejedet?

- Jaj! édes gyíkcskám! nagy az én bajom! Ha nem én viszem haza a legszebb menyasszonyt, nem lesz az enyém apám birodalma, meg félek is, hogy elcsap!

Azt mondja neki a kis gyík:

- Jaj! de nagyot mondtál most, szép királyfi! ha megfogadnád a szavamat, én még erről a bajodról is tudnék tenni!

A királyfi kíváncsi volt, mit is kell hát neki megtenni?

- Tudod-e, mit, szép királyfi!? fogd meg a farkam végét, vágj ehhez a hídhöz, de a hogy csak birsz, de fordítsd el a fejedet s nézz a lovadra! akkor meglesz a legszebb menyasszony!

No! még ilyet a királyfi nem hallott! A ki a legnagyobb bajban kisegítette, most ő neki azt meg kell ölni!

- Már azt nem teszem meg, kis gyíkcskám! én neked hálával tartozom, nem azzal, hogy megöljelek!

-468-

- Hát akkor - mondta a kis gyík - nem lesz szép menyasszonyod!

A királyfi semmiáron nem akart a kis gyíknak végére járni. De a kis gyík tovább rimázkodott, nem hagyott békét neki. A királyfinak már a könny is pergett a szeméből s úgy sajnálta elpusztítani az ártatlan kis állatot. A gyík csak könyörgött neki, míg ő meg nem hallgatta a kérését. Lehajlott, megfogta a farka végét s úgy vágta a hídhöz, hogy tán ezer darabra is szakadt a kis jószág. Ő meg addig a lovára nézett. Egyszer csak megszólal a háta megett valaki:

- No! szép királyfi, hátranézhetsz már!

Hátranéz a királyfi, de majd elvette a szeme fényességét, a mit látott. Csudálatos szép lány állt ott. Homlokán a nap, mellén a hold, térdekalácsán pedig egy-egy csillag. Még ilyen szépet nem hogy nem látott, de nem is álmodott. Azt mondja neki a szép lány:

- No! szép királyfi! most már vihetsz, tudod-e, ki vagyok én? Én vagyok az a Ribike, a kit te az apáczáknál láttál, meg én vagyok az a kis gyík is, mert annak átkoztak el, de most te itt megváltottál. Ásó, kapa válaszszon el egymástól! feleséged leszek!

A királyfi nem tudott hova lenni örömeiben. Azt mondja neki tovább Ribike:

-469-

- Most én csúnya cigánylánynya változom, mert ha engem a bátyáid meglátnak, biztosan végedre járnak s nem lehetsz az enyém. Jó lesz? otthon apád előtt újra visszaváltozom.

Ribike a hogy mondta, úgy is tett, mindjárt cigánylány lett belőle, olyan boglyos, mint egy szénásszekér.

Mikor találkoztak a két öregebb királyfival, azok még csufolni kezdték őket. No hiszen! szépek vagytok! majd kikerges az apánk benneteket. Otthon már a kapuban várta őket az apjok. Mikor a legkisebb fiának a menyasszonyát meglátta, csakugyan majd kirugta mind a kettőjüket. De Ribike se volt rest, mindjárt olyan szép lett, mint a piros hajnal. A többi még csak meg sem árnyékozta.

- No! édes fiam! tied az egész birodalmam! mondta a király, te eleget tettél mind a három kívánságomnak. Tik meg - mondta a másik kettőnek - menjetek, a merre láttok! gyámoltalanok vagytok, azok is maradtok! Aló mars!

A legkisebb pedig Ribikével megesküdü, csaptak olyan lagzit, volt benne olyan sok jó étel, hogy még most is számban van az íze! Még most is élnek, hogyha meg nem haltak.

67. A Varga-gyerek meg az Olenburisz király fia.

Hol volt, hol nem volt, az üveghegyeken túnan volt, az operenciás tengeren innen volt, vagy volt vagy se, tán igaz se volt. A ki nem hiszi, menjen ki innen, a ki meg elhiszi, mondja meg, hogy fejéhez vágghassam ezt a kancsót.

Hát volt a világon egyszer egy király, annak volt három fia. Kimegy egyszer az erdőre mind a három fiával fát szedni, mikor beesteledett, már feküdni is készültek, azt mondja a három fiának:

- No! fiaim! most feküdjetek le, de reggel a mit álmodtok, elmondjátok!

A gyerekek már nagyon álmosak voltak, csak azt mondták rá, hogy: »jól van!«

Lefeküdtek, alszanak. Egyszer úgy éjfél tájban felébred a legkisebb s messziről lát egy kis világosságot. Nem tudott aludni, gondolta, hogy ő elmegy, megnézi, micsoda ott az a világ!

Úgyis tett, otthagya a vaczkot s ment a fényesség felé.

Mikor odaér, látja, hogy egy fa tetejében ég egy szál gyertya, az világított olyan messzire. Nézi sokáig, egyszer csak leszól neki a gyertya:

- Hallod-e, jó barátom! vágj egy vékony, hajlós nyárfasuhogót, ott van melletted két lépésre az éjfél, kösd gúzsba, hogy meg ne moccanhasson s ha azt elvégezted, vágj egy másik suhogót is, avval meg a hajnalt kötözd meg, az is ott van mindjárt. Azután ha azt megtetted, keress egy nagyon hosszú nyárfavesszőt, vágd le s nyújtsd fel azt hozzám.

-471-

A legkisebb királyfi, a kit másképp Varga-gyerekek is híttak, csak eltátotta a száját, mikor hallotta, hogy a fa tetején a gyertya beszél. Ő még ilyent se nem hallott, se nem látott. Mit volt neki mit tenni, rendre megkötözte az éjfél is meg a hajnalt, úgy, a hogy parancsolva volt, azután levágott egy rettentő hosszú nyárfavesszőt, lenyesegette s felnyújtotta a fa tetejére. Alighogy felnyújtotta, szalad le a gyertya a vesszőn egyenesen a kezire, onnan meg a nyakára, arra rácsavargózkodott s rögtön kigyó lett belőle. Akkor azt mondja a Varga-gyerekek:

- No! most már arra menj, a merre a fejem nyujtom! Nemsokára elérünk egy kastélyhoz, ott lakik az én apám meg anyám, oda megyünk. Akármit akarnak adni, a mért hazavittél, ne fogadj el semmi egyebet, csak a rossz csikót meg a rossz nyerget!

A fiú hopp kénytelen - nem örömet ment is arra, a merre a kigyó a fejit nyujtotta. Mindig várta, mikor fojtja már meg! De nemsokára elérték a kastélyt. Odabent még aludtak javában. A Varga-gyerek felzörgette őket.

- Keljenek fel, itt hozom a lányukat!

Gyöttek is kifelé mindjárt, vitték be a kis kigyót, ölelték, csókolták, mert hát nekik az lányuk volt. Azt mondják akkor a Varga-gyerekek:

- No! fiam! hát te a mi lányunkat megváltottad, mit adjunk már ezért neked? hány véka aranyat, hány véka ezüstöt?

-472-

Azt mondja a Varga-gyerek:

- Nem kell nekem se ezüst, se arany! adják ide a csikót, a ki mindég a szemétdombon hempereg, meg azt a rossz nyerget, a ki a tyúkólpadláson van már vagy tiz esztendeje. Egyebet nem kívánok én semmit!

Azt mondja rá a király:

- Ugyan minek volna neked az a rossz csikó meg az a tyúksz...s nyereg? mit érnél te avval? csak kinevetnének velem!

- Nem bánom én, felséges királyom! ha kinevetnek is, - mondta a Varga-gyerek - csak nekem azt adják ide!

A király sehogy se akarta. Csak ódózkodott volna, hogy így meg amúgy, nem jó lesz az, minek az? De a Varga-gyerek azt mondta, hogy akkor inkább semmi nélkül megy haza, de neki egyéb nem kell.

Utoljára azt mondja a király:

- No! jól van, odadom, de megládd, megöl téged ez a ló!

- Hagy öljön, csak adja ide! - mondta a Varga-gyerek.

Meg is kapta oszt a lovat meg a nyerget is. A kert végiben volt egy zsombék, azt felrúgta, alá tette a lovat meg a nyerget, jól betakargatta mind a kettőt, avval ment vissza az alvó helyire keresztül az erdőn. Útjában az éjfél is meg a hajnalt is eloldozta s mikor a fekvő helyére ért, a többi még aludt, setét volt, lefeküdt ő is.

-473-

Mikor eljött a reggel, kérdezi őket az apjuk:

- No! hát mit álmodtatok?

Az egyik elmonta, hogy őt a bika kergette, oszt szaladni nem tudott, a másik meg, hogy már nem kellett több fát szedni az erdőn. A harmadik, a Varga-gyerekek, azt mondta, hogy ő nem mondja el.

A király még ilyen szót nem hallott, rettenetesen megharagudott, elévett egy jó nagy botot, azt mondja a fiának:

- Ha el nem mondod, úgy elverlek, mint a kétfenekű dobot, te kutya! hát nem apád vagyok én neked?

De a Varga-gyereket ijesztgethette, csak nem mondta el az álmát. Az is oszt felkapja a botot, veri a fiát, mint a jégeső, az meg elkezdett ordítani, mint az orosz lány, mintha most is hallanám. De a gyerekek nem szólt volna a viláért.

Hát a hogy a király verte a fiát, megy arra hintón egy másik király, hallja, hogy sivalkodik a gyerekek, megáll az úton, azt mondja:

- Hallja-e, barátom! ne verje azt a gyereket! nekem nincs, adja el, megveszem!

De a vén ember annyira neki melegedett a verésnek, hogy nem hallotta a szót. Odakiáltanak neki még egyszer:

- Barátom! ne verje azt a gyereket, adja el, adok érte száz forintot!

Ezt már meghallotta a király, mindjárt abbahagyta a verést. Elmondta oszt, hogy még olyan rossz gyereket! minő engedetlen! még az álmát se mondja el! Azt mondja arra az idegen király:

- Nohát azért nem érdemes verni, de ha akarja én megveszem a fiát, adok érte száz forintot!

Nem sokáig tartott az egyezkedés, a Varga-gyerekek felült a hintóra s ment az idegen király udvarába. Annak otthon volt egy lány, olyanforma korácsú, mint a Varga-gyerekek, napokig is eljátszottak együtt. Egyszer eléveszi a király a gyereket:

- Gyere csak, mondd el, mit álmodtál!

A Varga-gyerekek azt se vette többbe, mint az apját.

- Bizony nem mondom én, ha felakasztanak se!

- Nem-e? - mondta a király - hát majd megbánod!

Avval eléhivatta a kőműveseket, megparancsolta nekik, hogy rakjanak kőből egy házat, a miben egy ember megfér, falazzák be a Varga-gyereket. Azok szót fogadtak, mindjárt hozzá is fogtak a befalazáshoz. Meghallotta az esetet a király lánya, a Varga-gyerekek játszó pajtása, odamegy a kőművesekhez, oszt szépen kérte őket, hogy csak úgy falazzák be, hogy egy kő mindég kijárjon, mert ő a Varga-gyereket nagyon szereti. Hát úgyszólván lett. A falból mindig kijárt egy kő, a király lánya azt húzta ki, mikor enivalót vitt a szegény Varga-gyerekeknek.

Ment az idő, már nagyon sokáig volt a falban a Varga-gyerekek, a királylány is nagy lett, még se únta meg az ételhordozást. Egyszer csak a szomszédország királyának, Olenburisz királynak a fia megy hozzájuk, azt mondja a királynak:

- Én holnap elküldök ide magához három csikót, egy egyesztendőset, egy kétesztendőset meg egy háromesztendőset, ha maga nekem meg nem tudja mondani, melyik másik meg hányesztendő? én háborúval jövök magára!

Nagyon megijedt ettől a király, nem tudta, mivé legyen. Eljön a dél, a királykisasszony viszi az ételt a Varga-gyerekeknek, de nagyon szomorú. Látta ezt, a kinek szeme volt, a Varga-gyerekek is észrevette.

- Édes szerelmem, szép királylány! mondta neki, hogy van az, hogy idáig mindig olyan vígan hoztad az ételt, most meg olyan szomorú vagy!

- Jaj! édes szívem, szép szerelmem! mondta a lány, nem tudsz te azon segíteni!

- Dehogynem, hátha! biztatta a Varga-gyerekek.

- Hát az Olenburisz király fia nálunk járt, hogy a tűz égesse meg! azt mondta az apámnak, hogy küld ő ide három csikót, ha meg nem tudjuk mondani, melyik az egy-, két- és háromesztendő, akkor jaj az életünknek, háborúval jön a nyakunkra!

- No! ez még se baj! mondta a Varga-gyerekek. Tegyetek ki az udvarra három teknőt, az egyikbe tegyetek tavalyi zabot, a másikba kétesztendőset, a harmadikba harmadévit, ki melyik teknőből eszik, annyi esztendő, mint az a zab. De meg ne mondd ám apádnak, édes szívem, szép szerelmem! hogy én adtam neked ezt a tanácsot! mondjad, mintha álmodtad volna az egészet!

Ugy is volt. A lány nagy örömmel mondja el az apjának, hogy mit álmodott. Ott is volt oszt öröm meg öröm.

Kirakták a teknőket mindjárt, mindegyikbe más-más zabot öntöttek, várták az Olenburisz király fiát, a csikókkal. Meg is jött az nemsoká, hozta magával a gyönyörű szép három pejcsikót. Azok meg a hogy a zabot meglátták, nem volt maradásuk, mentek egyenest a teknőkre. Az egyesztendő csikó a tavalyi zabra, a kétesztendő a kétesztendőre, a háromesztendő a harmadévre. A király csak mutogatta az Olenburisz király fiának, hogy ez ilyen, ez meg ilyen

idős! Ugy is volt az igaz! mert mind annyi volt, a mennyinek mondta. Azt mondja akkor az Olenburisz király fia:

- Hát ezt szerencsédre kitaláltad! De majd küldök én holnap egy botot, ha meg nem mondod, hogy melyik vége a töve felől, melyik meg a teteje felől való, háborúval jövök az országodra!

Volt nagy elszomorodás megint. A király lánya viszi az ételt megint, de éppen olyan szomorúvan, mint azelőtt. Azt mondja neki a Varga-gyerek:

- Édes szívem, szép szerelmem! már megint olyan szomorú vagy? mi lelt?

- Hej! nagy a mi bajunk megint! mondta a lány. Az Olenburisz király fia azt mondta az apámnak, hogy küld neki egy botot, ha meg nem tudja mondani, melyik vége a töve felől s melyik a teteje felől való, háborúval jön ránk!

- No! az még nem baj! mondta a Varga-gyerek. Vegyetek elé egy kádat, öntsétek tele vízzel. A botot tegyétek bele a vízbe, a melyik vége hamarabb ér a fenekére, az a vége a töve felől való! De el ne árulj apádnak, mert végem van, ha megtudja, hogy én élek! csak úgy mond el, mintha ezt is álmodtad volna.

Megy a lány, elmondja az apjának, mit álmodott. Az meg kapott rajta, mint éhtyúk a taknyon, úgy tett, a hogy a lány mondta. Ki is került a csávából most már másodszer.

De nem nyughatott az Olenburisz király fia. A harmadik nap egy tizenkét mázsás buzogányt hajított a király udvarába, egy emberétől pedig azt üzente, hogy ha valaki még az nap ebéd alatt vissza nem hajítja és a poharat a kezéből ki nem lövi, vége az egész országnak. Ezzel adta már rá az ijesztet! A vén király majd megbolondult, majd hogy hova nem volt. Ki teszi már azt meg? ő vén meg gyámoltalan már ahhoz!

Hanem ott volt a lánya! Épen vitte az ebédet a Varga-gyereknek nagy szomorúvan, mikor megszólítja:

- Ejnye, ejnye! szívem szép szerelme! mi már a baj, hogy újfent olyan szomorú vagy?

Elmondja oszt a lány, mit üzent az Olenburisz király fia. Azt mondja arra a Varga-gyerek:

- Ez már bajos dolog egy kicsit, de ha ügyes vagy, minden jó lesz. Eredj, mondj el apádnak mindent, hogy be van itt falazva egy legény, ha azt kiereszti, az megmenti az országot.

A lány szót fogadott, bement az apjához, elmondott mindent sorba. De a király már alig emlékezett valamire, olyan régen volt, mikor a Varga-gyereket befalaztatta. Azt mondja a lányának:

- No! jól van, ereszszék ki azt a legényt, de ha nem váltja be a szavát, két halállal hal meg.

Egyéb se kellett a legénynek, csakhogy kieresztették! Odament a tizenkét mázsás buzogányhoz, próbálgatta emelni. De nem nagyon birta. Fogta magát, jóllakott, mindjárt úgy pergette a kis ujján, mint az asszonyok az orsót. Mikor az ebédidő elérkezett, felkapta, úgy vágta az Olenburisz király házára, hogy mindjárt kidőlt egy fala. Azután elévett egy rozsdás puskát, mikor az Olenburisz király fia épen a zájához emelte a poharát, úgy kilőtte a kezéből, mintha ott se lett volna. Erre már azt mondta maga az Olenburisz király fia is, hogy már akárki volt is segítségére a vén királynak, de jó karja lehet meg jó szeme.

A vén király megszabadult a háborútól, látta is, hogy milyen szép, derék gyerek ez a Varga-gyerek, nem gondolkozott tovább egy cseppet se, összeadta a lányával, a birodalmának felit meg egyenest neki ajándékozta.

Alig múlt el a lagzi, tán harmadnappal rá elment a kigyókirály udvarába a rossz csikóért meg a nyeregért. Ott találta a zombék alatt, a hogy betakarta. Vitt magával három zsák zsemlyét, három akó bort, azt megetette, megittatta a csikóval, mikor az utolsó kortyot nyelte, a kis ló megrázta magát, lett belőle olyan aranyszőrű paripa, hogy azon a járásföldön nem volt nála szebb. A Varga-gyerek akkor rátette a nyeret, de alig hogy a ló hátához ért, az is olyan szép lett, mint az új. Avval felült a szép lóra s ment haza a maga birodalmába.

Otthon kiválogatott vagy tizenegy legényt, de épen olyanokat, mint ő volt, még ruhával is olyanal látta el őket, mint a milyen neki volt, lovat adott mindegyik alá s elindult az Olenburisz király fiát meglátogatni. Az meg már régtől fogva haragudott rá, mert megtudta, hogy ő hajította vissza a tizenkétmázsás buzogányt, fel is tette magában, hogy hacsak lehet, elveszti.

Ment, mendegélt a tizenegy legény a Varga-gyerekkel, nemsokára a tethelyre értek. A kapuban az Olenburisz király fia várta őket. A hogy odaérnek, azt mondja a királyfi:

- Melyik köztetek a Varga-gyerek? jőjjön ide!

Igen ám! de össze voltak már beszélve, nem árulta el senki, hogy melyik köztük a Varga-gyerek, az meg nem magától nem ment oda, mert az Olenburisz király fia mindjárt megölette volna. Látta a királyfi, hogy se nem rendül, se nem mozdul de egyik se, abbahagyta a dolgot s behivta őket, hogy szálljanak meg écczakára, ne fagyoskodjanak odakint.

Volt ott egy öregesszony, a ki mindennap bejárt az udvarba sepreni, azt mondja az Olenburisz király fiának:

- Felséges királyfi! bizd csak rám a dolgot, majd kitudom én, melyik a Varga-gyerek! Este a

szobában elbujok s ha megösmérem, a kabátja aljának a szögletét lenyírom, másnap reggel majd könnyebben megösmérheted!

Úgyis volt. Az öregasszony belopódzkodott a legények közé, elbújt az ágy alá, onnan vigyázta a Varga-gyereket. Mikor megtudta, melyik az, elévette az ollóját s lenyikkantott a kabátjából egy darabot. A legények még nem is sejdítették, hogy kutya van a kertben. Másnap a hogy felkelnek, a Varga-gyerekek is öltözik, hát látja, hogy-a kabátja csonka. Megkérdezi a többit is, hogy olyan e az övök, de bizony azokénak semmi hibája nem volt. Mindjárt tudta, hol itt a bibi: a többiek kabátjáról is levágatott ugyanolyan darabot. Mikor az Olenburisz király fia megnézte őket, hoppon maradt, mert most is mind egyforma volt. E felett olyan mérges lett, hogy lófarkára köttette az öregasszonyt, a mért ilyen csúfosan elámította.

A Varga-gyerekek meg látta, hogy biz ott nekik nem sok keresni valójuk van, hazament meg a tizenegy legény is. Útközben talált egy zsiros inget meg egy zsiros gatyát, felvette magára, de még hétszerte erősebb lett benne.

-481-

Úgy két hét múlva ki látogatja meg a Varga-gyerekek házát, mint az Olenburisz király fia. A Varga-gyerekek éppen aludt, mikor ez odaért, a király lánya meg kívül ült a lóczán. Olyan szép volt, hogy Olenburisz király fia megszerette. Azt mondja neki:

- Hallod-e, szívem szép szerelme! én az ettéd, te az enyém! most alszik az urad, hogy járhatnék én a végire?

Már akkorra a király lánya is megváltozott, nem nagyon szerette az urát, azt mondja:

- Hát majd kihozom a zsiros ingét meg a zsiros gatyáját, ha azt felveszed, hétszerte erősebb leszel, oszt könnyen végire járhatsz.

Úgy is volt. Kihozta a zsiros inget meg a zsiros gatyát, az Olenburisz király fia magára vette, kezibe kapott egy kardot s odaállt a Varga-gyerekek ágya mellé.

- No! kutya, ha olyan híres vagy, hát gyere, birj meg velem!

Arra felébredt a Varga-gyerekek. Nézett maga körül, de nem találta a zsiros ruháját. Azt mondja az Olenburisz király fiának:

- Most már megölhetsz, ha akarsz. De ha megölsz, olyan apróra vagdoss, mint a kolbászbavalót, azután köss egy zsákba s akaszsz a lovam nyakába.

-482-

Úgy is lett. Megölték a szegény Varga-gyereket, apróra vágták, a húsát egy zsákba kötötték, oszt a lova nyakába akasztották. A lovat meg elcsapták, menjen, a merre lát.

Az asszony meg az Olenburisz fia összeálltak, oszt éltek együtt.

Hanem az aranyszőrű ló okos volt ám! Hogy elcsapták, tartott egyenesen haza a kigyókirály udvarába. Mikor belépett az udvarra, a kigyókirály mindjárt tudta, hogy oda a szegény Varga-gyerekek. Belefújt egy sípba, a sípszóra csak hempergett elé a sok féreg, utóljára meg gyött a százötvenesztendő béka.

- Itt vagyok, uram! - mondja a béka - mivel szolgálhatok!

- Forraszd össze ezt a testet!

Nekiállott a béka, egy-kettőre összeforrasztotta a Varga-gyereket. Az meg mikor fellélegzett, csak annyit mondott:

- Ejnye, de elaludtam!

- El ám! mondja a kigyókirály, megmondtam, hogy ne vidd el azt a lovat, mert megöl, hát meg ölt, mert te most olyan apróra voltál vagdosva, mint a mák. Hanem a lovat többet nem adom oda, mert megint rosszul jársz vele, eredj, keress magadnak szolgálatot valahol. Hogy mégis legyen valamid, a kantárt neked adom, keríts rája lovat.

Elindult a szegény Varga-gyerekek, magában, mint az újjam. Útközben találkozott egy koldússal. Megkérdezte:

-483-

- Hova mégy, szegény koldús!?

- Megyek a vásárra, uram!

- Hát hol lesz a vásár? - kérdezte a Varga-gyerekek.

- Hát az Olenburisz király fia apósánál, te nem is tudod?

- Bizony csak most tudtam meg.

De jutott az eszibe valami a Varga-gyerekeknek, azt mondja a koldúsnek:

- Hallod-e, barátom! ha ráhallgatsz, a mit mondok, gazdag ember lehet belőled.

A koldús ráállt mindenre.

- Tudod-e, mit? mondta a Varga-gyerekek. Itt van ez a kantár, csapd a fejemhez, gyönyörű szép ló lesz belőlem, de ne ijedj meg, hanem ülj rám, oszt vezess be a vásárba; én addig ugránczozok, addig kényeskedek, míg az Olenburisz király fia meg nem lát. Az majd odajön és alkudik rám. Ha

az áramat kérdezi, csak azt mond annyi arany, a mennyi két oldalról a marjáig felér. Biztosan megvesz, a pénz pedig mind a tied lehet.

Szénégetőnek tőkén a szeme, a koldus kapott a szép szón. A kantárt fejéhez csapta a Varga-gyerekeknek, lett belőle olyan szép ló, hogy madarat lehetett volna róla fogni. Avval a koldus lovagol be a vásárba. A ló viczkáندozik, ugrál, szedi a lábát, karikába vágja a nyakát, nemsokára meg is látta az Olenburisz király fia. Odamegy a koldushoz.

- Barátom! mi a lónak az ára?

- Annyi arany, a mennyi két oldalról a marjáig felér! - mondta a koldus.

Alku sem volt, az Olenburisz király fia abban a szentben kifizette, a lovat meg vitte haza.

Alig ér haza az Olenburisz király fia, alig kötik be a szép lovat az istállóba, azt mondja az asszony az urának:

- Hallod-e, fiam! én félek ettől a lótól, ez a Varga-gyerek, az én hites uram! Tedd el láb aló, mert nem jót tart!

Gondolta az asszony, hogy a kölcsönkenyér visszajár, azért beszélt így. Az Olenburisz király fiának nem sok kellett, hogy megijedjen, kivezettette a szép lovat mindjárt s agyonütötte. Mikor a legény a fejszével szegény Varga-gyereket, mert ő volt a ló, homlokba vágta, annak a fejéből kiugrott egy csont, oszt másnapra egy gyönyörű körtefa nőtt belőle. Olyan körték csüngtek róla, mint az öklöm! Mintha most is látnám!

Mondják a királynénak másnap, hogy tudja-e, mi ujság? körtefa nőtt az udvaron, olyan körték vannak rajta, hogy majd megszólalnak a szépségtől! A királyné mindjárt tudta, hogy no! a Varga-gyerek nem halt meg, körtefa lett belőle. Kivágatta abban a minutában. A fáját tűzre hordták a legutolsó forgácsig.

Egy szolgáló szedte össze kosárba a forgácsot, már épen az utólját csipkedte, kapta magát egy szálkányi forgácsot behajított a halastóba, az meg rögtön aranykacsáé változott.

A királyné majd meghalt ijedtében, mikor ezt látta, mert az ablakból nézett mindent, mit csinál a szolgáló.

Ment is az urához.

- Hallja-e, ha Istent ösmer, pusztítsa el már egyszer azt a Varga-gyereket, ne szívizsakadoskodjak itten! a hol e, már aranykacsa lett belőle, ott uszkál a halastóban!

Az Olenburisz király fia a tóhoz ment, a partján levetkezett, a zsiros inget, zsiros gatyát is levetette, azután usgyi be a tóba a kacsáért, hogy majd megfogja. Már ott volt a kezében, mikor a kacsa lebukott s uszott ki egyenest a partra a zsiros inghez meg a zsiros gatyához. Az Olenburisz király fiát mindjárt átlépte a halál.⁶⁸⁾

- No! most van végem vagy soha!

Az aranykacsa megrázta magát, a Varga-gyerek lett belőle, gyorsan magára kapkodta a zsiros ruhát, oszt azt mondta az Olenburisz király fiának:

- No! kutya! te engem kivégeztél, a feleségemet elszeretted, most már véged, gyere ki!

Az Olenburisz király fia tele volt borzongással. Kiment a vizből s azt mondta a Varga-gyerekeknek:

- Ha már megölsz, vagdoss apróra, mint a kolbászbavalót, köss egy zsákba, oszt akaszsz a lovam nyakába!

Azt hitte, hogy ha a ló nyakába kötik, ő is majd úgy feléled, mint a Varga-gyerek, de messze járt ő attól.

A Varga-gyerek összevágta, zsákba tette, a ló nyakába akasztotta, de úgy, hogy a földig csüngjön. Avval elcsapta a lovat. Vitte a ló, vitte, mig csak zsákostúl együtt szét nem taposta. Azután meg a kutyák csaptak belőle délebedet.

A királynéből koldus lett. A szolgálót pedig, a ki a forgácsot a vízbe dobta, elvette a Varga-gyerek, király lettek meg királyné, de oly boldogok lettek egymással, hogyha azóta meg nem haltak volna, tán még ma is élének.

Eddig volt, több se volt, tán igaz se volt!

Mező-Tárkány, Heves vármegye. Németh János, 40 éves parasztembertől. 1905. február.

68. A síró-nevető szemű király.

Hol volt, hol nem volt, Csakugyan innen volt, Palóczónián túnan vót, kis ház mellett nagy ház, nagy ház mellett kis ház, abban lakott egy öreg király. Olyan király volt az, hogy olyat még az öreg János bácsi se látott, mikor Mántovába katonáskodott: az egyik szeme sírt, a másik nevetett. Különös egy király volt.

Volt neki három fia. Azok nem tudták elgondolni, mi lelte az öreget! az egyik szeme mindig

úgy sír, mint a folyóvíz, a másik szeme meg úgy nevet, mint a tót rózsza. Összebeszéltek, hogy ők akárhogy! de megtudják, mért van az? aztán meg az öreg király olyan morcsos-haragos volt mindig, hogy nem bírták állani, a kutya is megúnta volna már, hát annak is a nyitjára akartak jönni.

A hogy megbeszéltek, úgy is cselekedtek.

Másnap reggel a legöregebb királyfi bemegy az apjához.

- Kedves apám! az Isten áldjon meg! mondd már meg, mért sír az egyik szemed s mért nevet a másik? osztán mért haragszol te úgy mi ránk?

A király nem szólt semmit, csak felkapott az asztalról egy kést és vágta a fia felé. Annak is az volt a szerencséje, hogy félreugrott, másképp kampecz lett volna az életnek! ment is kifelé esze nélkül. Odaki már várták. De nem nagyon örültek meg az újságnak, a mit a bátyjok elmondott.

Másnap azt mondta a középső királyfi, hogy majd végire jár ő a dolognak, neki majd csak elmond az apja mindent.

Úgyis volt, bement. De ő se járt jobban, mint a bátyja, úgy vágta feléje az apja a kést, mintha egyben meg akarná ölni.

El voltak búsulva nagyon. Már azt hitték, hogy vége a vállalkozásnak, ott vannak, a hol elindultak: nem tudnak semmit.

De a legkisebb királyfi nem hederített a rossz hírekre, hogy az apja így meg úgy... a kést hogy vagdossa utánok... mi egymás... biz ő bemegy, feltette magában, ha az apja az ördöggel határos is!

Be is ment. Elmondta ő is, a mit a bátyjai, az öreg király most is kapott egy kést, úgy vágta a legkisebb fia czombjába, hogy mindjárt megállt benne. De a királyfi nem szaladt ki, ha kihúzta a kést a lábából, az asztalra tette az apja elé.

- Kedves apám! ölj meg! szabad vagy velem, mert a fiad vagyok, de mondd meg nekem, a mit kérdeztünk már tőled mind a hárman!

Az öreg ekkorra már megcsendesedett, szűnt a mérge egy kicsit. Azt mondja a fiának:

- Kedves fiam! úgy látom, te vagy a legbátrabb fiam, te neked elmondhatom minden bajomat. Az egyik szemem azért sír, hogy olyan két gyáva fiam van, a másik meg neked örül. A szomorúságom meg onnan van, hogy félek a haláltól. Ha te elhoznád nekem az élet meg a halál vizét meg a szépen szóló madarat, nem is halnék meg, meg szomorú se lennék többet!

Hallotta ezt a kis királyfi, jól eszibe véste. Eltökélte, hogy az élet meg a halál vizét meg a szépen szóló madarat megszerzi a föld alól is.

Másnap feltarisznyázta magát, vágott egy jó bunkósbót az útra, avval elindult.

Megy, megy, mendegél, magában mint az Isten madara. Talál egy öregasszonyt. Elmondja neki ügyét-bajját, ezt meg ezt szeretné ő megkeríteni! Az öregasszony adott neki egy lókefét meg egy korszót s csak annyit mondott:

- Eredj a hegyen túnan, ott van az öreganyám, az bizonyosan többet tud!

A kis királyfi oda is elért. Ott is kapott egy lóvakarót, egy korszót meg azt a szót:

- Eredj a hegyen túnan, ott lakik az öreganyám, az bizonyosan többet tud.

Elment ő oda is, a harmadik öregasszonyhoz. Mikor elmondta, mit akar, azt mondta neki a vén boszorkány:

- Jól van, ha azt akarod, de ember légy magadért! van én nekem hét lovam, három nap egy esztendő nálam, ha azt a hét lovat egy esztendeig meg tudod őrzeni, jól lesz minden.

Beállott béresnek. Mindjárt bement az istállóba, megvakarta, megkefélte a lovakat, azok mindjárt szelidek lettek. Ereszthette aztán akárhova őket, estefelé mindig együtt voltak. Harmadik nap alkonyatkor, mikor ballagott a királyfi már hazafelé, azt mondja neki a legkisebb ló:

- Hallod-e, kedves gazdám! ha az asszonyunk valamivel meg akar fizetni, el ne fogadj egyebet annál a rossz csikónál, a ki a szemétdomhon hempereg! tudod-e?

A királyfi megköszönte a kis ló jótanácsát, mikor hazaértek, nem szólt az asszonynak se fejéret, se feketét, ha odament a szemétdombra, talpraállította a kis szórmók csikót, megvakarta, megkefélte, az istállóból egy kötőféket a fejére húzott, a kis rossz csikóból egyszerre csak olyan szép aranyszőrű ló lett, hogy olyan a királynak sincs. Akkor bement az öregasszonyhoz.

Elmondta, hogy őneki szolgálata fejében ne adjon egyebet, csak azt a rossz csikót, a ki az ól előtt a szemétdombon hentereg. Az öregasszony ácsánkodott először, de utoljára - végre mit volt mit tenni, a királyfi annyira kötötte az ebet a karóhoz, hogy odadta neki.

- No, fiam! ha már van lovad, tanácsot is adok. Eredj, eredj az erdőben, míg csak egy aranyvárta nem találsz. Annak az ablaka mindig nyitva van. Kösd fel a lovad farkát jól s ugrass be valamelyik ablakon, de vigyázz, hogy az aranyvár meg ne zendüljön, mert a sok sárkány meg

fenevad, a ki odabe van, felérez és szétszaggat! Eredj aztán a tizenegyedik szobába, ott találsz egy szépséges királylányt, meg ne csókold valahogy, mert baj lesz, ott folyik az élet meg a halál vize, merítsd meg a korsókat, a szépen szóló madarat kalitkástól együtt akaszd le a szegről, aztán újra jól felkössed a ló farkát, hogy észre ne vegyenek.

Elbúcsúzott a királyfi, felült a lóra. Az aranyszőrű ló egyet ugrott, hármat szökött, ott álltak az aranyvár előtt. A királyfi leugrott, felkötötte a kis ló farkát, aztán beugrajtott az egyik ablakon. Bement a tizenegyedik szobába, ott ült a karosszékben a szép királylány, mellette meg két oldalt az élet és halál vize. A lány olyan szép volt, nem bírta megállni, hogy meg ne csókolja. Úgy ám! de az is javából volt a vászonnak, nem hogy kurját ütött volna a házban, még vissza is csókolta a királyfit, bevezette a tizenkettedik szobába, ott telemerítették a három korsót, leakasztották a szépen szóló madarat, avval irdócz! mentek. A hogy kiugrajtottak az ablakon, a ló farka nem volt jól felkötve, a vár megzendült. Felébredt a sok fenevad meg a sárkány, utánok. Már száz lépésre se voltak egymástól, mikor a királylány azt mondta a királyfinak:

- Hajítsd el a lókefét!

Eldobta a királyfi. Lett is belőle utánok olyan vadont ezüsterdő, hogy nem lehetett rajta átlátni.

De nem sokáig mehettek, mert a sárkányok a sarkukban voltak. Akkor a lány eldobta a lóvakarót. Abból meg egy aranyerdő lett. De azon már senki emberfia keresztül nem tudott menni, olyan sűrű volt, így osztán békességben mehettek egy darabig. Az öregasszonyoknak bevitték a korsó vizüket s tartottak hazafelé. Otthon az ország határában már várt rájuk a két öregebb testvér. Se szó, se beszéd, odamennek az öcscsükhöz, megkötözik s viszik haza. A királykisasszonyt vitték magukkal az élet- és halálvizével meg a szépen szóló madárral együtt, de a lovat bekötötték az apjuk istállójába s a kis királyfit meg bezárták egy kamrába. Mikor az öreg király kérdezte, hogy hát a legkisebb fia hol van? azt mondták, hogy meghalt még az úton.

Hej! ha tudta volna az öreg, majd adott volna!

Idő múlik, nap halad, egyszer a király csak látja, hogy a szépen szóló madár meg az aranyszőrű paripa nagyon sehogy sincs. Kérdezősködik mindenütt, de senki se értett a dologhoz. Fogta magát megkérdezte magát a szépen szóló madarat, hogy mi baja?

- Mi a bajom! hogyan volnék én szomorú, mikor a szép királykisasszonyt a legöregebb királyfi vette el, a legfiatalabb királyfi meg, a ki minket az aranyvárból elhozott, ott szenved a kamrában. Szalmán fekszik és kenyéren, vizen él!

Az öreg király csak nagyot nézett. Felnyitatta a kamrát mindjárt s a legkisebb fiát csakugyan úgy találta, a hogy a madár mondta.

A két legnagyobb fiát mindjárt négyfelé hasították, a legkisebb fiával meg elvetette a szép királykisasszonyt, a fele birodalmát neki ajándékozta, az egyik szeme már nem rítt úgy, mint a hogy másik nevetett, szomorú se volt már, csak vígadtak nap-nap után. Még most is élnek, ha meg nem haltak.

Eger, Heves vármegye. Schmied Sándor mészáros mestertől. 1905. január.

69. Szegény János.

Egyszer volt, hol nem volt, az üveghegyeken túl, de még az óperenciás tengeren is túl, a hol a kis kurtafarkú disznó túr, reczeficze fékető, ugyan mi lesz még ebből? Gallér híján köpenyeg, told a mesét, ha lehet, hazudjunk, mert van kinek. Mikor az én subámat szabták, hét vég posztó kimaradt, de gallérja nem telt.

Volt egyszer egy szegény ember. Annyi adósságot csinált, hogy sohse bírta kifizetni, elköltötte volna a jövő hetet is, ha lehetett volna. Egyszer meghalt. A holt tetemét elvitték a templomba, ott ki is terítették. Mikor az adóssai megtudták a halálát, odamentek s hogy másképp a pénzüket nem birták rajta megvenni, el kezdték püfölni, mint a kétfenekű dobot. Már majdnem szétverték, odalép hozzájuk egy legény, azt mondja nekik:

- Halljátok-e, emberek! ha már ez a szegény ember nem fizetett meg nektek, ne így álljatok rajta boszút! mondjátok meg, mivel tartozott, én kifizetem!

Az adóssok rögtön abbahagyták az ütleget, azt mondták:

- Háromszáz forinttal!

- Háromszáz forinttal? no jó! épen van annyi pénzem, hát netek, itt van, aztán többet ne bántsátok!

A halott békén fekkent tovább, nem bántották többet.

A legény meg, hogy odadta minden vagyonát egy halottnak a nyugalomáért, mit vót mit tenni? elindult vándorolni.

Ment, ment, mendegélt hetedhét ország ellen. Útja egy nagy hegynek vitt. A hogy ment, az út szellén látott egy fél daruszárnyat, gondolt egyet, jó lesz még ez valamire, ha egyébnek nem, tolluseprőnek! betette a szüre újjába. Alig haladt el pár lépést, látott egy rozsdás kardot, felvette azt is. Nemsokára találkozott egy öregasszonnyal, a ki egy nagy hát vesszőt hozott az erdőről, de el volt már fáradva, rimánkodott a legénynek, hogy vegye le a hátáról egy kicsit, mert má majd

megszakad alatta. A legény segített szívesen. Mikor már az asszony lélegzett eleget, a legény újra feladta neki a fát, de a szívességéért – szegény asszony nem tudott egyebet adni – kapott egy kéve vesszőt. Gondolta, hogy jó lehet még az valamikor, vállára kapta, oszt ment tovább.

A hogy ment, mendegélt, már régen hallotta, hogy a háta megett kajtat⁶⁹⁾ valaki. Hátranéz, hát kit lát? Szegény János ballagott utána, a kit a templomban püflegeltek az adósai.

- Hova megy kend, János bácsi? – kérdezte a legény.

- Hozzád szegődök, fiam! hogy a jótéteményedért én is jóval fizessek!

- No jó! hát ballagjunk együtt!

Ballagtak együtt. Egyszer egy városba értek, abba lakott egy király a lányával. A palota előtt állott kilenczvenkilencz karó, arra rá volt szúrva kilenczvenkilencz emberfej.

-495-

Kérdősködtek a városban, hogy minő király lehet az, a kinek a palotája előtt kilenczvenkilencz emberfej van karóra húzva? Ott aztán elmondták, hogy annak a királynak van egy lánya, de nem akar férjhez menni senkihez, a ki kérőbe megy hozzá, mindnek találós kérdést ad fel, s a ki arra megfelelni nem tud, karóba húztatja a fejét. Az a kilenczvenkilencz emberfej kilenczvenkilencz kérőnek a feje.

Erre félrehítta Szegény János a legényt. Azt mondta neki:

- Tudod-e mit? barátom! tudom már én, mi fán termett ez a királykisasszony. Ez a denevérr királynak a szeretője, minden éjjel ott hál annak a barlangjában s ott találgatják ki ketten a találós kérdéseket. Hanem majd! te bemegy most kérőnek, megmondod, hogy te el akarod venni a király lányát, aztán akárhogy ijesztgetnek, vissza ne riadj semmitől, majd tudom én, mit csinálok. Ha odabent végeztél, gyere vissza hozzám!

A legény bement, elmondta a szíve szándékját, azzal jött ki. Akkor azt mondja neki Szegény János:

- No! most add ide a daruszárnyat meg a rozsdás kardot meg a kéve vesszőt, aztán menj aludni! jókor reggel majd felzörgetlek!

Úgy is volt, a legény ment aludni.

Mikor eljött az este, Szegény János vállára kapcsolta a fél daruszárnyat, a kardot az oldalára kötötte, a kéve vesszőt meg a hóna alá csapta, odaállott a királykisasszony ablaka alá. Várakozott, míg kijön a királylány, hogy a szeretőjéhez siessen.

-496-

Nem várt sokáig. A hogy kinyílt az ablak, a királylány szállt egyenesen a hegyek felé. Szegény János utána. Verte ám a kéve vesszővel úgy, hogy mind leszakadt a hátáról a ruha, mire a barlanghoz ért. Ott a lány, mint a ki már jól tudja a járást, csak be egyenesen a szobába. Szegény János kívül maradt. Hallgatódzott az ajtón. Odabent a lány elmondta, hogy új kérője akadt, valami nagyon szegény ember, mit kéne neki feladni? A denevérr király azt mondja:

- Tudod-e, mit? írd a levélbe azt, hogy – gyűszű! ne félj, azt nem találja ki sohasem!

Jól van, megegyeztek. Szerelmeskedtek még egy jó darabig, azután a lány jött. Szegény János azon mód, mint menőben, hazafele jöttükben is a lány nyomában volt mindég s úgy püfölte a hátát, csakúgy porzott.

Mire otthon az ablak alá értek, a lány besuhant, lefeküdt s elaludt. Szegény János meg ment a legényhez, hírül adott mindent.

Másnap reggel kel a legény, megy a palotába. A kirá meg a lánya már várták.

- No! szegény legény! találd ki, mi van írva ebbe a levélbe! – kérdezte a király először is.

- Hát mit teketóriázzak, – mondta a legény – gyűszű!

-497-

- Jól van, fiam! derék ember vagy! ezt kitaláltad, csak aztán a többinél is nyomon jársz!

Eljött megint az este. A legény lefeküdt, de Szegény János talpon volt. A féldaruszárny már a vállára volt kapcsolva, a kard az oldalán, a kéve vessző a hóna alatt, ott várt a királykisasszonyra az ablaknál.

Épen, mint az első este, mikor a lány a denevérr királyhoz igyekezett, most is kikapott ő kelme, Szegény János nem kímélte a hátától a vesszőt, csak úgy ropogott, a hogy hátba-hátba sózta. Alig is várta már a lány, hogy a tetthelyen legyen, csak úgy zuhogott rá a nemszeretem símogatás.

Mikor beért a szeretőjéhez, az volt az első:

- No! még ilyen jégesőt! soha életemben! azt hittem, hogy az egész felhő a nyakamba szakad! még így nem verte meg a hátam az eső!

Azután hozzáfogtak szerelmeskedni. Szegény János meg az ajtón várt, hallgatott. Azt mondja egyszer a lány a denevérr királynak:

- No! édes szívem, szép szerelmem! még olyan legényt nem láttam, mint a ki most kéret! kitalálta, mi volt írva a levélben! mondd má, mit írjunk másodszor? hadd járnék a végére! mert még egyszer csakugyan az ő feleségének kell lennem!

- Legyen most papucs! - mondta a denevérkirály.

- Jól van!

A lány fogta magát, összekapta magán a nagykendőt, készült haza.

Alig fordult ki az ajtón, Szegény János készen állott a vesszővel, verte is, míg haza nem értek. Otthon a lány lefeküdt, aludt volna is, ha tudott volna, úgy kikapott. Szegény János meg ment egyenest a legényhez, elmondta, mit látott, mit hallott?

Másnap reggel nem győzött eleget csodálkozni a király, mikor a legény nagy fittyommal⁷⁰ kimondta, hogy a levélbe ez a szó van írva: papucs.

- No! lányom! ez a legény szerencsés főre tapodott, kitalálta már a másodikat is!

- Majd nem találja a harmadikat! - felelte a lány nagy kevélyen.

Alig esteledett be, már a legényt majd hogy a hideg nem lelte, úgy gondolkozott. Kérte az Istent, hogy csak még egyszer segítené meg, minden jól lenne!

Setét volt már, Szegény János ott áll harmadszor is az ablak alatt. Jön a lány is, száll, mint a szálló madár. Szegény János utána. De úgy még sohse verte, mint most. Még a vessző is eltöredezett, úgy püfölte. Mikor a tetthelyre értek, a lánynak csupa vér volt a háta. Panaszzkodott is a denevérkirálynak, hogy nem tudja, mit akar az idő, de az mégis sok, hogy így esik!

A denevérkirály vigasztalta, hogy majd elkíséri most ő hazáig, megtudja, milyen is hát az a jégeső, a melyik ilyen kegyetlenű elmegy az emberség mellett! Azután ölibe kapta a lányt, jól megölelgette, azután kérdezte tőle:

- No! hát a másodikat kitalálta-e a legény?

- Ki-e? ki bizony! ördöge lehet annak!

- Megállj! - mondta a denevérkirály - harmadszorra nem találja ki! tudod-e, mit ír a levélbe? azt, hogy - a *denevérkirály feje*. Azt csak nem tudja kitalálni!

Szegény János hallotta ezt, várt is az ajtónál, mikor jönnek már? Egyszer hallja, hogy nyílik az ajtó. Elől a királykisasszony, utána a denevérkirály, hogy majd hazakíséri a szeretőjét. Szegény János a kardjához kapott, de nem csinált semmit, majd otthon! gondolta. Azzal azok kezdtek repülni, János utánok. Mire a ház elejbe értek, a kéve vesszőből csak annyi maradt, a mennyit meg tudott fogni, mind elverte rajtok. Az ablaknál megállottak, a lány bement, a denevérkirály meg megfordult, hogy majd hazamegy, János se volt rest, ki a kardot! úgy vágta le a fejét, mint a semmit. Betette a tarisznyába s ment a legényhöz. Elmondott mindent, aztán odadta a fejet tarisznyástúl együtt. A királylány meg odabent nem tudott aludni, csak izzadt, mint a kömlei halott.

Eljön a másnap reggel. A királykisasszony biztos volt a felől, hogy a legényt most az egyszer cserben hagyja a tudománya, már helyet is nézett a karónak, a hová a legény fejét kiszúrják. De rosszul számított. A legény abban az órában felment hozzájuk, a mikor máskor, vitte magával a tarisznyát is.

Kérdezi a király:

- No! fiam, ez a harmadik feladat, ezt találd ki, tied a lányom!

De a legény nem szólt semmit, csak leakasztotta a nyakából a tarisznyát, kivette a denevér király fejét, elejbök vitte s csak annyit mondott:

- Ez ni!

A lány kékült-zöldült, majd hogy hova nem lett ijedtében. De mit volt mit tenni? most már vége mindennek, a legény felesége lesz. A király meg azt mondta:

- Derék ember vagy, fiam! megérdemled a lányom! csak már azon igyekezzetek, hogy egyek legyetek, mert érzem, hogy nemsoká meghalok, a királyságom nem akarnám árván hagyni, hanem a te gondodra bízom!

Örült a legény nagyon, mint Vak Laczi a félszemének, már vőfélyeket is fogadott volna, hogy hívogassanak a lagziba, mikor Szegény János azt mondja neki:

- Öcsém! nem addig van a! nem lagzizunk olyan hamar! tudod-e te, hogy az a lány a denevérkirálytól teherben van? úgy nem veheted el, a hogy van, mert nagyon megrontana! hanem tanácsolom neked, hogy keríts egy kád forró édes tejet, a királykisasszonyt vagdald apróra, mint a mákszem, vedd bele a tejbe, oszt hogy abban egészen meg ne főljön, tégy hozzá még egy darab jeget is. Ha onnan elevenen kikerül, elveheted! No! most Isten áldjon meg! én elbúcsúzok tőled, köszönöm az eddigi jóakarodat is!

Szegény János elment. A legény meg egy bárdal úgy összemélt a királykisasszonyt, mint a kolbászhúst. Akkor betette a forró édes tejbe, tett egy darab jeget is hozzá, hát a lány még hétszerte szebb lett.

Mindjárt lagzit is csaptak, olyan jó ételek voltak, ha rá gondolkodok, még most is fut a nyálam érte.

Még most is élnek, hogyha meg nem haltak.

Eger, Heves vármegye. Újj János parasztleánytól. 1905. január.

70. A négy egytestvér.

Hun vót, hun nem vót, vót a világonn egy szegény embër, annak vót négy fia.

Aszonta ëcczër nekik:

- Gyerëkejim! én sëmmitlen embër vagyok, nekték kënyeret nem tudok annyi, idáig neveltelek bennetëkët, mos má mënnyeték, tanúlylatok mesterségët, oszt élyyeték a magatok lábánn!

A négy egytestvér mëgértette a szót, el is indútak szépenn ëgymásutánn.

Az első csillagvizsgálóhó jutott, attú kapott egy szép fájin messzilátót, a másogyik tolvajok közé kerút, az ügyességët tanút, a harmagyik vadászná át el, am mëg olyan puskát kapott, hogy avval akar czélzott, akar së, mindég tanát, a négyegyik szabó lett, am mëg olyan tót kapott, hogy az puhánn, keményënn ëgyaránt kërésztümënt.

-502-

Mikor minnyájoknak lételt az idejik, hazamëntek. Otthonn mëg épen nagy gyász vót, mer a kirá lyányát elrabolta egy sárkány.

Bemëntek ók ehë a kiráho. Elmonták minnyájan, hogy mit tudnak, ók szeretnének a kiráho szógálatba beállanyi. A kirá aszonta nekik:

- No! jó! Hát te csillagász, nézd mëg, ott a fa tetejibe kót egy madár, hány tojás van alatta?

A csillagász odanézett, aszonta, hogy: »Öt!«

- Jó van! de most má, tolvaj! të mëg lopd ki alólla, hogy a madár eszre në vëgye!

A tolvaj ëgy-kettőre ott vót az öt tojással, a madár mëg csak ült szépen, eszre së vëtte, hogy tojás nincs alatta.

- Ez is jó! - monta a kirá. - Most má, te vadász! lótt szét ezëkët a tojásokot ëgybú!

A vadász ëgy lövésbú szétlótte mind az öt tojást.

- Em mán fájin! De mos má, szabó! varrd össze a tojásokot úgy, hogy në lácczassék mëg rajtok, hogy el vótak törve!

A szabó nekiesëtt, úgy járt a kezi, mint a motóla, a tojásokot ëgy-kettőre összevarrta olyan szépen, hogy nem lácczott azon sëmmit repedés.

Aszonta erre a kirá:

-503-

- No! má látom, hogy tuttok valamit, de ha a lyányom valamëlyiték mëgszabadítaná a sárkántú, annak annám feleségú!

Válalkoztak ók arra is.

A csillagász a lyánt mëllátta a sárkány ölibe, a tolvaj kilopta, úgy hogy a sárkány csak akkor vëtte eszre, mikor má a négy testvér a tengëreënn vitte a lyánt ëgy csónakba. Szát is utánnok mingyá mindënn erejibú.

Lë akart rájok csapnyi, mint a csirkére a hélya, de a vadász abba a szentbe lëlótte, úgy, hogy dögölve húllott a csónakba. De hogy a sárkännak nagy dëbëlla testyi vót, a hogy lëesett, a csónak mëgrepedt.

Most dógozott ám a szabó, ha láttátok vóna! én úgy láttam, mint most! nincs az a gép, a ki új járkék, mint az ó kezi. Be is varrta a csónakot ëgymásután.⁷¹⁾

Akkor hazavitték a lyánt az apjáho. Csakhogy négyiké nem lëhetëtt, hát a kirá ëgy-ëgy tarisznya pézt adott nekik, a mivel mind a négyenn hazamëhettek, oszt hótyig élëhettek belülle.

Besenyőtelek, Heves vármegye. Gyűró Klári parasztményecskétől. Lejegyzési idő: 1904. márczius.

-504-

71. A gazdag kalmár.

Hun vót, hun nem vót, vót a világonn ëgy szegény mëg ëgy gazdag kalmár. Az ëgyik olyan szegény vót, hogy allyig tudott ényi, a gazdagnak mëg száz bótya is vót. Kilenczvenkilenczet másnak adott kezelésbe, magának csak ëgyet tartott mëg.

Ez a gazdag ëcczër kimënt az erdőbe sétányi.

Sétálásában mëglátott ëgy szép lyánt, a ki a kútra mënt épenn. »Hova mëgy, te szép lyány?« - kérdëzte. - »A kútra! hova mënnék másübe!?« - felelt a lyány vissza. Míkor a lyány visszagyövet ára mënt mëgint, a gazdag kalmár elkísërte egészen a gunyhóig, a hun az apja is lakott, mer az apja erdőkerülló vót.

A gazdag kalmárnak mëttecczët a lyány, apjostú ëgyütt mëghítta magáho ebédre.

Külön szobába terítették nekik. Az apja magába, a lány még a gazdag kalmárral ebédelt.

Mikor ebédéltek, az apja is gyugott el a zsebibe valamit a lányának még a lány is az apjának.

Az ebéd soká tartott, úgy, hogy az erdőkerülő má sokállotta, oszt kérdezte, hun van a lánya?

Nem soká várakozott, elejbe vezették a lányát, talpig selyembe fél vót ötözve, olyan vót, mint egy kiráné. A gazdag kalmár ötöztette fél.

Akkor aszongya a gazdag kalmár az erdőkerülőnek, hogy odaggya-ë neki a lányát, mer ő elvész. Az öreg szíves-örömet beleégyezett: »oda hát, mé nél!«

-505-

Igy a lány oszt a gazdag kalmár feleségi lett, az öreg még visszamént az erdőbe kerülőnek. Ők még éltek boldogann.

Écczër nagy mulactság vót az erdőbe. Vót ott temérdek nép, még annyit! mint a kutyába a bóha. Ott vót a gazdag még a szegény kalmár is.

Hát úgy mulactság közbe félgyön mindën, a gazdag kalmár elkezgyi dicsírnyi a feleségit, hogy minő jó asszony a! minő szép! még minő húségës! Hallgatták ott a dicsekédést minnyájan, a szegény kalmár is. Écczër aszongya a szegény kalmár: »hallod-ë, öcsém! nincs az az asszony, a kit mën në lehetne csalnyi, a kit el në lehetne csábitanyi!« »No, bátyám, - monta a gazdag kalmár - ha kend azt el tuggya csábitanyi, hát magáé az egész vagyonom! ha pegyig nem tuggya, akkor magátú, a miyi van is, elvészëm!« »Jó van, hunczut, a ki bánnya!« - monta a szegény kalmár - »én ura vagyok annak, a kit montam!«

De úgy beszéték még, hogy három nap alatt biztos hírt kell annyi egymásnak, azonn túnat nem áll az alku.

Mënt a szegény kalmár égönyest a gazdag feleségihë. Ott écczërre ölelnyi, csókolnyi akarta ő az asszont, de az úgy eltaszitotta, hogy hetet bakázott.

Má egy nap elmút, a szegén kalmárt nagy gond ütte még: micsinállýék má most?

-506-

Ösmert egy öreg asszonyt, a ki elébb ott szógát a gazdag kalmárná. Elmënt ahho mégkérdezni, hogy hova légyék most má? Az öregasszon mingyá tanát ki valamit. Aszonta neki: »majd belebújtatlak egy ládába, oszt valahogy majd bevisznek a gazdag kalmárné szobájába! në fé sëmmit, jóra gyön minden!«

Úgy is vót. Belebújtatta egy ládába, azután elmënt a gazdag kalmárného, hogy összeveszött az urával, engeggye még, hogy a ládáját, a mibe az a kis hómija van, odavitethesse! A gazdag kalmárné ráát, megengette, de annak eszibe së vót sëmmit, hogy mi lehet e!

Az öreg asszony mingyá fogadott is két embërt, azok félfogták a ládát, vitték, be égönyest abba a házba, a hun a gazdag kalmár feleségi szokott hányi.

De ebbe beletelt egy nap.

Harmagyk nap écczaka a szegény kalmár kibújik a ládábú, odamëgy az ágyho. Az asszonnak nagyon nagy meleg lehetett, ki vót takaródzva a mellyi. A szegény kalmár is csak azt kereste, hogy micsoda jegyét taná rajta, odanézett a mellyire, hát egy gyönyörű szép aranhszálat látott. Avval visszabújt a ládába, vigyázva, hogy në zörögjön, mer ha az asszony félériz, akkor baj léssz.

De nem érzött fél.

Másnap jókor réggel az öreg asszony elmënt a azdag kalmárného, hogy kibékút az urával, mos má hazaviszi a ládáját. »Jó van« - monta az asszony Még két embërt adott is hozzá, hogy në czipekëgyék vele maga, az a szegény, öreg asszony.

-507-

Mikor a ládát hazavitték, a két embër elmënt, a szegén kalmár még kibújt a ládábú, mënt égönyest az erdőbe. Nagy örömibe maj hasra is esött egy fa gyükeribe.

Mëlláttya a gazdag kalmár, má előre asz hitte, hogy: »no végi a szegény kalmárnak, a mi kicsiji vót is, elvesztette!« Mikor az odaért, odakiátott neki: »No, mi újság!« Aszongya rá a szegény kalmár: »hát az az újság, hogy elcsábitottam a feleségédet! ha akarod tunnyi, azt is mëmmondom, hogy egy aranhszá van a mellyinn! Mos má enyim mindën vagyonom!«

A gazdag kalmár úgy mégihëtt erre a szóra, hogy azt hitte: elsillyed mingyá! »Húnnye no! húnnye no! az az asszon! má azt hittem: ő benne bizhatok! de má ő benne së!« A vagyont mind odatta a szegény embërnek, neki magának csak a feleségi még a puskája maratt. A puskáját is odatta a feleséginek, »mos má as së légyék!«

Elindútak világnak. A mére mëntek, három út vezetett, egyënn elindút az asszon, a másikkon még az embër.

Az asszon bekerút egy erdőkerülőhő, ott hogyún jó tudott lőnyi, félvették jágërnak. Nemsoká be is ötözött jágërruhába.

Onnat, mer olyan puskája vót, hogy a mire ráfogta, mind lëlőtte, bekerút egy kirá udvarába. Szépnek lácczott ember ruhába is, hamarosan megszerették.

-508-

A kirá még hozzá is akarta annyi a lányát erővel, de ő écczër a lyánnak mëmmutatta magát, hogy ő is asszony, hát nem veheti el. Elmonta oszt az életyi sorát tövirü-hëgyire. A kirá lánya

oszt elkezte sajnányi, hogy ő is erre a dalra jutott, pegyig ez az asszon egész más érdemélne!

Ott sē vót soká maradása, egy másik kirá udvarába jutott. De ott má nem lehetett neki kibújót keresnyi, mer alkalom sē vót rá, a kirá elvettette vele a lányát. Csak épenn, hogy még nem esküttek még.

Mer háború ütött ki, a hova őt is elkütték, azé halasztották el az esküvót. Ott vitézű harczolt, mégata a helyit fájinú. De a többi harczosok közt megösmerte az urát is, a ki ott vót a háborúba.

Gondolkozott sokáig, hogy tuggyék má ő mészszabadúnyi a kirá udvarátú? gondolkozott, gondolkozott, még écczër kitanáta.

Mire hazaértek az udvarba, aszongya az apóssának, hogy ő neki most okvetetlenú haza kell mennyi a birtokára, de két nap múva itt léssz! Most akarhogy, de muszaj neki mennyi! A kirá aszonta: »jó van, fiam! de elébb esküggyeték még! oszt mēheccz!« De a vitéz - má mint az asszony - kötöte az ebet a karóho, hogy ő visszagyön, de most muszaj neki az elmēnetel! Végre oszt ráhatta a kirá is. Fēlőttötték szép, fényes kiráfinak, a kire a fébirodalom vár, attak melléje egy regemēnt katonát, egy aranyos szép hintóba úgy hajtatott el.

-509-

Mikor mēnt az útonn, látott egy obsitos katonát. »Győjjön, üllék fēl!« - monta neki. Sēnki egyeb nem vót az az obsitos, mint a saját tulajdon ura. De az nem ösmerte még őt, ő megösmerte.

A katonátot még hazakütte, az obsitossal magányosan mēnt haza a régi városba.

Ott mégát a hintó egy bót előtt, a ki azokelőtt az övék vót. A kiráfi - má mint az asszon - hitta a katonát, hogy mēnyék be a bótba, de az rēstelkēdett, hogy ő ilyen szegény embēr még olyan szegény embēr, nem illetyi az őtet ilyen fényes kiráfiival egy hēre beülnyi.

Nagynehezen azé oszt bemēnt.

A bót a szegénybú lett gazdag kalmáré vót. A kiráfi ott megitt az obsitossal egy puhár pályinkát, oszt el kezdett kérdēzgetōdzenyi a bótostú, hogy »de szép bōttya van! hogy jutott hozzá? Juss-ē vagy csak maga szērzette?«

A szegénybú lett gazdag elmonta előttök a csalást, hogy ő az asszont, a kit el kellēt vóna neki csábitanyi a vagyoné, nem birta elcsábitanyi, csak a mellyit látta, azt is véletlenú. Hát így jutott ő a vagyonho.

Az obsitos megösmerte a szegénybú lett gazdagot, csak kékút, zōdūt a helyinn mérgibe, de a kiráfi előtt nem mert szōnyi.

-510-

Écczër csak a kiráfi lēvette a ruhát, az obsitosnak - má mint az urának - mēmmutatta magát, hogy »ládd-ē, tē mindēnt elhitte rúllam, a mit ez a gazembēr mondott, hát hiszēd-ē mos má, hogy ártatlan vagyok?« »Mos má elhiszēm!« - monta az obsitos, a vót gazdag kalmár.

Akkor a szegénybú lett gazdagnak vissza kellēt annyi mindēn vagyont, még a magamagáét is elvesztētte, elmēnt, fōdōnnfutó lett, a gazdagbú lett szegény még újra mēgesküdōtt a feleségivel, még most is boldogann ének ēgyütt, ha mēn nem haltak.

Besenyőtelek, Heves vármegye. Dankó Anna szakácsnőtől. Lejegyzési idő: 1903. december.

72. A tót diák.

Vót écczër egy tót gyiák. Az sē nem tanút, sē nem dógozott, kērēsztűszalmát sē csinát sosē, égyszóval sēm mire sē vót jó, nem ényivaló embēr vót.

Otthon a házáná má az apja is mēgúnta tartanyi, elcsapta. A tót gyiák még hóna alá kapott egy nagy latin könvet, kimēnt a piacra, oszt elkezdte ott olvasnyi.

A népek körűáták, hallgatták, mit olvas e? Écczër egy öregasszony aszongya neki:

- Má én megkērdēzēm, lelkēm! mit olvas maga? még kicsoda maga?

Aszongya a tót gyiák:

- Ez az a könv, a mibú én a gyōvendō mondok, én még gyōvendōmondó vagyok.

-511-

Ott vót a kirá is, hallotta, hogy ez az embēr jōvendōmondó, fēlhítta magáho, oszt mēmmonta neki, hogy az ő lányának a gyūreji elveszēt, ha mēt tunná mondanyi, hun van, ad neki száz forintot.

A tót gyiák válalkozott, hogy ő mēgmongya. Akkor a kirá bekütte hozzá a szakácsot, kērdēzse még, minő étel még ital kell, csak kērdjēn, mindēn mēllēssz!

Be is mēgy a szakács, oszt kērdēzi, hogy mi kell?

Aszongya a tót gyiák:

- Ako leves, ako bab, ako pēcsēnye, ako bor,⁷²⁾ nekem mindegy!

Kimēgy a szakács, oszt mēgparancsollya, hogy vigyēnek be egy akó levest, egy akó babot, egy akó pēcsēnyét még egy akó bort.

Vót a kirának három inassa, egy szőke, egy vörös még egy feketeképű.

Viszi be a levest a szőke inas. Aszongya rá a tót gyiák:

- No! tē, szőke, itt vagy!

Megy be a babbal a vörös inas, annak is aszongya:

- No! tē, vörös, itt vagy!

Harmacczorra beállít a feketeképű, annak is úgy szól:

- No! te, fekete, itt vagy!

Mégjiedt a három inas szörnyenn, mer nállok vót a gyűrő. Sugdostak odaki, hogy mit csinállyonak? ha a kirá méttugya, félakasztják őket!

Beméntek a tót gyiákho. Aszongyák neki:

- Jaj! csak nē mongya má még, hogy mink loptuk el a gyűrőt, mer félakasztanak bennünket! Adunk ezēr-ezēr forintot még a gyűrőt is odaggyuk, csak nē szöllyék sēmmit!

A tót gyiák megörút, hogy ilyen könnyen rátanát a gyűrőre! monta is magába: no! tē, Szücskő! (mer úgy hitták!) szerēncsēs vagy!

A mit az inasok mondtak, szívesenn beleegyezēt.

Elvētte a háromezēr forintot, a gyűrőt még beadta kényérbélbe egy nagy pulykának.

Estére kérdēzi a kirá:

- No! még van-ē má a gyűrő?

Aszongya ő:

- Még bizom! a pulyka bēgyibe mégvan!

A kirá csudákozott: hogy kerúhet az a pulyka bēgyibe? De a tót gyiák csak bizongott, hogy ott van a!

Fēlbontották a pulykát, hát a gyűrő csakugyan a bēgyibe vót.

A kirá mingyá ki is fizette Szücskőnek a száz forintot.

Azután lēmēt hozzá a kirákisasszony, elvitte magával a kerbe. Ott a fődönn fogott egy szücsköt,⁷³⁾ oszt aszongya a tót gyiáknak:

- No! ha olyan okos vagy, hogy tē mindēt kituccz tanányi, tanádd ki hát, mi van a kezembe, adok nekēd száz forintot.

A tót gyiáknak eszi ágába sē vót, mi lēhet a kirákisasszony markába. Csak a fili tövit vakarta.

- No! tē Szücskő mēv vagy szorúva! - monta magába.

- Az az! - kiátott a királyány - ördög vigye el a dógodat, hogy ezt is ki tudad tanányi! Ne a száz forint ē!

A tót gyiák oszt hazamēt, a sok pēzbű akar hóttyig elélhetēt.

Eger, Heves vármegye. Őzv. Bozsik Imrénétől. Lejegyzési idő: 1904. június.

73. A furfangos cigány.

Vót écczēr a világonn ēcz cigány. Annak annyi fia vót, mint a rostán a lyuk. Má sē a házba nem fértek, sē énnēk nem birt annyi az apjok.

Az öreg cigány écczēr gondolt egyet, elindú ő világot próbányi, ki győznē énnivalóval azt a sok rajkót! csak a lelkit veszítyi velēk! maj csak lēssz valahogy!

El is mēt. A gyerēkejit még mind otthatta.

Elért egy pusztára, annak a közepinn vót egy juhodály. Bemegy, hát odabe a juhász épen fejt. Odaszól neki a cigány: »hallod-ē juhász! aggyá nekēm egy kis tejet!« De a juhász aszonta, hogy a tejbű nem ő rendelkezik, mer an nem az övé, ha egy borzasztó sárkányé, ő abbú nem adhat.

Hát ez a szó a cigánnak nem sokat ért. Vót nálla egy nagy czipó, csak belenyomta egy dēzsa tejbe úgy, hogy a dēzsába sēmmissē maratt, a czipó mind fēlszítta.

»No! mégá cigány, maj lēssz nekēd kapsz, csak ideérjēn a sárkány!« »Lēss? lēss-ē hát? izséllye ú még asz annyát, majd adok én neki!«

»Accz-ē hát!« hallacczik egy nagy kiátás az ajtónn. Odanéznak, épen gyött a sárkány. Mégihett a cigány is, majd elejtētte a czipót a kezibű. »Adok ám! mi vagy te! hē! te egy rongyos sárkány vagy! de én a világerejú cigány vagyok! gyere hát ide, de új járs, mint esz a kódarab: tejet csavarok bēlülled!« A sárkány mécczondollott erre a kemény beszédre.

»No! pajtás, ha olyan erős vagy, gyere el nálunk, ott hőttyig tanáhaccz jó kényeret!« »Jó van no! elménék, vágjon sét a zsisz, te büdöss! de úgy légyék ám, a hogy én parancsolom!« Henczégött a cigány nagyon, mintha ő vóna a kiskirá.

Mikor a sárkány házokho érnek, a sárkánt férehítta az anyja, oszt aszonta neki, hogy »vidd ki ezt a cigánt a kertünkbe, tē tudod, hogy van ott ész szép csērésznyefa, kűggyed ahho, csērésznyét szēnnyi, majd elbányik av vele!«

-515-

Ki is mēntek. A sárkány odavezette a morēt a csērésznyefáho, hogy ēgyék belülle. De allyig ért hozzá a cigány, úgy elvágta, hogy hetet bakázott. Mikor esēt lē a fűbe, ép ēgy nyúlra esēt, am mēg elkiátotta magát, hogy: más! »Nem más, izsēdd mēg az anyádot, én vagyok Jónás, a csigány!«

Má akkorra a sárkány is odaért. Monta a cigánnak, hogy »no most má vót, a mi légyőzött!« »Légyőzött!? engēm!? ennye! hogy a fricsinyavalya törjön ki, hát má hogy győzött vóna lē! mēlláttam a kis öcsēmēt itt a fűbe, la! ehē ugrottam oda! Né! hogy fogna má rám valamit! Ne gondold, büdös, huzszsun össe a gercs!«

A sárkány elhitte, a mit a cigány mondott.

Mēntek befele. De útközbe a sárkány aszonta, hogy elhiszi a cigány nagy erejit, de ő mēg szalannyi tud jobban. Aszongya rá a cigány: »Jobban!? tēē?! is' a kis öcsēm is jobban tud tē nállad, te nyavalyás! hát próbályuk mēg, no!«

A sárkány beleēgyezēt, el is indút a mucival versent, de ēgy ürgelyukba úgy hasravágódott, hogy a mucit itiletnapig sē tutta vóna má utóérnyi.

A sárkány má látta, hogy nem fog ki a cigányonn. Az annyátú kért tanácsot. Az aszonta neki: »tudod-ē, mit? mēnnyeték el az erdőre, hozzatok fát. A ki többet tud hozni, al lēssz az erősebb!«

El is mēntek ōk. Rakott a sárkány olyan hát fát, hogy a cigány mingyá mēddöglött vóna alatta. A cigány mēg kivitt ēgy szörnű hosszú kötelet, kerítenyi akarta vele az erdőt. Látta ezt a sárkány, mēkkérdzte, hogy »mit csinász, te bolond!« »Mit?! fēlkötöm asz egész erdőt, ost hazsavisēm, ráhajítom a házsatokra, hogy fordúlyék fēl asz a büdös anyád! Én nem sajnálom!«

-516-

Mēg a sárkány fogta könyörgőre a dolgot, hogy így nē tēgye, úgy nē tēgye, má csak az annyát kimillye mēg.

De a cigány nem akart tágítani. Ő viszi, nem bánnya, hogy dögölyön mēg az a vén kutya!

Utólyára oszt mégis engedēt, nem vitte haza az egész erdőt, nem vitt ēgy mákszēm fát sē, mig a sárkány vitt olyan háttal, hogy el nem birná ēgy fé falú.

Mikor hazaérnek, a sárkány elpanaszollya az annyának, hogy járt, hogy a cigány az egész erdőt el akarta hoznyi, oszt a házra borítani. Akkor aszongya neki az anyja: »fiam! horgyatok vizet! a ki többet tud hoznyi, al lēssz az erősebb!«

A sárkány vállalkozott.

De a cigány ott is az eszivel élt. A Duna mellett kezdēt ő ēgy árkot ásnyi árafele, a mére a sárkány lakott.

»Micsinász tē avval, hé!« - kérdzte a sárkány.

»Hát elvisēm asz egész Dunát mēg a bennevaló vizset mind, hogy dēgēllyen mēg bennē asz a kutya anyád! fűlyék mēg! én nem sajnálom!« A sárkány mēgihett most is, mer fētette az annyát, hogy ez a bolondos cigány mēg mēttszi, a mit mond. Rimánkodásra vētte a dógot, hogy csak hagyjon fēl a dologgal, má láttya, hogy ő a vitézebb! »Vitézseeebb!? mēghisem ast! kōsōnd annak, hogy sépenn kértē, máskép végi lēt vóna annak a tetyves anyádnak! hogy a zsisz rágjon séjjel, olyan apróra, mint a mák!«

-517-

Mikor mēgérkēznek, mongya a sárkány az annyának, hogy nem lēhet evvel sēm mire sē mēnnyi. Olyan vitéz.

Másnap láttya a sárkány, hogy a cigány zsákokba horgya a csutkát a házok mellē. Mēgkērdzte: mit akar? A cigány ép akkor gyútott a pipájára: »Mit akarook!? rátok gyútom a házsat, ha nekēm nem accs ēgy zsák pést mēg engēm hazsa nem visēl! Sebēsenn ast a pést, mer ha mēhharaksok, nincs asz a pézs, a mé innet elmēnnék. Üssōn el a ross!«

A sárkány hamarosan mētötött ēgy zsákot pézzel, arra a cigány ráterítette a szūrit, annak a tetejibe mēg fēlült maga. Úgy vitte a sárkány a cigánt haza a falujába.

Mikor betérnek az udvarra, a sárkány lēvetyi a vállárú a nagy zsák pézt, úgy hogy a cigány háza mingyá szērte-szēt szakatt.

»Micsinátá, sárkány!« - mongya neki a cigány - »mé dötötted sét asz én házsam!? rēskess tüllem, mer mēgēslek, te kutya! - Gyerēkēk, gyertēk csak elé, pofozzuk fēl est a samár sárkánt!«

Azok elégyöttek, vótak elēgendōvenn, úgy fēlpofozták a sárkánt, hogy az ihettyibe tång mém most is szalad.

-518-

Besenyőtelek, Heves vármegye. Tinger Jóska cigánykovácstól, a ki nem vándorol, hanem ipart űző helybeli lakos. Lejegyzési idő: 1903. december.

74. A három örökség.

Hun vót, hun nem vót, vót a világon három gyerek. Az a három gyerek háromfélit kapott az apjátú örökségbe: a letnagyobb egy macskát, a középső egy kakast, a letkisebb még egy sóstülköt.

Hát biz ez egyik olyan nagy valami, hogy még is lehetne belülle ényi, elindútak vándollanyi, világot próbányi.

A letöregebb olyan házho ért, a hun annyi vót az eger még a potykán,⁷⁴) hogy a házba allyig lehetett túllök laknyi. Panaszolkodtak is a legénnek, hogy minő keserves az ő sorok ilyen helyzetbe. Aszongya a legény:

- Hát ha az a baj, van nekem olyan macskám, hogy kifogja a világ egerit.
- Van?
- Van bizony!
- Hát hogy aggya el? - kérdözgették, faggatták a legént.
- Hát mennyit annak érte?

Adtak érte ötezer forintot, a mivel a legény még is elégédett.

A középső is elindút a kakassal. Beér egy faluba, de szörnyű setét vót. Abba a faluba hat ökrönn horadták a hajnalt, oszt soká virradt még. Aszongya écczër ott valakinek, hogy:

- Ha az én kakasom kukorikol, má tudom, hogy nem messzi van a hajnal.
- A népek elkezdtek ezënn is csudákoznyi. Hát hogy lehet a? mint lehet a?

A legény oszt elmongya, hogy ha a kakas elsöt kukorikol, az jelentyi a hajnalnak, hogy még, a másogyik kukorikolás azt jelentyi, hogy a kakas má a hajnalná van, a harmagyik még azt, hogy má itt van a hajnal, fél lehet kelnyi!

Összenéztek az embèrök, ilyent ők még nem pipátak. Aszongyák ott egymásnak, hogy:

- Vègyük még!
- Aszongyák a legénnek:
- Hát hogy anná a kakast?
 - A mennyit adnak érte!

Adtak is a legénnek valami tizezër forintot. Hát megélhetett a kakasbú az is tisztességèsen!

A harmagyik egy sóstülköt kapott, de nem lett vóna má aj jó kutyát ütyni sè!

Fogja magát a legény, mëghallotta, hogy a pokolba fogva van egy királyány, elmènt a pokol elejbe, oszt elkezdett rémisztóvenn túlkölnyi. Kigyönnek az ördögök, kérdözik, hogy:

- Mit akarsz tè itt, hé!?
- Aggyig túlkölök, még a pokol össze nem szakad.
- Jaj! në túlkölly má aggyig, inkább adunk, a mit kérsz!
- Hát aggyátok ide a királyánt még egy kád aranyat hozzá!

Az ördögök as sè tutták örömikbe, mit csinállyonak, hogy ilyen könnyű szerrel szabadútak! Vitték is a lyánt mingyá a kád aranynyal együtt. A legény befogott egy rossz kocsiba, fèltette az aranyat még a királyánt, oszt ballagtak.

Allyig mënt egy kicsit, utánna szalad egy ördög:

- Hallod-è, hé! nem viszèd ám el olyan könnyen a szép lyánt még az aranyat! a mëllyikünk jobban tud szalannyi, azé lessz.

- Jó van! beleègyezett a legény is. De hallod-è, ördög, elébb tróbádd még a kis öcsémme, maj mëlládd, azt sè tudod lègyöznyi, nem még engem!

Avval egy bukorho vezette az ördögöt, abbúl kiugrott egy kis muczi, de olyan futásnak eredt, hogy az ördög hármat sè lépètt, mikor ő má a másik határba járt.

Az ördög szégyènszèmre hazamènt.

A legény még ballókázott tokább.

Allyig mënt egy darabonn, mëgint mëgállíttya egy ördög.

- Hallod-è, legény! nem ettéd ám még a szép lyány!
- Hát kié? - mondta a legény.
- Azé, a ki a vizbe nagyobb tud buknyi! - felelt az ördög.

Vót ott egy patak, de nagy vót még mély, abba bukott az ördög. Beletelt egy félórába is, még félgyött. Aggyig még a legény fogott egy vadkacsát. Mikor az ördög félgyött, aszongya neki:

- Ládd-ë, komé! nekem ez a húgom! mellásd: minót bukik e! hátha még én buknék!

Avval behajította a vadkacsát a vízbe. Lëbukott az úgy, hogy a fene győzte vóna bevárnyi, még félgyön. Az ördög is otthatta.

De a legény még most së méhetett békével. Gyött a harmagykik ördög is. Am még aszonta, hogy a ki nagyobb tud kiátanyi, azé legyék a szép lyány még a kád arany!

A legény ebbe is beleégyezett. Kiátott az ördög olyant, hogy a ló is majd elszaladt a kocsival, a legénnek még maj berekedt a fili. Akkor aszongya a legény:

- No! ördög! maj kiátok én olyat, hogy a fejed is mëghasad! jó lëssz, ha előre beabroncsozod!

Az ördög sihetett a fejit jó előre beabroncsolnyi. Behúnta a szëmit, oszt úgy várta a kiátást.

A legény még félfogott egy nagy követ, úgy vágta az ördög fejihë, hogyha még nem lëtt vóna abroncsolva, csakugyan szétesett vóna.

Látta az ördög, hogy evvel nem lëhet sëmmire së mënnyi, otthatta, csak annyit mondott:

- Nem bir tëveled még az ördög së!

A legény még elvitte a kád aranyat még a szép lyánt. Mëgesküttek, lagzit laktak, faggyút sz...k, anná világítottak. Boldogok lëttek. Még most is ének, ha még még nem haltak.

Besenyőtelek, Heves vármegye. Szabó Borcsa öregasszonytól. Lejegyzési idő: 1904. június.

75. Nem igaz!

Az egyszeri cigány egy urasághoz elszegődött inasnak. A cigány nem kötött ki magának semmi bërt, csak azt, hogy hazudhassék kedvire, de az uraságnak semmire se szabad azt mondani, hogy »nem igaz«!, máskép az uraság fizet a cigánynak egy véka ezüstöt. Megegyeztek.

De a cigány kapta magát, mindjárt előljárójában nem ment szolgálatba vagy három napig. Mikor megkerült, megkérdezi az uraság:

- Hát te hol voltál, te akasztófáralaló?

- Jussoltam, nagyságos úr! Kaptam az apámtól három lovat: egy keheset, egy kaptást meg egy kapcsost.⁷⁵⁾ Az egyikre felültem azután, oszt kimentem a dinnyeföldünkre, a hol az apámék épen szüreteltek. Mihelyt megláttak, elbújtak egy nagy dinnyébe. Kaptam magam én is, meglátok egy görgöt,⁷⁶⁾ beleugrajtok. De nem álltam ám meg, hanem szalajtottam tovább. Útközben egy meredekhez értem, hát a hogy ugrajtanám, már odaát is voltunk, akkor vettem észre, hogy az én lovam derékon kettészakadt. Ugyan mit csináljak most már? Volt egy nagy kerek fűzfa, arról kipkedtem-kapkodtam le egy pár galyat, avval kötöztem össze a lovam. Akkor mentem árëbb. Hát egyszer hátranézek, látom, hogy a lovam oldalából egy évig éró fa nőtt ki. Fogtam magam, a lovat otthagytam, felmáztam a fán az égbe, ott elszegődtem az Úristenhez béresnek. A legelső dolgom az volt, hogy kölest biztak rám, azt kellett őrzeni. De nem jól őriztem, az Úristen úgy a faromra vágott a botjával, hogy otthagytam a bérességet is meg a mennyországot is. Csüngött ott egy kötél, azon leereszkedtem a pokolba, hátha majd ott jobb szolgálatot találok. A hogy beértem, hát mit látok, - az úrnak az apját épen akkor nyomták nyakig a szurokba.

- Nem igaz! nem igaz! - kiáltott rá az uraság. - Hazudsz, kutya cigány!

Avval a cigány feláll, meghajtja magát az uraság előtt s azt mondja:

- Ugyan, nagyságos úr! nem fizetné ki a véka ezüstöt?

Az uraság akkor vette magát észre, de már későn. A cigányt jól összeszidta s azután kifizette.

Eger, Heves vármegye. Fónagy József parasztlegénytől. 1905. február.

76. Czene.

Hát tuggya, lelkem! hun vót, hun nem, de vót, - bá në lëtt vóna az olyan, - vót egy embërnek olyan feleségi, hogy az akarmit csinát vele, oktatta, hun szóval, hun a dohánzsacsckóval még egyeb jó fűszërszámval: kapanyellel, piszkafával, ázott kötellel, biz annak hijába vót. Nem ért az egy irgalmas kiátást së. Buta vót, rossz vót, lusta vót, mindën vót az a világonn, csak jó nem.

Az ura má nem tudott vole micsinányi, beatta az ëskolába, hátha az maj fog rajta valamit. Járt is az asszon naprú-napra, lógott a tarisznya a nyakába tele kõnvvel, de azé csak am maratt ő, a ki vót. Mer a hogy ëcczër gyött haza az ëskolábú, ép javába rítt, mer mëvverte a tanító, lát az útonn valamit. Fëlvëszí, hát egy zsacsckó pëz.

Viszi haza, mutattya ëgënyest az urának. Hú! az is mëgõrút nagyonn, elvëtte Czenétú mingyá, oszt magáná tartotta. Ècczër, mikor gondolta, hogy a feleségi, Czene nem láttya, elásta a földbe. Mer úgy gondolta, hogy ez az istenszamara még kituggya: hova tëszi?

Öhön! de mellátta ám Czene! Aszongya az urának, hogy »mit gyugtá tē oda, hē!?!« Aszongya az ura, hogy »ēgy kis hájat, nagyonn avas vót má!«

Az ura elmēt hazúrú, gyött ára ēgy fazēkas nagy kocsi fazékkal, kiabáta, hogy »fazēkat vēgyēneek!«

Czene ezt mēhhallotta. Usgyi! mingyá a pézē.

Fēlástá, mēvvētte a sok fazēkat mind. Ęsz szályig. Fēlaggatta szēpenn a kapura. De ēgy kis bōgrének nem jutott hely, nem tudott hova lēnni nagy gongyába: hová tēgye má ő azt a kis bēgrēt? Végre oszt kitanáta.

Kapta, lēverte a kapurú a tōbbit mind, így oszt jutott hely a kis bēgrének is. De nē nevensék, hallya-ē! mer maj kaphat mēm maga olyan feleségēt!

Ott gyönyörködött ő, Czene, abba a kis bēgrébe, minő fájin helyet tanát ő annak. A hogy ott áll, nevet, mint ēgy fakutya, elejbe áll ēgy úr, aszongya, hogy ő elvesztēt ēgy zacskó pézt, nēm tanáta-ē mēg? Czene nagy acsorian aszongya, hogy tanát biz ő valamikor, mēg ēskolába járt! »Vēn bolond!« – monta neki az úr – »isz mikor vót má a! ez nem olyan régēnn törtint!« De úgy mēhharagudott Czenére, hogy tōbbet szóba sē át vele.

Este hazagyött az ura, éhēnn vót, mint a kutya, szini is vátozott ēgy falat ēnnyivalóé, am mēg jó elcsátyizta Czenét, mer azé, hogy egész nap a határba dógozik, mint a bolond, oszt ételt mēg nem visz neki. Hász' mēg is érdemlētte Czene.

Akkor aszongya neki az ura: »hallod-ē, Czene! ereggy tē ki dógoznyi, maj vizēk én nekēd ételt! Jó lēssz-ē?« Czene nem bánta, ő mindēnre ráát.

Másnap débe viszi a kantárba az ura az ételt, hát láttya, hogy Czene alszik ám, nemcsak, de ugyancsak! Aszongya neki az ura, de fēlkōtenyi is allyig birta: »Hallod-ē, Czene! így mēgy-ē em mindég? én hordom az ételt, tē mēg nem dógozol, ha mēg én dógozok, tē nem hordasz ételt? így nem lēszünk jó!« Czenének annyi vót e, mintha simogatták vóna, nem szót rá sēmmit.

Utánna való nap az embēr débe kivitt ēgy fazék meszet mēg a Czene dunnáját, Czene akkor is alutt javába. Az ura fogta, lēvetkēztette szūzanyameztelenre, bekente a testyit mēszszel, azután behempērgette a tolyúba. Azután otthatta, mēnt haza. Czene mēg olyan vót a tolyúba, mint a valóságos őrdög. De ő vele lehētett vóna akarmit csinányi, hogy maj fēlérzēt vóna!

Má jó este vót, mikor ámábú fēlkelt. De szōrnyenn mēgütōdōtt, mikor magamagát mellátta. »É! hát én vagyok-ē én? vagy ki vagyok hát? ha mēcscsipēm magam, érzēm, hogy fáj! ha kiátok, hallok a magam rekett hangját! de azé mēssē én vagyok én! De iszēn! mēttudom. Hazamēnek, ha a kis kutyánk mēgōsmer, akkor én vagyok én, de ha nem ōsmer mēg, az ablakra mēnek, bekiátok a gyērēkēknek, hogy: elé van-ē anyátok? ha azok aszongyák, hon: nincs, akkor is én vagyok én!«

Úgy is vót. Otthon a kis kutya majd elrágta a lába szárát, hiába monta neki, hogy: Pufi ne! Pufi ne! az csak ugatta. Mikor az ablakra mēnt, kérdēzte a gyērēkēkēt: »elé van-ē anyátok?« Azok má jó be vótak tanitva, aszonták, kikiátották, hogy: »elé!«

Má Czene maj mēbbolondút, pegyig azelőtt sē vót ott, a hun az embēr eszit osztogatták, nem tutta kitanányi sēhossē, hogy vallyon ki lēhet ő?

Nasz szomorúságába elmēt a szomszéd kertyibe, ott bebūjt ēgy mēkōpūbe. Ára mēg zsványok jártak, elvitték a mēkōpūt Czenével ēgyütt. Panaszolkottak is, hogy jaj! de nehéz, jaj! de nehéz! de hát csak azt tutták, hogy a mēz benne a nehéz!

Ęcczēr, a hogy vitték, Czene elkezd huggyoznyi, hallyák a zsványok, aszongyák, hogy »vigyük lassabban, mer má hull a mēz!« mikor mēg más baja vētte elé Czenét, aszonták, hogy »állunk mēg, mer má a sejt is putyog!« Mēg is átak, ép a kántor kertyibe vótak.

Ott letētték a zsványok, hogy má nem is vizik továdabb ezt a csudanehez kōpūt, mēbbeszēték, hogy lopnak ēgy birkát, oszt ott a kerbe mēffōzik. El is mēntek.

Akkōzbe rēggel lētt, Czene kibūjt a kōpūbū, a kántor mēg ahogy lēmēt a kerbe, mēllátta, de maj kitōrte a nyavallya, úgy mēgihett tūlle. Szalatt ēgēnyest a papho, hogy szentēllye fēl az ő kertyit, mer abba az őrdög tanyázik.

De jókor vót, a pap lábán mēg nem vót még czipe, aszonta, hogy elmēgy, ha a kántor a hátára vēszi, oszt úgy viszi el. A kántor mēg abba is beleggyezēt.

Viszi a kántor a papot, viszi, Czene má messzirū látta, azt hitte, hogy a zsvány hozza a birkát, odakiát neki: »hozzad, hozzad! a farka maj jó lēssz a káposztába!« A pap mēhhallotta, mint kit a puskábú kilōttek, úgy mēnt haza, mezitláb. A kántor mēg utánna.

Czenét mēj jó elverték, úgy kerūt haza.

Besenyőtelek. Heves vármegye. Szabó Éva parasztasszonytól. Lejegyzés ideje: 1904. január.

77. Futyika⁷⁷⁾ János.

Hun vót, hun nem vót, vót a világonn ēgy Futyika Jankó. Az ēgyebet sē tēt egész nap, csak szalatt, nem is fogatták mēg bérésnek sēhova. Pegyig máskép mēg fájin embēr vót.

Écczër beállított egy gazdáho, aszonta neki: fogaggya őt fél napi háromszori szaladásra! azé ő dógozik mindēt, csakhogy napjába háromszor szaladhasson, a hova kedvi tartya.

A gazda először csak nevetett rajta, de gondolt egyet:

- Isz ússë vót mēn nekēm ilyen furcsa cselédēm, eh! Isten neki fakērēszt, ha eltörik as sē lēssz! - félfogadom!

Fél is fogatta. A bér av vót, a mit mēgēszi.

Hát a letelső nap is kimēntek szántanyi. Má jó csomót szántottak, elgyött a früstök ideji. Futyika Jankó a helyēt, hogy ētt vóna, olyan szaladásnak atta magát, a gazdája azt hitte, hogy mēg van a bolondúva, nincs ki neki a tizēnkettőre.

De iszēn vót Jankónak eszi. Ęgēnyest hazaszalatt a gazdája házáho. Ott aszongya az asszonnak:

- Azt üzente gazduram, hogy a pinczébe a hordókot mind ki kell forróznyi, mer jó méddohosogyik.

Űtölt-hatolt az asszony, még a képi is szint vátott erre a szóra. Igēn ám! mer a pap járt hozzá, oszt ő mēg, hogy a bērēssik mēn nē lássa, a hordóba bújtatta.

De azé beleēgyezēt, azt hitte, hogy azt a hordót maj csak elkerúlyik. Futyika Jankó nagyon jó tutta a dürgést, hogy az asszonho pap jár, a nagy kanta forró vizbű beöntött valahány hordó vót, mindbe, még csak valaki ēgybe el nem kiátotta magát.

- É, tán borfērēg van ebbe a hordóba! forrózzuk csak ki jobban!

Oszt jót löttyentēt a hordó szájába. Nagyot kiátott a pap, mer hát bizony rosszú eshetēt an neki.

Beszól Futyika Jankó:

- Hát ki odbe!?

- Ęn!

- Ki az az »ēn«!?

- A pap!

- Aha! a pap! Hát majd lēssz magának a mēnyecskéhē járnai! Maj mēmmondom a gazdámnak!

- Jaj! jaj! lelkēm! csak mēn nē mondd, nem gyövök többet ide! úgy-ē, lelkēm! nem mondd mēg! Nē ē!

Avval odacsúsztatott neki ēgy százast.

Aszonta arra neki Futyika Jankó:

- Hát jó van! most az ēcczēr nem mondom mēg, de ha még valamikor itt tanálom, Istenszentuccsēg! mēmmondom!

Azután eltētte a százast, oszt mēnt kifele a földre, mint a forgósze.

A gazda épenn akkor nyelte lē az utólyát, mikorra ő odaért. Hozáfogtak szántanyi, mēnt a dolog, délyig mēs sē állottak.

Mikor delet húzták, kifogták az ökröt, Futyika Jankó nem várt sēmmit, ha szalatt mēgint haza.

Mos mēg aszongya a gazd'asszonyának:

- Azt üzente a gazduram, hogy a fészērű hányam ki a szalmát, mer a még ott kárt csiná!

- Hát jó van, hányd ki!

Fēlvēs Futyika Jankó ēgy nagy vasvillát, szurkállya bele a szalmába, ēcczēr csak nagyot pisszen valaki. A pap vót.

Futyika Jankó tutta, hogy av van ott!

Odaszól neki:

- Ki a!?

- Ęn vagyok, a pap!

- Hát nem mēmmondtam má én magának, hogy ide be nē tēgye a lábát!?

- Nem gyövök többet, jaj! nem gyövök többet!

- No! hát má mindēgy, hiába fogadkozik, én má mēmmondom a gazdámnak.

Jankó annyira beszēt, hogy tán el sē át vóna a szava, ha a pap mēgint ēgy százassal be nem gyugja a szájját.

De még akkor is neki állott fölyebb, mer aszonta:

- Ide nē győjjék többet, mer jaj az életyinek! mēgölyi a gazdám!

Jankó nem bánta sē a papot, sē az asszont, csak hogy a pēz nálla vót!

Akkor mēnt kifele újra, úgy danolt mēg süvütött, mint a rossz! mēg úgy szalatt, mint a firjóka.

Mulasztanyi nem mulasztott ő a dógábú sēmmit, de a má gazdája nem birta mēgányi, hogy mēn nē kérdēzse:

- Hun jársz tē ilyenkor, hé!

- Mēmmēg ott! Mit keresi! a hun jártam, ott jártam! jó helyēnn jártam!

- Jó van no! monta a gazda, de kényēs vagy, az ebatta!

Avval mēntek szántanyi.

Mikor elgyött az uzsonna ideji, Jankó mēgint nyaka közé kapta a lábát. Az embēr mēg mosolyogva nézēt utánna, oszt csak úgy magába monta, hogy:

- Bolond!...

Jankó most aszonta az asszonnak, hogy azt üzente a gazda, hogy a kádbú ki kell a pēlyhēt dőtényi, hasz szíjja mēg a nap, mer má nemsoká úgyis el kell annyi!

A kád pēhely a komrába vót. Odamēnt Jankó, kihempērgette az udvar közepire, ott leotta rúlla a nagy kendőt, oszt zuhi! borította fēl!

Kigurút a pap is. A hogy kiesēt, úgy vágta szēt a tenyerivel a tolylút, mint egy lapát.

- Hát maga újfēnt itt van? ennye! ennye! no! vigyázzék a bőrire! ha még mos sē mondom mēg!...

De a pap tutta az orvasságát most is, elévētte a bugyēllárissát, odatta a harmagyik százast is Jankónak.

Szép napszám egy nap alatt! - háromszáz forint!

Jankó mēgigirte, hogy nem árollya el, de kikövetēlte, hogy a pap többet oda nē mēnnyék.

Avval kimēnt újra, otki is maratt, még aznapra a szántást el nem végezték.

Másnap, a hogy kimēntek szántanyi, látták, hogy szánt javába a pap is.

Futyika Jankó törte is a fejit mingyá, mit csinállyék most vele? de nem tudott kitanányi sēmmit.

Débe az asszony ételt hozott nekik, mikor mēgēttek, a maradékot a gazda a papnak szánta.

- Vidd el ezt a bogácsát, Jankó! a papnak, mondd, hogy én küttem!

Szalatt is Jankó a bogácsával. Mikor a szántásonn mēnt, lē-lēhajolt, mintha rögekēt vēnne fēl, pegyig a bogácsát hajingálta el.

Mikor a papfo ért, aszongya neki:

- Hallya-ē, ha a gazdám ēre gyön, szēggye össze a sátorfáját, mer nem jó végi lēssz. Aszonta pegyig, hogy gyön mingyá!

Avval mēgfordút, mēnt vissza a gazdájáho.

Annak mēg aszonta:

- Gazduram! tisztēlyi a pap, köszōnyi a bogácsát, azt üzente, hogy mēnnyék át, de fejszēt is vigyék, mer az ekējinek baja van!

Az embēr kapta a fejszēt, oszt mēnt ēgēnyest a pap fele.

Mikor ezt látta a pap, csak a hogy a lába engette, elkezdēt szalannyi. A gazda nem tutta mire vélnyi a szaladást, ő is utánna, oszt kiabáta:

- Állyék mēg! állyék mēg!

Jankó ezt látva odafordút az asszonho is:

- Ha kedves az életyi, szalaggyék maga is, még szépenn van!

Szalatt is az asszony.

Az ura látta, hogy most má az asszony is szalad, nem a pap után, hanem a feleségi után iramodott.

De sosē tutta elgondolnyi ezt a szaladást.

Mikor utóérte a feleségit, am mán ēgēnyest azt hitte, hogy agyonütyi az ura, ríva rimánkodott neki:

- Jaj! csak nē üss agyon! a papot többet nem eresztēm be a házba. Igazán mondom: nem

eresztém be!

Az embernek szívi ágába sē vót a feleségit bántanyi, de nagyon meghőkút, mikor a feleségi beszélgette megértette.

- Mit beszéssz tē?

Az asszony rimánkodott tovább, hogy csak nē bánca, a pap nem jut többet a házba.

- Hát mellyik?

Az asszony elmonta.

No! ezé má oszt úgy elverte a baltanyellel, hogy kék maratt a helyi.

- Ne ē! majd adok én nekéd papot!

Az asszony is, a pap is hazaszaladt.

Este a gazda még Futyika Jankó is hazaértek.

Az asszony el vót szontyorodva, de azé adott nekik vacsorát.

Az embēr léfekütt hamar, de Jankó ámatlankodott sokáig.

A hogy fekütt a legény, heverésibe hallott valami sugdolódzást. Az asszony még a pap vót.

Azt beszéltek, hogy az embērt is még Jankót is el kék vesztenyi, még hogy el is vesztyik, oszt mint másnap bemēnnek a városba, vésznek mérēgyükeret.

-535-

Futyika Jankó ezt mind hallotta végig.

- Mégálljatok! - monta magába, - maj kibánok veletēk!

Fēlőtözött mint vándollónak, ásott a szomszéd kertiyibū vagy háromfajta répát, oszt elindút arra az útra, a mellyik a városba vitt, ott léfekütt az árokba.

Má jókor réggel gyött ára ēgy kocsi, ketten űltek rajta: a pap még az asszony.

Mégállította űköt.

- Vigyēnek be a városba, megadom az áldomást!

- űllyék fēl no!

Azok nem űsmerték még.

- Hát mit árol maga?

- Répát, mérēgyükeret még affajtat!

- Igazánn-ē hát!?

- Né!... igazánn hát!

- Hogy aggya?

- Ki micsodás!... Az ēgyik drágább, mint a másik. Van olyan, a kitū bókol az embēr, mint a ló, az száz forint; azután van olyan, a kitū haldoklyik, az kétszáz forint; a harmagyiktū még ēgēnyesen meghal, az háromszáz forint.

Összenézett a pap még az asszony.

- Mévvēgyük-ē?

- Hát vēgyük még!

Mēvvētték, ki is fizették. Jankó még lēsát a kocsirú, oszt mēnt, a mérū gyött. Amazok még visszahajtottak a faluba.

-536-

Dére Jankó is hazakerút azé.

Otthonn aszongya a gazdájának:

- Gazduram! minkēt még akarnak űlnyi, nē haggyuk magunkot! Majd a feleségi ad vacsorára háromfajta répát, ha azt észük, maga csak tēgyék úgy, a hogy én! Égy tiz csombēkos ēstráng má akkorra a vízbe lēssz, ha aszondom, hogy - hajcsa ki a kecskékēt, verje ki űköt, a hogy birja!

Az embēr mégigirte, hogy úgy tēs.

Mikor elgyött a vocsora ideji, Jankó még a gazda lēültek az asztalho.

Nemsokára hozták is az első tál ételt.

Mēgētték. Nézi a gazda Jankót, hát am má úgy rázta a fejit, mint al ló, mikor melegi van. Elkezdett ű is úgy csinányi.

Kivēl a konyhába összebűtt a pap az asszonval, hogy - nécscsak! ott van má!

Beviszik a másogyik tál ételt is. Jankó úgy rángatta magát még tátogtatta a száját, mintha haldoklana. A gazda, mikor látta, szintazonszerint cselekedett.

Mikor előttök vót a harmagyik tál étel, Jankó mekkóstolta, oszt csak úgy vágta magát hanyatt, hogy maj szétesett a feji.

A gazda látta, de magába aszonta, hogy ő mán vigyáz, arra hogy nagyon mën nē üsse valamijit. Avval ő is elvágódott.

Az asszony még a pap most má csakugyan azt hitte, hogy végire járt a két embernek. Négykézlábra átak mind a kettenn, oszt a pap elkezte:

- Bak, bak, bak, bak, bak, bak!

Rá az asszony:

- Be e e, be e e, be e e!

Jankó akkor hirtelen odaszólt a gazdájának:

- Gazduram! hajcsa ki a kecskét!

Fëlugrik a gazda, égényesenn a kádho. Elévészi őket az éstráanggal amúgy istenigazába, csihipuhi, ére is, ára is, ne neked! tēneked is! Azok úgy megijettek, hogy szaladóra vették a dógot, oszt ha még nem átak valahun, tán mém most is szalannak.

Pusztá-Hanyi, Heves vármegye. Molnár Lojzi dohányosbojtártól. Lejegyzés ideje: 1904. április.

78. Egy helyett százat!

Vót écczēr egy katona. Az annyátú kapott egy aranyat, oszt effelēt való nagy örömibe, hogy ő neki ilyen nagy pézi van, bemēnt a templomba hálát annyi az Istennek!

Mikor beért a pap épen akkor rógyikáta, hogy a ki egy krajczárt ad a szégénnek, száz krajczárt kap érte az Istentől, a ki egy aranyat ad, annak száz aranynyal fizet vissza az Isten! Mēgőrūt nagyon, allyig várta, hogy kimēhessēnek a templombú. Mikor kimēntek, ott át egy vak kódús az ajtóba, benyút a zsebbe, annak a markába nyomta az aranyat.

Avval mēnt tovább. De allyig lépēt ennēhányat, má mēbbánta. Mēnt visszafele, hogy maj visszakéri, de má a kódús akkor nem vót ott, hazamēnt.

Kitudokáta, hun lakik a kódús, oszt tartott oda.

Kérte ő az arannyát, de a kódús aszonta, hogy ő nem látta az arant, Isten ucsce! a hogy csakugyan igaza vót, mer vak vót! De a katona követelte ám nagyon. A kódús esküdözött égre-fődre, hogy ő visszaanná szívesenn, de ő neki fussék ki a szēmi, ha tud rúlla!

- No! jó! mēgá! gondolta a katona, úgy tētt, mintha kimēnt vóna: mēgnytta az ajtót, de vissza betette, oszt odbe maratt a házba.

A vak kódús azt hitte, hogy kimēnt a katona, aszongya a pajtásának, egy másik vak kódúsnek:

- Hát hounē! maj bolond vagyok vissza annyi! minek atta akkor!

Elmonta oszt, hogy van ő neki arannya anná több is, az ágy alatt van egy szakajtóba.

- Bolond kend! - mondja a másik kódús, - mé tartya szakajtóba, onnat könnyen ellopják! lássa! én sipkába tartom!

Avval elévētte a sipka aranyat:

- Emellye csak mēg!

De a kódús helyēt a katona emelte mēg, így oszt könnyen el is emelhette.

Otki mēgolvasta, hát épen száz vót.

Az Isten egy helyēt csakugyan százat adott neki.

Eger, Heves vármegye. Özv. Bozsik Imrénétől. Lejegyzés ideje: 1904. augusztus.

79. Jézus, Szent Péter, Szent János.

Écczēr összekerūt három vándolló. Vót azoknak mindēnik a szélésatta világonn, csak pézik nem. Törték a fejiket: hot tēhetnének rá szērt?

Aszongya écczēr az egyik:

- Tuggyátok-ē, hogy lēssz? Maj lēszék én Krisztus, valamellyiték lēgyék Szent Péter, valamellyiték mēg Szent János. Hallottam ide nem messzi a révésznek sok pézi van, elmēnyünk oda! Kerítünk valahonnét egy szép nagy halat, egy jó magosra sült nagy kēnyeret mēg egy kupa jó bort! A többi maj lēssz valahogy.

Úgy is vót. Bemēntek a halász gunyhójába, onnat ellopták mind a hármat. Akkor oszt indútak a

templom fele. Onnat ellopták a nagy selyempalástot, két fejíringöt, a palástot Jézus vette magára, a letöregebb vándolló, az ingekét még a két másik. Süvegét még papírbú nyírtak, azt tették a fejikre.

Elindúttak oszt a révéshöz.

Bekopogtatnak. Szabad vót bemenni.

Az asztalonn égött egy kis mécsés. Jézus megát az asztal mellett, Pétér az ajtóba, János még a pitarajtóba. Elmonták oszt, hogy kik ők?

- Én Jézus vagyok, ez itt Pétér, az apostolom, a harmagyk még: János, otki áll a pitarba.

Összecsapta a két kezit a két öreg: a révész még a feleségi. »Szent Isten! honnat érdemellyük mink ezt a nagy tisztességét, hogy a mi hajlékunkba elgyön a Krisztus két apostolával! - Siesség mán, hozzék valamit! - Jaj! lelkem, Jézus Krisztus! nē haraguggyék má, hogy nem tuguay⁷⁸⁾ kellően kiszógányi!«

-540-

Akkorára begyött az öreg révész, hozott egy hitvány halat a feleséginek, hogy süsse még.

De aszongya Jézus Krisztus:

- Aggyák csak ide! - Pétér! vidd ki ezt a halat Jánosnak, mongyad, hogy ággya még!

Pétér kivitte, de mikor begyött, a nagy hallal gyött be, a kit a halásztú loptak.

Az öregek majd elestek, annyira csudákoztak a szép halonn.

Azt oszt nemsokára megsütték, elég lēt mind az ötyiknek.

Vocsora közbe kényeret hozott az asszony, de olyan szégény vót, mint a föld.

- Pétér! vidd csak ki Jánosnak: ággya még!

Pétér a szép nagy kényeret hozta be.

Az öregek méj jobban csudákoztak.

A vocsora után elévett az öreg révész egy rossz kancsót, abba vót egy kis bicskanyitogató, avval kínáta még Jézusékat, de Jézus nem itt belülle! azt is megáldatta Jánossal; mikor Pétér begyött, vót bor egy nagy kupával, ihattak hasig!

No! arra mán csakugyan elhitték, hogy Krisz tussal még a két apostollal van dógok! allyig mertek szónyi.

-541-

Écczër az asszony odafordú az ura filihöz:

- Hallya-è, kend! van ott nekünk az a szakajtó aranyunk, nē áldatnánk azt még? most, még itt van a Krisztus!?

- De - mondta az öreg nagy hangosann - jó vóna biz a!

Az öregasszony be is hozta mingyá a szakajtó arampézt.

- Ereggy, Pétér, monggyad Jánosnak: ággya még azt a kis pézt!

János vót a letjobb szaladó köztök, szalatt a pézzel mingyá. De Pétér egy kicsit kívül maratt.

Aszongya odbe Krisztus:

- Mēnnézem má, oszt megáldom magam is, hátha hasznosabb lēss az én áldásom!

Kimēt Krisztus is, de mikor a pitarajtóba ért, ő is csak azt nézte, mére van a másik kettő? Akkor aló! vesd el magad! utánnok a palástba, ammég úgy a lába közé verődött, mindég hasra akart benne esnyi.

Sokállották má az öregek az áldást, kinézett az embër: ugyan mit csináhatnak má?

De ő is úgy látta ökökét még écczër, akar én! nem vót ott sēnkiféli, még egy lélek sē.

Szalatt be mondanyi a feleséginek, hogy:

- Jaj! jaj! nincs péz! elvitte a Krisztus! elvitte a Krisztus! még ilyen zshivány Krisztust.

Aszongya neki a feleségi:

- Nē káronkoggyék kend! hát ha a Krisztus adta, a Krisztus elvätte! mit ugat kend annyit a Krisztusra?

-542-

Bēzzég nem bánta má a három vándolló legény, akarhogy szitták, csakhogy a malaszt velük maratt!

Eger, Heves vármegye. Özv. Bozsik Imrénétől, 70 éves. Lejegyzés ideje: 1904. augusztus.

80. Krisztus és Szent Péter.

Mikor Krisztus az embert teremtette, ott kajfertoskodott⁷⁹⁾ mellette Szent Pétér is.

Kapta magát Szent Pétér, félütött benne a ke, féltette, hogy ő is csiná má embert.

Csinát is. Nagy hegyesenn vitte Krisztus elejbe az embert. De mikor Krisztus mellátta, olyant nevetett rajta, hogy még a könnyűji is hullott bele.

- Hát mit nevet? - kérdezte Pétér.

- Azt, te szerencsétlen! hogy a fejit méffordítva tétted a nyakára!

Pétér elszégyellötte magát, hogy nem tud sémmit, de azután maga is nevetett rajta. De azé nem törte össze, ha odaszót Krisztusnak:

- No! Uram! azé jó léssz ek kötelesnek!

Igy teremtötte Szent Pétér a kötelest.

Besenyötelek, Heves vármegye. Putyó Ragó Jánostól. Lejegyzés ideje: 1904. július.

-543-

81. Ne mindig mondj igazat!

Mikor még Krisztus Urunk a földön járt, vele járt Szent Pétér is.

Szent Pétérnek vót egy szamara, a kit hordozott ő a vásárra ide-oda, de mikor árolta, mindég igazat mondott. Elmonta, hogyha kérdézték: van-é valami baja az állatnak? - elmonta, hogy biz a kehés, nem húz, kényes, hát hogy egyszóval nem jó a szamár.

Hogy vették vóna még!?

Elkezdött Krisztusnak panaszolkonnyi, hogy a szamáronn sēhogysē bir túlannyi, nem tuggya, mé!?

Aszongya neki Krisztus:

- Hát azé nem tudod elannyi, mer igazat mondol rúlla, gyalázod! Dícsírnyi kell agyba-főbe! néfé! majd eladod akkor!

Pétér letközelebb úgyis tett, oszt minót csudákozott, hogy elatta!

Innet mongyák azt, ha valaki igazmondásáé rosszú jár, hogy - új járt, mint Szent Pétér: igazat mondott.

Besenyötelek, Heves vármegye. Putyó Rago Jánostól. Lejegyzés ideje: 1904. február.

-544-

82. Isten áldása nélkül hiábavaló a munka.

Valamikor, mikor még Jézus meg Szent Péter a földön járt, két asszony kiment a búzát aratni. Meleg volt, sütött a nap tizedmagával, de a két asszony vágta a búzát, oda se hederített a hőségnek. Épen javában aratnak, arra megy Jézus meg Szent Péter. Odaszólnak az egyikhez:

- Adjon Isten jó napot! van-e jó termés!?! le lesz-e már?

- Majd csak le lesz már ez! - mondta az asszony.

- Le, fiam, ha a jó Isten segít! - mondta rá Jézus.

- Le lesz már ez, ha nem segít is! - vágta vissza az asszony, mert már alig volt vagy két lépés a búzája.

- No! majd meglátjuk, - mondta Jézus. Azzal tovább mentek a másik asszonyhoz, az is már majd a végén volt a dolgának.

- Adjon Isten jó napot! le lesz-e már!?

- Le, ha a jó Isten segít, mindjárt! - mondta az asszony, de csak vágta tovább a búzát.

- No! fiam! - felelt Jézus, - ez már biztosan le lesz!

Úgy is volt, az első asszony még másnap is vágta az életet, a második meg már akkorra el is felejtette, hogy aratott.

Eger, Heves vármegye. Ujj Sándor parasztleánytól. Lejegyzés ideje: 1905. január.

-545-

83. A légy meg a bolha.

Ēcczēr a légy még a bóha elindútak világot próbányi.

Azt kérdēzi a bóha a légytű:

- Hallod-ē, pajtás! mé van nekēd olyan nagy külűszēmed?

Aszongya a légy:

- Hát azé, hogy mikor a kopasz embér fejire szállok, megcsípom, oszt ő haragjába engem agyonn akar ütynyi, de nem engem, ha a fejit ütyi mēg, azonn én olyan jóéúút neveték, hogy kidűlled a szēmem is. A sok nevetéstű van nekēm nagy szēmem!

Ezēnn mēg a bóha is nevetett.

Akkor aszongya a légy:

- Hát nekēd, pajtás! mé olyan görbe a hátad?

Aszongya a bóha:

- Hát bíz acs csak attú van, hé! mer én a letnehezebb embērt is fēl birom emelnyi. Ezt tēszi a sok emelgetés!

A légy ezēnn olyant nevetett, hogy a szēmi mēj jobban kidűlledt.

Gyōngyős, Heves vármegye. Emlékezetből. Lejegyzés ideje: 1903. augusztus.

-546-

84. Mit mond a varnyú nyáron meg mit mond télen?

Nyáronn nagyon kényēss a varnyú, csirkehússal, mivel él, oszt hogyha mēlláttya az útyi micsodát, csak aszongya: Ka-ka! Ka-ka!

De télēnn, mikor egészenn sēmmitlen, fēlkeresi a szántófódekēnn a ganajrakást, belevágja az órát, oszt aszongya: Ko-lács! Ko-lács!⁸⁰⁾

Illyen az embēr akkurát, mint a varnyú!

Besenyőtelek, Heves vármegye. Néhai édes Atyámtól. Lejegyzés ideje: 1902. január.

85. A kis kakas.

A kis kakas kapirgát, kapirgát, ēcczēr kakás lētt a lába.

Mēnt az írēmhe, de az nem akarta letürűnyi.

»Hallod-ē, írēm! türűdd lē lábam kis kakáját, mer mēnek a báránho, oszt majd mēgēszi!«
Aszongya az írēm: »eregy, mit bánom én!«

Mēgy a báránho, eléaggya a panaszszát. »A szēmetēnn kapirgátam, kapirgátam, a lábam kakás lētt, mēntem az írēmhe: türűllye le a lábam! fenēgettem, hogy maj mēgēszed tē, de ő aszonta rá: »mit bánom!« Ereggy, oszt ēdd mēg!«

-547-

A bárány aszonta, hogy ő nem mēgy.

»Édd mēg, bárány, mer mēnek a farkasé!« »Mit bánom én, eregy!« - monta a bárán.

A kis kakas akkor mēnt a farkasho. »Hallod-e, farkas! a szēmetēnn kapirgátam, kapirgátam, a lábam kakás lētt, mēntem az írēmhē: türűllye lē a lábam! nem türúte. Fenēgettem, hogy maj mēgēszi a bárány. Mēntem a báránho, hogy ēgye mēg az irmēt, aszonta, hogy nem mēgy, montam neki, hogy elgyövök tēérted, de ő aszonta: »mit bánom én!« Ereggy, oszt ēdd mēg!«

A farkas is aszonta, hogy ő nem mēgy.

»Édd mēg, farkas! mer mēnek a puskáé, oszt mēlló!« »Nem bánom én, de nem mēk!« - monta nagy fittyen a farkas.

A kis kakas mēnt a puskáho. »A szēmetēnn kapirgátam, kapirgátam, a lábam kakás lētt, mēntem az írēmhē: türűllye le a lábam! nem türúte. Mēntem a báránho: ēgye mēg az irmēt, nem ētte, mēntem a farkasho: ēgye mēg a báránt, as sē ētte, most elgyöttem hozzád: lódd mēg a farkast!«

De a puska aszonta, hogy ő nem lövi.

»Lódd mēg, puska! mer mēnek a sulyoké!« »Ereggy, mit bánom én!« - monta a puska.

Akkor mēnt a sulyokho. »A szēmetēnn kapirgátam, kapirgátam, a lábam kakás lētt; mēntem az írēmhē: türűllye lē a lábam! nem türúte; mēntem a báránho: ēgye mēg az irmēt; nem ētte; mēntem a farkasho: ēgye mēg a báránt; nem ētte; mēntem a puskáho: lőjje mēg a farkast; nem lótte! most elgyöttem hozzád: tōrd össze a puskát!«

-548-

A sulyok aszonta, hogy bizon nem tōri ő.

»Elmēnek a tűzé, oszt mēgéget! tōrd össze!« »Nem tōröm én!« - monta újfēnt a sulyok.

A kis kakas elmēnt a tűzhō. »A szēmetēnn kapirgátam, kapirgátam; a lábam kakás lētt; mēntem az írēmhē: türűllye lē a lábam! nem türúte! mēntem a báránho: ēgye mēg az irmēt! nem ētte; mēntem a farkasho: ēgye mēg a báránt! nem ētte; mēntem a puskáé: lőjje mēg a farkast! nem lótte; mēntem a sulyokho: tōrje össze a puskát! nem tōrte; most má hozzád gyüttem: égesd mēg a sulykot.«

De a tűz is csak aszonta, hogy ő nem égetyi.

»Égesd meg, tűz! mer elmének a vízé!« »Ereggy, mit bánom én!« - monta a tűz.

A kis kakas mēnt a vízhez. »A szēmetēnn kapirgátam, kapirgátam, a lábam kakás lett; mēntem az irēmhe: tūrullye lē a lábam! nem tūrúte; mēntem a báránho: ēgye meg az írmēt! nem ētte; mēntem a farkasho: ēgye meg a báránt! nem ētte; mēntem a puskáho: lőjje meg a farkast! nem lőtte; mēntem a sulyokho: törje össze a puskát! nem törte; mēntem a tűzhő: égesse el a sulykot! nem égette; mos má hozzád gyöttem, ócsd el a tüzet!«

A víz még kötöte magát: ő nem mēgy!

»Ereggy, víz! mer mēnēk a bikáé!« »Ereggy!« - monta a víz.

-549-

Mēnt is a kis kakas. »Hallod-ē, bika! a szēmetēnn kapirgátam, kapirgátam, a lábam kakás lett; mēntem az irēmhē: tūrullye lē a lábam! nem tūrúte; mēntem a báránho: ēgye meg az írmēt! nem ētte; mēntem a farkasho: ēgye meg a báránt! nem ētte; mēntem a puskáho: lőjje meg a farkast! nem lőtte; mēntem a sulyokho: törje össze a puskát! nem törte; mēntem a tűzhő: égesse meg a sulykot! nem égette; mēntem a vízhe: ócsd el a tüzet! nem mēnt; mos má hozzád gyöttem: idd meg a vizet!«

De a bika ēn nagyot bődűt, hogy ő nem iszsza.

»Bika! idd meg a vizet, mer mēnēk a mészárosé!« »Ereggy, Isten hírvél!« - monta a bika.

A kis kakas mēnt a mészárosho. »Hallod-ē, mészáros! a szēmetēnn kapirgátam, kapirgátam, a lábam kakás lett; mēntem az irēmhē: tūrullye lē a lábam! nem tūrúte; mēntem a báránho: ēgye meg az írmēt! nem ētte; mēntem a farkasho: ēgye meg a báránt! nem ētte; mēntem a puskáho: lőjje meg a farkast! nem lőtte; mēntem a sulyokho: törje össze a puskát! nem törte; mēntem a tűzhő: égesse meg a sulykot! nem égette; mēntem a vízhe: ócsd el a tüzet! nem ótotta; mēntem a bikáho: igya meg a vizet! nem itta; most má, mészáros! hozzád gyöttem: öld meg a bikát!«

A mészáros ölte a bikát, bika itta a vizet, a víz ótotta a tüzet, a tűz égette a sulykot, a sulyok törte a puskát, a puska lőtte a farkast, a farkas ētte a báránt, a bárány ētte az írmēt, az irēm a kis kakasnak lētūrúte lába kis kakáját!

-550-

Besenyőtelek, Heves vármegye. Szabó Éva parasztasszonytól Lejegyzés ideje: 1904. január.

86. Hogy mentem én mennyországba?⁸¹⁾

Hát azt tuthassátok tik is, hogy az én apámnak száz járás főggyi vót meg hogy hat ökör járt ki az udvarábú. Gazdagok vótunk mink. Szükségēt nem szēvedtünk, az, hogy néha ēgy harapás kēnyér sē vót a házunkná, nem vót nagy baj, mēgesēt má a sokkal szēgényebbekné is, mint mink vótunk.

Hát ēcczēr is olyan bővibe vótunk a kēnyérnek, hogy az anyám nem tudott mibű sütyni. Écsapám veszekēdēt, hogy ott a hambár, tele búzával, oszt olyan gyámoltalanok vagyunk, hogy még sajtan bogácsát sē tud sütyni az anyánk.

Nem tuttam hallgatynyi, ha écsapám veszekēdēt, befogtam a hat ökröt, rátēttem a szekerre tizēnkēt zsák buzát, oszt elindútam a malomba, écsapámék meg mēntek a Budahátra szántanyi.

Hát a hogy mēnünk az útonn, tudhassátok, hogy még abba az időbe Abanyonn nem vót csinátút, a Laskóná a hat ökör a szekerral elakatt. Olyan sár vót, hogy az ökör mēs sē birt mozdúnyi.

-551-

Micsinállyak má? otthaggyam a búzát, oszt győjje haza ököré? nem birtam okos lēnni benne. Écczēr csak eszēmbē jutott, hogy isz' láttam má én ezt másoktú is: kifogtam az ökröt, a szekerrű lēhántam a búzát, az ökröt fēlraktam a szekerre, a zsákokot meg befogtam a járomba. Ha némēllyik kötēlőczkōdōtt, olyant vāgtam a hátára a járomszōggel, hogy mingyá mēszszelidūt!

Akkor elēvēttem az ökörhajtó ostort, végignyūtottam rajtok, úgy kihúzták az én szekeremēt a sár bű, mintha ott sē lett vóna.

No! hál' Istennek! eggyig má vótunk!

Akkor lēhajangátam az ökröt, a zsákokot fēlraktam vissza, oszt ballagtunk a malomba. Ott köszönök, aszongya a mōnár, hogy várjak ēgy kicsit, mer a malom nincsen itthonn, odavan eprésznyi!

Hű! a kutyafitta! - mondtam magamba, - mit csinállok én most? Hát azt csinátam, hogy elmēntem, mēgkerestem a malmot! Ott ētte az eprēt ēgy nagy fa tetejibe. Montam neki, hogy győjje lē, mer hat a beteg, hét a halott, oszt siheték! De csak a vállát húzogatta, oszt aszonta, hogy aggyig ő nem gyön, mēj jó nem lakik!

Mit vót mit tēnnēm? - vārtam. Ott átam má sokáig, de mēs sē gyōtt lē. No! - mondok magamba, - engēm nē tēgyék bolondá! Az ostort a kezembe hortam, kaptam magam, lēsžurtam a földbe, oszt fēlmēntem én is. Eprészēk, mondok, én is!

Jólaktam oszt otfēl a malommal ēgyütt.

-552-

Écczēr má oszt a malomnak sē kēllēt az epr. Aszonta, hogy mēhetún!

Lë is gyöttünk, má fël is tëttem a garadra a búzát, mikor eszembe jutott, hogy hát az ostrom!?

Kerestem mindënuütt, de rá nem birtam akannyi.

Eccër csak mëppillantottam ëgy nagy jegënyefánn, ott lógott az ostrom a tetejibe. De a nyelit nem láttam.

Hát akkor mongya a mónár, hogy táng a szëmitú nem láttya, hogy a jegënyefa vót a kend ostornyeli? – Akkor néztem csak mëg jó! hát a disznókutya úgy elámitott, hogy csak akkor ösmertem rá. Ez a! csakugyan ez a! az én ostrom nyeli! oszt hogy mëgnyótt! Tele vót má galylyal mëg levellel, a dërëka mëg olyan vastag vót, allyig birtam két kézzel átërnyi!

Má, mondok, az ostrom més së hagyom itteng!

Fëlmásztam a fára. Útközbe mëg eszrevëttem, hogy tele van az a fa seregélyfészëkkel, fogtam magam, mëgóttam a gatyám madzagját, oszt arra kötözgettem a seregélyëkët lábokná fogva. Gondoltam, hogy maj mëssütyi otthon écsanyám, jó lëssz vocsorára! Mikor mán elëget kötöztem fël, mëntem tovább az ostromé.

De láttyátok-ë, micsinát velem az a disznófogonású seregély? A hogy másztam fëlfele, az ágak, galylyak verdësték ököt, eszre së vëttem, mikor elszátak velem a fárú. Szátak velem a Laskó⁸²⁾ irányába. Abba mëg mosott a sok asszony. Mikor engëm mëlláttak, mind csapdosta össze a kézit, oszt elkezdte kiabányi: deó grácziasz! deó grácziasz! De én úgy értettem, hogy: te, ódd mëg a gatyád! te, ódd mëg a gatyád!... Hát nem tudom, mé këríték! mëgóttam oszt nekik. Ez épen a Laskó fëlëtt vót.

-553-

Mikor a gatyám mëgóttam, no! csak gondollyátok-ë, mi történt velem? mëg olyant! A seregélyek a gatyámmal elszátak, én mëg zu! be a Laskóba! Ki is üttem a farom csimájával a vizbú olyan halat, hogy három szekër së birta haza Besenyőre!

Allyig birtam onnat a malomho vánszorganyi.

Ott mëm má vártak javába. A liszt régënn mëv vót pitléve.

Befogtam, oszt gyöttem haza.

Itthonn kërdezte écsapám, hogy: no! fiam! mit hoztá?

– Mitacskot!

Ú! fiam! de jó mëffelelté apádnak, oszt vágott úgy filtövönn, hogy mëm mos së vënném fël ëgy ötvenesé!

Ott bögtëm odbe a sutba. Écczër csak kërdezi écsapám:

– Hány óra?

– Égyik së hánya a másikát! – szótam nagy mérgesenn a sutbú.

Écsapám mëmmëg jó eldahutolt.

Vót oszt magam mé jó kibőgnöm!

-554-

Má este vót, mikor kimëntem a konyhába. Écsanyám épen a gomolyát gyúrta. A hogy gyúrta, a hogy gyúrta, az ajtón csak szalatt be ëgy farkas. Écsanyám nem fët túlle, csak fogta a filit, oszt gyömöszölte be a gomolyába. Azután oszt én së fëtem!

Écsanyám mëg gyúrta a gomolyákat, de mink mán lëfeküttünk, mer écsapám aszonta, hogy rëggel jókor lëmënyünk Tepére,⁸³⁾ vágjuk má lë azt a kis sarnyút, në vénüllyék mëg a naponn!

Fël is keltünk jókor. Écsanyám betëtt a tarisznyánkba ëgy fëkënyeret mëg ëgy gomolyát, avval elindúttunk.

Mikor lëértünk, lépakoltunk a kocsirú, hát én aszontam az embërëknek:

– Embërëk! nem vóna-ë jó, most mingyá kënnyereznyi? Ha most elvettyük a gongyát, akkor egész nap kaszáhatunk!

Az embërëk aszonták, hoj – jó van!

Én vágтам ëgy kis sarnyút alánk, oszt lëültünk kënnyereznyi. A kaszák mëg csak úgy vótak körülöttünk szanaszét.

Kivëttem a tarisznyábú az ennyivalót ëcs csëppig avval a szándékkal, hogy nem hagyunk mink abbú ész szikurdumot së!

Letelóször is a gomolyáho nyútam.

-555-

A hogy fëlszegëm, hát ëgy nagy lompos farkas csak kiugrik belülle (écsanyám felejcsëgbú azt a gomolyát attá ide), el akar szalannyi. De a fara beleakatt ëgy kasza hegyibe, oszt úgy ugrát végig a farkas mëg a kasza a sarnyúfödönn, úgy, hogy mikor mënnëztük, hogy mit csiná az a farkas, akkorára úgy össze-vissza rángatózött a kaszával a födönn, hogy a sarnyúbú ëcs csëpp së vót lábann.

Hogy megörútünk mink ennek!

Azondom oszt az embereknek, hogy:

- Látták-é, kentek! de jó hogy elébb kényereztünk, nekünk estyig méttartott vóna vágnyi, így még má lē van. Együnk sebēsenn, oszt dologra.

Mikor megēttünk, akkorára a sarnyú mēszsáratt, úgy, hogy ēgēnyest gyūtenyi mēg boglyáznyi lehetett.

Én raktam a boglyát, a többiek mēg ki gyūtött, ki adogatta nekēm fēl a villával.

Hát jó nagy boglyát raktam! mikor má ēcs csēpp sē vót odalē, egészenn az ēgig ért.

Gondolkoznyi kezdtem: hogy mēnek én lē inset? mēre? de nem tuttam a mōggyát kitanányi.

Ēcczēr csak eszembe jutott, hogy lakik nekēm az ēgbe ēgy nagynēm, mos közel vagyok hozzá, mondok, mos mēllátogatom.

Nem törtem rajta a fejem sokáig. A garádics ēpenn elōttem vót, csak rálēptem, oszt mēntem. Hanem nagy az a mēnyország, az embēr könnyenn eltēvedhetne benne, én sē tanátam mēg mingyá a Kata nēm hāzát.

-556-

Az útonn kērdēztem ēgy kis gyerēkēt, hogy tuggya-ē, hun lakik az én Kata nēm? Aszonta: maj mēmmutatom!

El is vezetēt szēpenn.

Benyitok hozzá, hát ēpenn a pitarba lēncsēt válogatott Kata nēm. Odakōszōntem neki, oszt mēmmtam, hogy ōsmer-ē mēg engēm, Kata nēm?

- Hát honnē ōsmernēlek! hát hun jársz tē itt, hē!? Ūlly má lē no, lelkiem! ūlly má lē no! elfārattá, úgy-ē!

Oszt úgy összeōlelt, összezsókolt, azt hittem, hogy fēbe sē akarja hanyi.

Kērdēzōskōdōtt osztang, hogy hogy van ēcsapām? ēcsanyām? mēg kentēkēt is kērdēzte, de kentēkrū nem tuttam mit szōnyi, akkor odavōtak a Tiszahātonn.

Hát ott tartōzkodtam én igēn úgy hārom napig, nagyon jó mēnt az idō, mēg alunnyi sē tuttuk, annyit beszēgettünk.

Nēgyennapra oszt én mondtam Kata nēmnek, hogy mēnnēk má haza, mer sosē gondollyák, hun járok.

Elbūcsūzkottunk, oszt gyōttem. De mikor a garádicsrū lēnēztem, a nagy boglya olyan kicsi lētt, annyira lēsūpedt, hogy allyig lācczott.

Vakartam a fejem. Hogy mēnek én most haza? Lē nem ugorhatok, mer kitōrik a nyakam, inset mēg út nem visz lē. Hát kintelen-kēlletlen vissza kēllēt mēnnyi a nagynēmnhē tanácsē.

-557-

Mikor benyittam hozzá, mēm most is nevetethēm, aszonta:

- Tán itt felejtētted a dohānzacszkōdot?

- Nem felejtēttem én, Kata nēm! ha nem birok inset lēmēnnyi, a boglya, a minn idāig fēljuttam, olyan kicsi lētt, hogy nem lācczik abbū annyit sē, mint ēgy lēesēt mākšēm!

De nagyonn el vōtam szomorodva.

Aszongya arra Kata nēm:

- No! maj segījünk a bajonn! Van mēg ēgy kila⁸⁴⁾ korpām, majd fonnyunk abbū kōtelet, oszt lē birsz jutynyi.

Úgy is vót. Mēssodrottuk mink a korpát kōtelnek, de nem vāt be. Mer ēgyrētēsenn nem ért lē a fōdre, kētrētēsenn mēg mēg össze is gyūrōdōtt a fōdōnn. Szóval nem vót elég hosszū. Korpája mēg má nem vót a nēmnek! - Mit csinályum má!?

A nēm azt is kitanáta.

A szomszēdtū lopott ēgy véka korpát mēg, azt a kōtelhē hozzāsodrottuk, így oszt vót kōtelünk, a fōgyig érō.

Elbūcsūzkottunk ūjfēt, én mēg ereszkēttem lēfele.

Mēg az igaz korpānn gyōttem, csak vót valahogy, de mikor a lopott korpábū sodrott kōtelhē értem, tōrje ki a rossz! lēsakatt alattam.

Én mēg estem, estem lēfele. A boglya tōvibe vót ēgy nagy kō, arra estem. Úgy mēg tanátam ūtnyi az ūlepēmnel, a kō mingyá czikrāt hajított, olyant, hogy az egész boglya lēēgett rulla.

-558-

Igy kerūtem vissza a mēnyországbū.

Besenyōtelek, Heves vármegye. A közlō: Vasas Palkó parasztgazda. Lejegyzés ideje: 1903. december.

87. Tréfás mese.

Gyerékkoromba écsanyám kikúddott a libát őrzényi, de én elaluttam, a liba elveszett, écsanyám még jó mévvert, oszt elkergetett hazúrú.

Én még mentem, mendégétem, olyan hideg vót, majd méffattam. Rám akatt két betyár. Az egyik aszonta: »öllyük még!« - de a másik fogott mellettem, aszonta, hogy: »nő öllyük még! tégyük egy hordóba!« Úgy is vót. Betettek egy hordóba. Azután fogtak egy farkast, annak a farkát begyugták a lyukonn, én még nem tuttam, hogy micsoda? csak méffogtam. A farkas még szalatt, szalatt, mēs sē át a házunkig.

Igy gyöttem én haza!

Besenyőtelek, Heves vármegye. Szabó Éva parasztasszonytól. Lejegyzés ideje: 1904. január.

88. Az egyszeri lány meg a halál.

Vót a világonn egy embēr még annak egy lyánya.

Az az embēr écczēr elmēt a vásárra, a lány magába maratt. Monta az apjának, hogy »ha kend elmēgy, én kivel hálók? magamba félek!« »Hát, lányom! hí valakit, oszt majd nem fész!«

Úgy is vót. Az embēr elmēt, a lány magába maratt.

Estefele kiáll a kapuba, elkezgyi: »Hé, valaki! gyere velem hányi!« Messzirú odaszól egy hang: »tēgyé fēl vizet!«

A lány mēt a konyhára, tüzet rakott, fēltette a vizet. Várta, hogy maj csak gyön má valaki. De nem gyött. Mégúnta a várakozást, kiállott a kapuba mégint. »Hé! valaki! gyere velem hányi!«

A hang most aszonta: »öncsd a teknőbe!«

Beleöntötte, de a »valaki« mém mos sē gyött.

Mégint kiáll a lány. »Hé, valaki! gyere má velem hányi!« A hang közerrú aszongya: »mēnēk!«

Má a másik pillantásba a pitarba vót a sárgalábú halá. Odamēgy a teknőhō, a vízbe teszi a lábát, aszongya a lyánnak: »gyere ide, lányom! mosd még a lábamat!« A lány odament, mosta is, de nagyon sárgállotta a lábát. »Ennye, bácsi! de sárga a maga lába!« Aszongya rá a halá: »bizony, lányom! sok sírba besoppatt má a!«

Mikor a lábával végezett, aszongya a halál: »mosd má még, lányom! a körmömöt is!« A lány azt is mēmmosta, de azt is rēttentő sárgának látta. »Ennye, bácsi! de sárga a maga körmei!« »Bizony, lányom! sok halottakot kikapart má a!«

A hogy a körmit megmossa a lány, aszongya a halá: »gyere má lányom! mosd még a fogamot is!« A lány mosta azt is, de az még sárgább vót, mint a lába, vagy a körmi. »Ennye, bácsi! de sárgás a maga foga!« Aszongya rá a sárgalábú halá: »bizony, lányom! sok halottakot is bekapott má a! Ham! tēgēd is bekaplak!«

Besenyőtelek, Heves vármegye. Szabó Éva parasztasszonytól. Lejegyzés ideje: 1904 január.

JEGYZETEK.

1. Este, Éjfél még Hajnal. A főthémát illetőleg l. Gaal 1. 77. l. Die Speckfestung.

Gaal 2. III. k. 46. l. Három királyleány.

U. o. III. k. 72. l. A szalonnavár.

Majláth 3. 187. l. Vas Laczi.

U. o. 318. l. A rózsát nevető herczegnő.

Erdélyi 1. III. k. 319. l. Juhász Palkó.

Arany 130. l. Fehérlófia.

Merényi. D. I. k. 98. l. Világszép Sárkány Rózsa.

Kriza. l. 436. Mirkó királyfi.

M. N. Gy. VI. (Vikár) 335. l. Lófia Jankó.

U. o. 343. l. Medve Jankó.

M. N. Gy. VII. (Majland), 489. l. Hajnal, Vacsora és Éjféle.

Nyr. II. k. 370. l. Mese a Lófi Jankuru.

U. o. VII. k. 37. l. A veres juhocska.

Kálmány: Sz. II. k. 115. l. Tehén fíjú, szép vitéz Jankó.

Istvánffy. 11. l. Babszem Jankó.

Pintér. 67. l. Juhaczi Péterreó még a Heecsín szakálláó ördögreó.

U. o. 120. l. A sēteet ország királyáraó.

A teherbeesés csodáját illetőleg:

Gaal 1. 313. l. Dér rothe Hund.

U. o. 364. l. Dér Schlangenprinz.

Gaal 2. II. k. 29. l. Nemtudomka.

U. o. III. k. 81. l. Babszem Jankó.

U. o. 86. l. A kigyó királyfi.

U. o. 112. l. Kökény Matyi.

U. o. 186. l. Könnykeresztség.

Erdélyi 2. 42. A mosolygó alma.

U. o. 87. l. Az aranyhajú ikrek.

U. o. 155. Tamás kocsis.

Merényi. E. I. k. 5. A kígyóbőr.

U. o. 83. l. Vízi Péter és Vízi Pál.

Merényi: S. I. k. 149. l. Az aranyfogú testvérek.

Nyr. VII. k. 37. A veres juhocska.

Kálmány: Sz. I. k. 126. l. Gyöngyike.

Pintér. 67. l. Juhaczi Péterreó stb.

U. o. 163. l. Mesé jē szégeeny embërreó még ezeó juhászáraó.

Ezekén kívül l. még ezen gyűjtemény 1., 23., 33., 38., 40., 42., 47., 58. és 65. sz. meséjét is! M. N, T. II. Cosquin I. és LII. Köhler 292-296. és 543-446. A vak házaspár szemeinek visszatételére nézve v. ö. a 13. sz. Vörös vitéz cz. mese hasonló részletét a 104. l. s mindakettőhöz l. a Gesta Romanorum 76. fejj. és Grimm 118. meséjének jegyzetét.

2. A feneketlen kút. L. ezen gyűjtemény 1. sz. meséje irodalmát. Továbbá:

Merényi: S. I. k. 1. l. Az ólombarát.

Nyr. V. k. 419. l. cím nélkül.

Kálmány: Sz. I. k. 118. l. A Tűz madár.

U. o. II. k. 118. l. Tündérszép Ilona.

Istvánffy. 86. l. Hamupipőke.

3. A kis rák. L. ezen gyűjtemény 1. sz. meséjét s a hozzá írt jegyzetet. Továbbá az elkárhozott királyleány megváltására nézve:

Gaal 2. I. k. 104. l. A szökött katona.

U. o. 138. l. A zöld dragonyos.

U. o. II. k. 214. l. Egy szegény halászról.

U. o. III. k. 133. l. Kincskeresők.

Erdélyi 2. 20. l. A fekete kisasszony.

U. o. 26. l. Az elátkozott királykisasszony.

U. o. 105. l. János vitéz.

Merényi: S. I. k. 202. l. A mészároslegény.

Nyr. I. k. 376. l. Az elátkozott borbély.

U. o. XVII. k. 278. A huszárkatona meg Fejér Rozália.

U. o. XVIII. k. 186. l. Az opsitos katona.

U. o. XVIII. k. 234. l. A kis sündisznó.

U. o. XXVIII. k. 418. l. A fekete kiráj-kisasszony.

Kálmány: Sz. I. k. 134. l. Az elkárhozott leány.

U. o. I. k. 135. l. A cigány kiráj.

Istvánffy. 97. l. Bolondos Jankó meg az ördög.

Pintér. 133. l. A feesz kereseő.

4. A tetejetlen fa. Majláth 3. 225. l. Tündér Ilona Erdélyi 1. III. k. 241. l. A pelikán madárról.

U. az 2. 7. l. A hajnalkötöző királyfi.

Merényi: D. I. k. 3. l. A három aranygyűrű.

Merényi: S. II. k. 1. l. Szép Miklós.

Nyr. VI. k. 370. l. A nagy fa meg a kanászgyerek.

U. o. XIV. k. 375. l. Kirájmese.

Kálmány: Sz. I. k. 131. l. A beteg király.

M. N. Gy. VI. k. (Vikár.) 320. l. Jankó.

U. o. VII. k. (Majland.) 435. l. Borsszemvitéz és szép Julia, a ki erdőt zódit és fűvet virágoztat.

U. o. 489. l. Hajnal, Vacsora és Éjféle.

L. még ezen gyűjt. Rózsa és Viola cz. meséjét s a hozzá írt jegyzetet.

5. A Hollóferjős király. L. e gyűjt. 4. sz. meséjét s annak irodalmát. Továbbá:

Gaal 2. I. k. 111. l. A testvéri átok.

U. o. II. k. 214. l. Egy szegény halászlól.

U. o. III. k. 234. l. Halászmese.

M. N. Gy. VII. (Majland.) 467. l. Átkozott rucza.

A Hollóferjős név alighanem a bibliai Holofernes elferdítése.

-564-

6. A kis kondás. Költői tárgya miatt is figyelmet érdemel. Turandot-féle típus.

7. Csinos Ágrágyi. Majláth 3. 187. l. Vas Laczi.

U. o. 343. l. Pengő.

Erdélyi 1. III. k. 225. A három királyfi, a három sárkány és a vasorrú bába.

Merényi: D. I. k. 98. l. Világszép Sárkány Rózsa.

Merényi: S. I. k. 1. l. Az ólombarát.

U. o. I. k. 149. Az aranyfogú testvérek.

Nyr. VIII. k. 375. l. Cserneki.

U. o. XXIX. k. 534. l. A szép királyfi.

Kálmány: Sz. III. k. 160. l. Nap, Hold, Csillag kiszabadítása.

Pintér. 120. l. A sēteet ország királyáraó.

Az Ágrágyi névben az Árgirius királyfi nyomát sejthetni.

8. Az aranykőles. L. e gyűjtemény 2. sz. meséjét s az ennek jegyzetében felsorolt meséket. Továbbá: Gaal 1. 77. l. Die Speckfestung.

Gaal 2. I. k. 138. l. A zöld dragonyos.

U. o. III. k. 72. l. A szalonnavár.

Majláth 3. 49. l. A három királyleány.

Erdélyi 1. II. k. 367. l. Hamupipőke.

Erdélyi 2. 26. l. Az elátkozott királykisasszony.

V. ö. Apor: Metamorphosis Transsylvaniae. Kiadta Kazinczy G. 1863. M. Tud. Akadémia. 380. l. [M. N. T. III. B.]

9. A próbára tett királyfi. L. Kálmány: Sz. I. k. 118. l. A Tűzmadár. V. ö. a Bucsánszkynál megjelent Vénusmadár cz. ponyvairódmalmi termékkel.

10. Hamupipőke. L. Erdélyi 1. II. k. 355. l. A három királykisasszony.

Nyr. XII. k. 524. l. A bába és az öreg ember.

11. Királylánya Euczella. L. a 10. sz. mesénél felsorolt irodalom mellett még:

Gaal 2. II. k. 133. l. Hamupepejke.

U. o. III. k. 15. l. Egy tátosról.

Merényi: E. II. k. 4. l. A Hamupipőke.

Arany. 211. l. Zsuzska és az ördög.

Nyr. III. k. 279. l. Mese a Hélénáról.

U. o. XVIII. k. 330. A gyikiñfonyó.

Pap. 75. l. Hamishitű Jancsi.

Istvánffy. 68. l. Jankó meg az aranyhajú leány.

Pintér. 91. l. Mesë.

M. N. Gy. VI. (Vikár.) 320. l. Jankó.

Ezekon kívül l. még a gyűjteménynek 42. és 43. sz. meséit s a hozzájuk írt jegyzetet.

12. A tollas ördög. L. Gaal 2. II. k. 115. l. A szerencsés óra.

U. o. III. k. 23. l. A pelikán király.

Majláth 3. 98. l. A két testvér.

Erdélyi 2. 175. l. Jézus mondásának teljesezni kell.

M. N. Gy. III. k. 319. l. Szerencsének szerencséje.

Nyr. X. k. 40. l. cím nélkül.

Istvánffy. 1. l. Az elátkozott ember. [Gomme 40. Gesta Romanorum 20. Grimm 29. jegyz.]

13. A Vörös Vitéz. Besenyőteleken és vidékén nagyon kedvelt typus. Egy itt nem közölt változatának szenvedő és diadalra jutó hőse: Szent Jobb (sic!).

L. Gaal 2. II. k. 100. l. A buzogányos gyermek.

U. o. II. k. 156. l. Esztendőre ilyenkor.

Erdélyi 1. I. k. 459. l. A három királyfi.

Erdélyi 2. 7. l. A hajnalkötöző királyfi.

Merényi: E. I. k. 83. l. Vízi Péter és Vízi Pál.

Merényi: D. II. k. 73. l. A szegény ember tizenkét fia.

Merényi: S. I. k. 95. l. A Jófiú.

Kríza. 406. l. A vadász királyfiak.

Nyr. IV. k. 231. l. A két testvér.

U. o. VIII. k. 466. l. Farditottfejű János.

U. o. IX. k. 231. l. A csudaerős királyfi.

U. o. XVII. k. 377. l. A hamis testvérék.

U. o. XVIII. k. 186. l. Az opsitos katona.

Ethnographia. III. k. 87. l.

Istvánffy. 107. l. A sárkányölő királyfi.

M. N. Gy. VII. (Majland.) 489. l. Hajnal, Vacsora és Éjféle.

[A Vörös Vitéz ármánya s a kivágott nyelv epizódja már a Gellért-legenda Csanád-epizódjában és a Tristán-mondában is megvan, sőt már az ókori Peleus-mondában is l. Apollodoros III. 313. Köhler 399. l.]

14. A Vörös Vitéz (változat). L. e gyűjt. 13. sz. meséjét s az ennek jegyzetében felsorolt irodalom mellett még a sorsváltozást mutató jelekre nézve a következőket:

Erdélyi 1. III. k. 241. l. A pelikán madárról.

Gaal 2. I. k. 159. l. A kővé vált királyfi.

U. o. III. k. 1. l. A Vénus madara.

U. o. III. k. 52. l. Zöldike. A sorsváltozást itt is, mint e gyűjt. Gyöngyharmat János cz. meséjében, az ibolya kinyílása jelzi.

Merényi: E. I. k. 83. l. Vízi Péter és Vízi Pál.

Merényi: S. I. k. 149. l. Az aranyfogú testvérek.

Kriza. 418. l. Rózsa vitéz.

Nyr. XXI. k. 382. l. A nity testvér. L. még e gyűjt. 33., 49., 50. és 58. sz. meséit. Az Igazság és Hamisság témájáról szóló irodalmat l. alább az Igazság és Hamisság cz. meséhez írt jegyzetben. [A főthémát illetőleg l. Coquin XIX. sz. meséjének jegyzetét.]

15. A tüzes ökör. A rávonatköző irodalom egy részét l. e gyűjt. 13. sz. meséjénél; továbbá:

Gaal 2. II. k. 133. l. Hamupepejke.

U. o. II. k. 156. l. Esztendőre ilyenkor.

Majláth 3. 343. l. Pengő.

Erdélyi 2. 7. l. A hajnalkötöző királyfi.

Merényi: E. II. k. 189. l. A szegény ember és az obsitos.

Kriza. 406. A vadász királyfiak.

Nyr. XXII. k. 331. l. A szegény ember meg a keresztkomája.

-567-

16. A vasfejű farkas. A kigyóval tett jócselekedet motivumának irodalmát l. alább e gyűjt. A Vargagyerek stb. cz. meséhez írt jegyzetben. A főthémát illetőleg pedig:

Gaal 2. III. k. 169. A szerencsés vándorlegény.

Arany. 38. l. A veres tehén.

M. N. Gy. II. (Török). 375. l. A vasfejű ember.

Kálmány: K. II. k. 204. l. A grif madár.

U. o. II. k. 214. l. A puskás.

M. N. Gy. VII. (Majland.) 524. l. A házasodni akaró királyfiú. [A segédállatokra nézve l. Köhler 303. l.]

17. A Szélördög. A tetemőrzés motivumát illetőleg l. e gyűjt. 15. sz. meséjét s a hozzá jegyzett irodalmat; az asszonyrablás motivumára nézve pedig ugyancsak ezen gyűjt. 4. sz. meséjét s annak irodalmát. Ezekon kívül:

Gaal 2. II. k. 188. l. A szalmakirály.

Erdélyi 1. III. k. 225. l. A három királyfi, a három sárkány és a vasorrú bába.

Erdélyi 2. 63. l. A szalmakirály.

Majláth 3. 343. l. Pengő.

Merényi: E. II. k. 189. l. A szegény ember és az obsitos.

Merényi: S. I. k. 1. l. Az ólombarát.

U. o. I. k. 149. l. Az aranyfogú testvérek.

Kriza. 406. l. A vadász királyfiak.

Nyr. VIII. k. 375. l. Cserneki.

Az erőnek titkos úton való elvételére nézve l. még ezen gyűjt. 2. és 7. sz. meséjét. [A királyfiak »pádis« neve keleti meseforrásra mutat.]

18. A szárnyas farkas. Az asszonyrablás motivumára nézve l. e gyűjt. 7. sz. meséjét s a hozzá írt jegyzetet.

19. Rózsa meg Viola. A stereotyp hármas próbára nézve l. e gyűjt. 7. sz. meséjét s a hozzá írt jegyzetet. Továbbá:

Gaal 1. 53. l. Die gläserne Hacke.

Gaal 2. III. k. 35. l. Ördög leánya.

U. o. III. k. 155. l. A hatalmas síp.

Majláth 3. 225. l. Tündér Ilona.

Erdélyi 1. II. k. 359. l. A három testvér.

U. o. III. k. 218. l. A király és az ördög.

U. o. III. k. 241. l. A pelikán madárról.

Erdélyi 2. 79. l. Több hétszer esküdni, mint egyszer.

-568-

Merényi: E. II. k. 65. l. Az aranyhajú kertészbojtár.

U. o. II. k. 169. l. A mostoha leány és az édes leány.

Merényi: D. I. k. 3. l. A három aranygyűrű.

U. o. II. k. 49. l. Ráró Rózsa.

Merényi: S. I. k. 63. l. A török zultán fia.

U. o. II. k. 1. l. Szép Miklós.

Arany J. Rózsa és Ibolya cz. költ.

Arany. 69. l. Rádó és Anyicska.

M. N. Gy. III. k. 350. l. A két borsökröcske.

Nyr. XVII. k. 426. l. Rudolf meg Rudinca.

U. o. XXVIII. k. 42. l. A vasórú banya.

Pintér. 79. l. Az ifjitaó madarraó.

U. o. 100. l. Mesè jè kiráraó még ezeő juhászáraó.

Egyike a népnél is legszélesebb körben ismert meséknek. [A mese elején szereplő ördög Plútódrómó neve az iskolai dráma behatására vall. A mesetypust illetőleg l. Hahn és Gomme 27. sz. A külföldi párhuzamokat legteljesebben l. Köhler 161-175. l., ahol különösen az üldözés közben való átváltozások és a menyasszony elfelejtésének motivumára számos utalás található. V. ö. még Gonzenbach 14. Grimm 113. és 193. Cosquin 32. sz. meséjének jegyzetét.]

20. Miska meg Juliska. L. ezen gyűjteménynek 19. sz. meséjén s a hozzá írt jegyzeten kívül még:

Gaal 2. II. k. 188. l. A szalmakirály.

Kriza. 395. l. Szép Palkó.

U. o. 465. l. Halász Józsi.

Nyr. XVII. k. 377. l. A hamis testvírök.

L. még e gyűjtemény 21. sz. meséjét is.

-569-

21. A zöldszakállú király. L. a 19. és 20. sz. mesét s a hozzájuk írt jegyzetet. Továbbá az elígert gyermek motivumát illetőleg:

Gaal 1. 53. l. Die gläserne Hacke.

U. o. 127. l. Fischermárhchen.

Gaal 2. II. k. 214. l. Egy szegény halászról.

U. o. III. k. 234. l. Halászmese.

Erdélyi 1. III. k. 218. l. A király és az ördög.

Merényi: D. II. k. 49. Ráró Rózsa.

U. o. II. k. 127. l. A száz pár körtve és alma.

Kriza. 477. l. Megölő Istéfán.

Nyr. XV. k. 569. l. Az öreg Pilinkó.

Pintér. 155. l. Az ördögreő mémög ë kiráraó.

[Gomme 10. Hahn 8. typus. Köhler 308. l. Grimm 92. sz. meséjének jegyz.]

22. Oda ért, a hová a mádi zsidó. A három napig tartó szolgálat és háromszoros feladat motivumait l. a 19. és 20. sz. mesében s a hozzájuk írt jegyzetben. Továbbá:

Gaal 2. II. k. 188. l. A szalmakirály.

U. o. III. k. 94. l. A búbajos lakat.

U. o. III. k. 116. l. A tündérgyűrű.

Erdélyi 2. 63. l. A szalmakirály.

Majláth 3. 343 l. Pengő.

Merényi: E. I. k. 5. l. A kígyóbőr.

Merényi: S. I. k. 63. l. A török zultán fia.

Arany. 258. l. Gagy gazda.

Nyr. III. k. 179. l. Mese egy cigánylegényről.

U. o. X. k. 526. l. A kis Cziberda.
U. o. XV. k. 40., 89. ll. A csodálatos gyűrű.
U. o. XVI. k. 277. l. Szegény embőr szűszékcsináló.
U. o. XXXII. k. 402. l. A csudatáska.
Istvánffy. 43. l. A szegény asszony fia.

Ez a mesénk – a végéből kitetszőleg – szövegromlást mutat. [Az Aladdin-typus változata; l. Gomme 50. Köhler 63., 437. és 440. l. Clouston I. 314., 470.]

-570-

23. Hajnal János. L. Gaal 2. I. k. 23. l. Balga Tamás.

U. o. II. k. 54. l. Leányszín Bálint és Gyöngyszín Ilona.
U. o. III. k. 15. l. Egy tátosról.
U. o. III. k. 23. l. A pelikán király.
Majláth 3. 49. l. A három királyleány.
U. o. 225. l. Tündér Ilona.
Erdélyi 2. 47. l. Nemtudomka.
U. o. 155. l. Tamás kocsis.
U. o. 175. l. Jézus mondásának teljesedni kell.
Merényi: E. II. k. 4. l. A Hamupipóke.
Merényi: S. I. k. 95. l. A Jófiu.
Arany. 115. l. Az ördögszerető.
Nyr. II. k. 421. l. cz. n.
U. o. VIII. k. 280 l. A királyfi felesége.
U. o. VIII. k. 328. l. Az ördögszerető.
U. o. XXII. k. 475. l. Akit az ördög szeretett.
U. o. XXIV. k. 332. l. Az ördögszerető.
U. o. XXIV. k. 429. l. A koszos csikó.
M. N. Gy. I. (Arany-Gyulai) 501. l.
U. o. VI. (Vikár.) 320. l. Jankó.
Pap. 75. l. Hamishitű Jancsi.
Istvánffy. 62. l. A csonka leány.
U. o. 68. l. Jankó meg az aranyhajú leány.

V. ö. még a leánynak házasságra való nemtelen erőszakolását illetőleg e gyűjt. 31., a bálbajjárásra nézve 30., az asszony megcsonkítására, meggyógyulására, valamint a lebetegedő királyné elleni ármányra nézve 24., az aranypatkó, aranyhajszál, stb. találására nézve pedig 42. és 43. sz. meséjét s a hozzájuk írt jegyzeteket.

Ezen mesében, bár ügyes szerkesztést árul el, az egyes típusok annyira egymásra vannak halmozva, hogy azoknak mesterséges összekeverése első pillantásra föltetszik.

-571-

24. A boldogtalan királyné. L. e gyűjtemény 23. sz. meséjén kívül még:

Gaal 1. 390 l. Die Drillinge mit dem Goldhaar.
Gaal 2. I. k. 200. l. Jankalovics.
U. o. III. k. 148. l. Az aranyhajú hármasok.
Erdélyi 1. III. k. 195. l. A világ szép asszonya.
U. o. III. k. 212. l. A kezetlen lány.
Erdélyi 2. 42. l. A mosolygó alma.
Merényi: E. I. k. 41. l. A szárdinai király fia.
Kriza. 414. l. Az irígy testvérek.
Kálmány: K. I. k. 236. l. A kővel berakott kirájné.
Istvánffy. 62. l. A csonka leány.

Pintér. 142. l. A hattyú vitézreő.

M. N. Gy. VII. k. (Majland). 379. l. Nád Péter.

[Gomme 5. Hahn 4. Typusa Köhler 565-575 l. és jegyzete. Gonzenbach 5. sz. meséjéhez. Cosquin XVII. Grimm 96.]

25. Az ördögös asszony meg a lánya. L. e gyűjt. 24. sz. meséjéhez írt jegyzetet.

26. A faladárló meg az aranyhajú királykisasszony. Hasonlít ezen gyűjt. 27. sz. meséjéhez.

27. A gallyból jött királykisasszony.

Gaal 2. II. k. 54. l. Leányszín Bálint és Gyöngyszín Ilona.

Mailáth 3. 187. l. Vas Laczi.

U. o. 318. l. A rózsát nevető hercegnő.

Erdélyi 1. II. k. 395. l. A három pomarancs.

U. o. III. k. 252. l. Az özvegy ember és árva lány.

Merényi: E. II. k. 35. l. A nádszál kisasszony.

Arany. 157. l. A tündérekisasszony és a királyleány.

Nyr. I. k. 374. l. Az elátkozott királykisasszony.

U. o. IV. k. 473. l. Szép Ilonka.

U. o. VII. k. 182. l. Czim nélkül.

U. o. XII. k. 524. l. A bába és az öreg ember.

U. o. XIV. k. 519. l. A nádi kisasszonyok.

Istvánffy. 39. l. A kit nem anya szült.

Pintér. 91. l. Mesë.

U. o. 173. l. A nap lányáraó.

[Gonzenbach 13. és 14. Sklarek 5. és 6. sz. Köhler 61. és 346. l. Gomme 26. Hahn 21. typus. Pentamerone V., 9.]

28. A hét holló. L. Majláth 3. 187. l. Vas Laczi.

Merényi: D. I. k. 115. l. A tizenkét fekete varju.

Nyr. III. k. 468. l. A hét vadlúd.

U. o. IV. k. 517. l. A tíz egytestvér.

Kálmány: K. II. k. 216. l. Az öreg ember majmai.

Kálmány: Sz. I. k. 121. l. Vas Laczi.

[Grimm 25. és 49. sz. Gomme 23. Hahn 20. typus. Sklarek 7. és 8. sz.]

29. A hét daru. L. az előbbi mesét és jegyzetet. Továbbá:

Gaal 2, II. k. 188. l. A szalmakirály.

Merényi: E. I. k. 5. l. A kígyóbőr.

V. ö. még ezen gyűjt. 24. sz. meséjét és a Bucsánszkyánál megjelent Szép Elizke cz. ponyvairodalmi terméket.

30. A libapásztorból lett királyné. L. az 5. és 23. sz. mesén s a hozzájuk adott jegyzeteken kívül:

Gaal 2. I. k. 111. l. A testvéri átok.

Erdélyi 1. II. k. 355. l. A három királykisasszony.

Erdélyi 2. 26 l. Az elátkozott királykisasszony.

U. o. 79. l. Több hétszer esküdni, mint egyszer.

Merényi: D. I. k. 147. l. A három királykisasszony.

Nyr. II. k. 130. l. Az évért leány.

Pintér. 100 l. Mesë jë kiráraó mëg ezeő juhászáraó.

31. Nem akart az apja felesége lenni. L. e gyűjt. 23. és 30. sz. meséjén s az utóbbihoz adott jegyzeten kívül még:

Gaal 2. III. k. 223. l. Apollónius királyfi.

Nyr. XVIII. k. 283. l. Az arañ koporsó.

Nyr. XIX. k. 523. l. Mese az apollóniai királyfiról.

[M. N. T. VIII. Az Apollonius-regényről l. Elimar Klebs kitünő monographiáját: die Erzählung von Apollonius aus Tyrus. Berlin, G. Reimer 1899. s róla szóló ismertetésemet az Irodalomtört. Közlem. X. kötete 246. s. kk. ll.]

-573-

32. A jószívű árvalány. Merényi: E. II. k. 169. l. A mostoha leány s az édes leány.

Merényi: D. II. k. 117. l. A mostoha és az édes gyermek.

Nyr. XII. k. 524. l. A bába és az öreg ember.

U. o. XIV. k. 91 l. A zides meg a mostoha jány.

U. o. XVI. k. 188. l. A két mostoha testvér.

U. o. XVII. k. 516. l. Az ides lám meg a mustoha lán.

[Gomme 16. Grimm 13. és 24. Köhler 189. l.]

33. Gyöngyharmat János.

Gaal 2. III. k. 52. l. Zöldike.

Merényi: D. I. k. 98. l. Világszép Sárkány Rózsa.

Merényi: S. I. k. 149. l. Az aranyfogú testvérek.

Arany 104. l. Jankó és a három elátkozott királykisasszony.

Kriza. 436. l. Mirkó királyfi.

U. o. 454. l. Tündér Erzsébet.

Kálmány: Sz. I. k. 128. l. Erős János.

M. N. Gy. VII. k. (Majland.) 435. l. Borsszemvitéz és szép Julia, a ki erdőt zódít s füvet virágoztat.

[Gomme 3. Hahn 28. sz. Köhler 444. l.]

34. Aranyszóló pintyőke.

Gaal 2. II. k. 3. l. Ki hogy vet, úgy arat.

U. o. III. k. 1. l. A Vénus madara.

Majláth 3. 225. l. Tündér Ilona.

Erdélyi 1. II. k. 364. l. A kis tátos.

U. o. III. k. 241. l. A pelikán madárról.

Merényi: D. I. k. 71. l. Az örökifjuság vize.

Merényi: S. I. k. 95. l. A Jófiu.

Arany 7. l. A vak király.

Pap. 108. l. A tündérek kútja.

Pintér. 79. l. Az ifjitaó madarraó.

L. még e gyüjt. 68. sz. meséjét is.

[Grimm 57. sz. Köhler 54. 265. 402. l.]

-574-

35. Tündérszép Ilona. L. e gyüjt. 4. és 33. sz. meséit s a hozzájuk írt jegyzeteket.

36. Királyfi Jankó. L. e gyüjt. 4. sz. meséjét s hozzá írt jegyzetet.

37. Nemfélek Jankó. Erdélyi 1. III. k. 289. l. A félelemkereső.

U. o. III. k. 315. l. Nefélj Jancsi.

Pintér. 133 l. A feesz kereseő.

[Grimm 4. MNT. XV. Gonzenbach 57. Cosquin LXVII. (II. köt. 253. l.) Köhler 68., 110., 258. l.]

38. Borsszem Jankó. L. e gyüjt. 7. sz. meséjén s az ahhoz adott jegyzeten kívül:

Gaal 2. III. k. 81. l. Babszem Jankó.

Merényi: S. I. k. 1. l. Az ólombarát.

Arany L. 183. l. Babszem Jankó.

M. N. Gy. II. k. 389. l. János királyfi és Szélike.

Nyr. VIII. k. 375. l. Cserneki.

U. o. XXIX. k. 534 l. A szép királyfi.

[Sklarek 9. sz.]

39. Bull Jankó. L. e gyűjt. 3. sz. meséjét s a hozzáadott jegyzetet. Továbbá:

Istvánffy. 97. l. Bolondos Jankó meg az ördög.

M. N. Gy. VI. k. (Vikár.) 312. l. A jeles szolga.

40. Rendes. Egyike azon meséknek, a melyeknek változatai a magyar meseirodalomban nem találhatók. Egyes elemei és motívumai azonban nem ismeretlenek. [A mesélő úgy látszik, összezavarta a mesét más rokon menetűekkel. A főthéma leginkább a magzatával együtt kitett anya típusához szít, de a mese vége egészen más körbe csap át.]

41. Tilinkó. Gaal. 2. III. k. 66. l. A szegény ember, ki az ördögöt megcsalta.

Erdélyi 1. II. k. 325. l. Zsivány Gyuri.

Merényi: E. I. k. 123. l. Kilinkó.

Merényi: D. II. k. 93. l. A kárvallott juhász.

Merényi: S. I. k. 183. l. A vitéz szabó.

U. o. II. k. 171. l. Tilinkó.

Arany. 270. l. A cigány az égben és a pokolban.

Nyr. XIV. k. 473. l. A szegény s a zördög.

U. o. XXI. k. 382. l. A nity testvér.

U. o. XXII. k. 378. l. A kitanút zshiváñ.

Kálmány: Sz. I. k. 124. l. Az örökség.

M. N. Gy. I. k. 382. l. A cigány az égben és pokolban.

U. o. VI. k. (Vikár.) 343. l. Medve Jankó.

U. o. VIII. k. (Sebestyén.) 431. l. Markalf. L. még a Bucsánszky-nál megjelent Koplaló Mátyás cz. ponyvaterméket. [Sklarek 24. sz. Köhler 58., 477. l]

42. Az okos kis ló meg a gazdája. L. e gyűjt. 11. és 23. sz. meséjén s a hozzájuk írt jegyzeteken kívül:

Gaal 2. III. k. 15. l. Egy tátosról.

Erdélyi 1. II. k. 364. l. A kis tátos.

Merényi: E. II. k. 4. l. A Hamupipőke.

Merényi: S. I. k. 95. l. A Jófiú.

Istvánffy. 68. l. Jankó meg az aranyhajú leány.

Pap. 75. l. Hamishitű Jancsi.

M. N. Gy. VI. (Vikár.) 320. l. Jankó.

43. A szerencsés hetedik. L. az előbbi mesét s a hozzá írt jegyzetet.

44. A szegény árva lány meg testvére: az őzecske.

Gaal 2. II. k. 54. l. Leányszín Bálint és Gyöngyszín Ilona.

Erdélyi 1. III. k. 274. l. A két testvér.

Arany. 55. l. Az őzike.

Nyr. VIII. k. 328. l. Az ördögszerető.

U. o. XII. k. 429. l. cím nélkül.

U. o. XXXI. k. 115. l. Enike.

M. N. Gy. VII. k. (Majland.) 511. l. Szűz Mária és a keresztlánya.

Pintér. 129. l. A keet testvérreó.

[Grimm 11. Gonzenbach 48. és 49. Hahn 1. sz. Köhler 438. l.]

45. A hizlalóra fogott két egytestvér. L. az előbbi mesét és jegyzetét.

46. A két testvér. L. e gyűjt. 19. és 30 sz. meséjét s a hozzájuk írt jegyzeteket. [Grimm 15.]

47. A fehér madár. L. Pap. 121. Jártár varnyú.

Nyr. IV. k. 138. l. cím nélkül.

[Gomme 54. Grimm 47. sz. Köhler 120. l.]

48. A bús gelilcze meg a két királyfi. L. Kálmány: K. II. k. 14. l. A puskás.

Nyr. III. k. 517. l. A zaran-tojó tik.

49. Arany Zsáda. Merényi: E. II. k. 101. l. A csodaszörny.

Nyr. X. k. 134. l. Okos Zsófi.

U. o. XVI. k. 135. l. Petiheli.

U. o. XVIII. k. 373. l. Ludas Matyi.

V. ö. még Fazekas M. Ludas Matyi-jával (megj. a Régi M. Könyvtár-ban, kiadja Tóth Rezső.) [s az 50 sz. mesével Grimm 94. sz. Köhler 372. és 445. l.]

50. Okos Zsófi. L. az előbbi mesét s a hozzá írt jegyzetet.

51. A királyficzigánylegény. L. Merényi: D. I. k. 136. l. A rátartó királykisasszony.

V. ö. Shakespeare: Makranczos hölgy. [Grimm 52.]

52. A kis kondás három malacza. L. Gaal 2. III. k. 155. l. A hatalmas síp.

[Köhler 428. és 464. l.]

53. A táncolni járó királykisasszonyok. L. Erdélyi 1. II. k. 352. l. A láthatatlan juhászfű.

U. o. III. k. 235. l. A király és inasa.

Berze Nagy J. A hevesmegyei nyvj. 1905. 54. l. Guba Jancsi, a juhász.

[Grimm 133.]

54. Baka János. L. e gyűjt. 3. és 53. sz. meséit s a hozzájuk írt jegyzeteket.

55. A szegény lány meg a fia. L. e gyűjt. 8. és 11. sz. meséin s a hozzájuk írt jegyzeteken kívül még:

Arany. 247. l. Az ördög és a két leány.

Nyr. IV. k. 179. l. cím nélkül.

U. o. XVIII. k. 427. l. A cicza és a két asszony.

56. A bátor katona. L. e gyűjt. 3. sz. meséjét s a hozzá írt jegyzetet.

57. A fekete vár. L. Kriza. 477. l. Megölő Istéfán.

Nyr. XV. k. 569. l. Az öreg Pilinkó.

L. e gyűjt. 59. sz. meséjét is. [A mese kezdete Báthory Erzsébetnek, a csejtei vár gonosz úrnőjének szörnyű bűnére emlékeztet, a folytatása a Kékszakáll-thémához forrad, a vége pedig az idézett mesékben szereplő haramiavezér s az 59. sz. mesében említett vérfertőző bűnhődésével párhuzamos.]

58. A két királyfi. L. e gyűjt. 8. és 12. sz. meséjén s a hozzájuk írt jegyzeteken kívül:

Gaal 2. I. k. 3. l. Világbíró Nagy Mátyás.

U. o. III. k. 23. l. A pelikán király. [M. N. T. VI.]

59. Daru János. L. e gyűjt. 57. sz. meséjén s a hozzá írt jegyzeten kívül:

Erdélyi 1. II. k. 348. l. A két legkisebb királygyermek.

Nyr. XXIX. k. A láthatatlan lélek.

[Az Oedipus- és a Gregorius-monda érdekes változata. A vezeklést ill. l. az 57. sz. mese jegyzetében idézettek. A tengerbe hajított kulcs föllelése majdnem ugyanígy a Gesta-Romanorum 81. fejezetében. V. ö. A bűnbánó vagy: A sziklához lánczolt Gergely cz. ponyvairodalmi elbeszéléssel, melynek Rózsa K.-féle 1892. évi kiadása van előttem.]

60. A katona. [Az előbbi mesének csonka és elrontott változata, mely csak az aranykecske (az előbbiben daru) motivumának két más témához forrasztása miatt érdekes. Ezek egyike a mese bekezdése, mely a király palotája előtt őrt álló katona vétségének sajtászerű büntetése; második pedig ebben a büntetésben a Rhampsinit király kincsháza meglopásának motivumához hasonló részlet, amely azonban nagyon elmosódott. Tanulságos példája e még tökéletlen s mintegy átmeneti mesealakulat annak, hogy mikép csoportosulnak a meglévő motivumok sokszor csak hiányos emlékezet folytán, de néha az ennek segítségére jövő alkotó és kombináló képzelem szabad játéka következtében is új meg új lánczolatokká.]

61. Krisztus meg a cigány. Gaal 2. III. k. 142. l. Az ostobán Isten is csak bajjal segít.

Erdélyi 1. II. k. 369. l. A koldus ajándéka.
U. o. III. k. 299. l. A szegény ember és a király.
Merényi: S. II. k. 113. l. A szegény ember és a varjak királya.
Nyr. I. k. 417. l. Az Isten és a cigány.
U. o. IV. k. 324. l. cím nélkül.
U. o. X. k. 427. l. Mese a szegény emberről.
U. o. XVI. k. 277. l. Szegény embör szűszékcsináló.
Istvánffy. 1. l. Az elátkozott ember.
Pintér 186. l. Mesë en nagyao szëgeeny embërreõ.
M. N. Gy. VIII. k. (Sebestyén.) 434. l. Terülj táska.
[Grimm 36. Köhler 47., 67., 423. és 588. l. Cosquin IV. XXXIX., LVI.]

62. A Szent Péter muzsikája.

Gaal 2. III. k. 137. l. Jóért jó.
U. o. III. k. 142. l. Az ostobán Isten is csak bajjal segít.
U. o. III. k. 155. l. A hatalmas síp.
Kálmány: Sz. II. k. 147. l. Krisztus urunk muzsikája.
M. N. Gy. VI. k. (Vikár.) 273. Az ördög ajándéka.
[Grimm 110. Köhler 55., 61., 89. és 252. l.]

63. Hamupipóke meg a zsidó. L. az előbbi mesét meg jegyzetet.

64. Igazság és hamisság. L. e gyűjteményben a Vörös Vitéz cz. meséket s a hozzájuk írt jegyzeteket. Továbbá:

Gaal 2. III. k. 176. l. A szerencsétlenség jól esett.
Erdélyi 1. II. k. 359. l. A három testvér.
Merényi: D. II. k. 73. l. A szegény ember tizenkét fia.
Kriza. 403. l. Az Igazság és Hamisság utazása.
Nyr. XVII. k. 377. l. A hamis testvirék.
[M. N. T. IV. Clouston I. 249. és 464. l.]

65. Nemtudomka. L. Gaal 1. 290 l. Vom weisen Peter.

Gaal 2. II. k. 29. l. Nemtudomka.
U. o. II. k. 133. l. Hamupepejke.
Erdélyi 2. 47. l. Nemtudomka.
Merényi: E. II. k. 65. Az aranyhajú kertészbojtár.
Nyr. XV. k. 326. l. Babszëm Jankó.

66. Ribike. Nyr. I. k. 275. l. Az elátkozott hercegkisasszony.

Nyr. XVIII. k. 330. l. A gyíkiñfonyó.
M. N. Gy. VI. k. (Vikár.) 369. l. Ribike.

67. A Varga-gyerek meg az Olenburisz király fia. Majláth. 3. 187. l. Vas Laczi.

Erdélyi 1. I. k. 466. l. cz. n.
U. o. III. k. 262. l. A titkolódzó kis fiú és az ő kardja.
Kriza. 406. l. A vadász királyfiak.
Nyr. VI. k. 521. l. A deres almás paripa.
U. o. XXXII. k. 580. l. A sujszterinas álma.
Kálmány: Sz. I. k. 118. l. A Tűz madár.
U. o. I. k. 138. l. Leves Jancsi.
M. N. Gy. VI. k. (Vikár.) 361. l. Az álmát eltitkoló fiú.
Ethnographia. Új f. I. k. 103. l. A tyityoktartaó gyerëkreõ. (Pintér.)

- 68. A síró nevető szemű király.** L. e gyűjt. 24. és 34. sz. meséit s az utóbbihoz írt jegyzetet.
Továbbá:
Gaal 2. II. k. 188. l. A szalmakirály.
U. o III. k. 35. l. Az ördög leánya.
Merényi: S. I. k. 149. l. Az aranyfogú testvérek.
Kriza. 436. l. Mirkó királyfi.
- 69. Szegény János.** L. Gaal 2. II. k. 167. l. A hűséges princeszné.
U. o. III. k. 127. l. A színváltozó királyné.
U. o. III. k. 200. l. Kalmár fia.
Erdélyi 2. 134. l. A leghűségesebb királykisasszony.
Istvánffy. 28. l. A mészároslegény.
- 70. A négy egytestvér.** Gaal 2. III. k. 174 l. A kérkedés jutalma.
Nyr. IV. k. 422. l. A négy testvér.
U. o. XXI. k. 382. l. A nity testvér.
- 71. A gazdag kalmár.** L. M. N. Gy. VII. k. (Majland.) 413. l. Hamujutka Jancsi. V. ö. Ráskai: Egy szép história Az Vitéz Franciscóruul és az ő feleségéről. Olcsó Könyvtár. Budapest. 1898. Az idevágó irodalmat l. ugyanott Szilády Áron bevezetésében, 16. skk. II.
- 72. A tót diák.** Merényi: E. II. k. 143. l. Prücsök János.
U. o. II. k. 202. l. A vén leány.
Arany. 230. l. Dongó meg Mohácsi.
Nyr. V. k. 125. l. Pücsök Miska.
U. o. XVIII. k. 473. l. cím nélkül. [M. N. T. V.]
- 73. A furfangos cigány.** L. e gyűjt. 41. sz. meséjén s a hozzá írt jegyzeten kívül még:
Nyr. VIII. k. 182. l. A szegény ember fia.
U. o. XXXII. k. 48. Butuk Miska.
- 74. A három örökség.** L. az előbbi jegyzetet.
- 75. Nem Igaz!** M. N. Gy. II. (Török.) 456. l. Az már nem igaz.
Kálmány: Sz. I. k. 213. l. Nem igaz. [Köhler 322.]
- 76. Czene.** M. N. Gy. VI. k. (Vikár.) 280 l. A borzafa.
U. o. VIII. k. (Sebestyén.) 445. Csacsi csicsa.
U. o. 453. l. u. az. V. ö. Arany: Jóka ördöge cz. költeményével.
- 77. Futyika János.** Székely fiutól hallottam egy ilyen tárgyú mesét Kolozsvárt. Közlésre még nem került. [Roseggernek is van egy ilyen tárgyú tréfás népies elbeszélése.]
- 78. Egy helyett százat!** L. Merényi: D. I. k. 143. l. A szegény ember, a huszár és a pap.
- 81. Ne mindig mondj igazat.** L. Nyr. III. k. 557. l. Krisztus és Szent Péter.
Kálmány: K. II. k. 219. cz. n.
- 82. Isten áldása nélkül hiábavaló a munka.** L. Kálmány: K. II. k. 220. l.
- 84. Mit mond a varnyú nyáron meg mit mond télen?** L. M. N. Gy III. k. 260. l. cz. n.
- 85. A kis kakas.**
Erdélyi 2. 193. l. Gyermeekmesék. II.
Arany 127. l. A kóró és a kis madár.
U. o. 209. l. A macska és az egér.
U. o. 229. l. A kakaska és a jérczike.
Nyr. II. k. 87. l. A kakas és a pipe.
U. o. V k. 225. l. A kakas és a jércze.
U. o. V. k. 520. l. A kis egér farkiczája.
U. o. VII. k. 46. l. Mese a féreg farkinczájáról.

U. o. VII. k. 279. l. A kokas még a gércze.

U. o. VII. k. 523. cím nélkül.

U. o. XIV. k. 424. l. A kóré s a kis madár.

U. o. XX. k. 239. l. A pityke mög a kis kakas.

Kálmány: Sz. I. k. 151. l. A bot és a bak.

U. o. III. k. 166. l. Az átkozott pipöretyúk.

U. o. III. k. 168. l. A kis nyúl.

M. N. Gy. I. (Arany-Gyulai.) 438. l. A kis kakas kitúrta a sövényt.

[Köhler 185., 364., 517. l. Sklarek 32. Clouston I. 289. l. Gomme 68-70. sz.]

86. Hogy mentem én menyországba?

Erdélyi 2. 183. l. Mikor én kis fiú voltam.

Merényi: S. II k. 171. l. Tilinkó.

Kriza. 429. l. Az apám lakadalma.

Nyr. II. k. 176. l. Az ecceri gyerek.

U. o. V. k. 87. l. Bolom mese.

U. o. XIV. k. 570. l. Tréfás mese.

U. o. XXX. k. 605. l. cím nélkül.

U. o. XXXII. k. 456. l. Csali mese.

M. N. Gy. I. (Arany-Gyulai.) 463. skk. II.

Kálmány: K. II. k. 215. l. Az óriás és a három testvér.

[Az ú. n. hazudozó-mesék körébe tartozik, melyeknek irodalmát l. Carl Müller Fraureuth, Die deutschen Lügendichtungen bis auf Münchhausen. Halle 1881. Továbbá Köhler 96., 322., 410. l.]

-582-

87. Tréfás mese. Erdélyi 2. 183. l. Mikor én kis fiú voltam.

Nyr. V. k. 33. l. cím nélkül. [Köhler 410. l.]

88. Az egyszeri lány meg a halál.

Merényi: E. II. k. 209. l. A boszorkány.

Nyr. V. k. 178. l. Ijesztős mese.

M. N. Gy. VIII. k. (Sebestyén.) 469. l. Ijesztő mese.

A fönti jegyzetek összeállításánál a következő művekre hivatkoztam:

Mährchen der Magyaren, bearbeitet und herausgegeben von Georg von Gaal. Wien, 1822. (Gaal 1.)

Magyar regék, mondák és népmesék. Gróf Majláth János után Kazinczy Ferencz. Kiadta Kazinczy Gábor. Pest 1864. (Majláth 3.)

Népdalok és mondák. A Kisfaludy-Társaság megbízásából szerkeszti és kiadja Erdélyi János. Pest, Beimel Józsefnél (Emich G. bizománya.) I. k. 1846., II. 1847., III. 1848. (Erdélyi 1.)

Erdélyi János Magyar népmesék. Pest. 1855. Heckenast G. sajátja. (Erdélyi 2.)

Gaal György Magyar Népmese-gyűjteménye. Kiadták Kazinczy Gábor és Toldy Ferencz. Pesten I. és II. Pfeifer Ferdinánd sajátja. 1857. III. k. Emich G. sajátja 1860. (Gaal 2.)

Magyar népmese-gyűjtemény. Kiadta Arany László. Budapest. Olcsó Könyvtár. 1904. 3. kiadás. (Arany.)

Vadrózsák. Székely népköltési gyűjtemény. Szerk. Kriza János. I. kötet. Kolozsvártt. 1863. (Kriza.)

Eredeti Népmesék. Merényi László. Pest 1861. Kiadja Heckenast G. A példány, melyet a kolozsvári egy. könyvtárban használtam, Arany Jánosnak kézi példánya volt. (Merényi: E.)

-583-

Sajóvölgyi Eredeti Népmesék. 1862. U. o. (Merényi: S.)

Dunamelléki Eredeti Népmesék. 1863. U. o. (Merényi: D.)

Magyar népk. gyűjtemény. Uj folyam. A Kisfaludy-Társaság megbízásából szerk. Arany László és Gyulai Pál, később Vargha Gyula. Athenaeum r.-t. kiadása. I-VIII. k. (M. N. Gy.)

Magyar Nyelvőr. A Magyar Tudományos Akadémia Nyelvtudományi bizottságának megbízásából szerkeszti s kiadja Szarvas Gábor, később Simonyi Zsigmond. Budapest, 1872-1906. (Nyr.)

Koszorúk az Alföld vad virágaiból. Köti Kálmány Lajos. I. Pécskáról való. Aradon nyomtatott Réthy Lipótnál 1867. II. Elegyesek. U. o. 1878. (Kálmány: K.)

Szeged népe. I. Ős-Szeged népköltése. II. Temesköz népköltése. III. Szeged vidéke népköltése. Gyűjtötte Kálmány Lajos. 1881., 1882. és 1891. I.-II. Réthy Lipót és fia nyomása Aradon. III. Bába Sándor sajtóján Szegeden. (Kálmány: Sz.)

Palócz Népköltemények. Összegyűjté és kiadta Pap Gyula. Sárospatak. 1865. (Pap.)

Palócz mesék a fonóból. Meséli Istvánffy Gyula. Liptó-Szt.-Miklós. 1890. (Istvánffy.)

A Népmesékről. XIII eredeti palócz mesével. Irta és leírta Pintér Sándor. Losoncz 1891. Nyomatott a Kármán-társulat betüivel. (Pintér.)

Ethnographia. A Magyar Néprajzi Társaság Értesítője. 1889-1906. I-XVIII. k. Budapest.

A hevesmegyei nyelvjárás. Irta Berze Nagy János. Budapest. 1905. Athenaeum r.-t. kiadása. Megj. a Simonyi szerk. alatt levő Nyelvészeti Füzetek 16. sorszáma alatt.

A [-] tett pótlások Katona Lajostól valók s jobbára a külföldi meseirodalom könnyebben hozzáférhető vagy olyan párhuzamaira vonatkoznak, a melyek segítségével, részben a hozzájuk írt kitűnő jegyzetek kalauzolása mellett, az összehasonlítás könnyebben folytatható. A gyakrabban idézett munkák rövidítései: M. N. T.: Katona Lajos, Magyar népmese-typusok. Ethnographia XIV. (1903) 30., 125., 189., 236., 418., 463. és XV. (1904) 22.

Cosquin: Emanuel Cosquin, Contes populaires de Lorraine comparés avec les contes des autres provinces de France et des pays étrangers. Paris, T. Vieweg. 1886. 2 köt.

Grimm: Kinder- und Hausmärchen gesammelt durch die Brüder Grimm. III. köt. 3. kiad. Göttingen 1856.

Gonzenbach: Sicilianische Märchen. Aus dem Volksmund gesammelt von Laura Gonzenbach. Mit Anmerkungen Reinhold Köhler's und einer Einleitung herausgegeben von Otto Hartwig. Leipzig, Engelmann 1870. 2 köt.

Hahn: Griechische und albanesische Märchen. Gesammelt, übersetzt und erläutert von J. G. v. Hahn. Leipzig, Engelmann, 1864. 2 köt.

Clouston: Popular tales and fictions their migrations and transformations by W. A. Clouston. William Black wood and Sons. Edinburgh and London 1887. 2 köt.

Gomme: The Handbook of Folklore. Edited by George Laurence Gomme. London, Folklore Society 1890.

Köhler: Kleinere Schriften von Reinhold Köhler. Erster Band: Zur Märchenforschung. Weimar, E. Felber 1898.

Sklarek: Ungarische Volksmärchen. Ausgewählt und übersetzt von Elisabet Sklarek. Mit einer Einleitung von A. Schullerus. Leipzig, Dieterich'sche Verlagsbuchhandlung Theodor Weicher 1901.

HIBAIGAZÍTÁS.

A 127-ik lapon 15. A *Szélördög* helyett olvasandó 17. A *Szélördög*.

Lábjegyzetek.

- 1) Nem számítva *Merényi László Sajó völgyi népmesék* cz. két kötetét (Pest, 1862. Heckenast Gusztáv kiadása), melyeknek a czimén kívül semmi egyéb palócz jellegük nincsen s már az Arany Jánostól is eléggé megrótt közlési módjuk is kizárja őket a néprajzi célokra értékesíthető anyag köréből, - csupán a következőket említjük: *Palócz népköltemények*. Összegyűjté és kiadta *Pap Gyula*. Sárospatak 1865 (6 mesével). *Palócz mesék a fonóból*. Meséli *Istvánffy Gyula*. Liptó-Szt.-Miklós 1890 (10 mesével). *Pintér Sándor A népmesékről. XIII eredeti népmesével* cz. s jóbarátok számára 50 példányban Losonczon 1891-ben nyomtatott könyvéről l. az *Ethnographia* XIV. 197-203. l.
- 2) *Emmanuel Cosquin*, Contes populaires de Lorraine. Paris, F. Vieweg 1886. 2 köt. igen becses összehasonlító jegyzetekkel, melyekre e könyv jegyzeteiben is ismételt hivatkozunk.
- 3) Hajviselet. A fej két oldalfalán lévő hajból a fül melletti s a tarkón nőtt fürtökből hármas

eresztékű ágat fontak, a két elsőt a fülön keresztül vezették s a két hátsóból tekert vékony hegyes kontyba fonták, melyre tenyéryni széles pántlika-bokrot kötöttek.

- 4) A nagybessenyői Bessenyei-család története. Dobrowszky és Franke, Budapest.
- 5) Aba Samu, Eger.
- 6) Jöjj.
- 7) Kúnhátas = lusta, dologtalan.
- 8) A miért.
- 9) Így is mondják: mēnjék a hiszēmpartra.
- 10) A. m. = míg.
- 11) A. m. = stb.
- 12) A. m. = mindenre úgy vigyázz, mint a két szemedre!
- 13) A néphit errefelé azt tartja, hogy mákvetéskor beszélni egy szót sem szabad, mert akkor nem kel ki.
- 14) Feketeszürke ló, a mint a mesélő nekem mondta.
- 15) Mohón.
- 16) Hét singnyire a föld alá.
- 17) Nagyon magasra.
- 18) Fiamnak szólította.
- 19) Önérzete feltámadt.
- 20) Egyhúzóban.
- 21) Kérni.
- 22) Nagyon szép.
- 23) Így nevezte mesélőm a királyfiakat.
- 24) A lovakat biztató kifejezés.
- 25) Tēnkretész, tēnkremēgy. Besenyőtelekkel szomszédos Pusztá-Tenk, urasági birtok. Erről az a hír, hogy a ki még ura volt, mind *tēnkrement*, elpusztult. A mi népünk a *tēnkremenést*, *tēnkretevést* legalább így magyarázza.
- 26) A m. tó.
- 27) Az istállóhoz csatolt fedeles kis épület, melyben polyvát szoktak tartani.
- 28) Ha te tudsz valamit, ez többet tud.
- 29) Szénatartó hely az istálló mellé építve.
- 30) E mese egy más változatában a 3. feladat a következő: Az országútra reggelre olyan gyümölcserdőt kell ültetni, melynek egyharmada érik, egyharmada zsendül, egyharmada pedig még virágzik. A mi a titkos segítség által teljesül is.
- 31) Csicsergő.
- 32) Szádra. – Maga a vers használatok a mese végén a stereotyp záróforma után. Van ilyen verses záradék többféle.
- 33) A »faladár« szóról a közlő nem tudott felvilágosítani.
- 34) Gouvernante.
- 35) Közel hozzá.
- 36) Sietős a dolgom!
- 37) Izgatja, biztatja.
- 38) Meg van dagadva.
- 39) Darvakká.
- 40) Siketnéma.
- 41) Bűbájos, varázsló.
- 42) Nē fé! indulatszó.
- 43) Nagyon nagy. Népies kifejezés.
- 44) Garde-robe.
- 45) A Sirius csillag.
- 46) Hogy ez mi lehet, nem tudom, a közlő sem birt felvilágosítani.
- 47) Teherben van.
- 48) A mai öregek beszélnek, hogy az ő idejükben (48 előtt), a hol betyártanya volt (a hol a lopott lovakat szokták elrejtetni), száraz lófő volt a kapura kiszégezve – annak a jelül, hogy ott bizonyos emberek szíveslátásban részesülnek. A szolgabírónak persze az ilyen

(rendszerint) curiális helyre a lábát betenni nem volt szabad.

- 49) Nyúlcsontot.
- 50) A baját magára vállalta.
- 51) Sürgött-forgott.
- 52) Olyan bicska, melynek pengéje már lóg a »nyak«-ában.
- 53) Árnyékszékbe.
- 54) A. m. – kés, éles szerszám.
- 55) Odasompolygott.
- 56) Megcsóválta.
- 57) Jóval kezdett ki.
- 58) Fáradt volt.
- 59) Izgága, írigy.
- 60) Hemzsegett, rajzott.
- 61) Humoros felfogás. Az utas ember, ha gyalogol is, nem megy *gyalog*, ha ketten mennek.
- 62) Itt van, ni!
- 63) Juhakol.
- 64) Nagyon szaladtak.
- 65) Szerencsés lett, t. i. a kis lova által.
- 66) Nem akad bele.
- 67) Főköetőben.
- 68) Megborzadt.
- 69) Csoszog.
- 70) Hetykén.
- 71) Gyorsan.
- 72) Nem tudott jól magyarul a tót diák s »akár«-t akart mondani.
- 73) Szöcske.
- 74) Patkány.
- 75) A rossz, elnyomorodott lovak jelzői.
- 76) Görög dinnyét.
- 77) A. m. jó lábú, szaladni tudó.
- 78) Sic! nyelvjárási sajtáság!
- 79) Lábatlankodott.
- 80) Kalács!
- 81) Meséli egy földhöz ragadt szegény ember, a kinek az apja is béres volt, s maga is napszámos.
- 82) Kis patak Füzes-Abony alatt.
- 83) Tepély puszta, Besenyőtelek birtoka. Valamikor község volt a helyén.
- 84) Két véka.

TARTALOMJEGYZÉK.

1. Este, Éjfél meg Hajnal	1
2. Feneketlen kút	15
3. A kis rák	23
4. A tetejetlen fa	29
5. A Hollóferjős király	45
6. A kis kondás	54
7. Csinos Ágrágyi	60
8. Az aranyköles	68
9. A próbára tett királyfi	72
10. Hamupipőke	80
11. Királylánya Enczella	83
12. A tollas ördög	93
13. A Vörös Vitéz	101

14. A Vörös Vitéz (változat)	109
15. A tüzes ökör	115
16. A vasfejű farkas	121
17. A Szélördög	127
18. A szárnyas farkas	133
19. Rózsa meg Viola	138
20. Miska meg Juliska	149
21. A zöldszakállú király	159
22. Odaért, a hová a mádi zsidó	167
23. Hajnal János	173
24. A boldogtalan királyné	197
25. Az ördögös asszony meg a lánya	203
26. A faladár ló meg az aranyhajú királykisasszony	208
27. A gallyból gyött királykisasszony	213
28. A hét holló	216
29. A hét daru	223
30. A libapásztorból lett királyné	230
31. Nem akart az apja felesége lenni	238
32. A jószívű árvalány	244
33. Gyöngyharmat János	249
34. Aranyszóló pintyőke	262
35. Tündérszép Ilona	269
36. Királyfi Jankó	274
37. Nemfélek Jankó	290
38. Borsszem Jankó	294
39. Buli Jankó	301
40. Rendes	305
41. Tilinkó	312
42. Az okos kis ló meg a gazdája	317
43. A szerencsés hetedik	327
44. A szegény árva lány meg testvére: az őzecske	334
45. A hizlalóra fogott két egytestvér	342
46. A két testvér	350
47. A fejér madár	356
48. A bús gellicze meg a két királyfi	358
49. Arany Zsáda	363
50. Okos Zsófi	369
51. A királyficzigánylegény	376
52. A kis kondás három malacza	379
53. A tánczolni járó királykisasszonyok	383
54. Baka János	388
55. A szegény lány meg a fia	391
56. A bátor katona	397
57. A fekete vár	400
58. A két királyfi	405
59. Daru János	411
60. A katona	415
61. Krisztus meg a cigány	419
62. A Szent Péter muzsikája	421
63. Hamupipőke meg a zsidó	424
64. Igazság és Hamisság	429
65. Nemtudomka	439
66. Ribike	460
67. A Varga-gyerek meg az Olenburisz király fia	470
68. A siró-nevető szemű király	486
69. Szegény János	492
70. A négy egytestvér	501
71. A gazdag kalmár	504
72. A tót diák	510
73. A furfangos cigány	513
74. A három örökség	518
75. Nem igaz!	522
76. Czene	524
77. Futyika János	528
78. Egy helyett százat!	537
79. Jézus, Szent Péter, Szent János	539
80. Krisztus és Szent Péter	542
81. Ne mindig mondj igazat!	543
82. Isten áldása nélkül hiábavaló a munka	544
83. A légy meg a bolha	545
84. Mit mond a varjú nyáron, meg mit mond télen?	546
85. A kis kakas	546
86. Hogy mentem én menyországba?	550
87. Tréfás mese	558
88. Az egyszeri lány meg a halál	558

Javítások.

Az eredeti szöveg helyesírásán nem változtattunk.

A nyomdai hibákat javítottuk. Ezek listája:

XIV	Mit tunna	»Mit tunna
XVII	Palócz!	»Palócz!
15	Ereggy ki	»Ereggy ki
18	Aggyon Isten!« hun	Aggyon Isten! hun
23	A kis rák.	3. A kis rák.
35	szoha ajtajáho	szoba ajtajáho
36	mëgkëgyelmezëk!	mëgkëgyelmezëk!«
49	lagzit csptak	lagzit csaptak
52	mëllëssz a ló!	mëllëssz a ló!«
53	a hátamonn!	a hátamonn!«
67	mibe van	»mibe van
96	mëgkërdëzëm!	mëgkërdëzëm!«
98	Ennye no!	»Ennye no!
109	az Isten!	az Isten!«
110	no, még	»no, még
111	mëggyógyítanyi?«	mëggyógyítanyi?
111	ugyan mit	»ugyan mit
114	Kellyetëk fël	»Kellyetëk fël
118	Fëlmászett ëgy	Fëlmászott ëgy
140	nincs is!	nincs is!«
168	nálam.	nálam.«
175	ennye te	»ennye te
179	No! mi	»No! mi
182	adnék szívesenn»	adnék szívesenn«
184	má vónánk	»má vónánk
195	terëmjän!«	terëmjän!««
195	Mit csnállyon	Mit csinállyon
221	»»Dehonnem!«	»Dehonnem!«
234	në fé!	në fé!«
236	kerút-fordút	kerút-fordút
241	kivánkozik!«	kivánkozik!
246	az életyinek!«	az életyinek!
272	vëgünk lësz!	vëgünk lësz!«
293	neki Jankó.«	neki Jankó.
295	hallya-ë	»hallya-ë
298	»Itt lëssz»	»Itt lëssz«
298	dombonn!«	dombonn!
298	»Mëg nem mënëk»	»Mëg nem mënëk«
302	ëgyezün mëg!?»	ëgyezün mëg!?»«
327	Heves vármgye	Heves vármegye
346	tündéré vátozot.t	tündéré vátozott.
374	Ő mëg	Ő mëg
381	én is azt	»én is azt
383	mënnny mëg!«	mënnny mëg!««
415	ëgy kirá-	ëgy kirá.
479	mondja akirályfi,:	mondja a királyfi:
499	repülni János, utánok	repülni, János utánok
515	elbányik av vele!	elbányik av vele!«
525	«isz mikor	»isz mikor
548	a sulykot.	a sulykot.«
549	kapirgátam, kapirgatam	kapirgátam, kapirgátam
577	motivumának)	motivumának

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase “Project Gutenberg”), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. “Project Gutenberg” is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation (“the Foundation” or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may

copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase “Project Gutenberg” associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than “Plain Vanilla ASCII” or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original “Plain Vanilla ASCII” or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, “Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation.”
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do

copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain “Defects,” such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the “Right of Replacement or Refund” described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you ‘AS-IS’, WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™’s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation’s EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state’s laws.

The Foundation's business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.